

VILÁGKÖNYVTÁR

WILLIAM J. LOCKE

PUJOL ARISZTID VIDÁM KALANDJAI

ANGOLBÓL FORDITOTTA
REICHARD PIROSKA

TOLNAI NYOMDAI MŰINTÉZET ÉS
KIADÓVÁLLALAT RT. KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2018
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-332-8 (online)
MEK-18509

TARTALOM

WILLIAM JOHN LOCKE

ELSŐ FEJEZET
A SZÉP KÁVÉSNŐ

MÁSODIK FEJEZET
AZ ARLESI NŐ

HARMADIK FEJEZET
A JÓSÁGOS SMITH ÚR

NEGYEDIK FEJEZET
A TALÁLT GYERMEK

ÖTÖDIK FEJEZET
A DISZNÓFŐ

HATODIK FEJEZET
FLEURETTE

HETEDIK FEJEZET
A CSODA

NYOLCADIK FEJEZET
AZ ÁLLHATATLAN ISTENNŐ

KILENCEDIK FEJEZET
VÉNASSZONYOK NYARA

WILLIAM JOHN LOCKE

világhírű angol író, de nem Angliában, hanem Angol-Guayana gyarmat székvárosában, Georgetownban született 1863 március 20-án. A rejtelmes délamerikai dzsungel szélén töltötte gyermekéveit, ahol vadállatok és vademberek nyugtalanították az embereket és ahol a múlt században ismeretlen fogalom volt a nyugalom. A perzselő nap, a kalandos, izgalommal és életveszélyekkel teli élet érlelte íróvá Locke-ot, aki 1906-ban megjelent első regényével nem egészen egy hónap alatt világhírű lett. Sok regénye jelent meg, könyveit szerte a világon olvassák. Egyik legolvasottabb műve a „Pujol Arisztid vídám kalandjai”, amelyet számos nyelvre lefordítottak és a könyv már sok-sok embernek szerzett szórakoztató, derűs órákat. Magyar nyelven megjelent művei közül nagy sikert aratott „Az úri csavargó” című regénye is.

ELSŐ FEJEZET

A SZÉP KÁVÉSNŐ

Mikor most elbeszélem ezt a pár epizódot barátomnak, Pujol Arisztidnak hullámzó, hogy ne mondjam, cikcakos pályafutásából, nem tarthatok igényt időbeli sorrendre. Némelyik azelőtt történt, hogy először keresztezte (csaknem szószerint) utamat, némelyik azután. Különböző alkalmakkor, csak úgy véletlenül mondta el nékem ezeket, száz más esettel együtt, melyeket éppen a kósza gondolattársulás visszaidézett gyors és festői képzeletébe. Ő ugyan nagybűszkén akkori ideiglenes foglalkozására utalva rendszerint határozott időpontot emlegetett, de úgy látszik, sorsának fordulatai számukra és gyorsaságukra nézve oly változatosak voltak, hogy sohasem tudtam észben tartani sem e fordulatokat, sem sorrendjüket. És nem is fontos. Ennek az embernek élete oly összefüggéstelen volt, akárcsak egy pakli kártya.

Első találkozásunk ilyenformán történt.

Dél-Franciaországot jártam be autón, kedvetlenül, egyedül. Toulouse-ban elvált tőlem egyik barátom, ki néhány napot lopott sürgető üzleti ügyeitől, hogy idáig kísérjen Boulogne-ból Touraine-en és Guienne-en át; egyik másik barátomat pedig, kit terveim szerint Avignon-ban kellett volna felcsípnem Monte Carlo-ból jövet, váratlanul feltartóztatta valami. Így hát egy időre magánosságra voltam kárhoztatva, ami némileg bosszantó társas hajlamú emberre nézve. Eleinte a társaság kedvéért előre ültem sofőröm, McKeogh, mellé. De mivel McKeogh istentelen skót gépész, kinek csak annyi lelke van, mint gépe hengereinek és csak oly közlékeny is, mint azok, nemsokára visszahanyatlottam a hátsó ülés hasonló magánosságba és nagy kényelembe.

Kelet felé tartó nyugalmas utamon így hagytam el egy reggel Montpellier-t; elhatároztam, hogy letérek a főútról s egyenest délnek tartva, útközben meglátogatom Aigues-Mortes városát.

Aigues-Mortes valamikor virágzó középtengeri város volt. Szent Lajos és keresztesei kétszer vitorláztak innen Palesztinába; V. Károly és I. Ferenc itt találkoztak és csillogó pompával töltötték meg a helységet. De dicsősége ma már eltűnt. A tenger három-négy mérfölddel visszavonult s pusztá sós mocsarak közepette, a száraz magaslaton hasznavehetetlenül, holtan és elhagyottan hagyta ott a várost, hogy a süvöltő hideg szél söpörje és a lángoló nap perzselje. Az út egyenes fehér szalagja a lapályon át mérföldeken szomorú szőlőskertek között húzódik - ezek közül néhány víz alatt állott s tőkék fekete hajtása a felszínen szabályosan elrendezett hajóroncshoz hasonlított - végül pedig elnyeli az utat a város mogorva főkapuja, mely fölött fenyegető torony magaslik. Mindkét oldalt barna, lőréses bástya húzódik, mely oly hiába védi a halálrészelt helységet. Lány északi légkör valami regényes titokzatossággal venné körül, de a tiszta déli levegőben a tornyok és falak élesen kirajzolódnak a szellős kék ég alatt s a város oly csupasz és szárnalmas, mint valami fényes nappal elcsípett kísértet.

A kaputól némi távolságra feltűnt a szokásos figyelmeztetés: Lassíts! McKeogh, minden sofőrök legóvatosabbika, engedelmeskedett. Minthogy a kapun innen és túl egy csomó henyélő lézengett, egészen a mászásig lassított és folyton harsogtatta türelmes és egyhangú kürtjét. Közeledtünk: a parasztok komoran és gyanakvón kotródtak félre. Ekkor egy idősebb ember megfontoltan nekiindult, hogy átmenjen az úton s az autótülök hangjára, méltatlankodó daccal viharverte arcán, mereven állva maradt. McKeogh erősen fékezett. A kocsi megállott. De a teljes megállás előtti másodperc utolsó ezredrészében az elülső kerék fölötti sárhányó hozzáért ehhez az idősebb emberhez, mire ez a földre vágódott. Kiugrottam a kocsiból és azonnal körülfogott a feldühödt tömeg, mely mintha a széles, kihalt tér zugaiból tódult volna elő. Az idősebb férfi, kit résztvevő kezek talpra segítettek, bütykös öklével megfenyegetett. Pompásan fejlett, hajthatatlan, csúnya paraszt volt; oly kemény és színehagyott, mint Aigues-Mortes falai; ravasz szemei oly tiszták, mint egy gyermeké; barázdás, símára borotvált arca oly merev, mint egy ereszcatorna vízkádó sárkányfeje; gyapjúujjasának alacsony gallérja felett hátul úgy látszott ki fényes, szabálytalan ferde kockákba illeszkedő nyaka, mintha krokodilbőr lett volna. Igen egészségesen megátkozott engem és a fajtámat, nagyon rossz francia nyelven, aztán provanszi nyelven barátaihoz fordult, - kik válaszul Provansz nyelvén és rossz franciasággal nagy zajt csaptak. Hogy én szándékosan gázoltam el őt. Most egész életére nyomorék marad. Ki vagyok én, hogy dühöngve átszáguldok átkozott gépemmel békés városokon és lemészárolok ártatlan embereket? Megkísérlettem bebizonyítani, hogy ő volt a hibás s hogy végre is, tüdejének erősségéből ítélve, nem nagy sérülés érte. De nem. Ők bizony nem hagyják annyiban. Itt vannak a csendőrök - végignézttem a téren s láttam, hogy két csendőr lépked baljóslatún a színhely felé - azok szolgáltassanak igazságot! Arra való a törvény, hogy megvédje a szegényeket. Biztos lehetek, nem viszem el szárazon.

Tudtam mi fog történni. A csendőrök McKeogh-ot és engem ki fognak hallgatni. A kocsit zár alá helyezik. El kell mennem a városházára és végtelen beadványokat kell csinálnom. Várom, hogy a jó ég tudja meddig, míg megjelenhetek majd a békebíró előtt. Ügyvédet kell keresnem, aki képviseljen. Végül meg fognak büntetni a veszettül sebes hajtásért - a baleset idején óránként egy mérföld lehetett - és valószínűleg súlyos kártérítést kell majd fizetnem a kifogástalanul vezető McKeogh szántsándékos és sérületlen áldozatának. És egész idő alatt, míg várom, hogy az igazságtalanság megjárja a maga útját, vendége leszek az ellenséges érzelmű lakosságnak. Feldühödtem. A tömeg még jobban feldühödött. A csendőrök közeledtek s arcukon a sors fensége honolt. De éppen mielőtt megismerkedhetek volna a baleset kegyetlen részleteivel, egy keménykalapos, sötétkék szövetruhás, feltűnően fényesszemű férfi villant fel meteorként a tömeg közepette, meglepő gyorsasággal végignézett rajtam, a kocsin, a tömegben, a csendőrökön és az áldozaton, akit gyorsan össze-vissza tapogatott s aztán inkább egy rossz mozgókép szereplőjének örült viselkedésével, semmint emberi lényhez hasonlatosan, leigázta a lakosságot valami dühöngő provanszi szónoklattal, melyből egyetlen szót sem tudtam meg-

érteni. A tömeg, itt-ott tiltakozó mormogással, csendben hallgatta. Mikor befejezte, lehorgasztották fejüket, a fenséges, sorsdöntő csendörök vállat vontak és cigarettára gyújtottak, a pléhsárkány-arcú, krokodilbőr-nyakú öreg pedig dörmögve visszavonult. Sohasem voltam tanuja oly ördögös hatásnak, mint amelyet e villanyos egyéniség kiváltott. Még McKeogh is, aki pedig a megelőző zajban mereven ült kormánykereke mögött, a gázosító födelére szegezve kifejezéstelen szemét, a körnek két fokával elfordította fejét, hogy szétnézzen.

Abban a pillanatban, amint a béke helyreállt, megmentőnk egy szitakötő egyenes röpüléséhez hasonlóan hozzámugrott és melegen megrázta kezemet. Minthogy szolgálatot tett nékem, hálás mosollyal viszonztam; különben is rendkívül megnyerő külseje volt. Becslésem szerint harmincöt körül lehetett. Tiszta, olajbarna arcbőre volt, fekete bajusza és rövid, selymes, hegyes szakáll, meg a legelbűvölőbb legvidámabb, legcsufondárosabb, legmeglepőbb fényes szeme, amit csak életemben valaha láttam. Néhány köszönő szót mormoltam, míg ő a kézszorítást egy régelveszett barát hevességével egyre nyújtotta.

- Rendben van, kedves uram. Legyen nyugodt, - mondta kitűnő angolsággal, de olyan francia hanghordozással, melynek különös mellékízt adott a londoni népies tájszólás. - Az öregúr oly egészséges, mint a makk, egyetlen zuzódás sincs rajta.

Gyöngéden a kocsí lépcsőjéhez taszított: - Szálljon be, hadd vezessem el az egyetlen helyre, ahol ebben az átkozott városban étkezni lehet.

Mielőtt magamhoz térhettem volna meglepetésemből, már mellettem ült a kocsiban és utasításokat kiabált oda McKeogh-nak.

- Ó, ez a népség! - szólt, széttárt ujjú kezeivel maga előtt hadonászva. - Nincs sem modoruk, sem tisztességtudásuk, sem önértékük. Ez itt rendszeres foglalkozás. Mennek és leüttetik magukat szántszándékkal, hogy kártérítést követelhessenek. Külön kutyákat tenyésztenek és tanítanak be arra, hogy öngyilkosságot kövessenek el a kerekek alatt, ők meg kártérítést kaphassanak. Éppen itt van egy! *Ó! nyomorult dög!*

Kihajolt a kocsiból és dühösen káromkodott a kutyára.

- Sose bánja. Amíg én itt vagyok, bármit büntetlenül elgázolhat.

- Nagyon le vagyok önnek kötelezve - szóltam. - Egy csomó ostoba kellemetlenségtől mentett meg. Abból, ahogyan az öregúrral bánt, úgy képzelem, ön orvos.

- Ez egyike ama kevés dolgoknak, ami sohasem voltam - válaszolta. - Nem, nem vagyok orvos. A napokban majd mindent elmondok magamról.

Úgy beszélt, mintha biztos lenne, hogy váratlan ismeretségünk élethossziglani barátsággá fejlődik.

- Ott a vendéglő, a Szent Lajos vendéglő - s a cégérre mutatott, kissé feljebb a keskeny, ósdi, kavicsos kövezett utcában, melybe befordultunk.

- Bízva rám; majd én utánanézek, hogy tisztességesen ellássák.

A kocsí megállt a kapunál. Az én villanyos barátom kiugrott s a kisiető vendéglősné elé ment.

- Jó napot, asszonyom. Egy nagyon jó barátomat hoztam el önhöz, egy nagyon-nagyon előkelő angol urat. Villásreggelit akar, a legeslegjobbat, ami csak van. Nem az ön kel-levesét, ángolnáját meg májashurkáját, hanem valami jó omlette-et, friss halat meg egy harapás nagyon omlós sültet. Jó lesz? - kérdezte hozzám fordulva.

- Kitűnő - mondtam mosolyogva. - S minthogy oly csábító villásreggelit rendelt nékem, talán megtisztel vele, hogy segít elfogyasztani?

- A legeslegnagyobb örömmel - mondta pillanatnyi habozás nélkül.

Beléptünk a kis füledt ebédlőbe, hol a piszkos pincér még piszkosabb mosollyal egy ablakmelletti asztalkához vezetett. A szoba közepén, a hosszú asztalnál, a vendéglő féltucat állandó látogatója ült s asztalkendőjét állá alá tűrve, komor csendben azt a fajta edelt ette, melyet új barátom az imént kifogásolt.

- Mit igyunk? - kérdeztem s némi rosszalással néztem a híg vörös és fehér borral teli kancsókra.

- Bármit - válaszolta, - csak nem ezt az idevaló karcost. Olyan az íze, mint az ecettel kevert tengervíznek. Ez okozza azt a türelmesen szenvedő arckifejezést, amit azokon az urakon lát. Aki nincs hozzászokva, jobb, ha nem vállalkozik rá. Lemarná a bőrt a torkáról. Eltolná helyéről a hasnyálmirigyét. Pokoli módon érezné magát. Adolf - a pincérnek intett, - egy kis rhône-melléki fehér bort...

Rámnézett.

- Az ön kezében vagyok - mondtam.

Ami az evést és ivást illeti, nem lehettem volna jobb kezekben. És senki sem kívánhatott volna mulattatóbb véletlen útítársat. Hogy a legarcátlanabbul nyakamba varrta magát és teljesen birtokába vett, az kétségtelen volt. De mindezt a lehető legellenállhatatlanabbul elragadó módon cselekedte. Az ember egészen megfélemezett e fickó szemtelenségéről. Azóta felfedeztem, hogy nem igyekezetből volt kellemes. A beszélgetés és adomák áradata, a vidám nevetés, mely kis tréfáit bearanyozta, hogy úgy tűntek fel, mintha igazán ragyogó tréfák lettek volna, nála mindez egészen önkénytelen volt. S azonkívül volt némi műveltsége is. Franciaországot alaposan ismerte, Angliát meglehetősen jól; az építészet terén élesen megkülönböztető ízlése volt s a természet szépségei költői hangulatba ejtették.

- Furcsának találom - mondtam végül kissé gúnyosan, - hogy ily életerős ember, mint ön, energiái számára működési teret találhasson ebben az élő-halott városban.

- Hogy én itt élek? - csodálkozott kezét felvetve. - Itt pusztulok és fogyok el Aigues-Mortesban? Hát kinek tart engem?

Azt válaszoltam, hogy mivel nincs szerencsém ismerni nevét és foglalkozását, egészen rejtély nékem.

Tárcájából kiválasztott egy névjegyet és az asztalon keresztül átnyujtotta. Ez állott rajta:

PUJOL ARISZTID

ügynök

Párizs, Saint-Honoré ucca 213/B

- Ezen a címen mindig meg lehet találni.

Az udvariság azt kívánta, hogy én is átadjam neki névjegyemet; gondosan tárcájába helyezte.

- Sikeremet az életben annak a körülménynek köszönhetem - szólt, - hogy sohasem vesztettem el sem egy alkalmat, sem egy névjegyet.

- Hol tanult meg oly tökéletesen angolul?

- Először angol turisták közt Marseille-ban. Aztán Angliában. Francia tanár voltam egy felsőbb leányiskolában.

- Remélem, nagy sikerei voltak.

Furcsán nézett rám.

- Igenis, nem is - mondta.

Az étkezést befejeztük és elhagytuk a szállodát.

- Most - szólalt meg, - ön szeretné megnézni a bástya tornyait. Boldog volnék, ha elkísérhetném, de dolgom van a városban. Hanem elvezetem az őrhöz és az ő gondjaira bízom.

Gyors iramban odavitt a kapuhoz, melyen át a városba léptem. Pujol Arisztid felhívására a bástya öre elősietett lakásából és tisztelettel hallgatta végig a provanszi nyelven tartott buzdító beszédet. Aztán kulcsaiért ment.

- Nem búcsúszom - jelentette ki kedvesen Pujol Arisztid. - Én sokkal előbb elvégzem dolgomat, semmint ön megtekinti a látványosságokat, s aztán ott várom majd a szálloda közelében. Viszontlátásra, kedves barátom!

Mosolygott, megemelte kalapját, kezével barátságosan intett és elrohant a téren át. Az öreg ör kijött kulcsaival és elvezetett az Állhatatosság Tornyába, ahová rakásra börtönözték be a protestánsokat a nantesi ediktum visszavonása után; innen a Burgundok Tornyába, ahol, már elfelejtettem, hány száz burgundot mészároltak le és sóztak be; e vidító látványosságok után pedig felszólított, sétáljak körül a bástyán és tekintsem meg a várfalak többi tizennyolc tornyát. Mivel a tenger felől metsző szél támadt és csapott át didergetően a magas falakon, visszautasítottam ajánlatát, megfizettem járandóságát és leereszkedtem a földre, mely aránylagos oltalmat nyújtott.

Ott találtam Pujol Arisztidet, rám várakozva annak a keskeny uccának sarkán, melyben a szálloda állott. Mint a legtöbb vérbeli provanszi ifjú télidőn, rövid, gubancos, de takaros kecskebőr kabátot viselt, óriási csontgombokkal díszítve; mellette pedig kis nádból font utazókosár feküdt a tér járdájának szélén.

Nem egyedül volt. Kar-karba sétált vele egy feketés arcbőrű, ijesztő külsejű, erős, idősebb asszony. A parasztasszonyok vagy kis boltosnék avas vasárnapi feketéjében volt öltözve s ódivatú fekete kalapba, melyet töméntelen mennyiségű fekete toll és fekete rózsza díszített. E kalap alatt haja homlokáról szorosan hátra volt fésülve; nehéz szemhéj borult kis ravasz szemére, erősen kiugró állkapcsának egyik szögletén meg egy hajcsomó ékeskedett. Úgy negyvenhét körül lehetett.

Pujol Arisztid kihúzta a karját e bájtalan női személyéből, elém jött és bámulatos alázattal köszöntött:

- Nagyméltóságu uram...

Mivel sem herceg, sem érsek nem vagyok, csupán egyik szerény tagja az alsóbb motorozó osztálynak, e magasztos címzés megdöbbenett.

- Nagyméltóságú uram, kegyeskedik megengedni - kérdezte franciául, - hogy bemutassam Gougasse-né asszonyt? Ő nagysága tulajdonosnője a carcassone-i Világegyetem Kávéháznak, melyben nagyméltóságod kétségkívül járt már; s abban a megtiszteltetésben részesít engem, hogy holnap feleségül jön hozzám.

E váratlan bejelentéstől elállt a lélegzetem.

- Jóságos ég! - mondtam suttogva.

Lehetetlen volt elképzelni menyasszonyt, ki kevésbé illet volna a kellemes és udvarias Pujol Arisztidhez. De végül is, nem tartozott rám. Udvariasan kalapot emeltem a hölgy előtt.

- Asszonyom, fogadja legőszintébb szerencsekívánataimat. Biztos vagyok benne, Pujol Arisztid urat páratlanul szórakoztató férjnek fogja találni.

- Köszönöm szépen, nagyméltóságú uram - válaszolta, nyilván legfinomabb társalgási modorában. - S ha valamikor kegyeskedik ismét meglátogatni a Világegyetem Kávéházát Carcassone-ban, igen nagy megtiszteltetésnek fogjuk tartani.

- Tehát holnap kötnek házasságot? - mondtam, csak éppen hogy mondjak valamit. Szerencsét kívánni Pujol Arisztidnek választásához meghaladta képmutatási képességemet.

- Holnap tesz engem az én édes Amáliám a világ legboldogabb férfijévé.

- A három harmincas vonattal utazunk Carcassone-ba - szólt Gougassené asszony, nagy ezüst óráát húzva elő személyiségének valamelyik ráncából.

- Akkor van időnk - mondtam egy kis viharverte kávéházra mutatva, - hogy igyunk egyet az önök boldogságára.

- Nagyon szívesen - felelte a hölgy.

- Engedelmet, drága barátnőm - vágott közbe gyorsan Arisztid. - Ha a nagyméltóságú úr és én nem indulunk el azonnal Montpellier-be, nem lesz időm elintézni kis ügyeimet, mielőtt vonatod odaér.

Zárójelben meg kell jegyezni, hogy minden vonatnak, amely Aigues-Mortes-ből Carcassone-ba megy, meg kell állnia Montpellier-ben.

- Az igaz - hagyta helyben habozva Gougassené asszony. - De...

- De, szívem bálványá, bár szomorúság fog el arra a gondolatra, hogy két rövid órára megváljak tőled, négyezer frankról van szó. Négyezer frankot nem talál az ember mindennap az uccán. Sok pénz az.

Gougassené asszony kis szemei csillogtak.

- Bizony. És egészen el van intézve?

- Teljesen.

- És az egész az enyém lesz?

- A fele - mondta Arisztid.

- Hiszen az egésznek nekem ígérted, hogy szépen kifestessem újra a kávéház mennyezetét.

- Háromezer elég lesz, édes angyalom. Mi? Ismerem ezeket a vállalkozókat és festőket. Minél többet fizetsz nekik, annál utálatosabbra csinálják azt a mennyezetet. Bízd csak rám. Én, Arisztid, garantálok neked egy olyan szép mennyezetet, mint a sixtusi kápolnáé, kétezer frankért.

Az asszony mosolygott és erőt vett magán, hogy előttem teljesen jólneveltnek mutatkozzék. A mosolygástól állkapcsán a hajcsomó borzalmasan reszketett. Hátamon végigfutott a hideg.

- Nem gondolja, nagyméltóságú uram - kérdezte furfangosan, - hogy Pujol ur nekem adhatná a négyezer frankot nászajándékba?

- De természetesen - feleltem legszívélyesebb hangomon, mert teljesen megtévesztett ez a beszélgetés.

- Hát legyen! - szólt Arisztid. - Ó, ti asszonyok, asszonyok! Fölemelitek kis rózsás ujjatokat s a legbátrabb férfiak lábatokhoz kuporodnak, mint jó öreg házörző kutyák. Nagyméltóságú uram, ön tehát beleegyezik, hogy az egész négyezer frankot Amáliának adjam?

- Sőt mi több válaszoltam, mert meg voltam győződve, hogy ennek a kiugró állkapcsú feketés hölgynek megvan a maga módszere, hogy a pénzt végül úgy is elkaparítsa s mert akasszanak fel, ha értettem, mi közöm van nekem hozzá, hogyan rendelkezik Pujol Arisztid a vagyonával
- sőt mi több, parancsolom önnek, hogy odaadja.

- Nagyon-nagyon kedves öntől - szólt önnagysága.

- És most a kávéházba, - ajánlottam vacogó foggal. Mert egész idő alatt a tér sarkán állottunk, a misztrál pedig végigfűtyül a keskeny uccán. Szúrós port csapott arcunkba s a mellettünk elmenő asszonyok szájuk elé tartották fekete sáljukat.

- Sajnos, nagyméltóságú uram - szólt Gougassené asszony, - Arisztidnek igaza van. Már indulniok kell autón Montpellier-be. Én vasúton megyek Carcassone-ba három harminckor. Ez az egyetlen vonat Aigues-Mortes-ből. Arisztid elintézi ügyét és beszáll hozzám Montpellier-ben. Nincs sok vesztegetni való idejük.

Zavarban voltam. Pujol Arisztidhez fordultam, ki ott állott csípőre tett kézzel és vidám jóindulattal nézett óvatos menyasszonyára meg rám.

- Kedves barátom - mondtam angolul, - leghalványabb sejtelmem sincs róla, hogy maguk ketten miről beszélnek; de ha jól értem, abban állapodtak meg, hogy én autón elvigyem Montpellier-be. Csak hogy én nem megyek Montpellier-be. Hiszen éppen onnan jövök, mint a villásreggelinél mondtam. Én az ellenkező irányba megyek.

Bizalmasan karon fogott, odaszólt a hölgyhöz: - Bocsásson meg, drágám! - s pár lépéssel odébb vezetett.

- Könyörgöm önnek - suttogta, - négyezer frankról van szó, százhatvan fontról, nyolcszáz dollárról, a Világegyetem Kávéház új mennyezetéről, egy asszonyi élet álmáról és családi boldogságom legszerencsésebb előjeléről. Hymen, a szép istennő, hívja önt felemelt fáklyával. Nem utasíthatja vissza.

Fényes szemével hipnotizált, megnyerő egyéniségével lenyűgözte akaratomat. Szinte kényszerített rá, hogy kívánjam a társaságát. Ingadoztam. Végül is, gondoltam, nincs semmi fontos dolgom és senki sem bánja, hová megyek. Pujol Arisztid is nagy szolgálatot tett nekem s ezért hálát éreztem iránta. Hát jószántamból beleegyeztem.

Visszaröpült Gougassené asszonyhoz és alig fért a bőrébe jókedvében.

- Édes barátnóm, ha nagyon rábeszelnéd a nagyméltóságú urat, biztosan eljönne Carcassone-ba és táncolna a lakodalmunkon.

- Sajnos! - szóltam gyorsan közbe - ez teljesen lehetetlen. De, - tettem hozzá s magamban mulattam tréfás ötletemen, - két szerelmes miért válna el akár csak pár órára is? Miért ne kísérne el minket önnagysága Montpellier-be? Autómban háromnak van hely s így alkalmam lenne jobban megismerkedni önnagyságával.

- No lám, Amália! - kiáltott Arisztid, - mit szólsz hozzá?

- Igazán, nagyon is nagy megtiszteltetés - mormolta Gougassené asszony s láthatólag kísértésben volt.

- Hanem itt van a poggyászkod - mondta Arisztid. - Te vitted volna magaddal a nagy koffert, amely nem fér el a nagyméltóságú úr autóján.

- Az igaz, a poggyászsom.

- Küldd vasúton, édes barátnóm.

- Mikor érkezik meg Carcassone-ba?

- Holnap nem - felelte Pujol, - de talán a jövő héten, vagy az utána következőn. És talán egyáltalán soha nem is jön meg. Ezeknél a vasúti társaságoknál sohasem biztos az ember. De hiszen ez nem fontos.

- Mit mondsz? - szólt élesen a hölgy.

- Vagy megérkezik, vagy sem; de te elég gazdag vagy, édes barátnőm, hogy ne törődj néhány réklivel és egy kis ékszerrel.

- És a csipkéim és a selyemruhám, amiket a szüleidnek hoztam megmutatni. *Köszönöm szépen!* - vágta vissza és kis szeme veszedelmesen szikrázott. - Te azt hiszed, nekem pénz van a bőröm alatt is, mi? Majd meglátod, hogy tévedsz, barátocskám. Értésedre szeretném adni... - Hirtelen visszatartotta magát. - Nagyméltóságú uram - fordult hozzám s már újra felöltötte azt a bájos modort, mellyel a Világegyetem kávéháznak palackokkal borított kasszája mögött ül, - ön túlságosan kedves. Végtelenül nagyrabecsülöm ajánlatát; de nem akarom poggyászomat a vasúttársaság szíves gondjára bízni. *Köszönöm*, azt nem! Rablók és tolvajok. Még ha megérkezne is, a holmi fele hiányozna. Ó, ismerem őket!

És tapasztalt, magabízó asszony módjára fejet rázott. Bizonyára bankok iránt is oly bizalmatlan, mint vasúttársaságok iránt s pénzét hálószobájában elrejtve tartja. Megsajnáltam szegény ifjú barátomat; minden élénkségére szüksége lesz, hogy felvidítsa a Világegyetem kávéház családi részét.

Mivel a hölgy visszautasította meghívásomat, kifejeztem sajnálatomat; a hevesebb Arisztid szívtepő vigasztalanságának adott kifejezést s aztán lemondó hangon értésemre adta, hogy itt az indulás ideje. Ott hagytam a szerelmes párt és a szállodába mentem, ahol kifizettem számlámat, szóltam McKeogh-nak és kedélyesen pipámra gyujtottam.

A kocsi lefelé kihátrált a keskeny uccából a térre és menetirányba helyezkedett. Beszálltunk. McKeogh gondjába vette Arisztid poggyászát, bebugyolált minket a takaróba és elhelyezkedett ülésén. A kocsi megindult és elhajtottunk; Arisztid udvariasan lengette kalapját, Gougasse-né asszony pedig integetett liliumkezével, mely történetesen lötyögős fekete kesztyűbe volt burkolva.

- Montpellier-be, amily gyorsan csak tud! - kiáltott oda teli tüdővel Arisztid McKeogh-nak. Aztán sóhajtva kényelmesen hátravetette magát. - Ah, mennyivel jobb a vonatnál. Amália nem tudja, milyen rosszul választott!

Az én viharos megérkezésemnek öreges áldozata a misztrál ellenére is ott lebzelt a komor, lóréses kapubejáratnál. Ahelyett, hogy görbén nézett volna rám, alázatosan megemelte kalapját, amint elhaladtunk. Én sapkámhoz nyúltam, de Arisztid egy királyi felség komoly udvariasságával viszonzta az üdvözlést.

- Ezt a helyet - szólt - szeretném soha többé nem látni.

Pár perc múlva ott cikáztunk végig az egyenes, fehér úton, a végtelen fekete szőlőskertek között, szőlőtermelők omladozó hajlékai és útszéli kávéházak mellett, melyek el vannak szórva Franciaországnak e szomorú szögletében.

- Nos - kérdezte váratlanul, - mit gondol a menyasszonyomról?

Az udvariasság és jó ízlés nem engedték, hogy megmondjam igazi véleményemet. Üres szavakat mormoltam olyanféle értelemben, hogy igen eszes asszonynak látszik és érthet az üzlethez.

- Nem az, amire mi franciák azt mondjuk: *ejnye, be csinos*; de az nem baj! Mit ér elvenni egy szép arcot, hogy más férfiak udvaroljanak neki? És ahogy önök, angolok mondják, nincs benne semmi az átkozott angol érzelmességből. De övé a legvirágzóbb kávéház Carcassone-

ban; s ha a mennyezet újra lesz festve, föltéve, hogy nem ragaszkodik majd a túlságosan sok arany levélhez és túlságosan sok felhőn lebegő csupasz kis gyerekekhez - bámulatos, hogy mennyire szeretik a nők a csupasz gyerekeket a felhőkön, - a világ legkellemesebb helye lesz. Szabad kérem egyet az ön kitűnő cigarettáiból?

Átnyújtottam neki a cigarettatárcát a kocsi táskájából.

- Ott ismerkedtem meg vele - folytatta, miután pipámon cigarettára gyujtott. - Találkoztunk, beszélgettünk és megállapodtunk. Nem az az asszony, aki kerülő utakon jár. Abban a megtiszteltetésben részesített, hogy egyenesen kimondta. Ó, de milyen csodálatos asszony. Úgy uralkodik azon a kávéházon, mint valami királyságon; valóságos Szemirámisz, Erzsébet királynő, Medici Katalin. Ott trónol a kassza mögött egész nap; szedi a pénzt, számolja a csészealjkat és mosolyog a gazdag vendégekre; de ha valamelyik pincér egy távoli sarokban egy darabka cukrot ad egy kutyának, azt is látja és jön a hadd-el-hadd. Ezt az asszonyt ezerfrankos bankjegyekkel kellene felmérni! Minden éjjel egykor fekszik le és minden reggel ötkor kel fel. És milyen erényes! Nem megmondta bölcs Salamon, hogy egy erényes asszony minden rubinnál becsesebb? Ilyen feleséget választ az okos ember, mikor lemond az ifjúság kicsapongásairól. Ó, kedves uram, ez utolsó két-három nap alatt az én öreg szüleim - őket látogattam meg Aigues-Mortes-ban - nem győzték eléggé dicsérni bölcseségemet. Amália, aki nagyon gyöngéd hozzám, otthagya a kávéházát Carcassone-ban, hogy megismerkedjék velük és átvegye áldásukat esküvőnk előtt; meg hogy megmutassa nekik csipkés fehérneműjét és új selyemruháját. Szüleim nagyon öregek ahhoz, hogy a hosszú utat Carcassone-ba megtegyék. - Fiam - mondták, - szívünk szerint nőülsz. Büszkék vagyunk rád. Most már teljesen elégedetten halhatunk meg. - Talán tévedtem, mikor azt mondtam, Amáliában nincs érzés - folytatta kis szünet után, - mert imád engem. Ez világos. Nem akar elengedni a szeme elől. Ah, kedves barátom, nem tudja, milyen boldog vagyok!

Ahhoz képest, hogy ragyogó, harmincöt éves fiatalember volt, ki tiz-tizenkét évvel idősebb borzalmas, házsártos teremtetést készült elvenni, egészségtelenül boldognak látszott. Csinoságával és kedves huncutságával csavarta el kétségtelenül az asszony fejét. Az asszony abban a veszedelmes korban volt, mikor még a leghidegebb és legnehézkesebb természetűek is könnyen elcsábulnak. Meg lehetett érteni és meg lehetett neki bocsátani. De a férfit sehogy sem értettem. Nyilván pénzéért veszi el; de Diogenes és mind a többi cinikusok szent nevére! hogyan tud oly átkozottul vidámnak látszani?

A misztrál könyörtelenül fűjt. Befészkeltem magam a takaró alá és begörbítettem vállamat, hogy kabátom gallérja megvédje fületem. Arisztid, kit a kecskebőr kellően megvédett, úgy beszélgetett, mint valami pásztor egy májusi reggelen. Miért tartotta biztosnak, hogy engem érdekel az ő minden regényességnélküli, hogy ne mondjam, hitvány udvarlása, nem tudom; de egész történetét előadta a szerény kezdettől mostani utolsóelőtti fejezetéig. Amennyit megértettem belőle - mert szavai közül sokat szerteszórt a misztrál a figyelmetlen Provansz fölött, - mint Fortuna hullámain hányatott és összezúzódott emberi roncs lépett be egy este a Világegyetem kávéházba, ahol Gougassené asszony közvetlen közelében talált helyet és búbánatát egyenesen kiöntötte e figyelmes női fülbe, fáradságát meg, képiesen szólva, kipihente e női keblen. De honnan származtak zúzódásai, búbánata és fáradsága? Kerülgetés nélkül megkérdeztem.

- Ó, kedves barátom - válaszolta s a kesztyűn át megcsókolta ujjainak hegyét, - imádandó teremtetés volt!

- Ki? - kérdeztem meglepetve. - Gougassené asszony?

- Istenem, dehogy! Nem Gougassené asszony. Amália megbízható, erényes, féltékeny és értelmes, de imádandónak nem nevezném. Nem; az imádandó teremtetés húszéves volt, gyönyörű-

séges angol leány; barackvirág, zefír, szentivánéji álom és a legcsábosabb kis boszorkány, akit ön csak valaha életében látott. Apja, ő és még hat honfitársa Franciaországot utazták be. Körutazási jegyük volt. Nékem is. Tulajdonképpen kicsiben Cook és Fia voltam e társaság számára. Én láttam el őket az utazás kényelmetlenségeivel és én szolgáltam nekik téves felvilágosításokkal. De mit akar? Ha az embertől egy XV. Lajos korabeli füző történetét kérdezik, amely valamelyik múzeum üvegszekrényében hever, nem helyesebb-e szárnyat adni képzeletünknek, azt mondva, hogy Jeanne d'Arc viselte az agincourt-i csatában, semmint tudatlanságunkkal untatni őket? Nos hát, a Loire-menti kastélyokat jártuk be, Poitiers-n és Angoulême-en át és Carcassone-ba érkeztünk. Ismeri, úgy-e, Carcassone-t? A nagy komor óvárost a dombon, mely bástyáival, ormaival, őrtornyaival és más ötven tornyával elnéz a ringy-rongy újváros felett. Ott voltunk. A társaság többi tagja képeslevezőlapot vásárolt az őrtől az Inquisitio Tornyának alján. Annak az embernek, aki a képeslapot feltalálta, szobrot kellene állítani az Eiffel-torony tetején. Millió meg millió fejfájástól mentette meg az emberiséget! Manapság az emberek nem azért mennek valahová, hogy kifárasszák magukat a dolgok megnevezésével, hanem, hogy képeslapot vegyenek róluk. Mint mondtam, a társaság többi tagja nyakig volt a képeslapokban. A kisasszony meg én kint sétáltunk. Gyakran sétáltunk kint - és az eredmény? Tehetek én róla? Kihajoltunk a könyöklőn. A szél egy átkozott haj - hogy is mondják angolul?

- Fürtöcskét?

- Igen, hajfürtöcskét fujt arcába. Hagyta lebegni és nevetett és nem mozdult. Mondtam, úgy-e, hogy kis boszorkány volt? Ha élt valaha olyan provanszi férfi, aki ilyen kihívó viselkedésre nem csókolt meg egy leányt, szeretném megkapni a múmiáját. Én megcsókoltam. Ő csak tovább nevetett. Megint megcsókoltam. Négyszer csókoltam meg. A negyedik csók kezdetén apja kijött a képeslapüzletből. Megvárta a végét és aztán jelentkezett. Mivel teljességgel nem úriemberhez illő kifejezésekkel jelentkezett, kénytelen voltam engedni, hogy az egész társaság, az imádandó kis boszorkánnyal együtt, egyedül menjen Pau-ba, míg én a Világegyetem kávéházba vittem megtört szívemet.

- És ott vigaszt talált?

- Elmondtam szomorú történetemet. Amália figyelt, aztán hívta az üzletvezetőt, hogy üljön be a kasszába, magának pedig egy pohár frontignani bort töltött. Amália mindig frontignanit iszik, ha valami meghatja. Másnap is odamentem, harmadnap is. Éjjel-nappal szakadt az eső és Carcassone olyan esőben, mint a pokol, ha kemencéit emberi könnyek kioltják, a Világegyetem kávéház pedig mint a paradicsom kis meleg zuga a pokol közepette.

- Tehát így történt?

- Így történt. Becsületemre! Ha egy hölgy felszólít egy úriembert, hogy vegye el, mit lehet tennie? S egyébként, úgy-e, megmondtam, hogy a Világegyetem kávéház a legvirágzóbb Carcassone-ban? Kedves barátom, attól tartok, önöknek, angoloknak amolyan érzelgős fogalmaik vannak a házasságról. Nos, mi franciák... *Várjon, várjon!*

Hirtelen abba hagyta mondókáját, előre lódult és megragadta az elülső ülés hátát.

- Jobbra, ember, jobbra! - kiáltotta izgatottan McKeogh-nak.

Elértük azt a pontot, ahol az Aigues-Mortes-ból induló egyenes út szétvillázik, az egyik út Montpellier-be, a másik Nîmes-be. Mivel Montpellier nyugatra fekszik, McKeogh természetesen a nyugati ágat választotta.

- Jobbra! - ordította Arisztid.

McKeogh fékezett és fejét tiltakozón-kérdő arckifejezéssel fordította hátra. Nevetve szóltam közbe:

- Téves a földrajzi tudása, Pujol úr. Azonkívül, az útmutató-tábla előttünk világosan beszél. Ez az út vezet Montpellier-be.

- De édes mennyország-küldte barátom, én époly kevésbé akarok Montpellier-be menni, mint ön! Montpellier az utolsó hely a világon, amelyet vágyom meglátogatni. Ön Nimesbe akar menni, én is. Jobbra, sofőr.

- Mit csináljak, uram? - kérdezte McKeogh.

Végkép meg voltam zavarodva. Odafordultam a kecskebőrbe öltözött, hegyesszakállú, fényesszemű Arisztidhoz, aki kiegyenesedve ült a kocsiban és előrenyújtott kezével olyan volt, mint Pán istennek a paródiája kemény kalapban.

- Nem akar Montpellier-be menni? - kérdeztem elképedve.

- Nem, tízezerszer nem; egy király váltságdíjáért sem.

- De a négyezer frankja... a találkozás Gougassené asszonnyal a vonaton... a Carcassone-ba való utazás?

- Ha húszmillió földrészt tudnék magam és Carcassone közé helyezni, megtenném - magyarázta kétségbeesett gesztusokkal. - Hát nem érti? A jóságos Isten, ki mindig az én pártomon van, egyenesen azért küldte önt, hogy megmentsen annak a kimondhatatlan Xantippének keze közül. Nincs semmi négyezer frank. Nem megyek Montpellier-be találkozni vele a vonaton. És ha holnap valakihez férjhez megy Carcassone-ban, az nem Pujol Arisztid lesz.

Vállat vontam.

- Hát menjünk Nimes-be.

- Rendben van, uram - mondta McKeogh.

- És most - szóltam, mihelyt elindultunk a jobbkézfelőli úton - lesz szíves megmagyarázni a dolgot?

- Nincs itt semmi magyarázni való - kiáltotta vidáman. - Meg vagyok mentve. Szabad vagyok. Megint Isten tiszta levegőjét szívhatom. Nem veszem el azt az Ujujujt. Tíz évvel fiatalabbnak érzem magam. Ó, hajszálon mult a menekülésem. De mindig így van az velem. Mindig a talpamra ugrom. Úgy-e, megmondtam, hogy sohasem vesztegetek el egy alkalmat sem. Abban a pillanatban, mikor láttam, hogy egy angol úr kellemetlen helyzetbe került, felismerem, itt az alkalom megszabadulni a Rabszolgaság Házából. Megragadtam és íme, itt vagyok! Két álló napig törtem a fejemet, miképpen juthatnék el Aigues-Mortes-ból, mikor ön váratlanul - mint Deus ex machina: valóságos isten a gépből kiszállva - segítségemre jött. Ne mondja, hogy nem örökös felettem a Gondviselés.

Megjegyeztem, hogy menekülésének módja kissé körülményes és fantasztikus. Mért ne lopózhatott volna ki a vasúthoz s válthatott volna jegyet bármely menedékhelyre, ami éppen eszébe jutott?

- Azon egyszerű okból - felelte vidám nevetéssel, - mert egyetlen fillérem sincs a világon.

Oly szerencsésnek és gondtalannak látszott, hogy hitetlenül meredtem rá.

- Egyetlen rézfityingem se - ismételte meg.

- Úgy látszik, meglehetősen hidegvérrel viseli el.

- „A koldusok, a koldusok oly boldogok” - idézte.

- Ön az első ember, aki megtanít engem hinni a koldusok boldogságában.

- Idővel sok mindenben megtanítom hinni - vágott vissza. - Nem, egy fillérem sem volt, hogy jegyet válthassak és Amália nem tágított mellőlem. Utolsó frankomat a Carcassone-ból Aigues-Mortes-ba való utazásra költöttem. Amália ragaszkodott hozzá, hogy elkísér. Ő nem szokott semmit kockáztatni. Attól a perctől kezdve, hogy elindultunk, nem vette le rólam szemét. Mikor az ön segítségére siettem, a tér másik oldalának egyik házából vigyázott rám. Eljött a vendéglőbe, mialatt mi villásreggeliztünk. Azt hittem, elillanhatok észrevétlenül és csatlakozhatom önhöz, miután körüljárta a bástyát. De nem. Be kell mutatnom angol barátomnak. És ekkor - lássuk csak - megmondtam, ugy-e, hogy sohasem vesztek el egy névjegyet sem. Nézze meg ezt!

Zsebébe mélyesztette kezét, előteremtett egy levéltárcát és kihúzott egy névjegyet:

- Ime!

Eloolvastam: „Wiltshire hercege”.

- De az Isten áldja meg - szóltam rá, - hiszen én nem ezt a névjegyet adtam.

- Tudom, hogy nem, de ezt mutattam meg Amáliának.

- Hogy a csudába jutott a wiltshirei herceg névjegyéhez?

Huncutul nézett rám:

- Én... hogy is mondják?... „felcspem a mihaszna semmiségeket”. Amint látja, ismerem az én Shakespeare-emet. A *Téli regét* néhány francia növendékemmel olvastam, akiket angolul tanítottam. Szeretem Autolycust. Van bennem valami belőle, mi? Bármint van is, a herceg névjegyet mutattam Amáliának.

Kezdem érteni: - Hát azért hívott engem „nagy méltóságú úr”-nak?

- Természetesen. És azt mondtam neki, ön az én angol pártfogóm és négyezer frank nászajándékot adna nekem, ha elkísérném Montpellier-be az ügyvivőjéhez, akinél fölvehetné a pénzt. Ó! Csakhogy bizalmatlan volt. Tegnap egy kerékpárt kölcsönöztem. Barátom az udvaron hagyta. Azt gondoltam, éjnek éjszakáján, mikor mindenki alszik, kilopódzom és ha egyszer kis biciklimen ülök, akkor „jó éjszakát!” De nem is hinné! Felöltöztem, lelopódtam és fel akartam szállni és ekkor rájöttem, hogy mindkét gumikerék ollóhegygel száz helyen össze van szurkálva. Mit szól hozzá? Bizony, bizony! Nagynehezen menekültem meg. Mikor meghívta, hogy kísérjen el minket Montpellier-be, a torkomban vert a szívem.

- Kívántam volna magának, hogy elfogadja a meghívást.

Arisztid úgy nevetett, mintha ahelyett, hogy egy fillérje sincs, a világon semmi gondja sem volna. Hozzá voltam szokva az én jóltáplált angol felebarátaim szabályos viselkedéséhez, akik mértani módra vonalzóval tervezik meg életüket, hát nem volt mértékem, amivel ezt a meglepő és következtelen egyéniséget mérhessem. Egy tekintetben nagyon csunyán viselkedett. Menyasszonyát oly szívtelenül cserbenhagyni nagyon is nem úriemberhez illő eljárás volt. De más tekintetben: egy lelkiismeretlen kalandor elvette volna az asszonyt a pénzéért és megkockáztatta volna a következményeket. Perseus és Medusa küzdelmében Perseus oldalán van minden valószínűség a győzelemre. Mercur és Minerva, a két legélesebb eszű isten, egész idő alatt segítik - nem is említve a tényt, hogy Perseus mint hírhedten csinos fickó indul. Ily csinos kópé rendszerint rá tudja bírni öreges, csunya feleségét, hogy nyissa meg pénzeszacskóját s ha ez sikerül, irigylésreméltó módon éli világát. Pujol Arisztid dicséretére legyen mondva, hogy nem volt ínyére az ilyenféle élet.

Minthogy ismerem és szeretem ezt az embert, igazán kijelenthetem, a helyzet, melybe sok nála különb emberhez hasonlóan került, elviselhetetlen volt. Vele egyenlő érzékenységű más férfiak hétköznapi módon szabadították volna ki magukat, de az én gézengúzomat vonzza a drámaiság és azóta is gyakran eldicsekedett avval a kiszámított színpadi fogással annál az útelágazásnál. Valósággal gyönyörűsége telt benne. Néha még most is azt gondolom, Pujol Arisztid sohasem lesz felnőtt ember.

- De egy dolgot még most sem értek - mondtam - és pedig a maga bámulatos hatását Aigues-Mortes csőcselékére. Úgy meglepte őket, mint valami tűzijáték, vagy mint az ördög a szegény szabót és mindnyájan, még a csendőrök és az áldozat is, olyan jámborak lettek, mint a bárányok. Hogy csinálta?

Nevetett: - Azt mondtam, ön nagyon régi kedves barátom és pártfogóm és nagyon előkelő angol herceg.

- Nem egészen értem, hogy ez a felvilágosítás miért elégítette ki azt a disznófejű öregurat, akit leütöttünk.

- De hiszen - mondta Pujol Arisztid, leírhatatlanul mókás arckifejezéssel - az az én apám.

MÁSODIK FEJEZET AZ ARLESI NŐ

Pujol Arisztid napsugaras istenhozzádót mondott nekem Nimes-ben, a Luxembourg szálloda kapujában, aztán, útikosarával kezében, szokásos heveességével elrohant az Esplanade téren át. Szinte kínos volt visszavonuló alakját látnom, mivel, mint maga bevallotta, a világon egy fillérje sem volt. Szerettem volna tudni, hogyan szerez magának ételmezt és szállást, nem is beszélve dohányról, finom italokról s az élet más efféle szükségleteiről. Az a gondolat, hogy ily vidám teremtés éhezze, irtózatos volt. De udvariasan visszautasította volt meghívásomat, hogy legyen vendégem a szállodában, míg valami alkalmat talál anyagi helyzetének megjavítására.

Másnap kora délelőtt az előcsarnokban találtam; rám várt és egy kitűnő szivart szívott. Megmagyarázta, hogy oly kedves barát, mint én, kell hogy elsőnek hallja az örvendetes ujságot. Mult este, az ég kegyelméből, véletlenül összeakadt egy távoli ismerőssel, egy montélimari nougatgyárossal; pár órát vele töltött avval az eredménnyel, hogy két dologról meggyőzte őt: először, hogy száraz, morzsálódó omlós montélimari nougat ismeretlen Angliában, ahol a lakosság valami egészségtelen, nyúlós kotyvasztékon tengődik s az orvosi kar ennek tulajdonítja az egyre jobban elhatalmasodó gyomorbaajt; másodsor, hogy az egyetlen mennyországban képesített apostol, aki Nagy-Britanniának és Irországnak széltében és hosszában hirdethetné a montélimari nougat dicső evangéliumát: ő maga, Pujol Arisztid. Csinos fizetésben állapodtak meg, melyből már valami előleget is vett fel - innen a Colorado-szivar! - s hogy másnap főnökét Montélimar-ba kell kísérnie, útrakészen Britannia meghódítására. De addig szabad, mint a madár és szívesen annak szentelné a napot, hogy megmutassa nekem a város csodáit.

Gratuláltam szinte meseszerű szerencséjéhez és örömmel elfogadtam ajánlatát.

- Szeretnék valamit kérdezni - mondtam. - Tegnap délután visszautasította jó szívvel felajánlott vendégszeretetemet és eltávozott anélkül, hogy egy árva fillére lett volna, amiért valamit vehetne magának. Mit csinált? Kíváncsiságból kérdezem. Hogyan kezd hozzá az ember ahhoz, hogy megpróbálja a semmiből megélni?

- Nagyon egyszerűen - felelte. - Nem megmondtam-e s nem tapasztalta-e önmaga is, hogy sohasem vesztegetek el egy alkalmat sem. Sőt mi több, életem szabálya az, hogy vagy barátságot kössek az Igazságtalanság Démonjával - tökfefű számar ez a démon - s az ember szerencsésen elevezhet az ő igazságtalansága mellett, hacsak elég élesesű; vagy pedig mindenemet a vízbe dobjam, abban a biztos tudatban, hogy hosszú idő múlva újra visszakapom. A kérdéses esetben az utóbbit választottam. Egy-két évvel ezelőtt bedobtam mindenemet annak a római fürdőnek vizébe, melyet ma délelőtt lesz szerencsém önnek megmutatni és tegnap este mindent újra megtaláltam a Szent Márta szállodában.

A nap folyamán aztán a következő ártatlan történetet beszélte el nekem.

Pujol Arisztid egy lángoló júliusi napon érkezett meg Nimes-be. Zsebe tele volt pénzzel és a lelke kacagással. Poggyászát ő is a Luxembourg szállodában tette le, amelyik, mint az egész világ tudja, a legfényesebb szálloda a városban. Szívének vidámsága olyan cselekedetre ösztökélte, melyet a jó nimesbeliek a tikkasztó júliusi hőségben örületesnek tekintenek; sétálni ment a forró uccákon, csak úgy pusztá szórakozásból.

Pujol Arisztid éppen egy társaság alapításával foglalkozott és ez a folyamat oly lázas örömmel töltötte el, mint valami játékhajó első vízrebocsátása eltölt egy gyermeket. A társaság arra alakult, hogy szállodát építsen Perpignanban, hol az V. Károly császár által építtetett erődí-

téseket mostanában lerombolták és ezáltal óriási méretű értékes, beépíthető terület szabadult fel tulsó partján annak a kis folyónak, amely mellett ez a régi város fekszik. Mivel a legjobb perpignan-i szálloda is szűk fekvése következtében olyan, hogy az ember minél gyorsabban menekül belőle, Arisztidban megfogalmazott az az ötlet, hogy tágas, palotaszerű vendégfogadót kell építeni a város új részében, ami a világ minden gépkocsizóját és turistáját odacsábítaná abba a pireneusi paradicsomba. Merő arcátlanságával sikerült felkeltenie egy kiváló párizsi építész érdeklődését e terv iránt. Mert aki végighallgatja Pujol Arisztidet, elveszett ember. Coleridge „Vén tengerész”-ének büvölően csillogó szeme egy asszony megnyerő bájával egyesült benne. Csak az menekül meg, aki vagy nem engedi maga elé, mint ahogy Párizs összes építészei cselekedtek egészen az „R” betű végéig a betűrendes jegyzékben; vagy aki Odysseus módjára viasszal dugja be fülét, amely elővigyázatáról a kitűnő Say úr elfeledkezett. Say úr elutazott Perpignan-ba és a lelkesedés lecsökkent állapotában tért vissza.

Részvénytársaságot alapítottak, melynek Pujol Arisztid, ez az üzleti ügyekben olyannyira jártas férfiú, lett az ügyvezető igazgatója. De a pénz, lassan folyt be. Egy pénzemberre volt szükség. Arisztid szemlét tartott névjegy-gyűjteménye fölött és felfedezte egy St. Étienne-ben lakó süket vasgyárosét, kinek életét egyszer egy vasúti állomáson megmentette, visszarántva őt, mikor éppen egy mennydörögve áthaladó gyorsvonat előtt akart keresztül menni a síneken. Arisztid, a gyors elhatározások embere, egyenesen St. Étienne-be utazott, hogy működésbe hozza a vasgyáros hálaérzetét. Eközben Say úrnak, a sokkal józanabb körültekintés emberének, eszébe jutott egyik ügyfele, egy amerikai milliomos, kinek jelentékeny szállodai vállalatai voltak s átutazóban éppen Párizsban tartózkodott. Minthogy a milliomos bízott a kitűnő Say úrban, kedvezően vélekedett a tervről. Éppen Japánba készült, de leruccanna másnap a Pireneusokba és megnézné magának Perpignan fekvését, mielőtt hajóra száll Marseilles-ban. Ha tudakozódásainak kielégítő eredménye lesz s ha meg tud állapodni az ügyvezető igazgatóval, nem volna ellenére, hogy vagy egy millió dollárt befektessen a vállalatba. (Az olvasó szíveskedjék arra gondolni, hogy én Pujol Arisztid előadásának szószerinti helyességéért nem kezeskedem.)

Tehát felmerült a milliomos és az ügyvezető igazgató nagyfontosságú találkozásának kérdése. Mivel Arisztid St. Étienne-ben volt, úgy rendezte el, hogy egy közbeeső állomáson találkozzanak, a milliomosnak Perpignan-ból Marseilles-ba utazásakor. Nîmes-ben a Luxembourg Szálloda volt a kijelölt hely és csütörtökön délután két óra a megállapított idő.

Eközben Arisztid megtudta, hogy a süket vasgyáros hónapokkal ezelőtt meghalt. Ez csalódás volt, azonban a szerencse mingyárt kárpótolta. Kalandjának ez a részlete kissé bizonytalan, de következtetésem szerint valami újon szerzett ismerős elcsalta egy játék-barlangba, ahol óriási összeget, kétezer frankot nyert. Ez a vagyon ott csörgött és ott gyűrődött zsebeiben, mikor elhagyta a várost és megérkezett Nîmes-be szerdán reggel, egy nappal a találka előtt.

Ezért sétált oly vidáman a lángoló uccákon. Végül megfordult a kocka! A milliomossal való értekezés sikerében egy pillanatig sem kételkedett. Séta közben nagyszerű várakat épített Perpignan-ban, amely, mellékesen mondva, igen közel fekszik a légvárak hazájához. Különben is, mint majd hallani fogjátok, volt valami elintézetlen ügye Perpignan városával. Végül elért abba a pompás nagy parkba, melyet a maga teljességében, lépcsőzetesen emelkedő tereivel, hidjával és rácsozattal körülvevő sétányával, az a mesteri kéz tervezett a régi római fürdő vizei fölé, amelyre XIV. Lajos a versailles-i parkot bízta.

Arisztid ledobta magát egy padra és szalmakalapjával legyezte magát.

- Istenem, meleg van! - szólt oda szomszédjának.

Egy nő volt és pedig, mint megállapította, mikor az feléje fordult, rendkívül szép nő. Fehér batiszt és fekete selyem fejdísz, mely parányi korona formájában éppen eltakarta sűrű, nehéz

hajának választékát, mutatta, hogy a szomszédos Arles-ből való. Megvolt benne Arles asszonyainak minden római szépsége: finoman vésett arcvonások, a nyugodt, nyílt homlok, az érett ajak, a lány tojásdad arcforma s a tiszta olajbarna arcbőr. Ragyogó barna szemei is voltak, de azok most könnyben úsztak. Csak éppen rápillantott Arisztidre, aztán folytatta észrevehetőleg félbeszakított elfoglaltságát, a zokogást. Arisztid lágyszívű ember. Közelebb húzódott.

- Hiszen maga sír, asszonyom! - szólt.

- Amint látja - rebegette a hölgy.

- Forró könnyeket sírni ilyen időben! Túlságosan meleg van! Ha még jeges vizet tudna sírni, abban volna valami üdítő.

- Ön tréfál, uram - mondta a hölgy és megszártotta szemét.

- Egyáltalán nem. Az ilyen szép asszony szenvedése fájdalmas látvány.

- Ó - sóhajtotta, - nagyon boldogtalan vagyok.

Arisztid még közelebb húzódott:

- Ki az a nyomorult, aki merete boldogtalanná tenni?

- A férjem - felelte a hölgy és lenyelte feltörő zokogását.

- A gazember! - mondta Arisztid.

A hölgy vállat vont és lenézett a jegygyűrűjére, mely ott fénylett karcsú, barna, kifogástalanul ápolt kezén. Arisztid nagyra volt vele, hogy kezek dolgában szakértő.

- Még sohasem volt férj, aki megbecsült volna egy szép feleséget. Férjek csak vén banyákat érdemelnek.

- Az igaz - válaszolta az arlesi nő, - mert ha feleségük csinos, féltékenyek.

- Ó, hát az a baj? - mondta Arisztid. - Beszélje el nekem az egészet.

A szép arlesi nő ismét keskeny ujjait nézegette.

- Nem ismerem önt, uram.

- De majd megismer - felelte kellemes hangon és fényes szemében nevető, követelő csillogással Arisztid. Az asszony oldalról gyorsan felfogta tekintetét:

- Uram, négy éve mentem a férjemhez és mindég hű voltam hozzá.

- Az dícséretreméltó - mondta Arisztid.

- És nagyon szeretem őt.

- Az nagy baj! - mondta Arisztid.

- Nagy baj?

- Világos! - mondta Arisztid.

Szemük találkozott. Nevetésbe tört ki. A hölgy gyorsan összeszedte magát és ismét kibuggyant a könnye.

- Nehéz szívvel nem lehet tréfálni, az én szívem pedig nagyon nehéz. - Önmagán való sajnálkozásában meggörnyedt. - Ó, úgy szégyellem magam! - sírta.

Elfordult Arisztidtől és kezébe temette arcát. Kivágott ruhája szabadon hagyta vállából kecsesen kiemelkedő nyakszirtjét. Két fürtöcske fellázadt ellene, hogy a többi hajjal felfésüljék. Fejhez símuló formás fülcimpája ingerlő volt a maga rózsaszín kedvességében. Olyan volt,

mint egy fiatal Niobe: csupa könny, de ugyanakkor csupa hajlékonyság és gyönyörűséges körvonal; s ez a testtartás gonosz kísértésbe vitt volna egy remetét is.

Jusson eszetekbe, hogy Arisztid a Délvidék gyermeke. Észak gyermeke egy elbűvölő asszony láttára arra gondol, mily jó lenne udvarolni neki, és arra vesztegeti idejét, hogy töpreng, miként tehetné meg. Dél gyermeke sem nem gondolkozik, sem nem töpreng, hanem nyomban udvarolni kezd.

- Asszonyom - mondta Arisztid, - maga imádásraméltó és én az örületig szeretem.

Az asszony felriadt: - Uram, megfeledkezik magáról.

- Ha bármi másra tudnék gondolni széles e világon, nem lenne hízelgő magára nézve. De semmire sem tudok. Elforgatta fejemet, elbűvölte szívemet és gyönyörűséggel tölti el lelkemet.

Igazán komolyan érezte - abban a pillanatban.

- Nem kellene végighallgatnom - felelte a hölgy, - különösen, mikor ilyen boldogtalan vagyok.

- Sőt eggyel több ok, hogy vigasztalást keressen - válaszolta Arisztid.

- Uram - kezdte kis szünet után, - ön jónak és megbízhatónak látszik. El akarom mondani önnek a dolgot. Az uram igazságtalanul vádol, bár tudom, a látszat ellenem szól. Most csak úgy megtűr a házban és már lépéseket tesz a válásra.

- *Nagyon helyes!* - kiáltott fel Arisztid - és izgalmában eldobta szalmakalapját, mely csuklójának akaratlan fordulata folytán vízszintesen repült és csaknem lefejezett egy alacsony, izzadó katonát, ki véletlenül arra járt. - *Nagyon helyes!* Csak hadd váljon el. Akkor szabad lesz. Akkor enyém lehet minden további kérdés nélkül.

- De én szeretem az uramat - mosolygott szomorúan az asszony.

- Ugyan! - felelte Arisztid, a szerelmes ember és a provanszi ember hitetlenségével. - Hogy el ne felejtsem, ki a férje?

- Bocardon Emil, a Szent Márta Szálloda tulajdonosa.

- És maga?

- Én Bocardonné vagyok - felelte a pajkosság halvány árnyalatával.

- De a keresztnéve? Hiszen csak nem gondolhatok magára, mint Bocardonnéra!

Megvitatták a kérdést. Végre bevallotta, hogy Zette-nek hívják.

Bizalmassága nem állt meg itt, hanem azt is elmondotta, hogyan jutott ehhez a névhez, s hogyan nevelte fel őt Raphaël-ben, vagy öt kilométernyire Arles-től, nagynénje, Léonie; és elbeszélte gyermekévének sok más érdektelen részletét. Kereszttségben a Lujza nevet kapta. Anyja, ki meghalt, mikor ő még kicsi volt, Lujzette-nek hívta. Léonie néni pedig nagyon elfoglalt asszony volt és nem volt ideje fölösleges szótagokra, hát Zette-nek szólította.

- Zette! - Úgy vetette fel rá szemét, mint egy szentre, kit elragadtatott ájtatosságában idéz. - Zette, imádom!

Zette rendkívül sajnálta. Ami őt illeti, ő Bocardon urat imádja. Közben megtudta Arisztid nevét és foglalkozását. Ügynök és rendkívül gazdag - nem volt-e zsebében kétezer frank meg egy amerikai milliomos?

- Pujol úr, a világon csak egyetlen egy dolgot kívánok: az uram szerelmét és bizalmát.

- A jó Bocardon kezd untatni - mondta Arisztid.

Zette ajka nyitva maradt, amint a rácsos kapunál egy fekete pöttyre mutatott:

- Istenem, ő jön!

- Már meg is úntam - mondta Arisztid.

Az asszony felkelt; hajlékony, pompás alakja most legelőnyösebben érvényesült. Úgy hordta fejét, mint egy királynő. Arisztid a legnyiltabb csodálattal nézte:

- Az ember azt hinné, Juno ismét a földön jár.

Noha Zette sohasem hallott Junoról s noha Nîmes legbánatosabb és legvigasztalanabb asszonya volt, örömpír lepte el arcát. Ő is Dél gyermeke volt s Dél leány-gyermekei szeretik, ha csodálják őket, bármily nyiltan is. Hallottam a Havasok olyan leányairól is, kik szintén nem egészen idegenkednek ettől.

Zette sóhajtott: - Most mennem kell, uram. Nem szabad, hogy önnel itt találjon. Már is eleget szenvedek szemrehányásaitól. Ó, oly igazságtalanok, oly igazságtalanok! - sírdogálta ökölszorított kézzel; ismét könnyek törtek fel szemébe s szép ajkának szöglete rángatózott fájdalomában. - Én jól tudom, - folytatta, - nem volt helyes, hogy ezeket elmondtam. De mit csináljak? Nem az én hibám. Isten vele, uram!

Az előtte álló asszony bánatos szépségének láttára Arisztid szíve hevesen dobogott:

- Semmi Isten vele - *viszontlátásra* Zette asszony!

Az asszony könnyesen tiltakozott. De bizony, Isten vele. Arisztid eldobott kalapjáért ugrott és hátra csapta fején. Csatlakozott az asszonyhoz és esküdözött, hogy viszontlátja. Egy Pujol Arisztid csak nem tűrheti, hogy Bocardon úr krokodilus állkapcsával széttépje. Becsületére, utolsó csepp véreig megvédelmezi. Arisztid csupa kérkedő nekibuzdulás volt.

- Ugyan mit tehet, szegény Pujol úr? - kérdezte az asszony.

- Majd meglátja!

Elváltak. Arisztid utána nézett, mígnem pöttyé vált és férjéhez, ahhoz a másik pöttyhöz csatlakozva eltűnt szeme elől. Ekkor a perzselő kerten át nekivágott a város túlsó végén fekvő Luxembourg Szállodának.

Arisztid szerelmes lett. Provanszi hévvel lett szerelmes. Már százszor megtörtént vele; de - mondotta magában - ez most a mennykőcsapás. Agya és érzékei tele voltak a szép arlesi nővel. Széles e világon semmi egyéb sem volt fontos. Széles e világon semmi egyéb sem járt az eszében. Úgy sietett át a forró uccákon, mint valami emberalakú meteor. Egy kövér férfi, aki a Börze Kávéház ernyőjének hűvösében szörpös vizet szürcsölt, felkelt és csodálkozva nézett utána, aztán újra helyet foglalt és letörölte izzadó homlokát.

Kis idő múlva Arisztid, táskájával kezében, a Szent Márta Szálloda irodájában jelentkezett. Kis kopott szálloda volt, kívül kis kopott ovális cégérral és a hasonnevű keskeny uccában feküdt. Belül tiszta és gondozott. Kis sötét előcsarnokától jobbra az étterem, balra az iroda és egy nem nagyon csábító lyuk, melyet a felirat írószobának nevezett. Nagyon keskeny folyosó vezet a konyhához, az előcsarnok többi részét pedig elfoglalja a lépcső. Az iroda ablakában ingujjban idomtalan férfiú ült; kövér arca együgyű és bánatos volt, fején pedig a haj valami köralakú keféllógépre hasonlított. Arisztid megszólította:

- Bocardon úr?

- Szolgálatjára, uram.

- Kaphatok egy hálósobát?

- Bizonyára. - Kezével egy sor fekete, rézszöggel kivert mintakoffer felé intett, melyek körül-szízajva ott heverték az előcsarnokban: - Az omnibusz elhozta koffereit. Úgy-e Lambert úr?

- Bocardon úr - felelte Arisztid gögösen, - Pujol Arisztid vagyok, nem pedig valami kereskedelmi utazó. Eljöttem megnézni Nîmes szépségeit és ezt a szállodát választottam, mert van szerencsém rokona lenni feleségének, Bocardon Zette asszonynak, kit sok év óta nem láttam. Hogy érzi magát Zette?

- Az egészsége igen jó - felelt röviden Bocardon úr. És meghúzta a csengőt.

Zöldposztó-kötényes, elnyűtt ember bukkant elő az étteremből és vette el Arisztid táskáját.

- Huszonnégyes szoba - mondta Bocardon. Aztán a keskeny iroda-ajtóból félig kilendítette súlyos testét és lekiáltott a folyosón: - Eufémia!

Női hang válaszolt s egy pillanat múlva megjelent maga a nő: Zette-nek sápadt, sovány, de fiatalosabb mása; álmatlanság vagy betegség sötét gyűrűt vont szeme alá, mely csak lopva nézett a világba.

- Mondd meg nővérednek - szólt Bocardon úr, - hogy egy rokonotok érkezett a szállodába.

Visszalendült az irodába és ezentúl nem törődött a vendéggel.

- Rokon? - visszhangozta Eufémia és rámeredt a mosolygó, ragyogó szemű, Arisztidre, kinek ugyancsak fött a feje, hogyan tévessze meg ezt a hivatlan és váratlan nővért.

- Hát persze! Arisztid, a raphèlei jó Léonie néni unokaöccse. Ó!... de te sokkal fiatalabb vagy, semhogy emlékeznél rám.

- Szólok Zette-nek - s ezzel eltűnt a keskeny folyosón.

Arisztid a bejárathoz ment és kitekintett a nem nagyon kellemes illatú uccára. A túlsó oldalon, mely árnyékban feküdt, a szerény kis boltok bérlői vagy ajtajukban ültek, vagy a járdára kitett székeken. Kíméletes suttogás támadt és különböző pillantások repültek Arisztid felé. Most lépések hangzottak mögötte és megfordult. Zette állt előtte. Folyton sírhatott, mióta elváltak, mert szemhéja vörös volt. Mikor Arisztidet észrevette, meghökkent.

- Maga az?

A férfi nevetett és megrázta az asszony vonakodó kezét.

- Én vagyok, Arisztid. De hogy megnőttél! Istenem, hogy megnőttél! - Széthimbálta az asszony két kezét és vidáman belenevetett megriadt szemébe: - Elgondolni, hogy a kurta varkocsos, kurta szoknyás Zette-ből ilyen szép asszony lett! Bocardon ur, gratulálok a feleségéhez!

Bocardon úr nem válaszolt, de Arisztid gyors pillantása észrevette, hogy széles arcán fájdalom vonaglott át.

- És a jó Léonie néni? Jól van? Még mindig csinál halászlét? Ó, milyen jó volt az a halászlé!

- Léonie néni két év előtt meghalt - mondta Zette.

- Szegény asszony! Én én nem is hallottam. Beszélj róla!

Az étterem ajtaja nyitva állt. Különös igéző erejével odavonta az asszonyt. Beléptek és Arisztid betette maguk mögött az ajtót.

- *Ime!* - szólt, - nem megmondtam, hogy viszontlátom?

- Igazán nincs szeme, mondhatom! - szólt félig bosszúsan Zette.

Arisztid nevetett; kalandos élete folyamán már eddig is sokszor mondták neki, hogy átkozottul szemtelen.

- Ha megmondanám az uramnak, megölné.

- Biztosan. Tehát ne mondja meg neki. Imádom! Eljöttem, hogy megvédjem. Provanszi becsületszavamra!

- Az egyetlen mód, hogy megvédjen, ha bebizonyítja ártatlanságomat.

- És aztán?

Zette kiegyenesedett és nyíltan szemébe nézett.

- El fogom ismerni, hogy tiszta szíve van és nagyon jó barátok leszünk.

- Zette asszony - szólt Arisztid, - életemet a maga szolgálatának szentelem. Mondja el nekem részletesen a dolgot.

- Kérdezze meg Bocardon.

Ott hagyta; kilebegett a szobából és büszke fejét magasra tartva suhant el az iroda mellett.

Ha Pujol Arisztidnek az a hőbortos ötlete támadt, hogy bebizonyítja Zette asszony ártatlanságát, diadalmaskodik ama kövér disznó férje felett s végül elviszi valamilyen regényes módon a megsértett és szeplőtlen hölgyet valahová a gyönyörök lakába (talán éppen a perpignani kastélyba?), ne őt hibáztassátok, hanem Provanszot, melynek fiai, ha nem ájtatosak, őszintén pogányok. S olykor ájtatosak is, meg őszintén pogányok is.

Bocardon úr irodájában ült; úgy tett, mintha számadásokat végezne és hosszú számoszlopokon jártatta végig vaskos, remegő mutatóujját. Maga volt a megtestesült bánat. Arisztid elhárította, hogy kellő alkalomra vár. Ismét kiment a városba; most már azért, hogy eltöltse az időt. A délután előrehaladt, a fák és épületek hűvös árnyékot vetettek, melyben kényelmesen sétálhatott az ember; és Nîmes, a széles utak és tágas, nyílt terek e tiszta ragyogó városa, mely még át van hatva a római birodalom régi nagyszerűségével, a henyélők édene. Arisztid jól ismerte ugyan, de sohasem únta meg. Körüljárta a Maison-Carrée-t, fogékony természete gyönyörködött e templom pompájában, a hornyolt korinthusi oszlopokban, a nemes gerendázatban, a tömör oromzatban, az egész épület tökéletes arányaiban; kelleetlenül fordult be a Victor Hugo útra, elment a Liceum és a Börze mellett, megkerülte az Aréna hatalmas, kettős boltívű oválisát, aztán visszafordult. Mint sejtette Bocardon úr elhagyta az irodát. Ez az abszint órája volt. A portás megnevezte Bocardon úr megszokott kávéházát. Itt, a terrász egyik komor zugában, meg is találta Arisztid az óriási embert, amint sötétben nézegetett egy neveltségesen kis pohárka keserű pálinkát. Arisztid kalapot emelt, engedelmet kért, hogy csatlakozhassék és leült.

- Bocardon úr - kezdte, miközben gondosan kavargatta abszintjét, - úgy hallom szép unokahúgomtól, önök között sajnálatos félreértés történt, ami engem őszintén bánt.

- Ő félreértésnek nevezi? - nevetett vidámság nélkül Bocardon. - Az asszonyoknak megvan a maguk szójárása. Hallgasson ide, kedves uram. Gyalázat történt köztünk. Ha egy feleség megcsal egy olyan férjet, ki még a lába nyomát is imádta, az nem félreértés dolga. Az gyalázat. Ha lenne hová hajtani a fejét, még ma este kitenné. De nincs. Ön, ki rokona, tudja, hogy minden hozomány nélkül vettem el. Egész családjából csak ön van életben.

Arisztid izgékony nyelvének hegyén volt már, hogy szívesen adna neki szállást éjszakára, de okosan megfékezte magát.

- Összetörte a szívemet - folytatta Bocardon.

Arisztid a szerencsétlen ügy részleteiről kérdezősködött. A terjedelmes férfiú egy pillanatra habozott és gyanakodva nézett társára; de Arisztid tiszta, fényes szeme megigézte és délies hévvel vetette bele magát a történetek örvényébe. Az a gazfickó gombokban utazik - *gombokban!* Ha egy gyémánt-utazó bántotta volna meg, ebben lenne valami vigasztaló, de gombok! Cérnagombok, csontgombok, fémgombok, *nadrággombok!* Hiszen az egyetlen lefokozás már csak az lehetne, ha a gomblyukak ürességében utazna. Bondonnak hívják. Olyan megvetően ejtette ki, mintha Bocardon-tól Bondon-ig hanyatlani elképzelhetlen lenne. Ez a Bondon rendes vendége a szállodának, de milyen vendége! Soha egy palack finom bort sem rendelt, soha egy kávét vagy konyakot. Megvetni való teremts. Ő már régóta gyanakszik. De most bizonyos. Lehajtotta a pohárka keserűt, másodikat rendelt s összefüggéstelenül beszélt ajtó nyitásáról, csukásáról, suttogásokról és valami borzalmas esetről, melynek lényege az volt, hogy egy pillanatra látta Zette-et kísértetszerűen végigsuhanni a folyosón. Végül, mindennek tetejében, itt a döntő bizonyíték: egy levél, melyet ma reggel Zette szobájában talált és át-nyújtotta Arisztidnak.

Csiszolatlan, lángoló, vétkes s a bűnösséget teljesen bizonyító levél volt. Arisztid megdermedt; elborzadt arra a gondolatra, hogy a pompás és finom Zettenek köze lehet ilyen undorító valamihez. Gyilkos gyűlölettel gyűlölte Bondon-t. Nagyot nyelt az abszintból és azt kívánta, bárha Bondon vére volna. Bocardon arcán nagy könnyek gördültek le és bozontos bajuszának végén összegyűlve lecsöppentek a márványasztalra.

- Oly gyöngéden szerette őt, uram.

Annyira emberi volt ez a kifakadás, hogy egyenesen szíven találta Arisztidot. Részvevő könny csillogott ragyogó szemében. Egyszerre végtelen szánalom töltötte el e bánatsujtotta, tehetetlen óriás iránt. Természetében volt valami különös nőies vonás, ami furcsa helyeken ütözött ki. Ösztönösen kezét nyújtotta.

- Menni készül? - kérdezte Bocardon.

- Nem. Csak a barátság jeléül.

Kezet szorítottak az asztalon át. Új érzelmek hatották át a könnyen megkönyékezhető Arisztidot.

- Bocardon, önnek szentelem magamat - szólt fellobogó taglejtéssel. - Mit tehetek?

- Sajnos, semmit - válaszolta amaz vigasztalanul.

- És Zette? Mit mond Zette mindehhez?

Megrándította hegyszerű vállait: - Mindent tagad. Nem is látta a levelet, míg én meg nem mutattam neki. Nem tudja, hogy került a szobájába. Mintha ez lehetséges volna!

- Valószínűtlen - mondta sötéten Arisztid.

Tovább beszéltek. Bocardon elfűl hangon mondta el boldog házasságuk egyszerű történetét. Szerelmi házasság volt; olyan más, mint a szokásos elrendezett, észházasságok. Egy rossz percet sem okoztak egymásnak esküvőjük napja óta. A Szent Márta ucca gerléinek nevezték őket. Még csak azt a féltékenységet sem tanúsította soha, ami menthető ily szép feleség urában. Vakon bízott benne. Bizonyos volt szerelméről. Ez elég volt neki. Volt egy egyetlen gyermekük, aki meghalt. A búbanat még közelebb hozta őket egymáshoz. És most ilyen csapást mért rá. Mintha kést forgatnának szívében. Maga a halálos gyötrelem.

Együtt sétáltak vissza a szállodába. Zette, ki az iroda íróasztala mellett ült, felállt és egy szó és pillantás nélkül eltűnt a folyosón. Bocardon mély sóhajjal foglalta el helyét. Estebéd ideje volt. A fél tucat szállóvendég és látogató egy pillanatra megtöltötték a kis előcsarnokot; néhányan arra vártak, hogy kezet mossanak a kezdetleges mosdónál, a lépcső mellett. Arisztid az étterembe ment velük és komoly csendben megebédelt. Ebéd után távozóban ismét elment

az iroda mellett, melynek homályos mélyében Bocardon éppen szomorú ebédjénél ült, melyet a mélabús Eufémia szolgált fel. Úgy sejtette, hogy Zette a konyhában étkezik. Vigasztalan elhagyatottság hatotta át az egész helyet, mintha holttetem feküdnék valahol a házban.

Arisztid nagyon bonyolult lelkiállapotban itta meg kávéját a legközelebbi kávéházban. Viharosan beleszeretett a feleségbe, mert azt hitte, egy féltékeny férj áldozata. A nagylelkű érzelmek kitörésében szívébe fogadta a férjet, mert látta, hogy jó ember és halálra van sebezve. Most hát szerette a feleséget, szerette a férjet és gyűlölte azt a gaz Bondon-t. Amit Arisztid érzett, hevesen érezte. Kibékíti ezt a két embert, akit szeret, aztán megy és ha nem is gyilkolja meg Bondon-t, legalább is minden csontját összetöri. Ezzel az elhatározással fizette ki kávéját és ment vissza a szállodába.

Az irodában megint Zette-re került a sor, mert a vendégekről gondoskodni kellett még a legnagyobb szenvedés közepette is. Zette egy újonnan érkezett vendéggel beszélt s üdvözlésüül megpróbált mosolyogni. Arisztid a közelben lebzelt és megfigyelte gyönyörű arcát, melynek tökéletes, klasszikus vonásai nemes tisztaságot fejeztek ki. Arisztid lelke fellázadt arra a gondolatra, hogy Zette egy aljas, nyomorult Bondon-nal összeszűrné a levet. Hihetetlen!

- Nos? - kérdezte Zette, mihelyt egyedül maradtak.

- Zette asszony, ma gazembernek és krokodilusnak neveztem férjét. Tévedtem. Úgy látom, nagyon derék ember.

- Nem szükséges, hogy ezt ön mondja nekem, Arisztid úr.

- A szíve meghasad maga miatt, Zette asszony.

- És az enyém nem ömiatta? Azt hiszem, elmondta. Hát felelősséggel tartozom én azért, amiről nem tudok többet egy megszületett gyermeknél? Nem hiszi, hogy igazat beszélek? Ugyan! És a délutáni vallomásai? Csak levegő és füst, mint mind a többi férfiak beszéde!

- Zette asszony - szólt Arisztid, - azt mondtam, életemet magának szentelem és meg is teszem. Megyek, megkeresem Bondon-t és megölöm.

Erősen megfigyelte, de Zette nem sápadt el, olyan asszonyok módjára, kiknek kedvesét halálos veszedelem fenyegeti. Szárazon ezt mondta:

- Jobb lenne, ha előbb beszélne velem.

- Hol található?

Zette vállat vont: - Honnan tudjam? Ma reggel avval a korai vonattal utazott el, amelyik Tarascon felé megy.

- Akkor - mondta Arisztid, aki ismerte a kereskedelmi utazók szokásait - holnap vagy Tarasconban van, vagy Avignon-ban, vagy Arles-ban.

- Hallottam, mikor azt mondta, hogy Arles-ban éppen végzett.

- Annál jobb! Vagy Tarascon-ban, vagy Avignon-ban megtalálom. És Szent Márta sárkányára! elhozom magának a fejét, kiakaszthatja cégérnek és elnevezheti róla ezt a helyet: „Szálloda Bondon fejéhez”-nek.

Másnap korán reggel Arisztid elindult kereső útjára, anélkül, hogy a jó Bocardon-nak elmondta volna szándékát. Egyenesen Avignon-ba megy, a valószínűbb helyre. A különböző szállodákban kérdezősködve, csakhamar kinyomozhatja áldozatát és akkor... nem tudta pontosan, mi történik akkor... de valami festői; valami, ami teljesen váratlanul érje Bondon-t; valami, amit az izgalmas pillanat sugallata döntsön el. Bármint lesz is, lemossa a foltot a

családi címerről. Mert ekkorára már meg volt győződve róla, hogy ő is a Bocardon-családhoz tartozik.

Az elsőosztályú fülke egyetlen másik utasa egy savanyú külsejű, idősebb angol nő volt. Arisztid feje annyira tele volt Zette-tel és Bondon-nal, hogy alig vette észre. A vonat elindult és átszáguldott a szőlő és olajfák napsugaras vidékén.

Már majdnem elérték Tarascon-t, mikor egy hirtelen gondolat úgy fejbekólintotta, mintha ökölrel a két szeme közé sujtottak volna. Egy pillanatra tátva maradt a szája, aztán rikoltozott örömeiben, összevissza kalimpált lábával és karját lóbálta őrjöngő vidámságában. Aztán fölkelt és táncolt. A savanyúképű angol nő halálos félelmében a folyosóra menekült. Biztosan bejelentette Arisztid viselkedését a kalauznak, mert ez pár perc múlva megjelent az ajtóban:

- Mi történik itt?

Arisztid szünetet tartott jókedve kimutatásában.

- Uram - felelte, - éppen rájöttem, mit csinállok majd Bondon-nal.

Csak úgy buzgott ki belőle a gyönyörűség, mikor az avignoni vasúti állomásból a Köztársaság térre kísért. Az a nyomorult Bondon az ő kénye-kedvétől függ! Még nem ment messze, mikor gyors szeme egy régiségkereskedő rozzant kirakatában felfedezett valamit. Elbűvölten állt meg a kirakat előtt. Megdörgölte szemét:

Nem; nem álom ez. A jó Isten velem van.

Belépett a boltba és megvette. Egy pár kézibilincs volt.

Kevéssel három óra után a kis elnyűtt omnibusz megállt a Szent Márta szálloda előtt és kiszállt belőle Pujol Arisztid sugárzó szemmel; meg egy kecskeszakállas, orrcsüptetős, kupola-szerű-homlokú emberke, ki nagy ijedtében sápadtan reszketett. Bondon volt. Együtt léptek be a kis előcsarnokba. Mihelyt Bocardon meglátta ellenségét, szeme dühösen fellángolt, tagolatlan üvöltést hallatott és ökölbeszorított kezét vérszomjasan felemelve kirontott az irodából. A megrémült Bondon egy sarokba hátrált, Arisztid védőszárnya alá, ki mint a béke angyala, mosolyogva feltartóztatta az óriás rohamát.

- Nyugalom, jó Bocardon-om, nyugalom.

De Bocardon nem akart nyugalmat. Megjött a hangja:

- Ó te gazember! Te alávaló! Nyomorult! Csaló!

Mikor szitkozódási szókinccse és lélegzete kifogyott, szünetet tartott és megtörölte homlokát.

Bondon egy-két lépéssel előbbre jött:

- Tudom, uram, az egész az én hibám. Haragja érthető. De nem is álmodtam, hogy tettemnek ilyen szerencsétlen következménye lesz. Könyörgök önnek, Bocardon úr, engedje látnom őt.

- Engedjem látni őt? - szólt Bocardon és arca kivörösödött.

E pillanatban Zette a folyosón szaladva odajött:

- Micsoda lárma van itt?

- Ó, asszonyom - kiáltott fel mohón Bondon, - a szívem megszakad. Ön olyan kegyes: engedje látnom őt!

- Mi? - kiáltott Bocardon elhülyülve.

- De kit? - kérdezte Zette.

- Az én drága halottamat. Az én drága Eufémiámat, aki öngyilkos lett.

- De hisz ez bolond! - ordította Bocardon az ő vastag hangján. - Eufémia, Eufémia! Gyere ide! Eufémia láttára a sápadt, félelemtől didergő Bondon leroskadt a fal mellett egy padra. És úgy meredt rá Eufémiára, mintha a lány valami kísértet volna.

- Nem értem - suttogta gyöngén és mint törbe csalt nyúl nézett Pujol Arisztidra, ki csípőre tett kézzel, illedelmesen, kissé távolabb állott.

- Én sem - mondta Bocardon.

Zette szép arcán nagy fény derült fel: - Én értem. - Egy pillantást váltott Arisztiddal. Arisztid közelebb jött.

- Nagyon egyszerű - szólt s gyermeki diadalmaskodással foglalta el a színpadot. - Ma reggel elmentem megkeresni Bondon-t, hogy megöljem. A vonaton váratlan sugallat lepett meg, valami kinyilatkoztatás az égből. Nem Zette, hanem Eufémia a Bondon barátnője. Úgy nevettem, hogy halálra rémítettem egy hosszúfogú angol vénkisasszonyt. Szálljak ki Tarasconban, térjek vissza Nimes-be és mondjam el, vagy menjek tovább? Elhatároztam, hogy tovább megyek. Megcsináltam tervemet. De mikor én tervet csinálok, az egész egy szempillantás, egy villanat! Avignon-ban látok egy pár bilincset. Megveszem. Órákat töltök, míg kinyomozom ezt a teremtést itt. Végül megtalálom az állomáson, mikor éppen Lyon-ba akar utazni. Azt mondom neki, a rendőrség megbízottja vagyok. Megmutatom neki a bilincset s ez meggyőzi. Azt mondom neki, Eufémia a levél felfedezése következtében öngyilkosságot követett el. Jegyzőkönyvet kell felvenni s ehhez rá is szükség van. A törvény nevében felszólítom, kísérjen el és - íme, itt van.

- Akkor ez a levél nem a feleségemnek szólt? - kérdezte Bocardon, ki nem volt gyors felfogású.

- Persze, hogy nem; ostoba! - kiáltott Arisztid.

Bocardon széles keblére szorította feleségét. A könnyek végigfolytak arcán.

- Ó, én kis Zette-em, én kis Zette-em, meg tudsz nekem valaha bocsátani?

- Igen, megbocsátok neked, te csunya féltékeny! - szólt Zette.

- És te! - kiáltott Bocardon Arisztidnak esve, - téged is meg kell, hogy öleljelek! - Mindkét arcán erősen, cuppanósan megcsókolta, aztán Zette felé taszította:

- A feleségemet is megcsókolhatod. Én, Bocardon, magam parancsolom.

Arisztid ereit nemes büszkeség tüze futotta át. Hős volt. Tudta. Ilyen pillanatért érdemes élni.

Mikor az öleléseket, meg az öröm és hála egyéb kifejezéseit ideiglenesen abbahagyták, a figyelem a nemhősies pár felé fordult, akik eladdig egyetlen szót sem szóltak egymáshoz. Az ő magaviseletüket is könnyű volt megmagyarázni. Szeretik egymást. A lánynak nincs hozománya. A férfi nem veheti el, mert szülei nem akarnak beleegyezni. A lányt halálra rémítette a levél felfedezése, hogy most Bocardon kiteszi a házból.

- Mennyi hozománnyal elégednének meg szülei?

- Legkevesebb tizenkétezer frankkal.

- Megadom - mondta újon talált boldogságában meggondolatlanul Bocardon. - Vegye el!

Az iroda órája négyet ütött. Arisztid kihúzta a maga óráját.

- Teringettét! - kiáltotta és villámgyorsan az uccán termett.

- De mi ütött belé? - csodálkozott Bocardon.

Zette az ajtóhoz ment: - Úgy rohan, mintha az ördög a nyomában volna.

- Mindig ilyen volt? - kérdezte a férj.

- Hogy-hogy mindig?

- Hát mikor Léonie nénéknél együtt voltál vele.

Zette elpirult. Egész családjának megmentőjét megtagadni olyan fekete árulás lett volna, melyre nemes őszintesége nem volt képes.

- Ó igen - válaszolta nyugodtan, mikor az előcsarnokba visszajött. - Rendesen Higany bácsinak neveztük.

A széles útra érve, Arisztid füttyentett egy arra menő egyfogatúnak:

- A Luxembourg szállodába, de vágatva!

A pillanatnyi elhatározásoknak és a napfénynek e gyermeke, e szitakötőember, az elmúlt pár óra vidám izgalmában teljesen megfélemedezett a kétórai találkáról az amerikai milliommossal s a vagyronról, mely ettől függött. Biztosan haragszik, amiért megvárakoztatta. Arisztidnak már volt dolga amerikaiakkal. Gyors agya körülményes mentséget dolgozott ki.

Kiugrott a kocsiból és belépett a szálló előcsarnokába.

- Congleton úr itt van? - kérdezte az irodában.

- Egy amerikai uraság? Már távozott, uram. A háromharmincas vonattal utazott el. Pujol úrhoz van szerencsém? Egy levele van itt.

Szívszorulva bontotta fel és olvasta el:

Tisztelt uram, megállapodásunk szerint két órákor e szállodában voltam. Minthogy utolsó vonatom Japán felé háromharminckor indul, sajnálatomra, nem várhatom be az Önnek alkalmasabb időt. A szálloda telke megfelelő. Az Ön üzleti eljárása nem. Ennél fogva, sajnálatomra, nem foglalkozhatom tovább az üggyel.

Tisztelettel
William B. Congleton

Pár bénult pillanatig rámeredt e szavakra. Aztán zsebregyúrta a levelet és nevetésbe tört ki.

- Fene bánja - mondta s ez éktelen káromkodással legmegfelelőbben kifejezte a helyzet iránti megvetését. - Fene bánja, ha el is vesztettem egy vagyont, találtam két odaadó barátot; így mégis csak megnyertem a mai napot.

Ennekutána vidáman visszatért a Bocardon-család keblére és ott is maradt, mint Higany bátyám s mint tökéletesen boldog és bálványozott hős, míg a kitűnő Say úr felháborodása vissza nem hívta Párizsba.

Igy történt, hogy Pujol Arisztid ettől kezdve semmiből is megélt Nimes-ben, valahányszor kedve kerekedett meglátogatni e történelmi nevezetességű várost.

HARMADIK FEJEZET A JÓSÁGOS SMITH ÚR

Pujol Arisztid egy nizzai kávéház kis vadászaként indult neki a maga felelősségére folytatott életnek; egyike volt ama szerencsétlen gyermekeknek, kiket sárgarézgombokkal szűk, palackzöld posztótokba zárnak, s kik hiányos megélhetésüket avval keresik meg, hogy angyali mosollyal viselik el feljebbvalóik szakadatlan átkozódásait. Ottani rabszolgaságának óráit a mérhetetlen nagyravágyás álmaival enyhítette. Egy nagy szálloda vezetője lesz, nem amolyan lenézett vendéglőé, hol kereskedelmi utazókat és kopott németeket szállásolnak el jól-rosszul, hanem ama fehér paloták egyikéé, hol mylordok (angolok) és milliomosok (amerikaiak) ezer frankot fizetnek egy hálószobáért egy napra és öt húszfrankos aranyat egy pohár sörért. Már pedig, aki ily hasznot akar húzni az angolszászokból, annak az angol nyelv nélkülözhetetlen. Elhatározta, hogy megtanulja. Hogy tanulhatta meg, hacsak merő arcátlanságával nem szedett nyelvtudományi vámot a kávéház látogatóitól, mindenkinek rejtély volna, aki nem ismeri Arisztidot. De barátainak az ő tökéletes angol tudása ily körülmények között érthető. Arisztid számára mindig a lehetetlen volt az egyetlen könnyen elérhető; a lehetséges pedig az egyetlen elérhetetlen. Ennek az embernek ilyen fonák a természete. Mielőtt agyonhajszolt kis kifutói évei véget értek, elegendő angol tudást szerzett hozzá, hogy pár évvel később különböző viszontagságokon átsegítse Angliában, mígnem új társadalmi becsvágytól tüzelve és a véletlenségek iskolájában kiművelődve, azon vette magát észre, hogy egy felsőbb leányiskola francia tanára lett.

Ha valamikor majd gombostűre szúrhatom szitakötő barátomat, hogy egyszerűen, minden cicoma nélkül elmondja önéletrajzát, akkor talán némi időbeli sorrendet állapíthatok meg pályafutásának kaleidoszkópszerű változásaiban. De eddigi beszélgetéseinkben oly összevissza röpködött mindig két évtizeden belül egy időpontról a másikra, hogy egyelőre félreteszek minden ilyen kísérletet. Csak annyit tudok annak az esetnek időpontjáról is, melyet most fel akarok jegyezni, hogy közvetlenül akkor történt, miután az említett iskolában való alkalmaztatása megszűnt. Arisztid története valahogyan csupa megszűnésből áll.

Ha az intézet igazgatónöje sárkányként maga őrizte volna Arisztid osztályait, minden rendben folyt volna. Akkor rendhagyó ígéket ragoztatott volna tanítványaival és beavatta volna őket a multrészesülő és a kötőmód rejtelmébe s úgy bocsátotta volna szárnyra őket, hogy sejtelmük sem lett volna a francia nyelv különleges szólásmódjairól. De az isteneknek másként tetszett. Az isteneknek mindig csökönyösen másként tetszett Arisztid esetében. S így egy gyöngelméjű nevelőnő - nevelőnőknél a humor és újszerűség iránti érzék mindig a gyöngelméjűség jele - játszotta a sárkányt Arisztid órái alatt. S ez a nevelőnő méltányolta Arisztid módszerét, amely köznyelvi beszélgetésekből állott. A köznyelvet beszélő Arisztid tréfás volt. Órái ezért kezdetüktől végükig kuncogó vidámságban teltek el. Élvezetes tanításban részesítette tanítványait. *En avez-vous des-z-homards?*¹ *Oh, les sale bêtes, elles ont du poil aux pattes,* ami, ha lefordítják: „Van önnek tengeri rákja? Ó, a piszkos állatok, szőrös a lábuk” - e fülbemászó mondás, mely pár év előtt nagyban hozzájárult Párizs vidámságához, de amelyben én, be kell vallanom, a szellemesség legkisebb szikráját sem látom, - az iskola közkincese lett. Addig ismételte nekik a korai nyolcvanas évek egyik kabarédalát, mígnem szórul-szóra megtanulták; és Yvette Guilbert asszony régebbi műsoráról tartott értekezésekkel szórakoztatta őket. Arisztid nélkül életük végéig nem tudták volna meg, hogy *pognon* pénzt jelent; *rouspétance* a rendőrség megtámadását; *thune* egy ötfrankost; *bouffer* pedig: táplálkozni.

¹ Vörös egyenruhájuk miatt tréfásan így nevezték a francia sorkatonaságot.

Arisztid (a maga megállapítása szerint) élő nyelvvé tette a franciát. Sohasem volt iskola sem Nagy-Britanniában, sem a gyarmatokon, sem Amerikában, melyre a párizsi tájszólást oly hathatósan rákényszerítették volna. A hamisítatlan Montmartre gyönyörködtető fordulatai divatosak lettek az iskolában, például: *Allons étrangler un perroquet* (hadd fojtsuk meg a papagájt), mellyel az apacsok akkor használnak, ha egy pohár abszintre hívják meg egymást, nemsokára általánosan keringett a titkos kakaóuzsonnákra való meghívásoknál.

Az a haladás, melyet az intézet az igazi francia nyelv elsajátításában tett, csodálatos volt; de az a tudás, amit a francia alakokban és mondattanban szerzett, siralmas volt. Egy bizonyos évközi vizsga, mikor a dolgozatokat a szomszéd plébános adta, borzalmas eredménnyel végződött. Ezt a mondást: „Hogy vagy, kedvesem?” a felső osztályosok legnagyobb része az összes nyelvtani szabályok mellőzésével így fordította le: „Öregem, hogy ityeg a fityeg?” Egy ártatlan leányzó, összetévesztve a korokat, I. Károly kivégzéséről azt írta, hogy 1649-ben a *kosárba köpött* s evvel nagy zavarba hozta a jó plébánost, aki nem tudta, hogy a „kosárba köpni” annyi, mint guillotine által meghalni. A szókincs gazdagságát lerontotta a nyelvtan egyéb ágaiban való borzalmas szegénység. Egyetlen egy tanuló sem tudta felsorolni azokat az „al” végű főneveket, melyek többszámban „s-et” kapnak; egyetlenegy sem tudott semmit az *échoir* hiányos ígéről, az iskola helyesírása pedig egy óvodának is szégyenére vált volna. Az igazgató az gyanította, hogy Pujol úr tanítási módszere hiányos s egy szép napon váratlanul meglátogatta osztályát.

Az elé táruló látvány megdermesztette. Az osztály, a nevelőnővel egyetemben, bugyborékol, gurgulázott és visongott nevében. Pujol ur fényes szeme ragyogott a jókedvtől; s karjaival hevesen hadonászva valósággal táncolt a dobogón. Éppen valamit mesélt és ha Arisztid valamit mesélt, egész testének ékesszólásával mesélte. Kettégörnyedt és maga elé dobta két kezét, úgy kiabálta:

- Olyan részeg volt, mint egy disznó!

S aztán halálos csend támadt. Sohasem mondódott el a vége annak az ártatlan történetnek az emberről, aki olyan részeg volt, mint egy disznó. Az igazgató felháborodott méltósággal végiglépkedett a termen:

- Pujol úr, ön igen különösen tanít franciául.

- Arra törekszem, asszonyom - felelte Arisztid udvarias meghajlással, - hogy tanítványaimat érdekelje tanulnivalójuk.

- A tanítványokat tanítani kell, nem érdekelni - mondta az igazgató. - Lesz szíves az osztályllyal néhány rendhagyó ígét átvenni?

Az óra hátralevő részében tehát Arisztid az igazgató fagyasztó szeme előtt rendhagyó ígét ragoztatott bánatos osztályával, de e területen a maga tudása is oly rendkívül bizonytalan volt, hogy az óra végén elcsapták. Hiába érvelt. A megsértett Minerva engesztelhetetlen volt.

Igy hát egy nyomorúságos decemberi estén Euston-állomás érkezési oldalán találjuk (az iskola Manchester közelében feküdt); úgy álldogált ott, mint a határozatlanság szokatlan szobra. Sovány táskája lábánál feküdt; kezében óriási csokrot tartott, mely hasznos ajándékkal vigasztalan tanítványai fejezték ki iránta érzett nagyrabecsülésüket; körötte poggyásszal megrakott hordárok és utasok siettek; előtte felvonultak az egyfogatú bérkocsik hosszú sorban, a nedvességtől fénylő esőköpenyű kocsisaikkal; zsebében pedig az a pár hitvány pénzdarab csörgött, melynek, a jó ég tudja meddig, meg kell menteni őt az éhenhalástól. Legyen olyan könnyelmű és vegyen kocsit, vagy menjen ki táskájával a kezében gyalog a szakadó esőbe? Habozott.

- Ezer ördög! Milyen kutya éghajlat! - mormogta franciául.

Egy mellette álló csinos urasági inas gyorsan megfordult és kalapjához nyúlt:

- Bocsánat, uram; engem Smith úr küldött.
- Örömmel hallom, barátom - szólt Arisztid.
- A francia uraság Manchesterből?
- Kétségtelenül - szólt Arisztid.
- Akkor, uram, Smith úr elküldte önért a kocsit.
- Nagyon kedves tőle - szólt Arisztid.

Az inas felkapta a táskát és lesietett vele a perronról. Arisztid követte. Az inas csábítón kitartha egy kényelmes hintó ajtaját. Arisztid egy másodperc ezredrészig habozott. Ki ez a vendég-szerető Smith úr?

- Ugyan - mondta magában, - a legkönnyebben megtudom, ha odamegyek és megnézem.

Beszállt a kocsiba, kéjesen hátrahanyatlott a puha párnákra és beszívta a bőr meleg szagát. Elindultak s a csapkodó eső most már hiába verte az ablakokat. Arisztid kitekintett a vízben-úszó uccákra s kellemes csalódásba ringatva magát hálát mondott a Gondviselésnek és Smith úrnak. De ki ez a Smith úr? Várjunk csak, gondolta, két kis Smith-kisasszony volt az iskolában, akiket nagyon sajnált, mert fagydaganataik voltak, szeplősek voltak és örökké náthásak; biztosan az ő jó apjuk. És végül is nem fontos, kinek az apja. Várja őt. Kocsit küldött érte. Nyilvánvaló, hogy jól nevelt és figyelmes ember. Ime! még forróvíztartó is van a hintó alján. - Mindenre gondol ez az ember - szólt Arisztid - úgy érzem kezdem szeretni!

A kocsi Hampstead-ben (London egyik külvárosában) megállt egy ház előtt, mely - amennyire Arisztid a sötétben láthatta - kertben feküdt. Az inas kinyitotta az ajtót, hogy leszállhasson, és felkísérte az elülső lépcsőn. A kényelmesen berendezett előcsarnokban takaros szobalány fogadta s vette el kalapját, télikabátját és pompás csokrát.

- Smith úr még nem jött haza a városból, de Christabel kisasszony a társalgóban van.

- Ó - szólt Arisztid, - legyen szíves, adja vissza a csokromat.

A szobalány bevezette a társalgóba. Bájjos, huszonhárom éves leány emelkedett fel a kandalló előtti zsámolyról és közeledett mosolyogva elé:

- Jó napot, báró. Kíváncsi voltam, Tamás felismeri-e. Nagyon örülök, hogy sikerült. Mint tudja, sem atyám, sem én nem adhattuk meg személyleírását, hiszen sohasem láttuk önt.

Ez beillett Arisztid gondolatmenetébe. De miért báró? Ugyan miért ne? Az angolok szeretik a címeket.

- Tamás értelmes fickónak látszik, nagyságos kisasszonyom.

Pillanatnyi szünet támadt. A lány a csokorra nézett, aztán Arisztidra, ki a leányra nézett, aztán a csokorra, aztán ismét a leányra.

- Nagyságos kisasszonyom, lesz olyan kegyes elfogadni ezeket a virágokat tiszteletteljes hódolatom jeléül?

Christabel kisasszony átvette a virágokat és bájosan elpirult. Sötét haja és szeme volt, elbűvölő kis fitos orra és a legkedvesebb szája a világon.

- Egy angolnak ez eszébe se jutott volna - szólt.

Arisztid kedves huncutsággal mosolygott és tiltakozva emelte fel kezét:

- De igen, eszébe jutott volna. Csak nem lett volna meg... hogy is mondják önök... a mersze, hogy megtegye.

Christabel kisasszony vidáman nevetve helytel kínálta meg a tűz mellett és teával meg friss süteménnyel vidította még jobban fel. Házikisasszonyának természetes bája foglyul ejtette Arisztidot és feledtette vele kalandjának rejtélyességét. S különben is, képzeljétek el azt az ezeregyéji varázslatot, mely az ő magányos, kopott háló- s egyben lakószobáját ez illatos palotává változtatta, hercegnőtül s mindenestül, az ő szórakoztatására! Elnézte, hogyan táncol át a tűz fénye Christabel haján, elnézte arcán a nevetés finom játékát s úgy oldotta meg a rejtélyt, hogy a hintó Hampstead helyett Bagdadba szállította.

- Ön olyan, mint egy vérbeli hercegnő - mondta.

- Egyszer életemben találkoztam egy hercegnővel, egy jótekonysági vásáron, s a legprózaibb, legüzletiesebb teremtés volt.

- Ugyan! - felelte Arisztid. - Egy jótekonysági vásár hercegnője! Én tündérmesék hercegnőjéről beszélek. Csak azok az igaziak.

- Tudja-e - kérdezte Christabel, - hogy ha egy angol lánynak mond ilyen bókokat, könnyen kinevetik.

- Igen, angol férfiakat - válaszolta Arisztid, - mert azok egy hétig gondolkoznak egy bókon s mire elmondják, oly áporodott, mint a záptojás. De mi, provansziak, a szépségnek hódolva egyszerűen kiöntjük szívünket. Az igazat mondjuk. És őszintén. Ami pedig szívből jön, nem lehet nevetséges.

A lány ismét elpirult és nevetett: - Mindég azt hallottam, hogy a franciák minden nőnek udvarolnak, akivel csak találkoznak.

- Természetesen - mondta Arisztid, - ha szép. Mi egyébre volnának a szép nők? Hiszen máskülönben rútak is lehetnének.

- Ó! - mondta Christabel, kinek ez a provanszi szempont sohasem jutott eszébe.

- Így hát az én udvarlásom csupán az ön jogos illetménye.

- Szeretném tudni, mit mondana az én vőlegényem, ha hallaná önt.

- Az ön...?

- Az én vőlegényem. Ott az arcképe az asztalon, ön mellett. Hat láb magas és nagyon féltékeny! - nevetett ismét.

- A tatár! - kiáltott fel Arisztid, hogy gyorsan felépített regénye így a porba omlott. Aztán ismét felderült: - De mikor ez a hat lábnyi izom és önzés távol van, más szegény halandók is felböngészhetnek egy mosolyt.

- Amint látja, nem ráncolom össze homlokomat - szólt Christabel kisasszony. - De nem szabad tatárnak neveznie vőlegényemet; nagyon kedves fiú s remélem, nagyon fogja szeretni.

Arisztid sóhajtott: - És mi a neve e háromszorosan boldog halandónak?

Christabel kisasszony megmondta a nevét - egy bizonyos Ralston Harry - és nemcsak a nevét, de - oly sajátos, gyermeki varázs rejlett Pujol Arisztidban - sok egyebet is elmondott róla. Báró Ralston Harry örököse a nagy sörfőzőből lett főrendnek és roppant gazdag. Országgyűlési képviselő s éppen parlamenti elfoglaltsága miatt nem ebédelhet itt ma este, de később

benéz, mihelyt otthagyhajta az országházat. Hampshire-ben van kastélya is, csupa műremekkel tele. Éppen e közös szenvedélyük által ismerkedett meg apja és Harry.

- Úgy mondják, nekünk is nagyon szép gyűjteményünk van itt - szólt s kezével kis mozdulatot tett.

Arisztid körülnézett és látta, hogy a falak aranyrámás képekkel vannak teleaggatva. Abban az időben még nem volt széleskörű műveltsége. De különben is ki vesztegetné idejét festett vászonra, mikor ott van előtte Christabel kisasszony, kinek haján átragyog a tűz fénye? A leány észrevette futó pillantását:

- Azt gondoltam, ön műértő.

- Az is vagyok - szólt Arisztid és fényes szemét nyílt csodálattal a leányra szegezte.

Christabel ismét elpirult, de most fel is kelt:

- Mennem kell, hogy átöltözzek ebédre. Talán ön is szeretné, ha megmutatnák szobáját?

Arisztid oldalt hajtotta fejét:

- Túlságosan merész voltam, nagyságos kisasszonyom?

- Nem tudom. Látja, még sohasem találkoztam francia férfival.

- Akkor a nem is álmodott hódolat egész világa fekszik még lábai előtt.

Egy szolga széles, szőnyeggel bevont lépcsőkön olyan hálószobába vezette fel, amelyet még életében sohasem látott. Csupa függöny volt meg kárpit, szőnyeg meg puha pamlag, selyempaplan meg finom íróasztal és tompított világítás; a kandalló előtt pedig, mely tele volt vörösen és vidáman izzó tűzzel, tiszta ing függött. Szegényes kis öltözőkészlete az öltözőasztalon feküdt és (olyan tapintattal, amit nem méltányolt, mert - szomorúan be kell vallanom - nem volt frakk-öltönye) féltett zsakettjét meg egy megkímélt nadrágot az ágyra terített ki az inas. A párnán szépen összehajtván ott feküdt hálóinge.

- Nyilván - szólt Arisztid, ez előkészítéstől meghatva, - elvárják, hogy megmosakodjam és átöltözködjem és hogy az éjjel itt háljak. S bár az elragadó Christabel kisasszony jegyben jár Harry báróval, ez mégis a paradicsom egyik zuga.

Igy hát Arisztid felöltötte ünneplőjét, beleértve fehér nyakkendőjét is és egy pár csaknem új barna cipőt; az öltözködés sokáig tartott, mert táskáját valahová eltüntették, tartalmát pedig, fehér ünnepi nyakkendőjét is beleszámítva (csak egy volt neki), váratlan fiókokba és szekrényekbe rejtették; de végül mégis leért a társalgóba. Ott találta Christabel kisasszonyt, meg a dísznőszemű, kopaszfejű, duzzadt vörösképű, szivélyes modorú angolt, ki estélyi ruhába öltözve a kandalló előtt melegegett.

- Kedves barátom - szólt kezét nyujtván e személyiség, - nagyon örülök, hogy eljött. Annyit hallottam önről; s a kislányom is éppen a dícséretét zengte.

- A kisasszony túlságosan kedves - szólt Arisztid.

- Be kell érnie vele, amilyenek vagyunk - mondta Smith úr. - Mi csak mindennapi emberek vagyunk, de adhatok önnek egy üveg jó bort és egy jó szivart - azt tudja, hogy csak Angliában kapni pezsgőt, amit inni érdemes és szivart, amit szívni érdemes - és bepillantást nyujthatok önnek egy szerény angol otthonba. Azt hiszem, erre nincs is francia szó.

- Bizony nincs - szólt Arisztid, ki egy-kétszer már ezelőtt is hallotta ezt az esztelen vádat hazája ellen. - Franciaországban a férfiak mind kávéházakban tanyáznak, a gyerekeket mind kiadják dajkaságba, a nők pedig, nagyságos kisasszony engedelmével szólva - nos, legjobb róluk nem is beszélni.

- Csak egy Anglia van a világon, úgy-e? - jelentette ki erélyesen Smith úr. - Nem mondom, hogy Párizsban nincsenek meg a maga előnyei. De végre is, a Moulin Rouge-ba, Folies Bergères-be, meg az efféle dolgokba, ön érti, hamar, nagyon hamar beleszomorklik az ember.

- De Párizsban megvan a komoly oldala is - vetette ellene Arisztid. - Ott van például Napoleon sírja.

- Papa sohasem akar engem Párizsba vinni - sóhajtott a leány.

- Majd odamégy nászútra - felelte Smith úr.

Jelentették, hogy tálalva van. Arisztid karját nyújtotta Christabel kisasszonynak és nemcsak párjára, de zsakettjére, fehér nyakkendőjére és fényes barna cipőjére is büszkén, feszesen belépkedett az ebédlőbe. A házigazda ült a gyönyörűen megterített asztal fejnél; jobbán leánya, balján pedig Arisztid. Az étkezés vidáman kezdődött. A jószágos Smith úr a lehető legjobb hangulatban volt.

- És hogy érzi magát a mi kedves öreg barátunk, Jules Dancourt? - kérdezte.

- Vigyázzunk! - mondta magának Arisztid, van egy Jules Dancourt nevű kedves barátunk. - Pompásan - válaszolta találmra, - csak borzasztóan bántja időnként a köszvény.

- Engem is, az ördög vinné el! - szólt Smith úr és malagabort ivott.

- Ön és a jó Jules mindenben rokonszenveznek - szólt Arisztid. - Ó! hányszor beszélt nekem önről, könnyes szemmel.

- Franciaországban a férfiak is sírnak, kedvesem - magyarázta leányának Smith úr, - sőt meg is csókolják egymást.

- Ó, bizony szép ország az, nagyságos kisasszonyom! - kiáltott fel Arisztid és elkezdett Franciaországról beszélni; olyan képeket festett hazájáról, hogy a lány szeme káprázott belé. Aztán elmondott néhányat a mulatságos kis történetek közül, melyek vesztét okozták az iskolában. Smith úr vidám nagylelkűségében kijelentette, hogy életében most találkozik először francia emberrel, kiből van érzék a humor iránt.

- De én úgy képzeltem, báró úr, hogy egész életét régi kastélyában zárkózva töltötte.

- Vigyázzunk! - gondolta Arisztid - még mindég báró vagyok és van egy régi kastélyom.

- Beszéljen nekünk a kastélyáról. Van árka, felvonóhídja és csúcsíves kápolnája? - kérdezte Christabel kisasszony.

- Melyiket gondolja? - kérdezte könnyedén Arisztid. - Mert két kastélyom van.

Mikor Arisztid elmesélte nekem ezt az ezeregyéji kalandot, külön felhívta figyelmemet erre az agyafúrtságra.

A háziúr szeme megrebbenve figyelmeztette: - Azt, amelyik Languedoc-ban fekszik.

Languedoc! Hiszen majdnem az ő szülőföldje! Arisztid most az erkölcsi érzék teljes hiányával, de festői képzelettel belemerült a nemlétező bárói kastély leírásába. Árok, felvonóhíd, csúcsíves kápolna csak jelentéktelen részletek voltak. Voltak ott tornyocskák, címeres kapuk, bástyák, öreg torony, őrtornyok; volt számtalan terem; a lovagteremben pedig ősei kétszáz vitézt vendégelhetek meg egy ültökben. Volt ott egy szoba, melyben I. Ferenc aludt; egy másik, melyben majdnem meggyilkolták az orleansi szűzet. Arisztidnak leghalványabb sejtelmé sem volt róla, milyen nevet kellene neki és őseinek viselnie. De amint folytatta légvárának felépítését, lassanként kezdett hinni benne. Az élet levegőjével töltötte be. A család cselédségének egész sorát felidézte, nevezetesen egy bizonyos Loufoque Maria Józsefet, a hosszú fehérszakállas, kék- és ezüstlibériás, összeaszott öreg udvarmestert; aztán ott volt Mioules

Magdaléna, a szakácsnő, meg Bernadet, az inas és a kis Fripette, a libapásztorlány. Ó! látniok kellene a kis Fripette-et! És kutyákat tart és lovakat és teheneket és kacsát és tyúkot... aztán ott van a nagy tó, amelyikből békát fognak, hogy meghizlalják a háznép számára.

Christabel kisasszony megborzadt: - Nem szeretnék békát enni.

- Még csigát is esznek - szólt atyja.

- Van egy csigatelepem - szólt Arisztid. - Sosem láttak ily érdekes kis teremtéseket. És értelmesek is. Ha az ember jó hozzájuk, jönnek és a kezéből esznek.

- Elfelejtkezik a képekről - szólt Smith úr.

- Ó! a képek! - kiáltott fel Arisztid s karjával széles lendületet tett. - Egész galériák telve! Rafael, Michelangelo, Wiertz, Reynolds...

Elhallgatott, nem azért, hogy a váratlan elhallgatással drámai hatást idézzon elő, hanem mert abban a pillanatban nem jutott eszébe több festő neve.

- Igazi történelmi kastély - mondta.

- Úgy szeretném látni - szólt a leány.

Arisztid gyorsan átnyújtotta kezét az asztalon: - Az öné mézesheteire, nagyságos kisasszonyom!

Az egyéb véget ért. Christabel kisasszony egyedül hagyta az urakat a bor mellett; kitűnő oportói volt s a háziúr feldicsérte angolos tulajdonságait. Arisztid, ki eltelt étellel, itallal és a languedoci kastély régi dicsőségével, egy óriási szivart szívott és megbékélt az egész világgal. Hiszen ő előre tudta, hogy szeretni fogja a jóságos Smith urat, aki vendégszerető, noha angol-ságában némileg egyoldalú férfi. Itt maradhatna nála egy hétig... vagy egy hónapig... miért ne egy évig?

Miután a feketekávét és likőröket felszolgálták, Smith úr felkelt és felcsavart a nagy szoba végén egy hatalmas villanyfényt, mely egy festőállványon álló elfüggönyözött képet világított meg. Intett Arisztidnak, hogy kövesse s a függönyt elhúzva feltárta a képet.

- Óriási! - szólt. - Mi?

A kép csupa szürke ég volt, szürke víz és szürke lombos fa, az előtérben pedig egy vörösapkás emberke.

- Gyönyörű, de igazán nagyszerű! - kiáltott fel Arisztid, ki a szép iránt mindig fogékony volt.

- Igazi Corot, úgy-e?

- Kétségtelenül - szólt Arisztid.

Házigazdája oldalba döfte: - Gondoltam, hogy meg lesz lepve. Az ember nem hinné, hogy Gottschalk csinálhatta. És itt van, olyan igaz, mint az élet, csak még természetesebb. Ha akár ön, akár másvalaki meg tudja különböztetni egy valódi Corottól, megeszem a fejemet. És az egész csak nyolc font.

Arisztid a duzzadt vörös arcra nézett és felfogta a kis disznószemnek ravasz pillantását.

- Hát meg van elégedve? - kérdezte Smith úr.

- Nagyon is - mondta Arisztid, bár egyelőre még nem értette, mivel kell megelégedve lennie.

- Tudja, ha egy létező kép másolata volna, az ember értené, csak hogy az persze veszélyes lenne; de hogy egy ember megy és kikap részleteket különböző Corot-kból és így össze-ragasztja őket, az csodálatos. Ha nem volna üzleti elv kérdése, megadtam volna a fickónak a kilenc fontot. Akasszanak fel, ha nem igaz! Megérdemelné.

- Igazán megérdemelné - mondta Pujol Arisztid.

- És most, hogy saját szemével látta, mit gondol, mennyit akarja, hogy kérjek önnek? Én úgy két-háromezret javasoltam; legyen három? Ön a tulajdonos, mint tudja. - Ismét oldalba bökdöste. - Abból az ön történelmi kastélyából való. Bíz' Istók, kábulttá beszéli az embert, ha rákezd. Még velem is majdnem elhitette azt a kastélyt.

- Vigyázat! - mondta magában Arisztid. - Úgy látszik, végül még sincs kastélyom.

- Föltétlenül háromezret - mondta aztán komoly arccal.

- Az a fiatalember azt képzelem, hogy ért hozzá, de nem ért - mondta Smith úr.

- Ó! - felelte Arisztid különös szűkszavúsággal.

- Átkozottul keveset ért - folytatta a háziúr. - De megfizeti a háromezret és ez a fontos, úgy-e? Benne van a cégben, tudja, „Ralston, Wiggins és Wix Sörfőzője” - Arisztid most hegyezte a fülét - s ha az a vén totykos apja meghal, ő lesz Ranelagh lordja és egymillió fontot örököl.

- Látta már a képet? - kérdezte Arisztid.

- Ó, igen. Remekműnek tartja. Nem beszélt önnek Brauneberger arról a Lancret-ról, amellyel az amerikaiit becsaptuk? - Smith úr fürge kezeit dörzsölgette e gázságra gondolva. - Ugyanaz a kipróbált játék. Mindig könnyen sikerül. Nekem semmi közöm sincs az alkuhoz vagy az eladáshoz. Éppen csak régi barátja vagyok a tönkrement francia nemesnek, akinek történelmi nevezetességű kastélya van és családi kincsei. Ő jön és megállapítja az árat. Megmondtam Harry barátunknak.

- Rendben van - gondolta Arisztid, - ez ugyanaz a Harry báró, a képviselő, aki az elragadó Christabel kisasszony vőlegénye.

- Megmondtam neki - szólt Smith úr, - hogy vagy három-négyezer font. Kicsit ágaskodott s ezért önnek két-háromezerről írtam. De kezdetben megpróbálhatna hármat kérni tőle.

Arisztid visszament az asztalhoz, még egy pohárkát töltött magának jóságos házigazdájának 1865-ös pálinkájából és felhajtotta.

- Kitűnő, kedves barátom - mondta, - az én történelmi kastélyomban sincs fiatalabb.

- Meghiszem azt - vigyorgott hozzácsatlakozva a háziúr. Megveregette Arisztid vállát: - Nos - szólt és kis disznószemével ravaszul pislantott, - beszéljünk komolyan. Mit gondol, mennyi lenne az ön méltányos jutaléka? Nézze, én eszeltem ki az egészet és én fáradtam vele. Mit szól négyszáz fonthoz?

- Ötszáz - mondta gyorsan Arisztid.

A kis disznószemek hirtelen felcsillogtak.

- Áll! - mondta Smith úr, aki azt képzelte, hogy a másik ezret fog kérni és kész volt nyolcszázat fizetni. - Áll! - ismételte meg.

Kezet ráztak, hogy megpecsételjék az alkut és még egy pohárka ópálinkát ittak. Ebben a pillanatban belépett egy szolgáló és félrehívta a házigazdát.

- Bocsánat egy percre - mondta és elhagyta a szolgálóval együtt a szobát.

Mikor Arisztid egyedül maradt, rágyújtott házigazdája kövér szivarjai közül egy másodikra, belevetette magát egy nagy bőrkarosszékre s a tűz mellett kéjesen átengedte magát a pillanat vigasztaló varázsának. Olykor-olykor felnevetett, mert meglehetősen furcsának találta helyzetét. És milyen elbűvölő após ez a jóságos Smith úr!

Vidám elmélkedését csakhamar megzavarta a háziúr; váratlanul berontott egy őszes, idősebb, fehérbajuszos, rókaképű úriemberrel együtt, ki kabátjának gomblyukában a becsületrend szalagját viselte.

- Hallja maga! - kiáltott a jóságos Smith úr és nagyon vörös arccal odalépett Arisztidhoz. - Lesz szíves megmondani, ki az ördög maga?

Arisztid felemelkedett és két kezét zsakettjének szárnya mögé dugva, ragyogó mosollyal állott a kandalló előtt. Az én felelőtlen barátomnál sokkal kevésbé eleveneszű színész is tüstént felfogta volna, hogy most az igazi szereplő lépett színre.

- Én, kedves barátom - szólt, - én báró Nemtudomki vagyok.

- Gyönyörű mákvirág vagy - köpködté Smith úr.

- És ez az úriember itt, akinek még nincs szerencsém bemutatva lenni? - kérdezte nyájasan Arisztid.

- Poiron vagyok, uram, a Brauneberger és Társa cég ügynöke, akik műkereskedők Párizsban, a Notre Dame des Petits Champs uccában - mondta kihívóan az ujonérkezett.

- Ó, úgy gondoltam, ön a báró - mondta Arisztid.

- Nincs itt sehol semmi megveszekedett báró! - üvöltötte Smith úr. - Maga Poiron, vagy ő?

- A világ minden kincséért sem akarnám a Poiron nevet - felelte Arisztid. - Pujol Arisztid vagyok, a szerencse lovagja, szolgálatjára.

- Honnan a pokolból került ide?

- Az ön inasa megkérdezett, én vagyok-e a francia úr Manchesterből. Én voltam. Azt mondta, Smith úr elküldte kocsiját értem. Úgy gondoltam, ez nagyon vendégszerető a jóságos Smith úrtól. Felszálltam a kocsiba és - íme!

- Akkor pusztuljon innen ebben a szempillantásban! - szólt Smith úr és a csengő felé nyúlt.

Arisztid megakadályozta ezt a meggondolatlan cselekedetet:

- Bocsásson meg, kedves házigazdám, odakint cigánygyerekek potyognak az égből. Nagyon jól érzem magamat ebben a fényesen berendezett házban. Itt vagyok és itt maradok.

- Inkább meghalok, semhogy itt maradjon - mondta a jóságos Smith úr és arca egyre vörösebb és rútabb lett. - Nos hát, magától megy, vagy azt akarja, hogy kidobassam?

Arisztid, ki csöppet sem vágyott rá, hogy ebből a puha fészekből kiröpítsék a nedves, barát-ságtalan világ sarába, tovább pöfékelt és ellenállhatatlanul bohókásan nézett házigazdájára:

- Elfelejtí, édes barátom, hogy sem a szépséges Christabel kisasszony, sem jegyese, Harry báró, a parlament tagja, nem szeretnék megtudni, hogy az a tehetséges Gottschalk csak nyolc fontot kapott, még csak nem is kilencet, amiért megfestette ezt a háromezerfontos képet.

- Hát zsarolunk, mi?

- Úgy van s még csak el sem pirulok miatta.

- Ördögös gazfickó!

- Úgy látom, rokonlelkek között vagyok - mondta Arisztid. - Nem gondolnám, hogy Poiron barátunknak több a lelkiismereti kételye, mint amennyi joga van a becsületrend szalagjához, amelyet visel.

- Mennyiért távozik innen? Kéznel van a csekkfüzetem.

Smith úr pár lépéssel arrébb ment. Arisztid leült a karosszékbe. Valami vonzó, hihetetlen szemtelenség hozzátartozott Pujol Arisztid megvesztegető erejéhez.

- Elfogadok ötszáz fontot azért, hogy itt maradjak.

- Hogy itt maradjon? - Smith urat a guta kerülgette.

- Igen - felelte Arisztid. - Múlhatatlanul szüksége van rám. Leánya és inasa úgy tudják, hogy én báró - mellékesen, mi is az én nevem? És hol van az én történelmi nevezetességű languedoci kastélyom?

- Mireilles - szólalt meg Poiron úr, ki komoran és hallgatagon ült az ebédlőasztal mellett. - A kastély Montpellier közelében van és ugyanúgy hívják.

- Szeretek értelmes emberrel találkozni - mondta Arisztid.

- Szeretném kitekerni azt az ördögös nyakát - mondta a jóságos Smith úr. - De, Szent Györgyre, ha bevesszük, aláír nekem egy elismervényt, amivel fülig belekeveredik a dologba. Engem nem fog kipellengérezni, az életébe fogadok.

- Amibe csak akar - mondta Arisztid, - amíg mind együtt lógunk.

Mikor Pujol Arisztid elbeszélésének ehhez a pontjához ért, én, az ő krónikása, ki kiválóan becsületes, törvénytisztelő angolnál egyéb sem vagyok, kemény szemrehányásokat tettem neki az elkölcsi érzék e teljes hiányáért. Szeme, mint olykor már előfordult, sugárzó méltósággal nézett rám:

- Kedves barátom, szembe nézett-e valaha a világgal idegen országban, decemberben, állás nélkül, tizenöt fonttal és három pennyvel a zsebében? Ötszáz font nekem egy vagyon volt. Most is az. És ha megkereshetem csupán azzal, hogy egy jó bohózatra adtam magamat, ami senkinek sem ártott! Önök s az önök angol erkölcssei! Ugyan! - mondta finom ékesszólással.

Sok alkudozás után végül felvették Arisztidot a szégyenletes szövetkezésbe. Megtartja a „de Mireilles báró” címet és tovább játssza az anyagilag megszorult arisztokrata szerepét, ki kénytelen párját ritkító gyűjteményének néhány darabját eladni. Smith úr közös, kedves öreg barátjuk, a rheimsi Jules Dancourt által hallott a Corot-képről, csábítóan beszélt róla Harry bárónak, aztán elintézte, hogy de Mireilles báró, ki éppen Angliába készült, magával hozza és Smith úrhoz küldje a képet és Manchesterből visszatérőben meglátogassa Smith urat, hogy személyesen találkozassék Harry báróval. A következő tárgyalásokban Smith úr, minthogy jövődöbeli vejről van szó, a merőben önzetlen barát lesz. A kitúrt Poiron úr számára Arisztid szellemes ötlete talált szerepet. Ő a véletlenül Londonban időző kiváló párizsi szakértő lesz, akiért a jóságos Smith úr telefonált.

- Nem lenne okos Poiron urtól - folytatta Arisztid s titkon majd megpukkadt pajkos jókedvében, - ha itt maradna éjszakára... vagy két-három napra... vagy egy hétre, mint jómagam. Vissza kell térnie szállodájába, ha az üzlet el van intézve.

- De kérem - méltatlankodott Poiron úr, aki forma szerint meg volt híva és csak azért késett el, mert Manchester-ben lekéste a vonatot és a következővel érkezett meg, - nem mehetek ki az esőbe, meg szállodám sincs, ahova menjek.

Arisztid a háziúrhoz fellebbezett: - Poiron úr nem gondolja meg a dolgot, kedves barátom. Neki végig kell játszania szerepét. Poiron úrért telefonáltak. Nem valószínű, hogy itt maradjon. Ötszáz font bizonyára megér egy kis éjjeli kényelmetlenséget? És van Londonban egész sereg szálloda.

- Ötszáz font! - kiáltott fel Poiron úr. - Mit fecseg itt össze-vissza? Többet kívánok ötszáz fontnál.

- Akkor bizony hiába kíván - szólt dühösen Smith úr. - Ami pedig magát illeti - fordult Arisztidhoz, - mégis csak kitekerem azt az átkozott nyakát.

- Csillapodjék, csillapodjék! - mosolygott Arisztid, aki pompásan mulatott. E pillanatban kinyílt az ajtó és megjelent Christabel kisasszony. A rendjeles idegen láttára a meglepetés „ó”-jával visszariad:

- Bocsánatot kérek!

Smith úr haragos arca mosolygóvá ráncolódott:

- Szívecském, ez Poiron úr, a kitűnő párizsi szakértő, ki oly kedves volt, hogy eljött és véleményt mond nekünk a képről.

Poiron úr meghajolt. Arisztid előlépett:

- Nagyságos kisasszonyom úgy jelenik meg, mint délibáb a pusztaságon.

A leány elnézően mosolygott és atyjához fordult:

- Nem tudtam megérteni, mi történik itt. Harry már egy félórája itt van.

- Hozd be, édes gyermekem, hozd be! - mondta Smith úr egy finom öreg angol úriember egész szívélyességével. - Kedves barátaink már nagyon is türelmetlenül várják.

A leány napsugárként lebegett ki a szobából (Arisztid kifejezése) és a négy kedves jómadár sietős, komoly beszélgetésre dugta össze fejét. Christabel kisasszony mingyárt visszatért, vele jött Ralston Harry báró is; magas, katonás ifjú, rövidre nyírt, göndör, szőke hajjal és bajusszal, és olyan őszinte kék szemmel, mely még a parlamentben sem látott meg semmi rosszat felebarátaiban. Arisztid ördögös látóképessége rajtakapta, amint Smith úr ömlengő köszöntésére és túlzott bemutatásaira a lehető legészrevehetetlenebbül ugyan, de mégis összerendezte. Arisztiddal melegen fogott kezét.

- Az ön képe maga a szépség, báró úr, a tökéletes szépség - mondta az ifjúság esztelen őszinteségével. - Nem értem, hogyan tud megválni tőle.

- Szavamra - szólt Arisztid, ki hátával az ebédlőasztal végéhez támaszkodva nézte a remekművet, - nekem annyi van Mireilles kastélyban. Tudja, ha az ember elkezd gyűjteni és ha az ember atyjában és nagyatyjában is megvolt ez az isteni örökség...

- Ön azt mondta, báró ur - szólt a párizsi Poiron úr, - hogy tisztelt nagyatyja egyenesen magától Corot-tól vette ezt a képet.

- Megbízás volt - felelte Arisztid, - nagyatyám pártfogója volt Corot-nak.

- Tetszik, édes? - kérdezte Harry báró.

- Ó, nagyon - válaszolta hévvel a leány. - Gyönyörű. Én is azt érzem, amit Harry - fordult Arisztidhoz, - hogyan tud megválni tőle? Igazán komolyan gondolta, mikor azt mondta, szeretné, ha elmennék és megnézném a gyűjteményét?

- Engem - mondta Arisztid - elbűvölne ez a látogatás.

- Hát el kell oda vinnie - súgta Christabel Harrynak. - A báró úr beszélt nekünk gyönyörű régi kastélyáról.

- Meg fog látogatni, uram? - kérdezte Arisztid.

- Minthogy most megfosztom e képtől - mondta az ifjú udvarias mosollyal, - egy bocsánatkérő látogatás a legkevesebb, amit tehetek. Gyönyörű! - mondta és odalépett a Corot-hoz.

Arisztid pár lépéssel félrevonta Christabel kisasszonyt, ki most, a fiatal szerelem ragyogásával szemében és pirulásával arcán, még elragadóbb volt. Suttogva mondta neki:

- A vőlegénye igazán rendkívül megnyerő. Majdnem megérdemli szerencsáját.

- Miért majdnem? - nevetett szégyenlősen Christabel.

- Mert férfi nem, csupán valami félisten érdemelné meg önt egészen, nagyságos kisasszonyom.

Poiron úr érdes hangja felhangzott:

- Amint látja, Corot későbbi modorának kezdetén készült, 1864-ben. Megvan benne az a titokzatosság, ami késői öregségében rutinná változott. Ha Christie-nél aukcióra bocsátaná, biztos vagyok benne, meghozná az ötezer fontot.

- Olyan sokat nem adhatnék érte - mondta nevetve a fiatalember. - Smith úr úgy háromnégyezer fontot említett. Nem gondolnám, hogy háromnál feljebb mehetek.

- Nekem semmi közöm sincs a dologhoz, édes fiam, egyáltalán semmi - dörzsölte kezét Smith úr. - Egy Corot-t kívántál. Azt mondtam, azt hiszem, hozzásegíthetek. A báró dolga az árát megmondani. Én most teljesen visszavonulok.

- Nos, báró - kérdezte vidáman az ifjú, - mit gondol?

Arisztid előbbre jött és ismét elfoglalta helyét az asztalvégen. Előtte volt a festmény az erős villanyfény alatt, balján Smith úr és Poiron állott, jobbra Christabel és Harry báró.

- Nem fogadok el érte háromezer fontot - mondta Arisztid. - Egy ilyen képért! Soha!

- Biztosítom, méltányos ár lenne - szólt Poiron úr.

- Ép az imént még ön maga is ezt az összeget említette - szólt Smith úr és kis disznószemei veszedelmesen csillogtak.

- Úgy vélem, uraim - szólt Arisztid, - hogy ez a kép az én tulajdonom. - Lekötelezően fordult házigazdájához: - Nemde, kedves barátom?

- Természetesen. Ki mondta, hogy nem?

- És ön, kedves Poiron úr, szintén kifejezetten elismeri, hogy az enyém? - kérdezte franciául.

- Kétségkívül.

- Nos hát - mondta Arisztid, karjait széttárva és édes mosollyal körülnézve, - meggondoltam magamat. Egyáltalán nem adom el a képet.

- Nem adja el? Hova az ör... hova gondol? - kérdezte Smith úr s igyekezett a homlokára gyűlő vihart elsimítani.

- Nem adom el - ismételte Arisztid. - Ide hallgassanak, kedves barátaim! - Boldogságában a hetedik mennyországban volt: most ő volt a főszereplő, a csillag, ki elfoglalja a színpad közepét. - Egy vallomást kell tennem önök előtt. Örültem beleszerettem a nagyságos kisasszonyba.

Mindenki levegő után kapkodott. Smith úr kivörösödve, tátott szájjal nézett Arisztidra. Christabel kisasszony hevesen elpirult s valami olyan hangot hallatott, ami félig nevetés, félig visítás volt. Ralston Harry szeme felvillámlott.

- Kedves uram... - kezdte.

- Bocsánat - szólt Arisztid s már tekintetének boldog ragyogásával lefegyverezte, - nem óhajtom elvenni öntől a kisasszonyt. Az én szerelmem reménytelen! Tudom. De el fog tölteni halálom napjáig. E reménytelen szenvedély gyönyörűségéért viszonzásul nem adom el önnek a képet, hanem - odaadom nászajándékba.

Egy hős magatartásával állott ott s mindkét karját a meglepett szerelmespár felé nyújtotta:

- Önöknek adom. Az enyém. Az önök boldogságánál nincs egyéb vágyam. Az én Mireilles-kastélyomban van száz más.

- Örület! - mondta Smith ur, ki majd szétrobbant az elfojtott felháborodástól, hogy még kopasz fejbúbja is bíborvörös lett.

- Kedves pajtás - mondta Ralston Harry, - ez hallatlan nagylelkűség. De nem fogadhatjuk el.

- Akkor - szólt Arisztid és szinpadiasan a képhez lépett - a hónom alá fogom, beteszem egy kocsiba és visszamegyek vele Languedoc-ba.

Smith úr csuklójánál megragadta és kivonszolta a szobából.

- Maga állat! Azt akarja, hogy megsemmisítsem?

- Azt akarja, hogy leányának és a gazdag Harry bárónak házassága megsemmisüljön?

- Ó, te átkozott! Ó, te átkozott! - toporzékolt tehetetlenül, félig sírva Smith úr.

Arisztid belépett az ebédlőbe és ráragyogott a társaságra:

- A jóságos Smith úr beleegyezett. Harry báró, Christabel kisasszony, itt az ön Corot-juk. És most, megengedik? - Csengetett. Megjelent egy inas.

- Pezsgőt, hadd igyunk a jegyespár egészségére! Sok-sok pezsgőt!

Smith úr szinte ámulva nézte:

- Jupiterre! - dörmögte, - ez aztán vakmerőség!

- Ime, így volt! - szólt Arisztid, mikor befejezte a történetet.

- És elfogadták a Corot-t? - kérdeztem.

- Természetesen. Ott függ a hampshirei kastélyban. Hat hétig maradtam a jóságos Smith úrnál - fűzte hozzá és megelégedett kedvében hétrét hajolt a széken, - nagyon jó barátok lettünk. Ott voltam az esküvőn is.

- És mi történt a languedoci nászúti látogatással?

- Sajnos, reggel az esküvő előtt sürgönyt kaptam, jó apám küldte Aigues-Mortes-ból, hogy a történelmi nevezetességű Mireilles-kastély, megbecsülhetetlen képgyűjteményével együtt, porrá égett.

NEGYEDIK FEJEZET A TALÁLT GYERMEK

Volt egy idő, mikor Pujol Arisztid egy automobil egyetlen gondozójaként zötyögött végig vidáman Franciaország útjain. Meggondoltan használtam ezt a szót. Ha hallottátok volna azt a szörnyű kocsit elmenni mellettetek, egyetértenétek velem, hogy ez az egyetlen szó, mely megfelelően fejezi ki förtelmes haladási módját. Kétülékes, össze-vissza karcolt, viharverte, rozoga, megszurkült, ősi, nemének gyermekkorából származó bádogalkotmány volt. Nemcsak a lovak, hanem más autók is megbokrosodtak tőle. A járművek csúfsága volt. De Arisztid lángoló büszkeséggel nézett rá és oly vakmerőn vezette, hogy részeit bizonytalansággal tisztára a lélegzetfojtó csodálkozás tartotta össze. - Ha ez a kocsi nincs - mondotta nekem, - nem vállalta volna azt a lealázó foglalkozást, melybe akkor bocsátkozott, hogy kisvárosok és falvak piacain egy tyúkszemirtő árusításával szédelegjen. E foglalkozás nem illett egy részvénytársaság néhai igazgatójához, sem egy angol felsőbb leányiskola volt francia tanárához. Pedig ő igazán emelkedni akart a társadalmi létrán és nem leszállani. De ha az éhség kerget - ugyan Istenem! Aztán meg ott volt az automobil. Igaz ugyan, szerződéssel kötelezte magát, hogy a kocsi hátán táblát tesz közszemlére egy buzdító képpel, mely a gyógyszer hatását ábrázolja, és e felírással: „Gyógyítsátok tyúkszemeteket!”; s hogy egy zászlót is kitűz ugyane jelmonddal. De mégis csak automobil volt.

Mótorgenerációkon át ott feküdt a tyúkszemirtő tulajdonosainak, a marseillei Hiéropath-cégnek kocsiszínében; elhanyagolták, magára hagyták, rozsdá marta és féreg rágta; s ekkor váratlanul a tulajdonosok kalmárképzületének egy eszméje támadt. Miért ne használnák fel az automobil arra, hogy a vidéken gyógyszerüket hirdesse és árusítsa? Az apostol, aki gondját viselné, maga fizetné a benzint, nagy százalékot kapna az eladott áru és a szokásos utazói jutalékot a helyi piacon szerzett megrendelések után. De hol találják meg az apostolt? Bátor és kétségbeesett emberek jelentkeztek nagy reménységgel, megnézték a kocsit, aztán szomorúan megrázták fejüket és távoztak. Végül jött Arisztid, kinek éppen semmi, de semmi foglalkozása sem volt. A ragyogó elképzelés - Arisztid a maga módján költő volt és éppen az elképzelés volt az, ami mindig rabul ejtette, - a ragyogó elképzelés, hogy a szállodákhoz a maga autóján hajthasson oda, elkápráztatta. Már látta magát, amint száz kilométereket tesz meg óránként és a dicsőség uszályként követi, bárhova megy is. A gyermeknek a molyette hintaló az arab pusztaság tüzes ménje: Pujol Arisztidnak ez a csalóka hulladékhalom a távolságok hatvanlóerejű mennydörgős felfalója volt.

Hogyan sikerült a kocsi belsejét úgy összetákolni, hogy mozogjon, ha nem is taszítják, olyan rejtély, melyet Arisztid sem sejt, tehát nem árulhat el; és az is homályos, hogy ő mikor és hol tanult meg gépkocsit vezetni. Azt hiszem, ez a tudás vele született. Ennek a fickónak sok furcsa képessége volt. Tudott megígézni; tudott kenyérgalacsinból madarat és állatokat formálni; tudott dobolni, olyan jól tudott, hogy csaknem egész katonai szolgálata alatt nyakában lógott az üstdob; tudott tojáslepényt készíteni, meg ólat tengeri nyulak számára; tudott utánozni minden állatot, mely csak valaha hangot adott - e tehetségéért kedvelték meg a gyermekek; csaknem mindent tudott, amit akartok, kivéve: egy helyben megmaradni és vagyont szerezni. Az a körülmény, hogy még sohasem próbált valamit, neki nem volt annak bizonyítéka, hogy nem is képes megcsinálni. Nagyszerű önbizalmában arra is vállalkozott volna, hogy a Covent Garden zenekarát vezesse, vagy átkormányozzon egy postahajót az Atlanti óceánon. Ezt tudva nem is töröm fejemet oly csekélységen, hogy miként tanult meg gépkocsit vezetni.

Képzeljétek el hát, amint egy zord márciusi reggelen tovaötyög Provanszban azon az országúton, mely Arles-ból Salon-ba vezet. Kecskébőr kabátot viselt és kecskebőr sapkája mélyen le

volt húzva fülére. Csinos szakállas arca fényes, nevető szemével furcsamód emberiesen kandikált ki a bozontosságból köröskörül. Egyetlen forduló sem látszott a hosszú, egyenes úton, mely a távol ködébe veszett; egyetlen folt sem jelzett kocsit vagy élő teremtést. Pujol Arisztid átengedte magát a sebesség lázas álmának s a csaknem felrobbanó gépet óránként húsz mérföldre hajszolta. A versenypálya-símaságú felület ellenére a bolond kocsi ide-oda ütődött és zökkent; a gépház rozzant oldalai cimbalomként verődtek; minden szelep zihált és nyöszörgött; minden csavarház mintha meglazult volna, rémítőn zörgött; csörömpölő hangok, nyögdecselő hangok, sivító hangok törtek elő minden részéből; úgy recsegett és ropogott, mint egy értékén felől bebiztosított hajó a forgószelemben; tántorgott, mintha gépezete mozgásbeli zavarban szenvedne; ártalmas gőzök bőfögtek ki a kipuffogó nyitott csövén, mintha a kocsi a pokolnak valami kereken járó kemencéje volna. De mindez zene volt Arisztid fülének. A kocsi ment (mert nem mindég ment), az út tovairamlott alatta és a reggeli levegő csípősen csapott arcába. Ebben a pillanatban semmi egyebet nem kívánt az élettől.

Ez az út, Arles és Salon között, Franciaország egyik legvígasztalanabb részén vezet át: hosszú, körülbelül öt mérföldnyi széles, végtelen síkságon, mely két hosszú, alacsony dombsor között fekszik. Mint valami roppant kiterjedésű Golgotha, be van hintve, nem ugyan koponyákkal, hanem nagy, sima kavicsokkal, melyek úgy összeálltak, mint a tengerparti murva. Buja fű burjánzik ki, ahol csak helyet talál, de ezenkívül semmi sem nő. Semmi sem nőhet. Borongós napokon alacsony égbolt alatt elátkozott vidék ez. Mérföld mérföld után csaknem húsz mérföldre nyílik ez a köves, sivár pusztaság. Emberi lakhely nem vidítja fel a szemet, mert ebből a talajból emberi kéz nem csikarhatja ki megélhetését. Csak az Arles-ből Salon-ba és Salon-ból Arles-ba menő ritka forgalom halad végig ezen az úton. Itt nincs meg az élénk országutak múltó látványossága; itt nincsenek sem gyermekek, sem kutyák, sem kacsák, sem tyúkok; itt nem ácsorognak férfiak és asszonyok munkára menet; nem bicikliznek vörösnadrágos katonák; sem kézkubonyos, viharverte gazdálkodók nem döcögnek végig kis taligájukon. Ameddig a szem ellát, semmi emberre emlékeztető nem tűnik elé. Semmi, csupán a síkság végtelen sivársága, a domblánc minkét oldalán s a hosszú, egyenes, végtelen út, mely áthatítja ezt az útálatos vígasztalanságot.

Csüggesztőbb feladatot nem végezhet halandó, mint itt gyalog végigmenni. De egy gépkocsi sebességittas vezetőjének ez az út a Paradicsom homályos és reszkető látomásának megvalósulása. Mi szükség jobbra vagy balra nézni, ha az ember mérföld mérföld után akadálytalanul nyelheti el a szédítő utat? Arisztid sem jobbra, sem balra nem nézett s úgy érezte, végül a mennyországban van.

Hanem egyszerre egy kis fekete foltot vett észre az üres pálya kellős közepén. Amint közeledett, nagy kőhöz hasonlított. Félrekanyarodva haladt el mellette és közlőről megnézve látta, hogy valami csíkos takaróba bugyolált batyu. Olyan furcsa volt, hogy ott feküdt; Arisztid kíváncsisága felébredt, tehát fékezett és pár métert visszament, hogy megvizsgálhassa. Mennél inkább közeledett, annál kevésbé hasonlított valami közönséges batyuhoz. Lehajolt és íme! a takaró hajtókáiból egy alvó gyermek arca kandikált ki.

- Teringette! - kiáltott fel Arisztid - fékomadta teringette!

Nem kellett volna ezt mondania, de meglepetése igen nagy volt. Szeme a csecsemőre meredt, aztán fel és le az útra, aztán körbe, ameddig csak ellátott. Egy lélek sem volt látható. Hogyan került ide a csecsemő? A történelem szerint az ég annak idején sokfélést esőzött: kenyeret, fűrjeket, vért, békákat és mi egyebet; de sehol sem említik, hogy valaha csecsemőket esőzött volna. Tehát nem hullhatott le a fellegekből. Még csak egy kocsi végéből sem pottyanhatott ki, mert abba belehalt volna, vagy legalább is összetörtek volna csontjai és általában nagyon különbözött volna attól az egészséges, pufók pondrótól, ki oly békésen szunnyadt ott, mintha születésétől kezdve Provansz Golgothája lett volna a bölcsője. Véletlenül nem kerülhetett ide.

Megfontoltan helyezték el s még hozzá az út közepére. Miért nem oldalra, ahol nem lett volna a robogó autók útjában? Mikor a gyilkos szándék nyilvánvaló lett, Arisztid megborzadt és rosszul érezte magát. Heves és becsületes átkot szórt annak a szívtelen ördögnek fejére, ki sorsára hagyta a gyermeket. Azután lehajolt és gyöngéden karjára emelte a batyut.

A parányi arc egy pillanatra összeráncolódott s a parányi lábszárak erélyesen kirugódtak; azután felnyílt a sötét szempár és ünnepélyesen és csodálkozva Arisztid arcára meredt. Így nézhette legelőször a gyermek Remus az anyafarkast. De mikor megbizonyosodott affelől, hogy nem nyelik el, egészséges sírásba kezdett és alsó inyében két fog fehér pontocskája mutatkozott.

- Szegény kicsikém, éhes vagy - mondta Arisztid és a kocsihoz vitte, melyet a zakatoló gép rázott. - Kíváncsi vagyok, mikor ettél utoljára? Ha csak egy kis kétszersültem és borom volna számodra; de, sajnos! csak benzinem és tyukszemirtóm van s azt hiszem, e kettő közül egyik sem jó csecsemőknek. Várj csak, várj, kis drágám, míg Salon-ba nem jutunk. Igérem, ott megfelelő táplálékot kapsz.

Fel-le táncoltatta karján a kis babát és féligfelejtett, bohókás hangokat hallatott, melyek által végül sikerült eredeti nyugodtan bábáskodó állapotába visszahelyezni.

- Ime - mondta örömmel Arisztid, - most tovább mehetünk.

Letette az üres ülésre, felkapaszkodott a kormánykerék mögé és elindult. De nem az óránként húsz mérföldnyi nyaktörő sebességgel. Lassan, óvatosan ment s az elkinzott automobil minden tántorodásánál torkába szaladt a szíve ijedtében, hogy a gyermek hanyatt-homlok lebukik a csúszós nyugvóhelyéről. De sajnos! nem messzire haladhatott. Az első kilométer végén a gép végkép megállott. Leugrott, hegy megnézze, mi történt, de pár kusza, kimerítő pillanat múlva eszébe jutott. Még csak benzinnel sem kínálhatta volna meg a gyermeket, mivel - könnyelműk könnyelműje! - elmulasztotta a tartályt megtölteni indulás előtt és elfelejtett egy tartalékkannát magával hozni. Most hát nem volt más tennivaló, mint várni türelmesen, hogy egy másik automobil arra jöjjön, amelytől majd megveheti a szükséges mennyiséget, hogy eljuthasson Salon-ba. Addig a csecsemő reggeli nélkül marad. Arisztid ismét felkapaszkodott a helyére, térdére fektette a gyermeket és mélységesen szánakozott rajta. Amint ott ült a látszólag magakészítette járművön, a komor és sivár pusztaság ember-telen csendjének közepette, kecskebőr sapkájában és kabátjában, egy mai Robison Crusoe-ra hasonlított, ki egy gyermek Pénteket ringat.

Salon-ban egyszerű dolog lesz rendelkezni a gyermekről. Egy szállodában megetetik és gondját viselik, míg ő jelentést tesz a rendőrségnél, mely átadja a lencháznak, az állam amaz intézményének, hol a talált gyermekeket apával, anyával és boldog otthonnal látják el fejénként havi huszonöt frank állami költségért. Igaz, hogy az így szerzett szülők többet törődnek a huszonöt frankkal, mint a talált gyermekkel. De ez az állam dolga, nem Pujol Arisztidé. Eközben kíváncsian vizsgálta a kölyköt. Nagyon piszkos, durva vászonreklit viselt. A csíkos takaró csupa lyuk volt és undorítóan büzlött. Valamifajta ruhanemű nélkülözhetetlennek látszott. Leszállt és kizsedte táskájából, amit alkalmasnak vélt e célra. A reklit és takarót messzire bedobta a kavicsos pusztaságba. A gyermek pár pillanatig anyaszült meztelenül visongott, nevetett és úgy nyújtózkodott, mint valami fiatal állat; és most kitűnt, hogy vagy kilenc hónapos izmos fiúcska. Mikor lehetségesnek látszott felöltöztetni, Arisztid egy pyjama nadrágjába kötötte be, melybe oldalt kis lyukakat vágott a parányi karok számára; továbbá, hogy éhségét megcsalja, egy cipőhúzó adott neki. A védtelen fejecskét sikerült egy gyapjúharisnya szájába beszorítania. Arisztid diadalmasan szemlélgette. A fiúcska vidáman kuncogott. Arisztid azután becsavarta utazópokrócába és élénk beszélgetésbe kezdett.

Most pedig az történt, hogy a gyermek a beszélgetés legérdekesebb pontján kis barna kezével megragadta Arisztid ujjait. A parányi ujjak erősen belekapaszkodtak.

Furcsa remegés futott át e fogékony emberen. Mintha a parányi ujjak szíve köré fonódtak volna... Csinos, kedves, gőgicsélő jószág volt és a tiszta szemek hűségesen néztek lelkébe.

- Szegény kis féreg! - mondta Arisztid, ki parasztfiú létére tudta mit beszél. - Szegény kis féreg! Ha a lencházba kerülsz, átkozottul rossz dolgod lesz.

A parányi szorítás erősebb lett. Mintha a gyermek megértette volna, arcán elhalt a vidámság.

- Ütni fognak, rúgni és éheztetni, nevelőanyád pedig zsebrevágja a havi huszonöt frankot; senkifia leszel és azon fogsz tűnődni, mi az ördögnek is élsz és azt fogod kívánni, bárcsak meghalnál; és ha a mai nap eszedbe jut, megátkozol, amért nem volt bennem annyi becsület, hogy elgázoljalak.

A szorítás elernyed, ráncok jelentek meg a nyálázó száj szögletében és a gond ezer meg ezer parányi vízszintes vonala rajzolódott ki a harisnyába bújtatott homlokra.

- Szegény kis ördög! - mondta Arisztid. - A szívem vérzik miattad, különösen, hogy most az én harisnyámba és pyjamámba vagy öltözve és hogy életem első és egyetlen cipőhúzóját szopod.

Egy várva-várt hangra Arisztid az út közepére ugrott. Előre nézett és ott a porfelhőben egy torpedószerű valami jött roppant sebességgel. Mindkét karját feltartotta, ami a bajbakerült gépkocsizók jele. A torpedó csökkenő sebességgel közeledett és megállott. Gonoszkülsőjű, sárgásszürke, nagyon erős versenykocsi volt és két automobil-szemüveges medve ült benne. A kormánykeréknél ülő medve megemelte sapkáját és udvariasan megkérdezte:

- Miben lehetünk segítségére, uram?

E pillanatban a csecsemő szívtépő ordításba tört ki. Arisztid levette kecskebőr sapkáját és fődetlen fővel a medvére nézett, aztán a csecsemőre, aztán ismét a medvére.

- Uram, attól tartok, hiába kérdezem meg öntől, van-e tejük és szoptató-üvegjük?

- No hallja! - kiáltott dühösen a medve és keze már a sebességváltó karján volt. - Ilyen ürüggyel megállítani egy ilyen automobilt...

Arisztid tiltakozva emelte fel kezét és szemének ellenállhatatlan pajkossággal lenyűgözte a medvét:

- Engedelmet, uram, a benzinem is elfogyott. Bocsásson meg atyai szívemnek. A gyermeknek tejszüksége, nekem meg benzinre és nem tudom, melyikünk szükséglete parancsolóbb. De ha eladhatna nekem annyi benzint, amennyi elvinne Salon-ba, rendkívül hálás lennék.

A benzin iránti kérelmet nem lehet visszautasítani. Benzinnel ellátni valakit, hacsak lehetséges, írott törvénye az automobil-sportnak. A másik medve lecsúszott üléséről, előhúzott egy bádoggannát a torpedó mélyéből és ott állott, míg Arisztid megtöltötte tartályát, amely művelet szükségessé tette, hogy a gyermeket a földre fektesse. A medve mosolygott.

- Úgy látszik, jól mulat - szólt Arisztid.

- Teringettét! - mondta a medve. - Hátral az autóján egy hirdetés felszólítja az embereket, hogy gyógyítsák tyúkszemeiket, elől meg egy kis gyereket visz.

- Ezt könnyű megérteni. A marseillei Hiéropath-cég ügynöke vagyok; ezt a gyermeket pedig, kit én, az apja, halott anyjától gyöngélnedő nagynénjéhez viszek, reklámképpen használom. Minthogy szerencsére nincs tyúkszeme, lábait tyúkszemírtó hatásosságának bizonyítéka gyanánt mutogathatom.

A medve nevetve csatlakozott társához és a torpedó tovarobogott. Arisztid visszahelyezte a gyermeket és zsinegek bonyolult rendszerével jól odaerősítette az üléshez. A gyermek abbahagyta a sírást s amint Arisztid föléje hajolt, megragadta szakállát és vidáman gögicsélt. E rándítással Arisztid szívét húzta magához. Hogy is adhatna be ily elbűvölő, ily bátor kis pondrót a lelencházba? Különben is, az övé. Nem hivatkozott-e tréfából atyai jogára? Ez új fontosságot ad neki. Az mondhatja: „fiam”, éppen mintahogy azt mondja (ugyanolyan igazmondással): „az autóm”. Nagylelkű érzés hatotta át. Hangos nevetésre fakadt, tapsolt és táncolt az örvendező gyermek előtt.

- Kis Jankóm - szólította meg tréfás gyöngédséggel, - mert úgy sejtem, Jankónak hívnak, előbb darabokra szakítatom magamat, semhogy engedjem, hogy a közigazgatás téged el-látásra a farkasoknak adjon ki. Nem mégy a lelencházba. Én magam fogadlak örökbe, kis Jankóm.

Minthogy Arisztidnek semmiféle állandó lakása sem volt s a névjegyén álló cím „Saint-Honoré ucca 213/b, Párizs” egyik ismerősének, egy öreg zöldségáros asszonynak címe volt, akinél megszállott, ha a fővárost meglátogatta, volt bizonyos meggondolatlanág ebben a vállalkozásban. De mikor nem volt Arisztid meggondolatlan? Ha életének vezető elve az óvatosság lett volna, nem árusította volna a Hiéropath-cég tyúkszemírtóját s következésképp egyáltalán nem is találta volna meg a gyermeket.

- Afeletti örömeiben, hogy ily kielégítő módon elrendezte a kis Jankó sorsát, elindította a rozoga gépet és diadalmasan haladt útján. Jankó, kit az utolsó félóra izgalmi kifárasztottak, békésen szundikált.

- Kis angyal! - mondta Arisztid.

A nap sütött, mikor megérkeztek Salon-ba, Provansz legvidámabb, legkacérabb, legmosolygóbb kis városába. E helység tele van fákkal, nyílt terekkel, kutakkal, kávéházakkal, meg lebzselő népséggel. Egyetlen komor pontja a magános, lőréses torony a főúton, az ősi bástyák utolsó maradványa; s még ez is olyan a mindkét oldalán virágzó, alatt üzletekkel teli házak ölelésében, mint valami nagyon-nagyon öreg, töpörödött nagyanyó, ki csinos unokái köze-pette mosolyog. Mintha mindenki a szabadban lett volna. A kereskedők boltjuk ajtajában állottak. A városka képe jót jövendőlt a Hiéropath-cég számára.

Arisztid megállott egy szálloda előtt, a járókelők kedves érdeklődése mellett feloldozta Jankót és magával vive a vendéglősné karjába helyezte:

- Asszonyom, ez az én fiam. Anyjától, aki halott, nagynénjéhez viszem, aki gyöngélkedik. Így hát teljesen az én gondomra van bízva. Nagyon éhes; igen kérem, etesse meg azonnal.

Az asszony ösztönszerű anyai gyöngédséggel fogadta a gyermeket és félredobta az utazó-pokrócot, melybe be volt göngyölve. És ekkor csaknem elejtette.

- Istenem! Hát ez mi a csoda?

Bárgyún meredt a harisnya-sapkára és a flanel pyjama hosszú lábszáraira, melyek lefityegtek a csecsemő testéről, kinek nyaka körül a nadrág öve szorosán össze volt húzva. Mióta a világ világ, kis gyereket ilyen maskarába még nem öltöztettek. Arisztid legmegnyerőbb mosolyával mosolygott:

- Fiam poggyásza szerencsétlenségre elveszett. Szegény csöppség, a táskája oly kicsi volt. Én, szegény özvegy ember, megtettem, ami tőlem telik. De én csak férfi vagyok, asszonyom.

- Látszik - felelte az asszony kissé csípősen.

Arisztid kivett erszényéből egy aranyat: - Ha vásárolna néki néhány szükséges ruhadarabot, míg én teljesítem a kötelességemet a marseillei Hiéropath-cég iránt, melynek ügynöke vagyok, nagy szívességet tenne nekem.

A vendéglősné megzavarodottan vette át az aranyat. Mert ha tekintettel vagyunk is arra, hogy a gyermek táskája elhányódott, mi történt a holmival, kérdezte az asszony, ami éppen rajta volt? Arisztid valami festői és érdekesítő magyarázatba kezdett. Hanem a vendéglősné kövér volt, ostoba volt és a regényesség iránt nem volt érzéke.

- Istenem! - mondotta - csak elgondolni is, hogy vannak keresztények, kik így öltöztetik a gyerekeiket! - Mélységeset sóhajtott, aztán szoroson keblére ölelte a fura csecsemőt és méltatlankodva tünt el, hogy az annyira szükséges anyai gondozásban részesítse.

Arisztid megkönnyebbülten sóhajtott fel és a jól megszolgált villásreggeli után kocsijával a Fák terére ment, ahol nekikészült üzletének. Először is kibontotta a Hiéropath-zászlót, mely büszkén lebegett a szellőben. Aztán egy szényitható asztalra kirakta kenőcsöstégelyeinek gyűjteményét (pilulákkal meg egy fogfájás csillapítóval együtt, melyeket a maga számlájára árusított) és kiállított egy viaszból mintázott emberi lábat, ragasztott tyúkszemekkel, melyek a bőrkeményedés mindenféle fokozatát mutatták. Mihelyt féltucat lebzselő körégyült, belekezdett szónoklatába. Amint hallgatósága növekedett, csodálatos tyúkszemvágásokat végzett a ragasztott tyúkszemeken és bemutatta a szer helyes alkalmazását. Eközben folytonosan beszélt. Nekem fellengősen azt mondotta, hogy pályafutásának ez az időszaka nem felelt meg az ő ízlésének. De nem nagyon hiszem. Mert ha volt valaha ember, aki szeretett beszélni, az Pujol Arisztid volt; és, az ügyvédi kivéve, a kuruzsló-szerek nyilvános árusításánál mely hivatást nyujt több alkalmat a rábeszélő szószátyárkodásra? Az igazság az, hogy Arisztid kéjelgett benne. Mikor gyógyszeréből ingyentégelyt ajánlott fel az első hölgynek, aki bevallja, hogy szüksége van rá, és egy piruló lányzó előlépett, a kópé kéjelgett a tréfálkozásra kínáló alkalomban és hangos nevetésre fakasztotta a jókedvű tömeget. Szerette gyakorolni a maga félig-meddig bűvös igézőerejét. Természetére nem volt szédelgő, mert Arisztid lelkének megvoltak a maga emelkedett és nemes tájai, de megvolt benne a pajkos fürgeség és csintalanság, melyek a szédelgő sikerének feltételei. És sikere volt, mert úgy végezte feladatát, mint a művész: működése közben egyáltalán nem törődött az anyagi haszonnal, igazán szívéből nevetett és mint nagy elődje, az örökemlékű Tabarin, a híres bohóc, a drámai iránti hajlamát teljesen kielégítette. De másfelől, mióta csak a marseilles-i kávéház kis vadászának rézpitykés, testhezálló ujjában nekiindult az életnek és a gyönyörűen öltözött hölgyek társaságában megjelenő vendégek tündérmesebeli életéről álmódzott, társadalmi ambíciói voltak, már pedig a kuruzsló társadalmi helyzete, legenyhébben szólva, kétes. Jóságos ég! Mi volna az ember elérhetetlen vágyak nélkül?

Arisztid bezsebelte bevételeit, bevonta zászlóját, leszerelte az asztalát és meglátogatta a Hiéropath-cég érdekében Salon üzleteit. Napi munkája befejeztével visszatért a szállodába, hogy ál-sarjadéka iránt érdeklődjék. A vendéglősné széles mosollyal mutatta be neki az átváltottat Jankót; meg volt fürösztve, be volt hintve, és fel volt vértelve a polgári csecsemők piperéjébe. Bojtos cipő ékesítette lábát és fehér atlasz szalaggal díszített főkötő koronázta fejét. És hímezett ruhácskát viselt, meg házinyúl-bőrrel prémezett bundácskát. Jankó öntudatosan vigyorgott és nyálazott és megmutatta két kis fogát a legbüszkébb apának a világon. A vendéglősné az iroda melletti kis sötét társalgóba hívta a boldog szülőt, hol egy csomagot mutatott be, ruhaneműt meg egyéb kellékeket, melyeknek használata rejtély volt Arisztidnek. Az asszony egy második arany nagyobb részét is kérte még tőle. Arisztid kezdte megtanulni, hogy az apaság költséges. De baj is az!

Végül is a gyermek úgy fel volt szerelve, hogy megállhatta helyét a gáncoskodó világ követelményeivel szemben; szépsége és ruházata becsületére vált volna bármilyen apának.

Minthogy a délután szép volt és kár lett volna az atlaszt meg nyúlszórprémet a homályos szálloda belsejére pazarolni, Arisztid gyermekkocsit kölcsönzött a vendéglősnétől s egy iskolásfiú vidámságával gördítette végig a pompás gyermeket Salon napfényes, széles útjain.

Este fekhelyet igazítottak össze a gyerekek Arisztid szobájában, s míg ő éji nyugalomra nem tért, be-benéztek a vendéglősné, a szobalányok s a szálloda minden konyhalánya. Végül Arisztid kénytelen volt kitenni őket és kulccsal bezárni az ajtót.

- Kitűnő - szólította meg a tökéletesen jóllakott, megmosdatott és most alvó gyermeket. - Pompás. Minthogy minden szállodában vannak asszonyok, s minthogy minden asszony azt gondolja, hogy nálam jobb anya lehet, minden szállodában, melyet meglátogatunk, találunk majd egy egész csapat gyakorlott és lelkesedő dajkát. Jankó, úgy fogsz élni, mint egy kis kakas a szemétdombon.

Az éj úgy telt el, hogy Arisztid különböző kirándulásokat tett, Jankó pedig különböző lármát csapott. Olykor oly csöndesen feküdt, hogy Arisztid felkelt megnézni, vajjon él-e még. Olykor olyan bizonyítékait adta életerejének, hogy Arisztid abbéli félelmében, hogy fölkelte az egész szállodát, altató dalokat dúdolva sétáltatta a szobában. Ez összhangzásban volt Jankónak az élvezésre vonatkozó nézeteivel. Vidáman gögicsélt. Ha Arisztid ismét lefektette, üvöltött. Arisztid felkapta s a gyermek ismét gögicsélt. Végül Arisztid kétségbeesetten megtette, álomba ringatta és izgatottan tért vissza ágyába. Félelmetes dolog egy férfi számára éjnek évadján egyedül maradni egy kis gyerekkel.

- Majd hozzászokom - mondta Arisztid.

Másnap reggel vásárolt egy kosarat, melyet ügyesen odaszijazott a kocsi baloldali üléséhez és egy párnát, melyet a kosárba illesztett. Mikor a bölcső készen volt, belehelyezte a díszesen felöltöztetett Jankót és a vendéglősnének meg a testőrségének megdöbbsent áldásai közepette elhajtott.

Igy kezdődött a legfurcsább bolyongás, melyre halandó valaha elindult. Az emberről, aki automobillal, tyúkszemirtóval és egy kis gyerekkel jár, legendák keletkeztek Provansz falvaiban. Ha az idő szép volt, Jankó kosarában részt vett a piactéri drámai előadásban. Az asszonyokat mágnesként vonzotta s mivel vidám és pajkos természetű volt, csodálatosan elősegítette a gyógyszer eladását. Megkereste a kenyerét, mint Arisztid diadalmasan kijelentette. Nemsokára gyűjteményt alakított a gyermek mókáiból meg tetteiből és ezekkel mulattatta kóborlásain szerzett véletlen ismerőseit. Egy állandó társ számára csakhamar elviselhetetlenné vált volna. Kieszelte a gyermek egész pályafutását születésének napjától kezdve; előadta az első fogacska kibújását; megsiratta a koholt anya elhunytát és erős képzelete elhitette vele, hogy ő a gyermek apja. S a gyermek minden nappal mélyebben belopódzott ennek az embernek napsugaras szívébe.

Sokat bolyongtak és sok kalandot éltek át együtt. A kocsi hörgő, megbomlott gépezete a legváratlanabb helyeken mondta fel a szolgálatot. Fék nélkül fenyegető életveszélyben szánkóztak le domboldalakon. Elszenvedték azt a gyalázatot, hogy borszállító kocsik vontassák be. Órákat töltöttek az útszélien, míg Arisztid széjjelszedte és újra össze nem rakta, olykor valami arra haladó gépkocsi vezetőjének segítségével. Az is előfordult, hogy egy vendéglősnek nem volt gazdasszonya, csak valami boglyas, agyonhajszolt szobalánya, ki vonakodott Jankót megfürösztetni. Arisztid maga fürösztötte meg és hintette be, a vendéglős pedig mellette lebzelt pipával a szájában és jó tanácsokkal szolgált. Egyszer Jankó megbetegedett s Arisztid ijedtében orvost hívott, ki azt mondta, hogy a gyerek pukkadásig tele van töltve tejjel. De a különböző dajkák ellenére, s annak ellenére, hogy ki volt téve a napnak, esőnek és metsző szélnek, Jankó kitűnően fejlődött és Arisztid örömeire újabb fogacska jelentkezett. A hiú ember kezdte magát szakértőnek tartani a fogtenyésztésben.

Egy meglehetősen kiterjedt körút végén Arisztid megürült ládákkal és kellemesen megtelt zsebbel érkezett meg a kis Aix-en-Provence-ba. Nem minden nehézség nélkül érkezett meg ide. A város határában a kocsit, melyet Arisztid sok fázasztó kilométeren át akarata ellenére hízélgéssel csalogatott tovább, elkezdett nyöszörögni, recsegni, dohogni, aztán pár görcsöt vonaglott és végkép megállott. Ez egyik kedves kis szokása volt. Arisztid hozzá volt szokva, de eddig mindig képes volt rábeszélni, hogy újra meginduljon. Most azonban minden fortélyosságával és izzadságával sem tudta még egyszer megdobbantani a fáradt gép szívét. Egy barátságos automobil elvontatta a Mirabeau sétányra, a Párizs szállodáig. Arisztid szobát bérelt, Jankót a vendéglősné gondjára bízta, aztán segítséget szerzett s a kocsit a legközelebbi garázsba tolták. Itt intézkedett, hogy másnap reggelre használható állapotba helyezték és visszatért a szállodába.

Jankót az előcsarnokba találta; úgy szétterpeszkedett ott a vendéglősné ölében, mint valami kis király és középpontja volt egy bámuló körnek, mely két kurtavarkocsú kislányból, egy öreg parasztasszonyból és két angol hölgyből állott, kik nyilván vénkisasszonyok voltak, de a kellemes fajtából.

- Itt van az apja - mondta a vendéglősné.

Arisztid már előbb elmagyarázta Jankót a megdöbbszent asszonynak, a vendéglősnék mindig megdöbbszentek Jankó szokatlan megérkezésén.

- Asszonyom - kezdte immár megmerevedett mondókáját, - ez az én fiam. Anyjától, aki halott, nagynénjéhez viszem, aki gyöngélgedő. S így most teljesen az én gondomra van bízva. Igen kérem, hogy valami jószágos asszony gondoskodjék az ő szükségleteiről.

Nem volt hát szükség egyéb magyarázatra. Az így bemutatott Arisztid udvariasan meghajolt, levette Robinsonszerű sapkáját és ragyogón rámosolygott az asszonygyülekezetre. Ezek ismét rázendítettek imádatuk váltakozó karénekeire. A barna, vidám, barátságos kölkben volt valami Arisztid személyes kelleméből. Szájacska mindenre bugyborékol és gögicsélt. Arisztid nagy gyönyörűséggel nézte el. Jankó olyan fiú volt, akire büszke lehetett.

- Ó, milyen erős; mint egy vasgyúró - mondta az egyik hölgy franciául.

- Nézd csak a fogait.

- Milyen édes!

- Drága... hogy is mondják... igen, elragadó!

- Nézd csak! Nevet. Én nevettettem meg.

- Csak elgondolni is - mondta most angolul a fiatalabb hölgy nővérének, - hogy ez a kis pondró egy nyitott autón utazik!

- Kitűnően érzi magát. Épúgy tetszik neki, mint nekem - felelte tökéletes angolsággal Arisztid.

A hölgy meghökkent. Művelt, jókedélyű nő volt, a harmincas évek elején; erős, vöröses hajú; szabálytalan, de kellemes vonásokkal. Nővére sovány volt, hervadt, vöröshajú és jószágos szemű.

- Azt gondoltam, ön francia - mondta védekezve.

- Az is vagyok - válaszolta Arisztid, - tősgyökeres provanszi, igazi délvidéki és vérbeli marseilles-i.

- De tökéletesen beszél angolul.

- Egy ideig az önök szép hazájában éltem - felelte Arisztid.

- Aranyos fia van - szólt az idősebb hölgy. - Milyen idős?

- Kilenc hónapos, három hetes és egy napos - mondta haladéktalanul Arisztid.

Az ifjabb hölgy a csodálatos gyermek fölé hajolt:

- Elvehetem? - kérdezte angolul; aztán franciául folytatta: - Szabad... ó, Istenem! - Furcsa arccal fordult Arisztidhoz.

Arisztid franciára fordította a kérést. A vendéglősné átadta a gyermeket. A hölgy bájos hajadoni ügyetlenséggel, de ösztönös női biztonsággal körültáncoltatta az előcsarnokon; a kurtavarkocsú kislányok pedig, a vendéglősné leányai, úgy jártak a nyomában, mint az oltárképek imádó angyalai; az öreg parasztasszony meg, mint valami összetöpörödött Szent Erzsébet, kegyes jóindulattal nézte a jelenetet. Rövid társasviszonyuk alatt Arisztid több tucat asszony karján látta Jankót; nem sokat törődött vele, mert természetes volt, hogy az asszonyok ringassák; de e kedves angol hölgy anyáskodása most mintha igen sokat jelentett volna. Jankót és Arisztidot is magasabb polcra emelte. Érintése megszentelő volt.

Az az óra volt, mikor kilenchónapos gyerekeket meg kell fürösztetni és le kell fektetni. A vendéglősné bejelentette e körülményt és kinyújtotta karját. De Jankó belekapaszkodott angol dajkájába, aki elbűvölő játékot játszott vele: úgy tett, mintha megenné a kezét. A vendéglősné nem értett ilyesmihez. Ostoba volt és gyakorlati.

- Gyere, hadd fürösszelek meg - mondta.

- Ó, engedje meg, hogy én is ott legyek - kérte az angol hölgy.

- Nagyon szívesen, kisasszony - felelte a vendéglősné. - Erre tessék.

Az angol hölgy odatartotta Jankót az atyai jóéjszakát-kívánó csókra. Arisztid megcsókolta a gyermeket a hölgy karján. E cselekedet e pillanatra különös és édes bizalmasságot teremtett köztük.

- Nővérem szenvedélyesen szereti a gyerekeket - mondta mentegető mosollyal az idősebb hölgy.

- És ön?

- Én is. De nekem nincs alkalmam hozzá, ha Anna, a nővérem velem van.

Estebéd után Arisztid szokása szerint felment szobájába, hogy megnézzé, Jankó él-e, nincs-e valami baja és alszik-e. Mivel a gyermek ébren volt, mellé ült s egy dada komolyságával álomba cirógatta. Aztán lábujjhegyen kilopózott és lement a lépcsőn. A szálloda előtt ráakadt a két nővérré; egy padon ültek és kávéztak. Szép éjszaka volt, a szomszéd kávéházak teraszai tömve voltak; aki pedig nem volt kávéházban, Aix egész lakossága fel és le sétált a széles, kellemes utakon. A hölgyek mosolyogtak. Hogy van a fiú? Arisztid leadta a legutolsó híreket, A hölgyek nyájasan megengedték hogy csatlakozzék hozzájuk. Egy pincér széket hozott és Arisztid leült. A társalgás a gyermekről általános kérdésekre tért át. A hölgyek elmondták utazásuk egyszerű történetét. Nizzában voltak és Marseilles-ban, másnap pedig Avignon-ba készülnek. Nevüket is megmondták: Honey-wood. Megtudta, hogy az idősebb Janka, a fiatalabb Anna. Mikor Angliában vannak, Chrislehurst-ben laknak és gyakran felmennek Londonba, koncertekre meg színházi előadásokra. Oly ártatlan, noha öntudatos úrinők voltak, amilyenek csak az elkülönített Angliában teremnek. A fogékony és alkalmazkodó Arisztid mingyárt beleesett beszélgetésük hangnemébe. Azt mondta nekem, hogy társaságuk olyan hatással volt rá, mintha szentek hűvös kezét érezte volna arcán.

A beszélgetés végül kikerülhetetlenül visszatért Jankóra. A vendéglősné elbeszélte a halott anyja és gyöngélkedő nagynéni tragikus történetét. Sajnálkoztak az aranyos gyermek árvaságán. Mert kijelentették, hogy aranyos. Anna kisasszony szívébe zárta.

- Ha láttad volna, mikor fürdött, Janka!

Arisztidhoz fordult: - Attól tartok - mondta lágyan és kissé habozva, - attól tartok, hogy ez nagyon szomorú utazás önnek.

Arisztid arca elfintorodott. A részvét oly őszinte, oly nőies volt. Arisztidban minden neme-
sebb érzés fellázadt ellene, hogy elfogadja.

- Kisasszonyom - mondta, - én tudok komédiázni vendéglősnék előtt... most véletlenül kényelmes... sőt szükséges is. De önök előtt soha! Önök mások. Jankó nem az én gyermekem és leghalványabb sejtelmem sincs róla, kik a szülei.

- Nem az ön gyermeke? - Hihetetlenül néztek rá.

- Önöknek el akarom mondani, de természetesen bizalmasan.

Elbeszélte Jankó történetét, minden festői részletével; és sötéten ecsetelte a talált gyermekek életének borzalmait. A nővérek szemükben bohó könnyekkel hallgatták. De Anna szeme a könnyek mögött ragyogó lett. Mikor Arisztid elhallgatott, ösztönszerűen fele nyujtotta kezét:

- Mondhatom, gyönyörűen cselekedett!

Arisztid megfogta a kezét és a maga kecses francia módján ajkával megérintette. Anna el-
pirult, mert a maga angol módján azt várta, hogy kezét szorít vele.

- Kisasszony, az ön dicsérete nagyon jól esik nekem.

- Remélem, ha felnő, igaz örömet és vigaszt talál majd benne - mondta Janka kisasszony.

- Megértem, ha nő teszi, amit ön tett, de férfit bajosan - mondta Anna kisasszony.

- De, kedves kisasszony - kiáltott fel széles taglejtéssel Arisztid, - hát a férfi szíve nem indul-
hat meg, nem érinthetik meg egy kis gyermek ujjacskái? Mért tagadná meg tőlünk a gyámol-
talanságnak és ártatlanságnak szeretetét?

- Igen, miért? - mondta Janka kisasszony.

Anna kisasszony alázattal mondta: - Én csak azt gondoltam, Pujol úr, hogy az ön odaadó
szeretete Jankó iránt annál szebb.

Ezután nemsokára elváltak, mert az éji levegő meghűvösödött. Mindkét hölgy melegen kezét
fogott vele.

Anna keze Jankáénál egy gondolattal tovább pihent Arisztidében. Anna látta Jankót fürödni.

Arisztid végigsétált az élénk uccán, ki a nyílt országútra; elnézte a csillagokat és fényükből
ragyogó sorsot olvasott ki Jankó számára. Fogékony szíve úgy érezte, hogy a két széplelkű
angol hölgy elmélyítette és megszentelte Jankó iránti szeretetét. Mikor visszatért a szállodába,
asszonyi gyöngédséggel csókolta meg kis alkalmatlan szobatársát.

Reggel átment a garázsba. A művezető fogadta.

- Nos?

- Semmit sem lehet csinálni, uram.

- Mit ért azon, hogy „semmit sem lehet csinálni”? - kérdezte Arisztid.

A művezető izmos vállát vontá:

- El van nyűve. Új gázosítóra van szükség, új hengerekre, új szelepekre, új hűtőre, új tartályra, új fékekre, új gyújtóra, új hajtószerkezetre, új zárórokra, új csavarokra, új minden egyébre. Röviden: nem lehet kijavítani.

Arisztid hitetlen ámulattal hallgatta. Az ő automobilja, az ő csodálatos, gyönyörű, recsegő, robogó automobilja kijavíthatatlan! Lehetetlen. De a művezető bizonyítékai egy negyedóra alatt meggyőzték. A kocsi halott volt. A gép soha többé nem fog berregni. A világ összes benzinje sem kelti életre. Soha többé nem fogja ama kormánykerék mögött ülve élvezni a dölyfös sebességet. A kocsi, melyet megannyi betegsége ellenére szeretett halhatatlannak képzelni, utolsó útját elvegezte. Arisztid nagyon elszomorodott.

- És semmit sem lehet tenni?

- Semmit, uram. Az egész kocsi nem ér többet ötven franknál.

- Bármint van is - mondta Arisztid, - szíveskedjék a kosarat a Párizs szállodába küldeni.

Úgy ment ki a garázsból, mint aki álmodik. Az ajtóban megállott, hogy utolsó pillantást vessen élete büszkeségére. A kocsi háttal állt felé és nem látott egyebet belőle a gúnyolódó felírásnál: Gyógyítsátok tyúkszemeteket!

Visszatérve azt látta, hogy a szálloda előtti padot főleg Jankó foglalja el. Egyik kis kurtavarkocsú lány tartotta, Anna kisasszony pedig a szoptatóüveget kormányozta. A vidéki Franciaország a világ legboldogabb tartománya, legalább is abban, hogy ott az ember nyilvánosan élheti meghitt, családi életét és senki sem törődik vele.

- Remélem, nem azt jön mondani, hogy Jankó útra készüljön - szólt Anna kisasszony és durva vonású, kellemes arca mosolygott.

- Sajnos! - szólt Arisztid, kit a bájos látvány felderített, - nem tudom, mikor indulhatunk. Az autóm reménytelenül tönkrement. Azonnal Marseilles-ba kellene mennem a cégemhez - úgy beszélt, mintha a Hiéropath-cég beltagja volna, - de nem nagyon tudom, mit csináljak Jankóval.

- Ó, majd én gondoskodom róla.

- De hiszen ön azt mondta, ma Avignonba mennek.

Anna kisasszony nevetve tartotta a szoptatóüveget: - A pápák palotája hatszáz év óta áll és még állani fog holnap is, Jankó ellenben - erre Jankó, ő tudja miért, tejes szájjal szélesen vigyorgott, - Jankó, úgy-e, a huszadik század legigézőbb teremtménye? - kiáltott fel nemének szokásos logikus következetlenségével Anna kisasszony. - Csak menjen Marseilleba, Pujol úr.

Arisztid hát vonatra szállt - félórai út az egész - és a város egy olyan negyedében, mely mintha Jarrow-nak, Saint Louis egyik ósdi részének és a Gyehenna kénygyártó külvárosának egyesítése volna, véleménykérdezés végett felkereste a Hiéropath-cég magas tekintélyeit. Arisztid behízsgő modora különböző örültségekre rá tudta venni az embereket, de a kuruzslószerek keménynyakú gyárosát nem tudta arra bírni, hogy vadonatúj autót szerezzen be az ő személyes kényelmére. A régi autó tönkrement. A gyáros vállát vont. Az volt a csoda, hogy mostanáig tartott. Ő azt várta, hogy első nap szétrobban. Az eszme eredetileg egyik ifjabb társuké volt, egy meggondolatlan ifjoncé, kinek kedvéért olykor megtesznek egyet-mást. Most pedig, minthogy nincs már feliratos és fellobogózott automobil, amellyel csodaszerüket hirdetni lehetne, nincs szükségük Pujol úr további szolgálataira.

- Hát jó - mondta magában Arisztid, mikor e kedvezőtlen eredményhez eljutott. - Lealázó foglalkozás volt és örülök, hogy megszabadultam tőle. Most pedig egész Marseilles előttem és csodálatos lesz, ha estig nem találok valami új utat a szerencsééhez.

Arisztid egész álló nap loholt Marseilles uccáin, de a keresett utat nem találta meg. Iszonyatos zavarban tért vissza Aix-be. Arisztid hozzá volt szokva, hogy váratlanul megvonják tőle a megélhetés eszközeit. Ez az ő életében krónikus állapot volt. Vidám leleményessége mindig átsegítette a bajon. De eddig mindig csak magára volt gondja. Most pedig itt volt Jankó. A szitakötő szárnyai, annyi év óta most először, lekonyultak. Jankó - mit csinálhat Jankóval?

Jankó már aludni ment, mikor Arisztid megérkezett. Egész nap olyan jó volt, mint egy angyal, jelentette ki Anna kisasszony. Ami őt illeti, életének legboldogabb napja volt:

- Nem csodálom, hogy úgy szereti, Pujol úr. Kedvesebb gyermeket soha életemben nem láttam.

- Igen, kisasszony - felelte Arisztid szokatlanul rekedtes hangon, - nagyon szeretem. Talán különösnek látszik, hogy egy férfit lekössön egy kilenchnapos kis baba, mégis így van. Ez az igazság. Egész szívemmel imádom, egész lelkemmel - kiáltott fel hirtelen kifakadó szenvedéllyel.

Anna kisasszony jóságosan mosolygott; nem is álmodta, mily nehéz helyzetben van Arisztid és mulatságosnak találta délies hevét. Janka kisasszony csatlakozott hozzájuk az előcsarnokban. Bementek ebédelni; Arisztid a középső nagy közös asztalnál ült, a hölgyek egy asztalkánál egyedül. Ebéd után ismét találkoztak a szálloda előtt, fekete kávé ittak és elbeszélgették az estét. Arisztid nem volt oly ragyogó társalgó, mint a megelőző estén. Vidámsága erőltetett volt. Mindenről beszélt a világon, Jankót kivéve. Ellenállott a kísértésnek, hogy anyagi bajait e két kedves hölgy rokonszenvező szeme elé tárja. A hölgyek társadalmilag magukkal egyenrangúnak tekintették, jó módú férfinak, kinek Marseilles-ban valamilyen üzlete van; meghívták, hogy Jankóval látogassa meg őket Chislehurst-ben, ha véletlenül megint Angliában lenne dolga. Büszkesége tiltotta bevallani, hogy hontalan és pénztelen csavargó. Őszinte bizalmaságuk rendkívüli bűbája szétfoszlanék. Különben is, mit tehetnének?

A hölgyek korán visszavonultak. Arisztid ismét üzenetet keresett a csillagokban, de az égbolt beborult és nemsokára finom eső kezdett szemezni. Egy krigli német sör egy kávéházban sem vigaszt, sem ihletet nem adott. Visszatért a szállodába és kitérve a pletykaéhes vendéglősné elől, felment szobájába.

Mit tehetne? Sem az alvó gyermek nem sugalmazott semmit, sem magának nem támadt mentő gondolata. Egy dolog kegyetlenül elkerülhetetlen volt. Neki és Jankónak el kell válniuk. Mert magával vinni, mint valami kis királyfit, egy autóban, végül is egyszerű volt; de magával hurcolni ideiglenes életfenntartásának Isten tudja, milyen nélkülözésein át, lehetetlenség. A maga gyerekes, szalmatúz természetével nem gondolt a jövőre, mikor Jankót örökké fogadta. Arisztid mindig úgy tekintette pillanatnyi szerencséjét, mintha örökké tartana. Átélt csalódások sohasem ártottak gyógyíthatatlan optimizmusának. Most el kell válnia Jankótól. Arisztid érezte, hogy itt a világ vége. Fel-le sétált s evvel felköltötte a gyermeket, aki most a maga módján atyja karjának megnyugtató ringatását kérte. Ott aztán bugyborékolta és gögicsélt, míg Arisztid szíve csaknem megszakadt.

- Mit csinálhatok veled, én kis Jankóm?

A lelenház, végül mégis? Borzadályal gondolt rá.

A gyermek ismét elaludt; lefektette, aztán sokáig fent virrasztott és hiába törte fejét. Végül hirtelen felvillanó sugallatainak egyike világosságot gyújtott agyában. Ez volt az egyetlen megoldás. Kivette óráját. Négy óra volt. Amit tennie kell, gyorsan kell megtennie.

Az utazókosárba, melyet a garázból elküldöttek, párnát tett, s a párnára lélegzetvisszafojtva áthelyezte az alvó Jankót és puhán, melegen betakarta ágyneművel. Aztán összehajtotta a parányi nappali ruhát, ami a széken feküdt, összeszedte a gyermek kis lim-lomját, kivette a táskából Jankó többi ruhaneműjét és mindent a kosár végébe tett. Franciaország legboldog-

talanabb embere ekkor megszámlolta pénzét, kétfelé osztotta és írt egy sietős levelet, melyet a bankjegycsomóval együtt borítékba zárt.

- Kis Jankóm - mondta, mikor a borítékot a gyermek keblére tette, - ez valamivel több vagyonom felénél. Fél vagyonom tied, a valamivel több pedig nyomorult apád szállodai számlájának megfizetésére való. Isten veled, kis Jankóm. Nagyon szeretlek, te tudod... és ne tégy szemrehányást nekem.

Vagy egy órával később Anna kisasszony felébredt és hallgatózott, egy-két perc múlva pedig Janka kisasszony is felébredt.

- Janka, hallod?

- Egy gyerek sír. Éppen az ajtó előtt.

- Mintha Jankó volna.

- Bolondság, drágám!

De Anna felgyújtotta a villanyt és kiment, hogy meggyőződjék a dologról; és ott a parányi előszobában mely a hálósobát a folyosótól elválasztotta, megtalálta a kosarat - egy új Fáraóleánya, egy új kis Mózes előtt a káka között... Megzavarodva hozta be a bárkát a szobába s olvasta el Jankának és neki címzett levelet. Sírva fakadt. És csak ennyit mondott:

- Ó, Janka, miért nem tudta nekünk megmondani?

S aztán keblére szorította a gyermeket.

Ezenközben Pujol Arisztid kecskebőrsapkájába és kabátjába öltözve, táskájával kezében, az esőben bandukolt, hogy megkeresse azt az eltűnedező ábrándképet, a Szerencsét; avval a diadalmas tudattal, hogy Jankó jövőjét biztosította, de olyan szívfájdalommal, amelyet még soha életében nem érzett.

ÖTÖDIK FEJEZET A DISZNÓFŐ

Történt egyszer, hogy Pujol Arisztid ott találta magát párizsi lakóhelye, a Saint-Honoré ucca 213/b száma előtt és egy fityingje sem volt a világon. Utolsó fillérje Bidouxné asszonyhoz vándorolt, kinek a 213/b szám alatt kis zöldséges boltja volt s aki neveltségesen kicsi heti összegért neveltségesen kicsi udvari szobát adott bérbe Arisztidnak, amikor csak jelenlétével megtisztelte a francia fővárost. Távolléte idején az asszony továbbította, ami levele érkezett; s minthogy ez volt Arisztid egyetlen állandó címe s minthogy ő Bidouxné asszonnyal csak bizonytalan időközökben tudatta, merre jár, üzleti ügyet levelezés útján lebonyolítani Pujol Arisztiddal, aki „ügynök, Párizs, Saint-Honoré ucca 213/b” alatt, rendkívül nehéz volt.

Bidouxné asszonnyal a homályos multban kötött ismeretséget és pedig a maga közvetlen és villámszerű módján. Véletlenül a Saint-Honoré uccán sétált lefelé és egy tragédia tárult elé. A kövér, kivörösödött Bidouxné asszony könnyes szemmel és sipító hanggal kis korcs kutyát tartott karján - a maga drága kedvencét, - melyet éppen elgázoltak az uccán s ők ketten betöltötték a levegőt jajveszékeléssel meg ordítással. Arisztid leemelte kalapját, mintha valami hercegnőt készülné megszólítani és megnyerően mosolygott az asszonyra:

- Asszonyom, úgy látom, kis kutyájának a lába tört el. Minthogy én értek kutyákhoz, engedelmeivel helyreigazítom, zsendely közé kötözöm s jótállok, tökéletesen meggyógyul. Talán mondanom sem kell, hogy semmit sem kérek szolgálataimért.

Kivette a kutyát az elbűvölt asszony karjából, szitakötőmódra a boltba röpült, ezer rendeletet osztott ki a megrökönyödött segédnek és - hogy rövidre fogjam, amit Arisztid nagyon részletesen beszélt el nekem - rendbehozta a drága kutyust és elnyerte Bidouxné asszony örök háláját. Bidouxné asszony szemében Pujol Arisztidnél külön ember nem volt a világon; és Arisztidnak nem volt a világon Bidouxné asszonynál odaadóbb barátja. Volt nem egy bőlevű ebéd, az özvegy költségén - s ezek akkor voltak a legélvezetesebbek, ha nyáridőn a bolt elé a járdára rakták ki a kis vasasztalt és a vasszékeket, - ami az éhhaláltól mentette meg Arisztidot; s volt sok Londonból, Marseillesből, vagy egyéb ily távoli égtájak alól küldött lim-lom, amik büszkeséggel töltötték el az asszony szívét. Mióta Arisztiddal megismerkedtem, magam is meglátogattam e kitűnő asszonyságot és remélem, kiérdemeltem nagyrebcsülését, bár sohasem részesültem abban a megtiszteltetésben, hogy vele disznólabát és savanyú káposztát egyem a Saint-Honoré ucca gyalogjáróján. Olyan megtiszteltetés ez, amitől én szerényen visszahúzódok.

Szerencsétlenségre Bidouxné asszonynak semmi további köze sincs a történethez, melyet elmondani készülök, ezt az egyet kivéve:

Jött egyszer egy nap, zord novemberi nap, mikor Bidouxné asszony ideiglenes anyagi nehézségei véletlenül összeestek Arisztidéival. Bidouxné asszony, mit sem sejtve, bizalmasan közölte gondjait Arisztiddal. Arisztid erszényének sovány tartalmát az asszony kezébe ürítette.

- Bidouxné asszony - mondta fölényesen, hercegi magatartással, - hát mért nem szólt már előbb? - S azzal, be sem várva az asszony hálálkodását, egy fillér nélkül kísétált az uccára.

Arisztid akkor volt a legboldogabb, ha egyetlen fillérje sem volt a világon. Úgy képzelem, Arisztid homályosan hitt Istenben, Szűz Máriában, a szentelt vízben és a pápában; de az a hit, melynek izgalma szenvedélyesen áthatotta, a váratlannak bizonyos bekövetkezésébe vetett hite volt. Olyan dobogó szívvel ment elé, mint ahogy a katona a győzelembe rohan, vagy a szent vértanuságba. Végigsétált a Saint-Honoré uccán, a Rue de la Paix-n, a nagy boulevardokon és rámosolygott a világra, mely váratlan eseményekkel terhes; végül a Boulevard des

Bonnes Filles de Calvaire-en eljutott egy kávéházig. Itt megállította a Végzet, egy viharedzett, feketeruhás férfiú képében, ki felugrott a terasz fagyos magányából, megölelte és mindkét arcát megcsókolta.

- Hiszen ez te vagy, Pujol!

- Te vagy az, Roulard!

Roulard fagyos asztalához cipelte Arisztidot és innivalót rendelt. Roulard a trombitát játszotta annak az ezrednek zenekarában, amelyikben Arisztid az üstdobot játszotta. Katonai szolgálatuk ideje alatt elválhatatlanok voltak. Ama boldog és fülhasogató napok óta nem találkoztak. Egymásra néztek, nevettek és egymás vállát veregették.

- Te, öreg Roulard!

- Te, ördögös Pujol!

- És mit csinálsz? - kérdezte Arisztid a meglepetés és visszaemlékezés első kitörése után.

Felhő borult a viharedzett ember vonásaira. Felesége van, meg öt gyermeke és színházi zenekarokban játszik. Jelenleg a harsonát játssza a „Gulland-társulat”-nál, egy vándor operaszínháznál. Nem valami mulatságos a magamfajtájú kényes művészek, aztán meg a harsonától olyan szomjas az ember, hogy csillapítására rámegy heti gázsijának fele. De végül is, ez már így van! Ez az élet; kutyának való élet, de hát az élet ilyen. Arisztid, úgy képzei, vagyont szerzett. Arisztid hátra vetette fejét, úgy nevetett e kiválóan humoros feltevésen és vidáman feltárta koldusszegény állapotát. Roulard egy ideig elgondolkozva, hallgatagon ült. Egyszerre az ihlet sugara elűzte a felhőket a viharedzett ember vonásairól.

- Nézd csak, öregem - szólt, - van egy eszmém.

Az eszme érdemes volt rá, hogy Arisztid megfontolja. A Gulland-társulat dobosát részegeskedése miatt elbocsátották. Helye még nincs betöltve. Különböző művészek, akik próbát doboltak, lévén most a társaságnak egyheti szünetje, a karmestert az embergyilkos örvény szélére sodorták. Miért ne találhatna Arisztid, ki mestere a dobolásnak, tisztességes állást a Gulland-társulat zenekarában?

Arisztid szeme ragyogott, ujjai viszkettek a dobverők után. Talpra ugrott.

- Öreg Roland-om! - kiáltott fel, - megmentetted az életemet. Sőt mi több, feltámasztottál egy művészt. Igen, egy művészt. Az Isten szent nevére! Vigyél el engem ahhoz a karmesterhez.

Roulard tehát, mikor a próba ideje közeledett, elvezette Arisztidot egy piszkos kis batignollesi színház homályos belsejébe, ahol Arisztid a visszhang olyan csodáit mutatta be, hogy azonnal szerződtették a dob, üstdob, triangulum, réztányér, castagnetta és kézi dob játszására a Gulland-társulat zenekarában, heti harminc franknyi kápráztató fizetésért.

Lehetetlenség szavakkal elbeszélni, Arisztid hogyan dobolta és verte a Hugentották, Carmen, A zsidónő, Angot asszony leánya és Az arlesi nő körutazását Franciaországon végig. Ha az ember csak beszélni hallja róla, kiszárad a szája és meghízik tőle. Ő volt a társulat Adonisa, Apollója, ellenállhatatlan Don Juanja. A marcona basszus és gögös tenór elbújhattak előtte; a primadonnától kezdve a kar bajúszos mély altjáig az összes hölgyek lélegzetviasszafojtva lesték kegyének nyilvánulásait; igazán, általán elismerték, hogy ördögös fickó. De e diadalok ellenére is, a dob, üstdob, triangulum, réztányérok, castagnettek és kézidob kezelése, ami kezdetben oly mélységes és gyermeki örömet okozott neki, végül gépiesen egyhangúvá vált és csaknem megőrijtette. Egész álló napon át, mint valami iszonyú végzet, úgy függött felette az a gondolat, hogy este nyolckor a kötelesség odakényszeríti abba az átkozott, zajos szerszámokkal felszerelt, rosszul világított zugba, a zenekar szélsőjobbán. A nőnemű édes énekesek

képtelenek voltak megvívasztalni. Elment mellettük és a gőgös tenor és hetvenkedő basszus ismét meghódították a szíveket.

- De hát, istenem, ilyen ez a mesterség! - beszélt a lelkére Roulard.

- Pizkos mesterség! - kiáltott fel Arisztid, aki annyira illett egy színházi zenekar környékén ismétlődő munkájához, mint amennyire a délafrikai vadszamar egy omnibusz kocsisüléséhez. - Aljas mesterség! - Az ember nem is ember többé. Éppen csak hangos jelzések gépies rendszere!

Ilyen züllött lelkiállapotban érkezett meg Perpignan-ba, ahol az történt vele, amit most el akarok beszélni.

Perpignan pedig Franciaország utolsó városa a lyoni öbölnél, néhány mérföldre a spanyol határtól. Innen láthatni a keleti Pireneusok büszkeségét, a Canigou nagy fehér szörnyalakját, valahol a messzeségben, ahol elzárja a Tet völgyét, mely lomhán folyik el a kis város mellett. A Sadi Carnot-rakpart (van vidéki város Franciaországban, ahol nincs *valami* Sadi Carnot?) a Tet bal partján fekszik; egyik végén a modern Arago tér, a másikon a Castillet, egy kerek, tornyokkal körülvett, vöröstégla erősség, a tizenharmadik század furcsán hosszú és mély lőrésével és némi újabb toldalékokkal; ezeket XI. Lajos építtette a szomszédos Miasszonyunk-kapujával együtt, mely a városba vezet. A Castillet és az Arago-tér között a Sadi Carnot parton vannak a Megyei Székházak, a Nagy Szálloda, különböző villák és az arisztokrácia egyéb gyülekező helyei. Innen minden kis ucca Perpignan életének pezsgő középpontjába vezet, a Loge térre, ami régi épületek nagy tömbje, négy oldalt keskeny uccákkal körülvéve, melyekben boltok, kávéházak, magánházak vannak, s ezek mindenike erkélyes, ablakredőnyös, szűk helyre szorított, porladozó, spanyolos és festői. Ez összeolvadt háztömegben legrégibb egy saroképület, a Logo de Mer, egy tizenharmadik századi palota, egykor posztóbörze, Perpignan dicsőséges napjaiban, mikor a város tengeri kikötő volt és kereskedő fejedelmek a szultánnal és doge-val és a Földközi-tenger egyéb ily hatalmasságaival folytattak kereskedést. De manapság dicsősége elenyészett. A nagy csúcsíves ablakok alatt egy kávéház ernyős fedele van kifeszítve; e kávéház foglalja el az egész földszintet. Szorosan az épülethez simul a Polgármesteri Hivatal, emelhez meg a Városháza. A város minden lelke a nap egyik vagy másik órájában elkerülhetetlenül idejut. Ügyvédek és kliensek, orvosok és paciensek, kereskedők, szerelmesek, katonák, piaci kofák, naplopók, kutyák, lovak, kocsik, ott tolonganak mind zajos összevisszaságban a kavicsos kövezett keskeny uccán a Logo körül. Természetesen vannak más uccák is, tekervényesek, illatosak és hűvösek, melyek átszelik a régi várost; és vannak különböző nyílt terek, s ezek egyikét, a széles, négyszögletes piacteret, egyik oldalán a Városi Színház szegi be.

E színházból jött ki egy délelőtti próba után Pujol Arisztid; elvált kartársaitól, kik - az ökörszomjú Roulard-t is beleszámítva - egy közeli szerény kávéházba vonultak valami frissítőért, ő pedig ment szórakozást keresni. A Loge tér körül lebzelt s egy kávéházi pincérel töltötte idejét, mígnem ez egy bosszantó „Itt vagyok, itt!”-tel elrohant, hogy egy vendéget kiszolgáljon; aztán átballagott a Miasszonyunk-kapuján a Sadi Carnot partra. Itt ismerős hang ütötte meg a fülét: dobpergés, mit reszkető, magashangú varázsige követett. A községi dobos volt, kivél, mint művész-testvérrel, az első nap kötött ismeretséget.

A part könyöklőjénél találkoztak, éppen mikor Bracasse apó varázsigejének végére ért. Az összes cserzettbőrű és sebhelyes öreg ember kimerülten támaszkodott a könyöklőre.

- Hogy vagyunk, Bracasse apó?

- Sajnos, jóuram, minden nap rosszabbul - sóhajtott az öreg. - Az erőm végét járja. Nincs hangom, vállamban meg ez az átkozott rheuma kegyetlenül fáj, mihelyt dobolok.

- Mennyi van még körútjából hátra? - kérdezte Arisztid.

- Éppen csak elkezdtem - válaszolta Bracasse apó.

A felhőtlen égből Dél napja sütött; a távoli hóborította Canigou-ról könnyű, éles szél fújt és pezsgésbe hozta a vért. Örült gondolat villant át Arisztid agyán. A dob szíját gyorsan áthúzta az öreg feje felett.

- Bracasse apó - mondta neki, - magát bántja a rheuma, a hörghurut, a láz és a tyúkszemek; haza kell mennie, hogy lefeküdjön. Maga helyett majd én befejezem a körutat. Hallgassa csak - és olyan takarodót dobolt, amilyen Bracasse apónak soha életében nem sikerült. - Hol van a szöveg?

Az öreg nagyon is kimerült volt ahhoz, hogy ellenszegüljön és Arisztid fényes szemének igézete alatt átnyújtott egy darab piszkos papirost. Arisztid elolvasta és pazar dobpergés után harsány hangon kihirdette, hogy egy arany karperec veszett el vasárnap délután a Platán sorban s aki a Polgármesteri Hivatalban leadja, jutalomban részesül.

- Ennyi az egész? - kérdezte.

- Ennyi - felelte Bracasse apó. - Én a Petite-de-la-Réal ucca 4. számában lakom és ha befejezte, hozza vissza nekem a dobot.

Arisztid úgy ellibbent, mint egy szitakötő a napfényben, olyan boldogan, mint egy gyermek valami új játékszerrel. Itt most kénye-kedve szerint dobolhatott, sem a vezérkönyv, sem vezérpálca nem háborgatta. S e drámának ő volt az első és egyetlen szereplője; a hallgatóság figyelmét önmagára összpontosította. Sajnálta azt a szegény Roulard-t, kinek harsonája sohasem szerezhet ilyen kedvező alkalmat...

Dobolása a Logo Kávéház előtt felvillanyozó hatású volt. A boltosok kiszaladtak boltjaikból, a háziasszonyok áthajoltak erkélyükön, hogy hallgassák. Amikorra bejárta a város forgalmas részét és kijutott az Arago térre, uccagyerekekből bámuló kíséretet gyűjtött össze. Az Arago téren megállt egy tömeg szélén, kik valami Olcsó Jánost fogtak közre s e házaló kikiáltását mennydörgésszerű dobpergésbe fullasztotta. Addig-addig dobolt, míg ő lett a tolongás középpontja. Ekkor kihirdette a karperecet. Ilyen jól nem mulatott, mióta elhagyta Párizst.

Éppen el akart lépkedni nevető szemmel, boldogan, csatlósai kíséretében, mikor egy tekintélyesnek látszó úriember igen vörös arccal, tekintélyes zsírpárnával hátul a gallérja felett és a becsületrend szalagjával gomblyukában, a térre néző nagy, üvegezett kávéház lépcsőjén lejöve hozzásietett és karjára tette ujját:

- Bocsánat, barátom, mit csinál itt?

- Mingyárt meghallja uram - válaszolta Arisztid és megragadta a dobverőket.

- Az ég szerelméért! - kiáltott fel a másik és sietve feltartóztatta. - Mondja meg, mit csinál?

- Egy karperec elvesztését kiáltom ki, uram.

- De ki maga?

- Pujol Arisztid vagyok; én játszom a dobot, üstdobot, triangulumot, réztányérokat, castagnette-t és kézidobot a Gulland-társulat zenekarában. És most rajtam a sor megkérdezni, kihez van szerencsém?

- Perpignan polgármestere vagyok.

Arisztid udvariasan kalapot emelt: - Remélem, lesz szerencsém polgármester urat közelebből megismerhetni.

A polgármesternek tetszett a kópé ártatlan csúfolódása és nevetett:

- Lesz, ha tovább játssza azt a dobót. Maga nem a községi dobos.

Arisztid megmagyarázta. Bracasse apó beteg, rheumája van, hörghurutja, láza és tyúkszemai. Ő helyettesíti. A polgármester visszavágta, hogy Bracasse apó községi alkalmazott, ténykedését tehát csupán hatósági beleegyezéssel ruházhatja át. Pujol úrnak abba kell hagynia a dobolást és kikiáltást. Arisztid meghajolt a hatóság előtt és lecsatolta a dobót.

- De olyan jól mulattam, polgármester úr. Elrontotta a napomat - mondta Arisztid.

A polgármester ismét nevetett. Volt valami ellenállhatatlan kellem és pajkosság ebben az intelligens, tojásdad arcú, fekete Vandyke-szakállú és ördögösen fényesszemű fickóban.

- Azt hinné az ember, ott a zenekarban eleget dobolhat.

- Ó, ott belémfojtják! - kiáltott fel Arisztid. - Ott borzadok tőle, gyűlölöm. Itt szabad vagyok. Itt szabad folyást engedhetek lelkem minden vágyának!

A polgármester gépiesen elindult a helyről, ahol eddig állottak. Arisztid tárgyát cifrázva, gépiesen kísérte; és olyan a demokrata Franciaország és olyan mágneses, lenyűgöző ereje volt Arisztidnek - jómagam is nem kerültem-e tehetetlenül az ő hatalmába, mikor először találkoztam vele Aigues-Mortes-ban? - hogy pár perc múlva a műkedvelő községi dobos és a polgármester együtt, egymás mellett sétáltak végig a Sadi Carnot parton, barátságos beszélgetésbe merülve. Arisztid elmondta a polgármesternek élete történetét - vagy olyan eseteket belőle, melyek alkalmasak voltak a polgármesteri fülek számára - és mikor elváltak (a polgármester villásreggelizni ment, Arisztid pedig visszaadni az eltiltott dobót Bracasse apónak), melegen kezet ráztak és kölcsönösen kifejezték abbeli kívánságukat, hogy szeretnének mielőbb találkozni.

Mielőbb találkoztak, Arisztid gondoskodott róla. Még aznap délután találkoztak az Arago-téri kávéházban. Mikor Arisztid belépett, látta, hogy a polgármester egy másik tekintélyes, vöröszalagos úriemberrel ül egy asztalnál. Arisztid udvariasan köszönt és megszólította a polgármestert. A polgármester köszönt és bemutatta Quérin úrnak, a perpignani Kezdeményező Társulat elnökének. Quérin úr köszönt és kijelentette, hogy rendkívül örül a szerencsének. Arisztid állt és fecsegett, mígnem a polgármester felszólította, hogy foglaljon helyet asztaluknál és igyék valami frissítőt. Arisztid kipirulva fogadta el a meghívást és diadalmasan nézett körül a kávéházban. Nem minden halandónak adatott meg, hogy mulató pajtása legyen egy polgármesternek, meg egy Kezdeményező Társulat elnökének.

Ekkor egy olyan beszélgetés keletkezett, melynek messzeható következményei lettek.

A Kezdeményező Társulat félhivatalos testület, amilyen legtöbb francia vidéki városban van arra a célra, hogy nyilvános ünnepségeket rendezzenek a polgárok számára és a várost anyagiilag is, egyébként is fejlesztve, minél kellemesebbé tegyék idegen látogatók számára. Perpignan pedig olyan festői, olyan verőfényes, s a dermesztő tramontana (északi szél) ellenére is olyan kellemes hely, amelyet a turisták csak kívánhatnak; a perpignani farsang meg, mint a vidámság és pompa önkéntelen kitörése, páratlan Franciaországban. De mivel Perpignan mindennek a végén fekszik és sehová sem vezet, nagyon kevés látogatót vonz. Biarritz a Pireneusok túlsó végén, az Atlanti-tenger partján van; Hyères, Cannes és Monte Carlo a Lyoni-öböl másik oldalán. Angolok és amerikaiak - az egyetlen látogatók, akik a vidéki Franciaország bölcselete szerint számítanak - nem csődülnek Perpignan-ba. E szomorú tényen kesergett Quérin úr. A város elpusztul az angolszász támogatás híján. Coquereau úr, a polgármester, egy nézetten volt vele. Ha angolok és amerikaiak csapatosan jönnek a mimózának, tizennegyedik századi építészetnek, napfénynek és páratlan farsangnak e paradicsomába, az egész polgárság szerencséje biztosítva lenne. Perpignan lefőzné Nizzát. De mit lehet tenni?

- Hirdessék - mondta Arisztid. - Árasszák el az angolul beszélő világot a helység költői leírásával. Építsenek palotaszzerű szállodasort a város új negyedében. Az angolszászok nem tudnak Perpignan-ról.

- Honnan tudja olyan biztosan? - kérdezte Quérin úr.

- Teringettét! - kiáltott fel heves taglejtéssel. - Egész életemben ismertem az angolokat. Úgy beszélek a nyelvükön, mint franciául vagy az én provanszi anyanyelvemen. Tanítottam angol iskolákban. Úgy ismerem az országot és a népét, mint saját zsebemet. Sohasem hallottak Perpignan-ról.

Társai szomorúan nyugodtak bele. Arisztid hirtelen vakmerő sugallattól kipirulva áthajolt a márványasztalon:

- Polgármester úr és Elnök úr, halálosan beleúntam, hogy a dobot, üstdobot, triangulumot, réztányérokat, castagnette-et és kézidobot játsszam a Gulland-társulatban. Én magasabb dologra születtem. Bízzák rám - itt mind a tíz ujjhegyét keble felé hajlította - rám, Pujol Arisztidre, Perpignan-Gyönyörváros megszervezését és nem bánják meg.

A polgármester és az elnök nevettek.

De az én meglepő barátom győzedelmeskedett, - ugyan nem olyan mértékben, hogy Perpignan város Petronius-ává, *arbiter elegantiarum*-ává, nevezték volna ki; de olyan mérvben, hogy a polgármester és a Társulat alkalmazták - attól tartok alárendelt minőségben - a propaganda-csinálás munkájára. A Gulland-társulat más dobost talált és folytatta hangos, de fárasztó útját. Arisztid pedig fennhéjázva ott maradt és vidáman dörzsölte kezét. Végre valami állandóságra talált életében, mely eddig csupa átmenet volt. Végre megtalálta a lángeszéhez méltó hatáskört. Becsvágya esztelenül kezdett növekedni. Ő lesz Perpignan nagy jótévője. Majd az egész vidék az ő nevét áldja. Már látta szobrát a Sadi Carnot parton.

A társadalmi ranglétrán való emelkedése a városban tüneményes volt, főleg a polgármester özvegy anyjának, Coquereauné asszonynak jóvoltából. Durva vonású öreg dáma volt, arca mintha sárgára festett hajlított bádogból lett volna, szeme pedig egy öreg héjáé. Mindég feketében járt; nagyon jámbor volt és gazdag és korlátolt és vasakarátú. Arisztidet egy vasárnap délután az Arago-téri kávéházban mutatták be néki - ahol vasárnap délutánokon Perpignan egész előkelő társasága összegyűlik - és talán mondanom sem kell, tüstént tehetetlen áldozata lett Arisztid lenyűgöző erejének. Nagyanyja kíséretében ott volt Coquereau Stefánia kisasszony is, a polgármester unokahuga (egy gazdag árva, mint Arisztid nemsokára megtudta); tizenkilenc éves volt, csinos, szemérmes, tökéletes nevelésű s az „Igen, uram”-at és „Nem, uram”-at a szerény bájnak avval a netovábbjával ejtette ki, amelyet csupán egy francia vidéki zárda tud kitenyészteni.

Arisztid szíve kiugrott kebeléből és Stefánia kisasszony lábai elé gurult. Arisztid szívének ez szokása volt. Mindig megtette. Ő provanszi volt, nem pedig londoni vagy amerikai és nem tehetett róla.

Arisztid meglátogatta Coquereauné asszonyt, aki jól tartotta édes fortingnani borral, száraz kelttésztaival és beszélgetéssel. Rövid idő múlva meghívták ebédre. Kis idő múltán a ház meghitt barátja lett, Coquereauné asszonnyal piquet-t játszott és beavatódott a családi titokba. Először is megtudta, hogy Stefánia kisasszony kétszázötvenezer frankkal fog férjhez menni. Arisztid szíve zihált Stefánia kisasszony lábainál. Aztán megtudta, hogy bár Coquereau úr nagyon méltóságos és fontos személyiség közügyekben, a maga házában csak amolyan kis gyermek. Coquereauné asszonynál van a pénzes zacskó. Fiának csak kis magánvagyon van. Elérte a negyvenötödik évét, anélkül, hogy megnősülhetett volna. Coquereauné asszony beleegyezése nélkül kötött házasság rögtönös szegénységet jelentett és Coquereauné asszony

vagyonának végrendeleti átruházását különböző vallásos intézményekre. Coquereau úr házassági vágyának egyetlen megtestesülése sem nyerte el Coquereau asszony tetszését s Coquereau asszony egyetlen piruló jelöltje sem indította hevesebb dobogásra Coquereau úr szívét. A polgármester kifejezetten imádta anyját és szent borzadállyal gondolt rá. Az anya alávaló szolgátságban tartotta fiát. Arisztid felváltva hallgatta meg Coquereau asszony fanyar életbölcseiségének hatalmas közléseit és a polgármester tehetetlenségének és kétségbeesésének vallomásait. Ami Stefánia kisasszonyt illeti, fokozatos őrjítő szemérmességgel megmaradt az „Igen, uram” és „Nem, uram”-nál.

Igy multak a nyugodt boldogság órái. Nappal Arisztid a polgármester hivatalának egyik zugában lángoló angol körleveleket fogalmazott, melyek egy erélyes új-jeruzsálemi ingatlan- és földbirtok-ügynököt is megszegyenítettek volna; este pedig piquet-t játszott Coquereau asszonnyal, míg Stefánia kisasszony, a szerény jámborság mintaképe, himzörámáján szűzies, de megnevezhetetlen madarakat és virágokat varrt ki. A polgármester úr ebéd után természetesen a kávéházban játszott el egy játszmat és rendszerint pont akkor jött haza, mielőtt Arisztid elköszönt. Ha Stefánia kisasszony nem lett volna jelen, az esték nem lettek volna valami mulatságosak Arisztidnek. De a szerelem bearanyozta a percek.

Első estéjén a farsangnak, mely Perpignan-ban közel két hétig tart, Arisztid Stefánia kisasszonynak minden eddigénél édesebb „Igen, uram”-ja ellenére valami kifogással a rendesnél kissé korábban elillant és mikor a ház ajtaja bezárult mögötte, gyors léptekkel átment a kavicsos úton és kirohant a vaskapun. E ház elszigetelve állott a város új negyedében. Gögös ház volt és modern; homlokzatát mindenféle erkélyablakok, tornyocskák, ormok éktelenítették el, melyek azt a látszatot keltették, mintha elvesztette volna egyensúlyát; és alacsony téglafal kerítette be. Mikor Arisztid kibújt a vaskapun, sietős léptek neszt hallotta a kerítésnek a városhoz legközelebb eső oldala felől és éppen kellő időben érte el a sarkot, hogy lássa, amint egy Pierrot-kosztümös álarcos, ki mintha disznófejet viselt volna, eltűnik a tulsó sarkon. Arisztid ügyet sem vetett e jelenségre; cigarettára gyujtott és az öröm előérzetével sétált el a széles Platán-sorra, ahol a farsangi mulatságot tartani szokták. Arisztid fiatal volt, szerette a dévaj enyelgést és a dévaj enyelgés virágzott a Platán-sorban.

Másnap reggel a polgármester nagyon komoly arccal lépett be hivatalába.

- Tudja mi történt? - A mult éjjel betörték hozzám. Felfeszítették a pénzszekrényt a dolgozószobámban és elloptak háromezer frankot, meg némi értékes ékszert. Milyen szerencsétlenség! - kiáltott fel, miközben egy székbe vetette magát és letörölte homlokát. - Én nem engedhetem meg magamnak, hogy háromezer frankot elveszítsek egyszerre. Ha *anyagat* rabolták volna ki, az más volna.

Arisztid kifejezte részvétét.

- Kire gyanakszik? - kérdezte.

- Egy rablóra, teringettét! - mondta a polgármester. - A rendőrség éppen most végzi a vizsgálatot.

Az ajtó kinyílt és polgáriruhás detektív lépett az irodába.

- Polgármester úr - kezdte diadalmas arccal, - tudok egy betörőt.

Mindkét férfi talpra ugrott.

- Helyes a beszéd! - kiáltott fel a polgármester.

- Tüstént tartóztassa le - mondta Arisztid.

- Sajnos, uram - felelte a detektív, - nem tehetem. Ma reggel elmentem hozzájuk és a felesége azt mondja, tegnap délután elutazott észak felé. De mégis csak José Puégas tette. Ismerem a szokásait.

- Lássuk csak! - tünődött a polgármester - én is ismerem azt a gazfickót.

- De miért nem keresi? - kiáltott fel Arisztid.

- Intézkedések történtek - válaszolta hűvösen a detektív.

Arisztidnek hirtelen eszébe jutott az elmúlt éj titkos álarcosa.

- Én nyomára vezethetem - mondta és elbeszélte, amit tudott.

A polgármester mintha kételkedett volna: - Az nem ő volt, - jegyezte meg.

- José Puégas nem követne el betörést egy dísznőfővel - mondta a szakértő sértő lenézésével a rendőr.

- Talán valami fogadalomból tette - mondta Arisztid, kit a fulánkos megjegyzés gúnyolódásra ingerelt. - Úgy tudom, nagyon vallásos férfiú.

A detektív nem kegyeskedett válaszolni.

- Polgármester úr - szólt, - szeretném megvizsgálni a helyszínt és kérem, legyen olyan szíves, kísérjen el.

- A polgármester úr engedelmével - mondta Arisztid - én is el akarom kísérni.

- Természetesen - felelte a polgármester. - Minél több szellemi erő összpontosul az ügyre, annál jobb.

- Én nem vagyok ezen a véleményen - szólt a detektív.

- Ez a polgármester úr véleménye - mondta rendreutasítón Arisztid - és az elég.

Mikor elérték a házat - a távolságok rövidek Perpignan-ban, - rendőröket találtak ott, kik mérőszalaggal buzgólkodtak a helyszín körül. Az öreg Coquereauné asszony tiszta fehér-vászon hálókabátban, hajadonfővel dacolva az éles léggel, bőszen és buzgón, közöttük állott.

- Jó reggelt, Pujol úr. Mi a véleménye a dolgról?

- Valóságos szerencsétlenség - mondta Arisztid.

Az asszony vas vállát vont: - Úgy kell neki - mondta élesen. - Okos ember a matráca alatt tartja a pénzét és nem egy vaslemez-alkotmányban az ablak mellett, ahol bárki hozzáférkőzhet. Csodálom, hogy előbb nem gyilkoltak meg minket ágyunkban.

- Ó, mama! - mondta szemrehányón Perpignan polgármestere.

De az asszony hátat fordított néki és a rendőröket zaklatta. Ezek a vizsgálat, a mérés és a detektívvel folytatott tanácskozás után pontos következtetésre jutottak. A tolvaj a hátsó falon mászott át: ott vannak lábnyomai. A konyhaajtón át lépett be: ott vannak az átlépés jelei. Feltörte a pénzszekrényt: ott van a kijavíthatatlan állapotban lévő zár. Perpignanban senki más nem tehetette, csak a gonosz, szocialista, barcelonai származású José Puégas. Ehhez a ragyogó eredményhez sok lárma, érvelés és hatásos jegyzőkönyvfelvétel után értek el. Arisztid furcsa lehangoltságot érzett. A dísznőfejű álarcos történetének elmondása nem talált fogékony fülekre. Ebben a melodramai jelenetben nemcsak hogy a főszerepet nem ő játszotta, hanem még csak egy zászlót sem vitt. Hogy az élet színjátékában még csak néma szereplő se legyen, ettől irtózott Pujol Arisztid természete.

Rossz kedvében különvált a kis csoporttól. Gyűlölte a rendőrséget; gyűlölte, hogy úgy viselkednek, mint az istenek, akik előtt semmi sem titok. Nem hitte el a konyhaajtó elméletét. Miért ne jöhetett volna be a tolvaj egyszerűen a dolgozószoba ablakán, hiszen ez a szoba épügy a földszinten van, mint a konyha? Körülment a házon és egyedül vizsgálta meg az ablakot. Nem; itt nincs a betörésnek semmi nyoma. A külső redőny kapcsai és a magas ablakok érintetlenek. A rendőrségnek igaza van.

Gyors szeme most váratlanul rávillant valamire a fővényes úton és szíve egy nagyot dobbant. Kis kerek konfettilapocska volt.

Arisztid felkapta, táncolni kezdett és öklével megfenyegette a láthatatlan rendőrséget.

- Ahá, most majd meglátjuk, kinek van igaza, és kinek nincs!

Kutatni kezdett és csakhamar talált egy másik kis konfettiszemet is. Kissé távolabb felfedezett egy harmadikat és negyediket. Sétapálcájával vonalat húzott közöttük és felfedezte, hogy a fal egy bizonyos pontjához vezetnek. Megvizsgálta a falat. Ha szemei nem csalják, itt van a bizonyíték: a gyalázatos lábujjak nyomán lepergett vakolat. És itt van, csodák csodája! éppen a fal tövében egy kis pamut bojt; pont az a fajta bojt, ami egy Pierrot cipőjét tökéletessé teszi. Nyilván ledörzsöldött a téglán, mikor a gazember átmászott a kerítésen.

A disznófejű álarcos le volt leplezve.

Arisztidnél kevésbé leleményes ember tüstént tudatta volna felfedezését a rendőrséggel. De Arisztid meg volt sértve. Egy ostoba, gépies hivatalnok, ki a bünt centiméterrel akarta felfedezni, merészkedett megvetően fecsegni az ő szellemi képességeiről! Annak a fatuskónak fejére fogja zúdítani megvetését.

Egyet káromkodott Provansz nyelvén, amit csak kivételes alkalmakkor tett: - Én leszek mégis, aki felfedezem a tolvajt és mindannyiatokat csúffá teszek egész Perpignan előtt!

Az én sokoldalú barátom, vidáman bizakodva képességeiben, így indult el magándetektív-ségének dicsőséges pályafutására.

- Coquereauné asszony - mondta az este, miközben az asszony osztott, - mit szólna hozzá, ha megoldanám ezt a rejtélyt és az igazságszolgáltatás elé állítanám azt a gazembert?

- Azt mondani, hogy több esze van, mint a rendőrségnek, silány bók lenne - válaszolta az öreg dáma.

Stefánia felemelte kolostori szemeit a himzörámáról. Az ernyős lámpával óvatosan megvilágított, kényelmetlenül berendezett szobának egyik távoli sarkában ült.

- Van valami vezérfonala, uram? - kérdezte imádandó félénkséggel.

Arisztid mutatójával megérintette homlokát:

- Csak ami itt van, kisasszony!

Egy pillantást váltottak - az első pillantás volt, amit váltottak, - míg Coquereauné homlok-ráncolva nézte kártyáját; és Arisztid úgy értelmezte ezt a pillantást, mint a nagy tettek végrehajtásáért járó legfőbb jutalom ígéretét.

A polgármester korán jött haza a kávéházból és nagyon levert volt. Százhusz fontjának elvesztése súlyosan ránehezedett lelkére. Bánatosan megcsókolta anyja arcát, húga homlokát, bágyadtan kezet nyújtott Arisztidnak és behelyezett egy XVI. Lajos-korabeli karszék merev utánzatába, könyökét annak vigasztalan karjára nyugtatta és kezébe temette arcát.

- Szegény bácsikám! Olyan nagyon szenved? - lehelte isteni részvétellel Stefánia.

- A kis szent! - mormolta áhítattal Arisztid, miután négy ászt és három királynét bemondott.

A polgármester az együttérzés e jelére megingatta fejét. Ilyen nagyon nem fáj a zsebe már régesrégóta. Coquereauné asszony figyelme letért a kártyákról.

- Mondd csak, Ferdinánd - kérdezte élesen, - miért nem viseled a gyűrűdet?

A polgármester feltekintett:

- Ellopták, mama.

- Az ön gyönyörű gyűrűjét - kiáltott fel Arisztid.

A gyűrű, melyet a polgármester rendesen viselt, figyelemreméltó testi ékítmény volt. Két órany kígyóból állott, melyek fejük között óriási topázt tartottak. Polgármesternek kellett lenni, hogy az ember tisztességgel viselhesse.

- Nem mondtad nekem, Ferdinánd - recsegte az öreg dáma. - Nem említetted nekem, hogy az ellopott tárgyak között van.

A polgármester fáradtan felállott: - Hogy megkíméljelek a fájdalomtól, mama. Tudom milyen becsben tartottad jó Philoména nénem gyűrűjét.

- És most oda van - mondta Coquereauné asszony és ledobta kártyáit. - A gyűrű, ami egy szenté volt. Igen, Pujol úr, szent volt, ámbár az én nővérem volt. A gyűrű, amit megáldott őszentsége, a pápa...

- De mama - tiltakozott a polgármester, - ez csak Philoména néni képzelődése. Amiért éppen hogy Rómába ment és audienciát kapott, mint annyit más...

- Hallgass, istentelen atheista, aki vagy! - kiáltott fel az öreg hölgy. - Mondom neked, őszentsége megáldotta és ha én mondok neked valamit, akkor az igaz. Ilyenek a mai gyerekek! Lépten-nyomon meghazudtolják anyjukat. Annak a gyűrűnek felbecsülhetetlen értéke volt. Kevés ilyen gyűrű van a világon. És ahelyett, hogy vigyázna arra a drága családi ereklyére, megy és bezárja a pénzszekrénybe. Ó, szégyelnem kell magamat miattad. Pujol úr, sajnálatomra, nem játszhatom tovább; kénytelen vagyok nyugalomra térni. Elkísérsz, Stefánia?

A vasból öntött, sárgára befuttatott öreg hölgy felszedte Stefániát, mintha egy csokor hóvirág volna és kisuhogott a szobából.

A polgármester Arisztidra nézett és karjaival csüggedt mozdulatot tett.

- Ilyenek az asszonyok - mondta.

- Az én anyám is majdnem halálra emésztette magát, mert nem akartam papnak menni - mondta Arisztid.

- Szeretnék megszökni - mondta a polgármester.

- Én is - mondta Arisztid.

Kiszedte dohányzacskóját meg cigarettapapírját és cigarettát sodort:

- Ha van élő férfi, aki elmondhatja, hogy legalább is egyszer életében nem érzett valami hasonlót, ki kellene állítani a vásáron.

- Milyen jól megért engem, kedves Pujol-om - mondta Coquereau úr.

A következő pár napon át Arisztid nagyon el volt foglalva. Minden szabad óráját új feladatának szentelte. Megvizsgálta minden hüvelyknyi területet a dolgozószoba ablaka és a kerítés között; sugáralakban vonalakat húzott a kerítésnek ama pontjától, ahonnan az a gazember hazafelé indult és sikerült további konfettiszemcséket felfedeznie. Keresztkérdéseket intézett

mindenkihez, aki Perpignan-ban Pierott-cipők és disznófejek eladásával foglalkozott. Vizsgálódásai csakhamar fülébe jutottak a rendőrségnek, mely még mindig a titokzatos José Puégas-t nyomozta. Egy bizonyos jókedvű dandárparancsnok, kinek katalán franciaságát Arisztid nehezen érthetőnek találta, de akivel valami furcsa, csúfolódó barátságot kötött, nógatta, hogy hagyja abba a reménytelen feladatot.

- Soha ez életben! - válaszolta, - Pujol Arisztid becsülete forog kockán.

Teljesen lefoglalta és eltöltötte ez az ügy. Nemcsak becsülete, de jövője is kockán forgott. Ha felfedezi a tolvajt, róla fognak legtöbbet beszélni egész Perpignan-ban. Akkor tudná, hogyan javítson helyzetén. Szédítő magasságba emelkednék. Perpignan-Gyönyörváros megmentőjeként üdvözlőné. A kormány kitüntetné. És végül a polgármester és Coquereauné asszony együttesen az ő karjaiba helyeznék a piruló és imádandó Stefánia kisasszonyt, kétszázötven-ezer frank hozománnyal a zsebében. Eddig soha még ily káprázttató jutalomdíj nem csillogott ily kis távolságban előtte.

A farsang utolsó szombat éjszakáján a lakosság szokásos sétahelye a Platán-sor, az a platánokkal szegett, hosszú, pompás út éppen a Miasszonyunk-kapuja előtt, melyre Perpignan különösen büszke. Az álarcosok három-négy zenekarra táncoltak. Konfettit és szerpentint dobáltak. Vesszőparipán lovagoltak és hólyagokkal püfölték egymást. Ifjak és hajadonok összefogózt csapata bacchikus örületben keringett végig az úton. Fehér estély volt, mindenki fehérben volt - többnyire a Pierrot-jelmez változataiban - és mindenki álarcot viselt. Kínai lampiónok függtek a fákról, a zenészek emelvényei körül füzéreket alkottak s szerte felvillantak a mulatozók kezében. Felülről egy-egy nagy villanylámpa állandó fehér fényével elárasztotta az emberforgatagot és ezernyiezer furcsa árnyékot vetett. Kiabálás és kacagás és zene töltötték be a levegőt.

Arisztid förtelmes vörös álarcban, hóna alatt egy zacskó konfettivel, nagy lelkesedéssel vetette bele magát a dáridóba. Aki mulatni akart, csak úgy egy leány dereka köré vetette karját és vadul megforgatta a zene ütemére. Ha békén akarta hagyni, hát békén hagyta; ha nem, azon a nyivákoló hangon beszélt hozzá, amit a farsang általánosan elismert illeme megkíván. Másrésztől bármely lány megfoghatta és magával ragadhatta az embert. Ez a veszett futás rendszeren a tömeg közepette, tüzes konfetticsatában végződött. Akadt egy szép álarcosnő, aki különösen vonzotta Arisztidot. Mozdulatai szabadok voltak, alakja kecses és álarca alól a szokásosnál ingerlőbben és találóbban vágott vissza.

- Ez a zenebona nem megfelelő hely két rokonlélek érintkezésére - mondta Arisztid s az árnak egy nyugodtabb örvényébe vonta magával párját.

- Úgy látom, szép maszk - mondta a nő, - te nagyon fogékony ember vagy.

- Keressünk egy helyecskét, ahol kiváló egyéniségeink egymásra találhatnak?

- Ahogy tetszik.

- Rajta! Hop! - kiáltott fel Arisztid és derekát körülölelve áttáncolt vele az álarcosokon, az útnak nagyon távoli végéhez.

- Amott a fordulónál van egy elhagyott helyecske - mondta Arisztid.

Befordultak. Az elhagyott helyecske: lóca egy platánfa alatt, melyet egy magános ívlámpa teljesen megvilágított, el volt foglalva.

- Kár! - mondta a szép ismeretlen.

De Arisztid semmit sem mondott. Meredten nézett. A lócán egy szerelmes pár pihent. A hölgy fehér dominót és fekete álarcot viselt. A gavallér, kinek karja a hölgy derekát ölelte körül, disznófejet viselt és bohóc- vagy Pierrot-ruhát.

Arisztid tekintete a férfi cipőjére esett. Az egyik hiányzott a bojt.

A hölgy balkeze gyöngéden cirógatta szerelmesének kéregpapír ormányát. Az ívlámpa kegyetlen fénye ráesett a kézre és megragyogtatott negyedik ujján egy topázgyűrűt, melynek topázát két kígyófej tartotta.

Arisztid visszadöbbszent két másodpercre; neki két századnak tűnt. Aztán egyszerően megfordult, ismét megfogta párját és egy „Rajta! Hop”-pal visszagaloppozott vele a tolongás közepébe. A tömegben minden teketória nélkül elvesztette és mint a bolond, a bejáráshoz sietett. Barátja, a dandárparancsnok, történetesen éppen szolgálatban volt. Arisztid levette álarcát, félrevonta a rendőrközeget és lélekszakadva, szinte hisztérikus rohamban, közölte vele megdöbbszentő felfedezését.

- Igazam volt, öregem! Ott a faszor végén megtalálok őket. Láttam a disznófejű csavargót, cipőjéről hiányzik az én bojtom, barátnője pedig a lopott gyűrűt viseli. Ó, ti rendőrségi emberek, a ti mérőszalagotokkal és a ti José Puégas-otokkal! Nekem, Pujol Arisztidnak kellett Perpignan-ba jönnöm, hogy megtanítsalak titeket mesterségetekre!

- Mit kíván, hogy tegyek? - kérdezte egykedvűen a dandárparancsnok.

- Mit tegyen? - kiáltott fel Arisztid. - Azt gondolja, azt kívánom, hogy megcsókolja és rózsákkal borítsa el őket? Mit szoktak rendszerint tenni Perpignan-ban a tolvajokkal?

- Letartóztatni - mondta a dandárparancsnok.

- No hát! - mondta Arisztid. Aztán szünetet tartott: valószínűleg a helyzet drámaisága ötlött eszébe. - Nem, várjon csak. Menjen és keresse meg őket. Aztán ne vegye le róluk a szemét. Én pedig rohanok és elhozom a polgármester urat, ő majd megállapítja a gyűrű azonosságát - és akkor jön a színmű nagy jelenete!

Az izmos dandárparancsnok beleegyezése jeléül egyet röffentett és hatalmasan végigdübörgött a Platán-soron. Arisztid lüktető érveréssel és ujjongó szívvel rohant a polgármesterékhez. Inkább valami lihegő diadal volt, semmint ember. Legyőzte Perpignan rendőrségét. Felfedezte a tolvajt, ő a város hőse. Nemsokára megszólalnak a menyegzői harangok... Irigylte leendő szobrának márványát. Ő maga szeretett volna a talapzaton állani.

Elrohant a szobalány mellett, aki ajtót nyitott és betört a kimért, feszes fogadószobába. Coquereaunó asszony egyedül volt; éppen készülődött, hogy nyugovóra térjen. Stefánia kisasszony már lefeküdt.

- Istenem, mit jelent ez? - kiáltott fel az öreg hölgy.

- Asszonyom - ujjongta Arisztid, - pompás ujság! Megtaláltam a tolvajt!

Elmondta a történeteket.

- Hol van a polgármester úr?

- Még nem jött haza a kávéházból.

- Megyek, megkeresem - mondta Arisztid.

- És elvesztegeti az időt? Ugyan! - mondta a vasarcú öreg dáma és felkapott egy fekete selyem sált. - Én megyek magával és megállapítom szent Philoména nővérem gyűrűjének azonosságát. Nálam jobban ki ismerhetné?

- Amint tetszik, asszonyom - mondta Arisztid.

Két perc múlva már úton voltak. Coquereauné asszony hatvanöt éve ellenére rugalmas léptekkel törtetett előre.

- Manapság nem ilyen fából faragják az embereket - mondta megvetően.

Mikor a faszor kapujához érkeztek, a szolgálattévő rendőrség szalutált. A polgármester úr anyja hatalom volt Perpignan-ban.

- Uram - mondta gőgösen egyik rendőrnek Arisztid, - lesz szíves utat csinálni Coquereauné asszonynak a tömegen át és segíteni Pésac dandárparancsnoknak, letartóztatni a tolvajt, aki betört a polgármester úr házába.

A rendőr engedelmeskedett, előretört és a törvény teketóriát nem ismerő erejével megtisztította az utat, Arisztid pedig karját nyujtva Coquereauné asszonynak, méltóságosan követte. Amerre a hatásos menet elhaladt, a mulatozók abbahagyták mulatozásukat és nyomon követték Arisztidot. A faszor végén Pésac dandárparancsnok állt őrt. Eléjük ment:

- Még itt vannak.

- Jól van - mondta Arisztid.

A két rendőr, Arisztid és Coquereauné asszony befordultak a sarkon. A rendőrség láttára a bűnös pár talpraugrott. Coquereauné asszony héjaként csapott le az álarcos hölgy kezére.

- Azonos, megállapítom - kiáltott fel. - Dandárparancsnok, adja át ezeket a tolvajokat a rendőrségnek.

A fehér álarcos tömeg körülhullámoztatta a csoportot, melynek közepén ott állott a megdicsőült Arisztid. Életének legnagyobb pillanata volt. Egyik kezében vörös álarcát lebegtette, a másikban pedig a bojtot, melyet zsebéből előhúzott:

- Ezt a polgármester úr kertjének kerítése alatt találtam. Nézzék meg a vádlott cipőjét.

A tömeg helyeslőn és bámulón morajlott. Egyik fogoly sem moccant. A disznófő üres, festett vigyorgással nézett a világba. Egy hang alóla ezt morogta:

- Nyugodtan menjünk.

- Vigyázat, kérem - mondták a rendőrök és egyik az egyik, másik a másik foglyot karon fogva, utat törtek a tömegen át. Coquereauné asszony és Arisztid sarkukban voltak.

- Nem megmondtam? - szólt oda Arisztid a dandárparancsnoknak.

- És mégis Puégas - felelte vissza válla fölött a dandárparancsnok.

- Fogadjunk, hogy nem - gyorsan a fogoly férfi mögé lépett, lekapta a disznófejet és a megdermedt tömeg előtt feltárta Perpignan polgármesterének ismert vonásait.

Arisztid két-három másodpercig szájtátva bámult, aztán Pésac dandárparancsnok karjába hanyatlott és visongott a görcsös nevetéstől. A sokadalomra átragadt a vidámság. Rikoltozás töltötte be a levegőt. Az álarcosok roppant tömege oldalát tartotta, tehetetlenül tántorgott, halomra gurult, férfiak és nők vegyest és estükben egymás ruháját tépték.

Arisztid, kit Pésac dandárparancsnok a földre helyezett, egyre csak nevetett. Mikor kissé környezetének tudatára ébredt, látta, hogy a polgármester fölője hajlik és olyan kifejezéseket használ, amikre maga a sátán is bedugta volna fülét. Coquereauné asszony öklével fenyegette:

- Hülye! Háromszoros bolond! - visította.

Arisztid sarkonfordult és elmenekült. Semmi egyebet nem tehetett.

És evvel befejeződött pályafutása Perpignan-ban. Eltűntek a polgári emelkedés álmái; híg levegővé olvadt a Sadi Carnot-part szobra; a narancsvirágkoszorús, félnék Stefánia látománya is elhalványult; elröpült mindörökre a kétszázötvenezer frank. Mióta Alnaszkár felrúgta

cserépedénnyel telt kosarát, nem volt a világon az összezúzott reményeknek ily borzalmas halmaza.

Ha a polgármester álarcosan mehetett volna el a rendőrségre, titokban tárhatta volna fel a hölgy és a maga személyazonosságát a megfélemedett hivatalos személyiségek előtt. S akkor talán megbocsátott volna Arisztidnak. De Arisztid kiszolgáltatta az egész város gúnykacajának és Coquereauné asszony sohasem szűnő dühének. Arisztid bánatosan kérdezte magában: miért nem avatta be a polgármester őt álarcos kalandjaiba? Miért nem beszélt neki a csinos özvegyről, kinek anyja tudtán kívül udvarolt? Miért engedte meg az asszonynak, hogy viselje a gyűrűt, melyet azért adott neki, hogy bosszút álljon szent néjén, Philoménán? És miért viselte tovább a disznófejet, miután Arisztid elmondta neki gyanúját? Arisztid bánatosan nem talált egyéb választ, mint hogy az emberek általában tökfilkók.

- Ha nem lett volna olyan jó tréfa, úgy bögtém volna, mint egy ökör - mondta Arisztid, mikor befejezte a történetet. - De valahányszor sírni akartam, nevettem. Kutyafáját! Látnia kellett volna a polgármester arcát! És a Coquereaunéét. Olyan szélesre tátotta a száját, hogy mind a tíz sárga fogát kimutatta és úgy nyivákolt, mint egy tengeri nyúl! Ó, pompás tréfa volt! A polgármester nagyon haragudott rám - folytatta mosolygó szünet után, - de mikor visszamentem Párizsba, igyekeztem kiengesztelni.

- Mit csinált? - kérdeztem.

- Elküldtem neki arcképemet - mondta Arisztid.

HATODIK FEJEZET

FLEURETTE

Egy szép napon, mikor Arisztid az „asszony” kimeríthetetlen témájáról tartott előadást, egy kérdéssel akasztottam meg:

- Úgy látszik, kedves barátom, maga minden nőbe beleszeretett, akivel csak valaha találkozott. De közülök hányat szeretett igazán?

- Istenem! Mindnyájukat! - kiáltással felugrott székéről és szélmalomként megforgott.

- Ugyan, ugyan - mondtam neki, - mindaz a szerelmesség csupán francia szertelenkedés. Volt valaha életében igazán szerelmes?

- Honnan tudjam? - válaszolta. De cigarettára gyujtott, elfordult és kinézett az ablakon.

Rövid szünet következett. Vállat vont, nyilván válaszként a maga gondolataira. Aztán hirtelen visszafordult, a tűzbe dobta cigarettáját és zsebre dugta kezét. Sóhajtott.

- Talán Fleurette volt - mondta és nem nézett rám. - Az ember sohasem tudja. Nem ez volt az igazi neve; Mária Jozefin volt; de mindenki Fleurettének hívta. Mert, tudja, olyan volt, mint egy virág.

Bólintottam, annak jeléül, hogy ismerem a francia nyelv elemeit.

- A legfinomabb kis virág, akit csak el tud képzelni - folytatta. - Igen, karcsú liliom volt... olyan fehér s a haja felvillanó arany volt rajta... szemei pedig levendulakék szemek... ismeri azt a kis kék virágot?

- Ismerem.

- Levendulakék szemek!... Olyan átlátszó volt... megfoghatatlan, mint a cigarettafüst... parányi orr, nem is orr szinte, cimpái mint a kicsike kis tengerikagylók. Bárki egy harapásra lenyelhette volna... Ó! Kutya kutyánszki! Furcsa az élet. Nincs semmi értelme. Egy komédiás hókusz-pókusza... Sohasem említettem még önnek Fleurette-et. Így történt.

S én most legjobb igyekezetemmel írásba foglalom, amit elbeszél.

A jó Bocardon úrnak, a nimesi Szent Márta szálloda tulajdonosának, ki, mint már tudjuk, hálás hódolattal viseltetett Arisztid iránt, volt egy fivére Párizsban, aki a „Szálloda a Naphoz és Skóciához” (furcsa összekapcsolás!) vezetője volt, egy virágzó harmadrendű szállodáé a Központi Vásárcsarnok szomszédságában. Ide rajzoltak az izmos, rövidnadrágos, harisnyás és szövetsapkás britek, a teutonok bádog növénygyűjtő dobozokkal (a villásreggeli szállítására), és az amerikai tanítónők, mikor végül megvalósult szerény és vesződéses életük álma. Itt olcsó volt az elhelyezkedés, a modor fesztelen s a vidám város ismerete a kezdetlegesnél is kezdetlegesebb.

A párizsi Bocardon úrnak Arisztid egy augusztusi délelőtt nagyon meleg ajánlólevelet hozott a nimesi Bocardon úrtól és feleségétől. A párizsi Bocardon ur úgy üdvözölte Arisztidot, mint provanszit és mint fivért. Magánirodája szekrényéből kihozott egy vendégszerető üveg ó-armagnac-ot és a Dél vonzó erejéről beszélgetett Arisztiddal. Ide vágyódott visszavonulni: a maga finom kis szállodájába, melynek választékos közönsége legyen. A „Szálloda a Naphoz és Skóciához”-nak vendégei nem voltak inyére. Fitymálón beszélt róluk.

- Vannak emberek - mondta, - akik tudnak utazni és vannak, akik nem tudnak. Ezek az eltévedt báránykák itt nem tudnak; és a szálloda vezetését élvezet helyett lidércnyomássá teszik. Naponta százszor kell nekik elmondani az utat a Notre Dame-hoz. Fúj! - szólt és útátlatát lenyelte az armagnac maradványával együtt, - az ember belerokkan!

- Tudod mit, öregem - kiáltott fel Arisztid, ki villámgyorsan kötött benső barátságot, - van egy eszmém. Ezeknek az eltévedt bárányoknak pásztorra van szükségük.

- No és? - mondta Bocardon úr.

- No és - mondta Arisztid, - miért ne legyek én a pásztoruk, a „Szálloda a Naphoz és Skóciához” tartozó hivatalos pásztor?

- Magyarázd ki magadat - mondta Bocardon úr.

Arisztid szabadjára bocsátotta gyors képzeletét, terjengős magyarázatot tartott és csillogó szemével addig hipnotizálta Bocardon urat, mígnem megélhetést biztosított magának. E pillanattól kezdve ő lett a szálloda nemtője. Nehogy a vendégek agya azokkal a piszkos gazemberekkel hozza kapcsolatba, akik a boulevardokon garázdálkodnak, megvetette a „vezető” címet és kinevezte magát a „Pujol Ügynökség Igazgatójára”-nak. Az ügynökséget kivülről a homályban rejtőző Bocardon alkotta, ki százalékot zsebelt be Arisztid keresetéből, Arisztid pedig, kit az angolszászok „director”-nek, a latinok „monsieur le directeur”-nek, a teutonok meg „Herr Direktor”-nak szólítottak, úgy járkált, mint a páva a csűr udvarán.

Ekkoriban, míg csak be nem vágta az egész Baedekert - amitől majdnem agyvelőgyulladásra kapott s ami, mint mondja, még ma is rémképekkel tölti meg álmait, - Párizs történetéről, helyrajzáról és műkincseiről alig tudott többet annál a nyájnál, mely fölött pásztorokodott. Bizonyára megdöbbenő felvilágosításokkal szolgált. A britek és germánok, úgylátszik, nem törődtek vele; de az amerikai tanítónők olykor-olykor leleplezték a szélhámost. Ily alkalmakkor tévovázást nem ismerő arcátlansága valóban magasztos tetőpontra emelkedett. Az élesesű hölgyek szemébe néztek, elfeledték tévedéseit és ha azt mondta volna nekik, hogy az Eiffeltornyot a 17. században Angliából kivándorló szakadárok alapították, ezt a kijelentését is szelíden helybenhagyták volna.

- Barátom - mondta provanszi nagyképűséggel és kérkedéssel Arisztid, - sohasem találkoztam nővel, akinek az, hogy én félrevezetem, nem lett volna kedvesebb az egész Sorbonne tanári karának tanításánál.

Vagy egy hónapja úzte ezt a tisztes hivatást, a jó Bidouxné asszonynál lakva a Saint-Honoré ucca 213/b alatt, mikor egy szép reggel a szálloda előcsarnokában összeütközött régi barátjával, Batterby-vel, kivel a manchesteri felső leányiskolában való francia tanárkodása idején ismerkedett meg. Mindketten ugyanabban a házban laktak, de míg Arisztidnek egyetlen komor háló- s lakószobája a kémények erdejére nézett, a vagyonos és fényűző Batterby-nek egész sor szobája volt az első emeleten és kimeríthetetlen készlete whiskyből, szivarokból, meg a tehetős emberek hasonló stb.-jeiből, és a legcsúfabb díjnyertes kölyök-buldogja, mit csak el lehet képzelni. Batterby egy manchesteri hivatalba járt, piperés öltözékben; és gyakran, még piperésebb öltözékben, lóversenyeket látogatott. Voltak gyűrűi, nyakkendőtüi és nadrágzsebeiben aranyat csörgetett. Mint lakótárs elviselhetetlen is lehetett volna egy földhözragadt francia tanár számára, de nem volt az. Mint mindazok, akik nagyon vagyonosaknak születtek, nem fitogtatta póriasan gazdagságát és Arisztiddal szemben a legnyájasabb vendégszeretetet tanusította. Barátság fejlődött közöttük, amit az évek inkább eszményítettek, semhogy csökkentettek volna. Így tehát, mikor azon a reggelen a „Szálloda a Naphoz és Skóciához” előcsarnokában találkoztak, forrón és hosszan üdvözölték egymást.

Batterby-nek alakja hajlott a potrohosságra. Vörös, vidám arcát nagy fekete bajusza két egyenlőtlen részre osztotta. Modora szívélyes volt. Arisztidet többször hátra vágta és vállánál fogva megrázta.

- Öregem, erre mingyárt innunk kell egyet - mondta.

- Olyan furcsák vagytok ti angolok - mondta Arisztid. - Abban a percben, mihelyt valami hat rátok, ivással kell megünnepelnetek. „Kedves pajtás, ép az imént örököltem egy vagyont: igyunk egyet”. Vagy: „Kedves barátom, szegény öreg apámat ép az imént gázolta el egy omnibusz: igyunk egyet”. Kedves Regináldom, nézz az órára. Még csak reggel kilenc van.

- Bánja az ördög! - mondta Regináld. - Inni mindég jó.

Bementek a sötét és elhagyott dohányzóba, ahol Batterby whiskyt és szódavizet rendelt, Arisztid, a mérsékelt, pedig egy keveretlen ürmöst.

- Mi az a szennyes lé? - kérdezte Batterby, mikor a pincér hozta az italokat.

Arisztid megmagyarázta.

- Nekem elég jó a whisky is - nevetett Regináld. Arisztid is nevetett, udvariasságból és affeletti örömeiben, hogy régi barátjával találkozott.

- Ha te játszod itt a vezetőt - mondta Batterby, mikor megtudta Arisztid elfoglaltságát a szállodában, - akkor úgy látszik, a megfelelő boltba jöttem. Szárnyaim nincsenek, mint tudod, de ha az ember először jön Párizsba, szeretné jól nekiereszteni a gyeplőt.

- Ez az első látogatásod Párizsban? - kiáltott fel Arisztid. - Milyen csodák fogják elbűvölni szemeidet! Milyen pompás napok várnak rád!

Batterby leharapta egy nagy fekete szivar végét.

- Ha az asszony engedni - mondta.

- Asszony? A feleséged? Megnősültél, édes Regináldom? - Arisztid szokásos hirtelenségével felugrott székéről és csaknem megölelte barátját. - Ó, milyen boldog vagyok, milyen szerencsés. Mindég az is voltál. Csak kinyitod a szádat és a sült galambok belerepülnek! Gratulálok! És a feleséged, itt van, ebben a szállodában? Beszélj róla.

Batterby rágyújtott egy szivarra: - Nincs róla sok beszélni való - mondta szerényen. - Francia nő.

- Francia? Nem... igazán, ne mondd! - kiáltott fel elragadtatva Arisztid.

- Igen, Franciaországban nevelkedett gyermekkorra óta, de szülei finnek voltak. Furcsa hely, hogy valaki onnan jöjjön, Finnországból... ugy-e? Az embernek nem is jut eszébe... épúgy gondolhatná, hogy a Lappföldről származik. A feleségem árva. Londonban találkoztam vele.

- De hiszen ez nagyon regényes! És fiatal és szép?

- Igen; bizonyos tekintetben - mondta a birtokló brit.

- És hogy hívják?

- Ó, bolondos neve: Fleurette. Én Flossie-nak akartam nevezni, de neki nem tetszik.

- Nekem se - mondta Arisztid. - Fleurette imádandó név.

- Azt hiszem, elég csinos - mondta Batterby. - De ha én a jó kis Flossie-nak akarom hívni, mért kell neki tiltakozni? Te is nő vagy, öregem? Nem? Hát akkor csak várj. Te azt hiszed, az asszonyok angyalok és ruhájuk alatt szárnyakat viselnek, ugy-e? Pedig bizony inkább sündisznók, telistele a tiltakozás sertéivel.

- Ugyan hallgass! - kiáltott fel Arisztid. - Szeretted a te szép finn árvádat, aki Franciaországban nevelkedett és akivel oly regényesen Londonban találkoztál s akinek olyan imádandó neve van?

- Hát persze - mondta könnyedén Batterby és felemelte félig üres poharát. - A szerencsére!

- Ó, nem! - mondta Arisztid és előrehajolva odakoccintotta borospoharát társának vizes-poharához: - Önagysága egészségére!

Mikor visszatértek az előcsarnokba, ott találták Batterbynét, ki türelmesen várt férjeurára. A két férfi közeledtére felemelkedett; törekeny, virágszerű nő volt, úgy huszonhárom éves; halvány, mint a liliom, finom, bár kissé elnagyolt vonásokkal és levendulakék szemmel, mely mintha bizakodón mosolygott volna örökös könnyeken át. Szürkés halványkékbe volt öltözve és olyan könnyed és megfoghatatlan volt, mondta Arisztid, mint a cigarettából felgomolygó füst.

- Reggie sokszor beszélt önről, uram - mondta Fleurette, miután a bemutatkozás megtörtént.

Arisztid meg volt hatva: - Elgondolni, hogy eszébe jutottam! Ez a kedves jó Regináld. Asszonyom, az ön férje a legjobb fickó a világon.

- Ha cukorral eteted, nem harap - mondta Batterby, s erre mindnyájan nevettek, mintha nagyon jó tréfa volna.

- Nos, és mi van a ti Párizstokkal? - kérdezte kis idő múlva. - Az asszony époly kevésbé ismeri, mint én.

- Igazán? - kérdezte Arisztid.

- Egész életemet Brest-ben töltöttem, mielőtt Londonba kerültem - mondta félénken Fleurette.

- Fleurette minden látványosságot meg akar nézni: a Louvre-t, a Morgue-ot s azt a ti hogy-is-hívják székesegyházakat. Nekem is vele kell mennem. Szerezz neki örömet, engem pedig ne kínozz meg. Nokedl kell minket vezetni. Veszünk egy kocsit, kis lányom, mert te nem tudsz sokat jární és a jó öreg Pujol velünk jön.

- De hisz ez pompás! - kiáltott fel Arisztid és az ajtó felé repült, hogy kocsit rendeljen; de mielőtt odaért volna, megállította három-négy várakozó turista, kik részben az órára, részben egy künt álldogáló nagy, fedetlen kocsira mutatva megkérdezték az igazgatót, hogy a személyesen vezetett csoport mikor indul. Arisztid, ki tökéletesen megfeledezett a Pujol Ügynökség igazgatóságára háramló kötelezettségekről és, ha nem emlékeztetik, boldogan engedte volna, hogy báránycái egyedül tévelyegjenek és barangoljanak szerte Párizsban, megnyúlt arccal tért vissza barátaihoz és megmagyarázta a helyzetet.

- Hát mi is csatlakozunk a társasághoz - mondta vidáman Batterby. - Mennél többen vagyunk, annál jobb! Jó kis multság lesz! Van hely?

- Bóven - felelte Arisztid és újra felderült. - De megegyezik-e ez a nagyságos asszony kívánságaival?

Fleurette halvány arca alig láthatóan elpirult és szelíd szeme félig csodálkozó, félig hálás pillantással egy percig tétován Arisztidre fordult:

- Ha a férjem és ön is ott lesz, örömmel megyek.

Batterby úr és Batterbyné asszony tehát csatlakoztak a személyesen vezetett társasághoz; másnap reggel is, a harmadikon is és még több kedvező reggelen; és Párizs nevezetességeiről olyan titkos felvilágosításokat kaptak, melyek még a tudósok előtt sem ismeretesek. Az esték azonban, mikor Arisztid nem volt szolgálatban, az ő külön szórakoztatásukra voltak szentelve.

Elvitte őket zajos és kigőzölgésekkel teli vendéglőkbe, ahol pompásan megebédeltek, a bort is beleszámítva, három frank ötvenért; a Champs Élysées *café-concert*-jeinek szabad ég alatti variété előadásaira, melyeket Fleurette véletlenül mulattatóknak talált, de amelyek Batterbyt, ki nem tudott franciául, horkoló álomba untatták; a boulevard zsúfolt sörházaiba, hol a whisky állandó áradata alatt Batterby a párizsi élet méltányoló megbecsülésére ébredt. Mint régi manchesteri napjaiban, Batterby kérkedés nélküli bőkezűséggel szórta a pénzt. Mulatni jött ide, mint mondta, és az ördög vigye a költségeket! Arisztid, kinek erszényét (igazat megvallva) szűkösen töltötték meg a Pujol Ügynökség nyereségei, csak szerényen járulhatott hozzá ehhez a megdöntetlen költségekhez és kénytelen volt elfogadni barátjának pazar vendégszeretetét. Egy-kétszer gyöngéden célzott rá, hogy visszavonul ezektől az esti szórakozásoktól.

- De kedves Pujol úr - mondta levendulakék szemében gyermeki szomorúsággal Fleurette - maga nélkül el vagyunk veszve. Egyáltalán, de egyáltalán nem fogunk mulatni.

Arisztid tehát barátja iránti szeretetből és barátjának felesége iránti nem tudta, hogy miből, tovább mutogatta nekik Párizs nevezetességeit. Elmentek Montmartre kabaréiba: az *Égbe*, hol az embert angyalok szolgálják ki; a *Pokolba*, hol az embert alvilági fényben vörös ördögök szolgálják ki; a *Nemlébbe*, hol az asztalok koporsók - aminél vidámság-gyilkolóbb iszonyatoságot nem eszelhet ki durva emberi elme, de amitől Fleurette rémült csodálkozásában szorosan megragadta Arisztid kezét, Batterby pedig szerfelett vihogott. Elmentek a Ball Bullier-ba és különböző egyéb nyilvános bálókba, melyekről a turisták nem is álmodnak; e helyeken Fleurette Arisztiddal táncolt, oly könnyedén, mint mikor a szél lebegtetni az őszi levelet, Batterby pedig az alkoholfélénk megdöbbenő választékát nyelte le. Egy szóval: Arisztid gondoskodott róla, hogy barátai pompásan mulassanak.

- Hogy tetszik, kis lány? - kérdezte egy éjjel Batterby a Moulin de la Galette-ben, egy szédítő, nem nagyon tisztességes és a romlatlan látogató számára veszélyes mulatóhelyen. - Jobban, mint a Coram ucca, mi?

Fleurette mosolygott és kezét férje kezére tette. Olyan asszony volt, akinek kevés szava van és sok becéző mozdulata.

- Be kell avatnom téged egy titokba - mondta Batterby Arisztidnak. - Ezek a mi mézesheteink.

- Ki gondolta volna?

- Két héttel ezelőtt még egy bloomsbury-i vendéglőben gyötörték. Ketten voltak, ő és még egy lány, akit Carrie-nek (angolul: Carry = vinni) hívtak. Én úgy szoktam hívni őket: Vidd és Hozd. Ő volt a Hozd. Nos, elhozott engem, ugy-e, kis lány? És most Batterby Regináldné asszony vagy, aki kényelmesen él magának, mi?

- Nagyságos asszony bármilyen társadalmi körnek diszére válnék - mondta Arisztid.

- Bárcsak műveltebb volnék - mondta alázatosan Fleurette. - Pujol úr és te olyan okosak vagytok, hogy nevetnetek kell rajtam.

- Néha meg is tesszük, de ne törődj velünk. Emlékszel... abban a Hogy-is-hívjákban... abban a kis viskóban Versailles-ban...?

- A nagy Trianon-ban - válaszolt Arisztid.

- Igen, ott. Mikor a szobákat mutattad nekünk. „Mit csinál most Jozefin császárné?” - Fleurette hanghordozását utánozta. - Ha! ha! S a jó lélek már pár évszázad előtt megdicsőült.

A szájacskája két szögletén legörbült és könny gyűlt a kék szemekbe.

- De Istenem, oly természetes ez a tévedés - kiáltott fel udvariasan Arisztid. - Eugénia császárné, egy másik Napoleon felesége, még életben van.

- Hát persze - mondta Fleurette, - honnan tudtam volna?

- Sohse bánd, kis lány - mondta Batterby. - Jól érzed magad, kikerültél abból a ronda vendéglőből és ez a fő. Még egy hónap és belepusztult volna. Úgy köhögött, hogy majd megszakadt belé. Máris jobb színben van, ugy-e, Pujol?

Ezután Arisztid sok mindent megtudott Fleurette egyszerű történetéből, amiről kezdetben nagy féltékenységben nem tudott volt beszélni. Finn tengerész család gyermeke volt, kik Brest-be kerültek és ott meghaltak. Ekkor egy öreg breton tengerész és felesége fogadták örökbe. Ezek halála után, mint szobalány, egy angol hölgy szolgálatába lépett, ki éppen a városban tartózkodott s aki később magával vitte Angliába. Egy idő múlva anyagi bajok arra kényszerítették a hölgyet, hogy elbocsássa Fleurette-et; ekkor lépett be a vendéglőbe, ahol tönkretette egészségét és megismerkedett a vagyonos és hódító Batterby-vel. Szegény gyermeknek nem sok alkalma volt az első császárság történetének alapos tanulmányozására; de modora finom volt, viselkedése gyöngéd és hangja lágy; Arisztid, a világpolgár, meg nem törődött osztálykülönbségekkel és úgy gondolta, hogy Fleurette a legbájosabb virág, ki csak e föld kertjében termett. Meg is mondta neki és ez elégtételbe Fleurette mélyen belepirult.

Egy éjjel, vagy három héttel Batterbyék Párizsba érkezte után, Batterby aludni küldte feleségét, Arisztidet pedig meghívta, kísérelje el egy félórára a szomszéd kávéházba. Komolynak és nyugtalanoknak látszott.

- Egy sürgöny megzavart - mondta, miután italokat rendelt. - Üzleti ügyben New-Yorkba hívnak. El kell érnem a holnapesti hajót Cherbourg-ban. Fleurette-et pedig nem vihetem magammal. Asszony és üzlet nem férnek össze. Legjobb neki, ha itt marad. Egy hónapnál tovább nem leszek távol. Pénzt hagyok neki bőségesen, amiből élhet. De azon aggódom, hogy fogja kitartani? Nézd csak, öregem, mi jó pajtások vagyunk, ugy-e?

Kinyújtotta kezét. Arisztid ösztönszerűen megragadta:

- Hát persze, öregem!

- Ha érezném, hogy rádhagyhatnám, teljes bizalommal, mint igazi becsületes pajtásra, boldogan mennék el.

- A nővérem lesz - kiáltott fel Arisztid. - egy fivér teljes odaadásával fogom gondját viselni... esküszöm a... nos... mire esküdhettek? - Széttárta karját és körülnézett a kávéházban, mintha valamit keresne. - Anyám életére esküszöm. Ne félj. Én, Pujol Arisztid, még sohasem árultam el a barátság szent kötelezettségeit. Úgy fogom őt, mint valami megszentelt zálogot.

- Ha csak annyit mondtál volna: „Rendben van”, akkor is hittem volna neked - mondta Batterby. - Még nem szóltam neki. Egész éjjel pityeregni fog. Igyunk még egyet!

Mikor Arisztid másnap reggel kilenckor a „Szálloda a Naphoz és Skóciához”-ba ért, megtudta, hogy Batterby egy korai vonattal elhagyta Párizst. Fleurette-tel nem találkozott, csak mikor este visszatért a nyáját az akolba. Fleurette sokat sírt egész nap, de hősiesen mosolygott Arisztidre. Egy asszony nem állhat férje üzleti ügyeinek útjában.

- Mellesleg, mi a Regináld foglalkozása? - kérdezte Arisztid.

Fleurette nem tudta. Regináld sosem beszélt vele ilyen dolgokról; talán ő túlságosan tudatlan ahhoz, hogy megértse.

- De sok pénzt fog keresni avval, hogy Amerikába megy - mondta. Aztán percekig hallgatott.
- Istenem! - sóhajtott végül - milyen hosszú volt ez a nap!

Sok hosszú nap kezdete volt ez Fleurette-nek. Regináld nem írt Cherbourghól, sem New-Yorkból nem kábelezett, amint megígérte volt; és a visszatérő amerikai postahajó sem hozott levelet. A napok szomorúan teltek. Néha, hogy emberek közt legyen, elkísérte a Pujol Ügy-nökség turista csapatát; de a Morgue már nem keltett izgalmat és Versailles dicsősége eltűnt. Néha elbolyongott egyedül az uccákon vagy közkertekben, de mert szép volt, védtelen és törekeny, magára vonta a gonosz vagy könnyelmű emberek figyelmét, amitől ijedtében megmeredt a szíve. Legtöbbször ott üldögélt a szállodában magányosan és kedvtelenül; elolvasta a Kis Ujság tárcáját és várta a postát, hogy híreket kapjon.

- Istenem, Pujol úr, mi történhetett?

- Semmi, de semmi, édes kicsi asszony - kérdezték és válaszolták naponta sokszor. - Csak valami bolond szerencsétlen véletlenség, ami nemsokára kiderül. A jó Regináld írt és levele elveszett a postán. Kénytelen volt üzleti ügyben tovább menni San Francisco-ba vagy Buenos Aires-be - és mit gondolsz azokról a helyekről nem kaphat az ember levelet huszonnégy óra alatt.

- Hacsak engem is magával vitt volna!

- De, édes Fleurette asszony, nem tehetted ki magat az utazás veszélyeinek. Maga olyan gyenge, mint a pókháló, hát hogyan mehetett volna Patagóniába, vagy Senegalba, vagy Baltimore-ba, ezekre a vad helyekre, hol a nők semmi kényelmet sem találnak? Okosnak kell lennie. Biztos vagyok benne, nemsokára kap levelet, vagy pedig egy-két nap múlva megérkezik az ő jóságos, becsületes arcával, mintha semmi sem történt volna - ilyenek az angolok - és whiskyt meg szódavizet rendel. Legyen nyugodt, édes kicsi asszony.

Arisztid tőle telhetőleg vigasztalta; belevonta a szállodában tartózkodó jobbfajta asszonyok társaságába és estéit Fleurette szórakoztatásának áldozta. De a napok múltak és Batterby Regináld, a jóságos és becsületes arcú, sem nem írt, sem nem rendelt whiskyt szódával. Fleurette kezdett sorvadni és hervadozni.

Egy napon odalépett Arisztidhez:

- Pujol úr, nincs már semmi pénzem.

- Teringettél! - mondta Arisztid. - A jó Bocardon majd hitelez. Én elintézem.

- De három héttel máris tartozom - mondta Fleurette.

Arisztid felkereste Bocardont, hanem ez mindössze egyetlen további hetet mert engedélyezni.

- De hiszen a férje majd visszajön és megfizeti. Régi és bizalmas barátom. Már belerekedek, annyiszor ismétlem neked, te tökfilkó.

Hanem Bocardon, ki kénytelen volt beszámolni dolgairól magasabb hatalmaknak, a szálloda tulajdonosainak, nem tehetett semmit. A hét végén felszólították Fleurette-et, hogy adja át szobáját. Fleurette sírt kétségbeesésében; Arisztid sírt dühében; Bocardon sírt a részvétől. De, mondta Bocardon, a tulajdonosok már így is hibáztatni fogják őt, amiért nem élt törvényes jogával és nem foglalta le önagysága poggyászát.

- Istenem! Istenem! mi lesz velem? - siránkozott Fleurette.

- Elfelejt, asszonyom - mondta szokása szerint finom lendülettel Arisztid, - hogy a Pujol Arisztid szent záloga.

- De a pénzt nem fogadhatom el - vetette ellene Fleurette.

- Mennydörgős mennykő! - kiáltott fel Arisztid. - Az én gondomra bízta a férje, vagy sem? Törvényes gyámja vagyok, vagy sem? Ha törvényes gyámja vagyok, milyen jogon kifogásolja férje intézkedéseit? Erre feleljen!

Fleurette sokkal engedékenyebb és sokkal boldogtalanabb volt, semhogy bonyolult érvelésbe bocsátkozzék, hát csak sóhajtott:

- De mégis csak a maga pénze.

Arisztid Bocardonhoz fordult: - Asszonyt próbálj meggyőzni! Bizonyítékot kíván? Várjon egy percig, míg elhozom a Pujol Ügynökség pénzszekrétójából.

Eltűnt az irodában, ahol megfigyelő szemek előtt biztonságban egy ív kemény papírból egy hosszú csíkot leszakított és tintaceruzával valami fantasztikus dolgot írt, ami egy csekk és egy váltó között valahol félúton foglal helyet; és amennyire emlékezetből tudta, aláhamisította Batterby Regináld nevét - kézírások utánzása egyike volt Arisztid sok furcsa készségének - és törvényes színezetet adott az okmányok egy nyugtabélyeg által, melyet Bocardon fiókjából vett ki. Evvel az összehajtott és kissé gyűrt papírszelettel kezében tért vissza az előcsarnokba.

- Ime - mondotta és merészen átnyújtotta Fleurette-nek. - Itt a férje írása, melyben nekem, mint gyámnak, négyezer frankig szavatol.

Fleurette megvizsgálta a hamisítványt. A bélyeg nagy hatással volt rá. Franciaország együgyű lelkei számára büvereje van a bélyeges papírnak.

- Ezt az én férjem írta? - kérdezte kíváncsian.

- Hát persze - mondta Arisztid sértődötten kihívó hangon.

Fleurette szemei ismét könnyel telt meg:

- Csak azért kérdeztem, mert most először látom a kezeírását.

- Szegény kicsikém - mondta Arisztid.

- Mindent megteszek, bármit mond is nekem, Pujol úr - mondta alázatosan Fleurette.

- Rendben van! Most úgy beszél, mint egy jó, okos asszonyka. Hát én ismerek egy asszonyt, aki olyan, mint egy falat kenyér és akiért Szent Pál és Szent Péter versengeni fognak, hogy melyikük közelében maradjon, ha majd a mennyországba kerül. Bidouxnének hívják és kelkáposztát, spárgát meg faszenet árul a Saint-Honoré ucca 213/b alatt. Az majd elintézi a mi kis ügyeinket. Bocardon, leszel szíves erre a címre küldeni önagysága koffereit?

Karját nyújtotta Fleurette-nek és az istenfélő Bidouxné hatalmába vetett derült bizalommal kísértált a szállodából. Fleurette kérdezősködés nélkül követte. Azt mondhatta volna persze: - Ha négyezer frankról szóló átruházható elfogadványa van férjemtől, miért cseréljem fel a szállodai kényelmet azért a kétséges elhelyezkedésért az istenfélő Bidouxnénél, ki kelkáposztát árul? De, ismétlem, Fleurette együgyű lélek volt, és készpénznek vette egy oly lángoló és férfias teremtés bölcsességét, amilyen Pujol Arisztid.

Messze, fent a Saint-Honoré ucca 213/b tetején, volt egy kis bútorozott szoba kiadó; ide szállásolta be Arisztid a gondjaira bízott szent zálogot. Bidouxné, ki mint maga bizonygatta, négy darabba vágta volna magát Arisztidért - mert nem mentette-e meg kutyájának életét? Nem adta-e leányát férjhez a csendőr dandárparancsnokhoz (a piszkos gazemberhez!), ki egyébként siralmasan faképnél hagyta volna? És nem Arisztid-e Istennek legcsodálatosabb teremtménye? Bár Bidouxné nem méltányolta teljesen Arisztid donquixote-i gyöngédségét, széles keblére ölelte a boldogtalanságnak ezt az elhagyott és törékeny megtestesülését. Ingyen adott neki kelkáposztát és faszenet. Nevetséges összegért ellátta bő lére eresztett ételekkel. Mesélt neki apjáról, anyjáról, meg szomszédairól, a házmester és felesége családi viszályko-

dásairól (vigasztaló idill egy elhagyott Ariadne számára!); a csendőr dandárparancsnokról, erről a piszkos tolvajról; a maga testi szenvedéseiről - teste oly terjedelmes volt, hogy sokféle akadt; a megboldogult Bidoux úrnak gutautés-okozta festői haláláról; egyszóval, a derék asszonyosság szívének szívét elétárta. Amennyiben emberi szívek nyughelyül szolgálhattak Fleurettek, nyughelye rózsákkal volt megvetve. A durva valóság szerint azonban ágya keskeny és egyenetlen volt, a kis szőnyegtelen szoba pedig tíz láb hosszú és hét láb széles; de hogy csak erről is gondoskodhassék, Arisztid vacsora nélkül került a maga ágyába. És ha azt az ágyat, melyet egy ember éhségével fizet meg, nem lehet rózsáágnak számítani, arra kelle-ne szavaznunk, hogy szállítsák le a jegyzőkönyvet vezető angyal fizetését.

Nem szabad azt képzelni, hogy Fleurette keménynek találta ágyát. Életének ágya gyermek-kora óta göröngyös volt. Álmában sem jutott eszébe, hogy felpanaszolja a csillagokhoz közel fekvő szobáját; és úgy ült a kelkáposzták közt, mint valami fáradt lilium, ki teljesen meg van elégedve anyagi sorsával. De hervadt, egyre hervadt, a köhögés visszatért és rázta; Arisztid pedig, ki ráeszmélt a gondjaira bízott zálog szentségére, a nyugtalan ijedtség prédája lett.

- Bidoux mama - mondta, - Fleurette-nek sok-sok jó, tápláló, gyöngé, féligsült marhapecsenyére van szüksége, finom bélszín-szeletekre meg véres bordapecsenyére.

Bidouxné asszony sóhajtott. Neki is volt szíve, de zsebe is volt, mely - mint az Arisztidé - nem volt túlságosan megtömve.

- Az nagyon drága, szegény barátom - felelte.

- Nem fontos, mibe kerül. *Én* gondoskodom róla - mondta nagylelkűen Arisztid.

És Arisztid lemondott a dohányzásról, a kávéról és a kellemes kávéházi pihenésről, ami oly lényeges kelléke minden francia ember életének; és lealacsonyította lelkét avval, hogy fél-frankos borralalókat fogadott el a turistáktól - amely jövedelemforrást eleddig mint Director, Monsieur le Directeur és Herr Direktor gögösen megvetette, - csakhogy gyöngén sült marhapecsenyével elláthassa Fleurette-et.

Minden szabad idejét neki szentelte. Fleurette valami olyat jelentett neki, amivel életében idáig nem találkozott: valami finomat, gyöngédet, légieset; valami asszonyit, ami mindenk-fölött imádandó, a testtől teljesen eltekintve. Egyszer, amint ott üldögélt a boltban, Fleurette ujjjaival könnyedén megérintette homlokát:

- Ó, milyen jó hozzám, Arisztid.

Arisztid úgy beleremegett, ahogyan asszonyi érintés még sohasem futott át rajta... sokkal, sokkal édesebben, tisztábban és ártatlanabban. Ha a jó Isten akkor ott feleségül adta volna neki, milyen kötelék lehetett volna áhítatosabb? De ő szent fogadalommal lekötötte magát. Ha barátja visszatér, lássa, hogy hűségesen megtartotta.

- Ki tehet róla, ha jó magához, kis Fleurette? - mondta. - Még egy jó apacs sem lépne rá egy gyöngyvirágra!

- De maga vízbe teszi és olyan gondosan ápolja!

- Hogy üde legyen, mikor a kedves Regináld visszatér.

Fleurette sóhajtott: - Mondja, mit tehetnék magáért, kedves jó Arisztid?

- Vigyázzon magára, legyen vidám és bátor asszonyka.

Fleurette nagyon erőlködött, hogy bátor legyen, hanem ez az igyekezet kimerítette erejét. Amint a napok múltak, még Arisztid fáradhatatlan beszélgetése sem tudta kiragadni töpren-géséből. Fleurette elfelejtette, hogyan szokás nevetni. Esténkint, mikor Arisztid legtöbbit volt vele, elüldögélt a boltban, vagy a kis udvari szobában és gyermeteg kék szemét tünődve

függesztette rá. Kezdetben Arisztid megpróbálta lecsalni a vidám uccára, de a séta fárasztotta Fleurette-et. Arisztid bátorította, hogy üljön ki a Saint-Honoré ucca járdájára és csatlakozzék Bidouxnéhoz, aki a szomszédokkal tereferél; de Fleurette úgy figyelt rájuk, hogy meg sem hallotta, mit beszélnek. Arisztid afeletti kétségbeesésében, hogy mosolyt csaljon ajkára, előszedte sok furcsa készségét. Bűvészkedett kártyákkal, szemfényvesztést űzött narancsokkal; komédiásmódra nyaka köré vette egyik lábát; addig utánozta a macskák, disznók és kacsák hangját, míg Bidouxné oldalát tartotta nevében. Arra pazarolta idejét és eszét, hogy - mint ő nevezte - jó tréfákat gondoljon ki, például, hogy Bidouxné asszony ruhájába öltözködve házsártos vevőként jelenjék meg.

Fleurette mind e furcsaságokon csak kedvetlenül mosolygott.

Egy napon beteg lett. Hívtak egy orvost, aki sok tudós kifejezést használt, melyeket Arisztid és Bidouxné nagyon igyekeztek megérteni.

- De végre is, mi baja van?

- Nincs ereje a küzkedésre. Boldogságra van szüksége.

- Meg tudná mondani, melyik patikában lehet beszerezni? - kérdezte Arisztid.

Az orvos vállát vont: - Megmondom az igazat. Egyike azoknak a tüdőeseteknek. Ha boldog, életben marad; ha boldogtalan, belehal.

- Szegény Bidouxné, mit csináljunk? - kérdezte Arisztid, mikor az orvos szerény honoráriumával távozott. - Hogy tegyük boldoggá?

- Hacsak híreket kaphatna a férjétől! - felelte Bidouxné.

Arisztid nyugtalansága fokozódott. November volt, mikor térdnadrágos és kultúréhes turisták többé nem töltik meg Párizs olcsó szállodáit. A Pujol Ügynökség bevételei leapadtak. Arisztid kenyéren és sajton élt és előre látta az időt, mikor a sajt bűnös fényűzés lesz. Időközben Fleurette tápláló eledeleket kapott és napról-napra jobban hasonlított egy lilium hazajáró lelkéhez. De szeme úgy követte Arisztidot, bármit csinált is az ő jelenlétében, mintha megváltó istene volna.

Egy napon Arisztid egy-két váratlan frankkal a zsebében megállt egy dohánytőzsde előtt. Egy barna pakli kapadohány és egy csomag cigarettapapír - egy sodort cigaretta! - milyen jó lenne! Habozott és tekintete a kirakatba kiállított idegen bélyegek gyűjteményére esett. Volt köztük tizenkét lebélyezett hondurasi bélyeg. Elbűvölten meredt rájuk.

- Derék Arisztidom! - kiáltott fel, - ha nem a jó Isten küldi ezeket a megremegtető sugallatokat, csak azért van, mert magadtól is eszedbe jutnak!

Belépett az üzletbe és nem dohánnyal meg cigarettapapírral lépett ki, hanem tizenkét hondurasi bélyeggel.

Akkor éjjel addig virrasztott kis hálószobájában, a Saint-Honoré ucca 213/b alatt, míg csak gyertyája ki nem aludt; egy angol levelet fogalmazott Fleurette számára. Levélpapírja fejére ezt írta: Rosario szálloda, Honduras. A levél alá pedig Batterby Reginald nevét írta. Hogy Honduras hol fekszik, csak halványan sejtette. Fleurette-nek mindenesetre valahol a világ túlsó végén lesz és ő nem fogja kifogásolni a helyi adatok pontosságának hiányát. Nagybüszkén olvasta át levelét, ép mielőtt a gyertya kihúnyt. Batterby célzott a sok levélre, melyet a földgömb különböző távoli pontjáról feladott; fényes jóslatokba bocsátkozott, hogy milyen vagyon vár rá Honduras-ban; emlékeztette, hogy elegendő pénzt hagyott számára Pujol Arisztidnél és biztosította, hogy nincs messze az idő, mikor hívni fogja, hogy csatlakozzék szerető férjéhez.

- Bidouxnének igaza volt - mondta, mikor aludni tért. - Ez az egyetlen mód, hogy boldoggá tegyük.

Másnap Fleurette megkapta a levelet. Borítékján a lebélyezett hondurasi bélyeggel. Arisztid a poros járdához dörgölte, nehogy újnak lássék. Férjének kézírása volt. Egészen kétségtelen volt: a levél Honduras-ból jött.

- Hát most boldogabb, kis női Hitetlen Tamás? - kiáltott fel Arisztid, mikor Fleurette elmondta az ujságot.

Fleurette hálás szemmel mosolygott rá és megérintette kezét:

- Sokkal boldogabb, édes barátom - mondta gyöngéden.

A nap folyamán később egy Batterby-nek címzett levelet adott át Arisztidnak. Bélyeg nem volt rajta.

- Lesz szíves ezt helyettem feladni, Arisztid?

Arisztid zsebre tette a levelet és hirtelen elfordult, nehogy Fleurette meglássa szemébe szökő könnyeit- Nem számított erre az ártatlan bizodalomra. Szobájába ment. Szegény kis levél! Nem volt rá szíve, hogy megsemmisítse. Nem; megőrzi, míg Batterby visszajön; nem az övé, hogy megsemmisíthesse. Így hát bedobta egy fiókba.

Hanem ha már egyszer belekezdett a csalásba, szükségesnek tartotta, hogy folytassa. Ezért minden héten kitalált egy levelet Batterby-től. Hogy Fleurette-et érdekelje, provanszi képzeletéhez folyamodott. Leírt krokodilokkal folytatott küzdelmeket, oroszánvadászatokat, lakomákat a benszülött borzalmas vadaknál, kik előkelő feleségeiket emberi fogakból készült szoknyákba szemérmesen felöltözve hozták magukkal; olyan képeket rajzolt a városról, mintha valami tengermelléki, pálmákkal árnyazott Párizs volna, hol az ember levestányér nagyságú sármányt és osztrigát eszik s hol a copfos kínaiak tevéken lovagolnak szerte az uccákon. Nem volt szabatos leírása Honduras-nak, de mindamellett izgató és elbájoló exotikus levegő terjedt szét e lapokról. E leírásokhoz még érzelmes kifejezéseket is kellett hozzáfűznie. Ez kezdetben nehéz volt. Lényének finom tapintata korlátozta. És Batterby szólásmódjairól sem szabad volt megfélekednie. De hogy Fleurette-et, tündérország e légies teremtményét, Batterby erős kifejezéseivel illesse, attól meg különösen húzódtott. Hanem lassanként mégis győzött benne a művész. S végül Arisztid, a férfi, kezdte felejteni a képzelt levélíró és a szerelem meleg, igaz, szenvedélyes szavai előtörtek.

Fleurette pedig minden héten mosolygott és elmondta neki a csodálatos ujságokat, aztán egy bélyegtelen levelet adott kezébe, hogy feladja; Arisztid meg összefacsarodó szívvel odatette gyűjteményéhez a fiókba.

Egyszer Fleurette szokatlan pirulással és könnyben úszó halványkék szemekkel, szégyenlősen azt mondta: - Olyan rosszul írok angolul. Nem olvasná el a levelet, hogy kijavítsa a hibákat?

De Arisztid nevetett, megnyalta a boríték hajtókáját és lezárta:

- Mi köze a szerelemnek a helyesíráshoz és nyelvtanhoz? A jó Regináld-nak jobban tetszik a maga rossz angolsága a francia Akadémia minden csiszolt frázisánál.

- Ahogy akarja, Arisztid - mondta Fleurette eltűnődve.

Hanem a heti levelek ellenére Fleurette tovább hervadt. Megjött a tél és Fleurette többé nem volt képes Bidouxné kelkáposztái között tartózkodni. Ott feküdt ágyában, a tíz láb hosszú, hét láb széles kis szobájában, messze, messze fent a Saint-Honoré uccai ház tetején. Az orvos, akit tájékoztattak Fleurette viszonylagos boldogságáról, ismét vállat vont. Semmi egyebet nem lehetett tenni.

- Meg fog halni, uram, mert nincs életerejje.

Ettől kezdve Arisztid nagy szívfájdalommal járkált. Fleurette meghal; sosem látja viszont azt a férfit, akit szeret. Mit mond majd Batterby, ha visszatér és meghallja a tragikus történetet? Még csak azt sem fogja tudni, hogy Arisztid szerette Fleurette-et és mégis hű maradt barátjához. Mikor a Pujol Ügynökség igazgatója személyesen elvezette a „Szálloda a Naphoz és Skóciához” vendégeit a Nagy Trianon-ba és megmutatta Jozefin császárné ágyát, majdnem összeroskadt a fájdalomtól.

- Mit csinál most a császárné?

Mit csinál most Fleurette? Készülődik, hogy csatlakozzék a császárnéhoz az árnyak világában.

A turisták szokásuk szerint fecsegték:

- Biztosan nagyon keménynek találta az ágyát, szegény feje.

- Én már csak megmaradok a vaságynál és a jó öreg ruganyos ágybetétnél.

- De, kedves uram, elfelejti, hogy a császárné ágya szelidített párducok hátán állott, melyeket Napoleon Egyiptomból hozott.

Bajos dolog meggyőző tréfákkal tartani a térdnadrágosokat, ha az ember lelke halálosan szomorú.

„Imádott kicsi Virágom - így szólt az utolsó levél, melyet Fleurette kapott, - ép most kaptam egy kábelsürgönyt Arisztidtól, amely jelenti, hogy nagyon rosszul vagy. Jövök hozzád, mihamarabb tehetem. A kedvedért franciául tanulok itt. A te levendulakék szemeid éjjel-nappal kísértenek...” stb., stb.

Arisztid egy nagy csokor krizantémmel ment fel Fleurette szobájába. A levél kikandikált a párna alól. Fleurette nagyon gyöngye volt. Bidouxné asszony, ki Fleurette betegsége alatt hagyta, hogy az ördög elvigye zöldséges boltját egy tizenhatéves fiú személyes vezetése alatt, ki nagyon szerelmes volt a szomszédban kolbászt és egyéb hentesárut árusító hölgybe, az ágyon szétterigette jövendőmondó kártyáit és hazudozva jósolt. Fleurette átvette a virágot és keblére szorította.

- Nincs levél a kedves Regináld számára?

Fleurette megrázta fejét: - Nem tudok többé írni - suttogta.

Lehúnyta szemét. Aztán halk hangon azt mondta:

- Arisztid... ha megcsókol, azt hiszem, el tudok aludni.

Arisztid lehajolt, hogy homlokon csókolja. Egy gyöngye kar átölelte nyakát és Arisztid megcsókolta Fleurette ajkát.

- Alszik - mondta kis idő múlva Bidouxné.

Arisztid lábujjhegyen osont ki a szobából.

Igy halt meg Fleurette. Arisztid a jószívű Bocardontól kölcsönzött pénzt egy szép temetésre és Bidouxné, Bocardon, néhány szomszéd meg ő maga kísérték ki a temetőbe. Mikor visszatértek a Saint-Honoré uccába, mindent elmondott Bidouxnének a levelekről. Bidouxné sírt s a szintén síró Arisztidot jószágos, kövér, öreg karjaiba zárta.

Mikor másnap este Arisztid a „Szálloda a Naphoz és Skóciához”-ból napi munkája végeztével hazatért, a boltban Bidouxné széles csípőjére tett kézzel állott elébe:

- Nézze csak, kicsikém - kezdte minden előzetes köszönés nélkül, - maga angyal; tudom. De ha egy férfi angyal is, az nem ok rá, hogy együgyű legyen. Olvassa el ezt...

Kirántott egy darab papírt köténye zsebéből és Arisztid kezébe nyomta. Arisztid elolvasta és szeme pislogott a megdöbbenéstől.

- Honnan szerezte ezt, Bidoux mama?

- Ahonnan sok mást is szereztem. A maga fiókjából. A levelek, amiket annak az aljas gazembernek tartogatott. Tudni akartam, Fleurette mit írt neki.

- Bidoux mama - kiáltott fel Arisztid, - azok a levelek szentek!

- Ugyan! - mondta szégyenkezés nélkül Bidouxné, - semmi sem szent egy öreg nagymamának, aki egy ilyen együgyűt szeret. Elolvastam a leveleket és itt vannak, itt vannak és itt vannak! - És kiürítette zsebeiből Fleurette minden levelét, borítékok nélkül.

S miután Arisztid egyetlen gyors pillantást vetett az első levélre, lelkiismeretfurdalás nélkül olvasta el mindet. Mind neki szólt.

Csupa rövid levél volt, egy szegény kis műveletlen kéz rossz irásával írva. De mind ugyanarról beszélt: Fleurette szerelméről Arisztid iránt. Bármily illuziói lehettek is Batterby-re vonatkozólag, ezek hamar eltűntek. Csalhatatlan asszonyi ösztöne tudta, hogy Batterby elárulta és elhagyta. Arisztid kegyes családja egy másodpercre sem tévesztette meg. Sokkal gyöngédebb, sokkal félénkebb volt, semhogy kitárja szívét, hanem hétről-hétre türelmesen megírta titkát és mindig újra reménykedett, hogy a kíváncsiság, vagy szájalom, vagy valami - nem is tudta, mi - arra indítja majd Arisztidet, hogy kinyissa azt a hiábavaló levelet és műveletlen, együgyű kis lelke csodálkozott azon a gyöngédségen, ami Arisztidot visszatartotta. Sőt egyszer nagybátran lezáratlanul adta neki a borítékot.

- Meghalt szeretet híjján, Istók úgyse' - mondta Arisztid, - és az én szerelmem ott reszketett szívemben és ott remegett ajkamon egész idő alatt... Levendulakék szeme volt. Kutya-kutyánszki! Csak velem űz a Gondviselés ilyen tréfákat!

Az ablakhoz lépett és kinézett a sötét uccára. Aztán hallottam, hogy egy régi francia dal szövegét mormolja:

És meghalt februárban,
Szegény Colinette!

HETEDIK FEJEZET

A CSODA

Az olvasó látta, hogy Arisztid „A Naphoz és Skóciához” címzett szállodával kapcsolatban, mint annak dicsőített kalauza, hogyan alapította meg a Pujol Ügynökséget. Mivel Arisztid és az ügynökség, az ügynökség és Arisztid egyet jelentettek, ha ő történetesen nem volt jelen, az ügynökség a semmiségbe tűnt; ha pedig ismét megjelent az előcsarnokban és az iroda mellett kiakasztotta hirdetését, az ügynökség egyszerre a létezés virágában állott. Úgylátszik, a Pujol Ügynökség váltakozó pályafutása néhány évig eltartott. Valahányszor alkalom akadt jövedelmezőbb foglalkozásra, Arisztid megragadta azt és feloszlatta a Pujol Ügynökséget. Valahányszor a sors gyalázatos hajtóvadászata hurkokkal és nyilakkal egy fillér nélkül visszaüzte Párizsba, mindig ott várt rá az ügynökség, hogy feltámassza.

A Pujol Ügynökség egyik ilyen időszakos virágzása idején találkozott Arisztid a Ducksmith-házaspárral.

Az üzlet pangott, a szállodának kevés vendége volt és e kevés közül egy sem kívánta, hogy személyesen vezessék el a Louvre-ba, vagy a Notre Dame-be, vagy a bastille-téri emlékműhöz. Legtöbbjük arcán az élvezethajhászok elgyötört tekintete helyett az üzletemberek nyugalma honolt.

- Kedves Bocardonom - szólította meg az irodában lebzselő Arisztid a szálloda vezetőjét, - a dolog kezd kétségbeejtővé válni. Még egy perc és téged vezetlek ki erőszakkal és megmutatom neked az Új Hidat.

E pillanatban kinyílt a fülledt társalgó ajtaja és egy utazó angol, kit Arisztid még nem látott, közeledett az irodához, hol a Madeleine-hez vezető utat tudakolta. Arisztid villámgyorsan lecsapott rá.

- Uram - kezdte és zsebeiből hihetetlen gyorsasággal okmányokat húzott ki, - mi sem okozhatna nekem nagyobb örömet, mintha odavezethetném. Itt a névjegyem. Az árszabásom. A hirdetésem. - A plakátra mutatott: - Én vagyok ügyvezető igazgatója a Pujol Ügynökségnek, mely e szálloda különös pártfogásának örvend. Vállalkozom mindenfajta utazások megszerzésére, a Moulin Rouge-tól kezdve a piramisokig. S amint látja, áraim mérsékeltek.

Az angol, tömzsi kezében az irományokkal, baljóslatú ünnepélyességgel nézett az élénk taglejtésű igazgatóra. Aztán ugyanolyan ünnepélyesen Bocardonra nézett.

- Ducksmith úr - mondta ez, - Pujol Arisztidben minden tekintetben megbízhat.

- Hm! - mondta Ducksmith úr.

S miután még egyszer ünnepélyesen megszemlélte Arisztidet, aranykeretes szemüveget erősített húsos orrára és átnézte az irományokat. Ötven év körüli kövér, nehézkes ember volt; gyér haja őszbe csavarodott. Puffadt orcái lecsüngtek, miért is valami különös kutyára emlékeztetett és e hasonlatosságot nagyban fokozták a szemüregek, melyeknek közepén a felső szemhéj lehúzódt és oly vörös volt, mint a vérebeké; de itt be is fejeződött a hasonlatosság, mert ostoba kék szemei egy tengerinyúl kifejezéstelenségével meredtek ki. Keskeny, erőtlen szájának szögletei átfolytak orcáiba, melyek viszont két-három tokába olvadtak át. Meglehetősen jól volt öltözve és kisujján gyémántgyűrűt viselt.

- Hm! - mondta végül és visszament a társalgóba.

Mihelyt az ajtó bezárult mögötte, Arisztid méltatlankodva felugrott:

- Láttál már valaha ilyen medvét? Ha valaha nagyobbal találkoznék, megenném só és bors nélkül. Kutya-kutyánszki! Ilyen emberekből kolbászt kellene készíteni!

- Angol hidegvér! - nevetett Bocardon.

Félóra elmúlt, de Ducksmith úr nem került elő a társalgóból. Arisztid a megbízatásra való minden remény nélkül ment be utána. Ducksmith urat orrán pápaszemmel ujságot olvasva találta, mellette pedig egy kifejezéstelen arcú, kövér, fekete hajú hölgy szürke gyapjúharisnyát kötött. Arisztid nem tudta elképzelni, miért töltik első párizsi délelőttjüket - s még hozzá egy friss, napos délelőttöt, - e borzalmas kis társalgó pállott homályában. Amint belépett, Ducksmith úr aranykeretű pápaszeme fölött üresen ránézett.

- Benéztem - mondta behízelt mosolyával Arisztid, - hogy lássam, készen van-e a Madeleine-be menni.

- A Madeleine-be? - kérdezte szelíden a hölgy és szünetet tartott a kötésben.

- Asszonyom - közeledett Arisztid és szívére tett kézzel a legmélyebben meghajolt. - Asszonyom, Ducksmithné úrnőhöz van szerencsém? El vagyok ragadtatva, hogy megismerhetem - folytatta, miután Ducksmith úr röffenése meggyőzte feltevésének helyességéről. - Pujol Arisztid vagyok, a Pujol Ügynökség igazgatója és szerény szolgálataim teljes rendelkezésére állanak.

Kiegyenesedett, megpödörte bajuszát és pajkosan csúfondáros szeme találkozott az asszony kissé szomorú, fáradt szemével. Az asszony most férjéhez fordult:

- A Madeleine-hez szándékszol menni, Bertalan?

- Igen, Henriette. Elhatároztam, hogy elmegyünk. És azt is elhatároztam, hogy ezen úriember gondjaira bízuk magunkat. Ducksmithné asszony és én az utazás minden kényelmét megszoktuk; mondhatom, sokat utazunk; s önre bízom, hogy a szükséges intézkedéseket megtegye. Legszívesebben úgy utazom, bizonyos összegért fejenként és naponta.

Valami hörgő, ünnepélyes egyhangúsággal beszélt, melyből mintha az élet és öröm minden elemét kiküszöbölték volna. Feleségének hangja, noha lágyabb, hasonlóképpen teljesen színtelen volt.

- Férjem úgy találja, hogy ez felment minket a felelősségtől - jegyezte meg az asszony.

- És a túlfizetéstől, meg annak szükségétől, hogy idegen nyelveket tanuljunk, ami a mi életkörülményekben nehéz lenne. Összes utazásaink alatt eddig még sohasem voltunk Párizsban, mint-hogy lehetetlen volt egy megfelelő osztályú személyesen vezetett körutazást találnunk.

- Akkor, kedves uram - kiáltott fel Arisztid, - maga a Gondviselés terelte önöket a Pujol Ügynökség útjába. Most el akarom vezetni önöket a Madeleine-hez, a legkisebb kényelmetlenség vagy veszély nélkül.

- Tedd fel a kalapodat, Henriette - mondta Ducksmith úr, - míg ez az úriember meg én megállapodunk a feltételekben.

Ducksmithné összeszedte kötését, hogy visszavonuljon, Arisztid pedig az ajtóhoz rohant, hogy kitarja előtte. Ez a lovagiasság egy kevésbé meglephette, mert arcán halavány pirulás, szemében bágyadt mosoly jelentkezett.

- Szeretném, ha megértené, Pujol úr - mondta Ducksmith úr, - hogy, mivel aránylag gazdag embernek mondhatom magamat, módomban áll bizonyos fényűzést megfizetni; de sok év előtt elhatároztam s ez üzleti tevékenységem alatt nagy hasznomra vált, hogy becsapni nem engedem magamat. Meglátja, bőkezű vagyok, de jogaimhoz ragaszkodom.

És megtartotta szavát. Arisztid, ki soha életében senki gazdagságát sem használta ki a maga javára, naponként és fejenként számítva bizonyos feltételeket javasolt, melyekről Ducksmith úr megkönnyebbült sóhajjal kijelentette, hogy teljesen kielégítők.

- Talán - mondta a további beszélgetés folyamán - lesz szíves jegyzékbe foglalni egy havi vasúti körutazást Franciaországban és mindent összevéve költségvetést adni nekünk hármunk számára. Mint mondtam, Ducksmithné asszony meg én nagy utazók vagyunk, voltunk Norvégiában, Egyiptomban, Marokkóban és a Kanári-szigeteken, a Szentföldön, Rómában, meg a csinos Luzernben, de úgy találjuk, hogy az utazás jelentéktelen körülményeivel való törődés ellenkezik élvezetünkkel.

- Kedves uram - mondta Arisztid, - bízzék bennem és az ön útja, meg a bájos Ducksmithné asszony útja rózsákkal lesz behintve.

Erre éppen megjelent Ducksmithné, kimenőre öltözve, Arisztid pedig kocsit rendelt és elhajtattott velük a Madeleine-hez. A nagyszerű lépcsősor előtt szálltak le. A korinthosi oszlopokon nyugvó klasszikus oszlopcsarnokra Ducksmith úr rámeresztette házinyúlszerű, gondolkozás nélküli tekintetét - az a fajta hólyagos kék szeme volt, mely mintha sosem pislogna - és egy-két perc múlva elfordult.

- Hm! - mondta.

Ducksmithné engedelmesen és hallgatagon szintén megfordult.

- Ezt a szent épületet - kezdte Arisztid, legjobb idegenvezetői modorát előszedve - a nagy Napoleon a Hír Templomának emelte egy klasszikus minta után. Azután templomnak használták. Önök látják (és ha akarják, meg is olvashatják, mint egy lelkiismeretes amerikai hölgy a múlt héten), az ötvenhat korinthosi oszlopot. Hogy korinthosiak, azt láthatják az oszlopfők akanthus-leveléről. A műveletlenek számára, kiknek nincs építészeti tudásuk, van egy emlékeztető módszerem, melynek segítségével tüstént felismerhetik a három oszloprendet: *kelkáposzta* - *korinthosi*; *jobbra-balra csavarodó* - *jón*; minden egyéb - *dór*. Most felmegyünk a lépcsőn és megtekintjük a belsejét.

Szokása szerint nagybuzgón már rohanni készült, mikor Ducksmith úr karjára tette kezét és visszatartotta.

- Nem - mondta ünnepélyesen, - én helytelenítem a pápista templomok belsejét. Vezessen a következő helyre.

Felszállt a várakozó kocsiba. Felesége alázatosan követte.

- Azt hiszem, a következő hely a Louvre? - mondta Arisztid.

- Önre bízom - válaszolta Ducksmith úr.

Arisztid utasítást adott a kocsisnak, azután elfoglalta a kocsiban a kis ülést, munkaadóival szemben. A Royale uccán és Rivoli uccán végig rámutatott a különböző érdekes épületekre: Maxim éttermére, a Royal-klubra, a Tengerészeti Minisztériumra és a Continental Szállodára. Két kifejezéstelen arc, négy semmitmondó szem találkozott vidám pillantásával. Akárha Kubla khán mulatópalotájának csodáit mutogatta volna egy tengeri-malac párnak.

A kocsi a Louvre termeinek bejáratánál állott meg. Beléptek és felmentek a széles lépcsőházon, melynek fordulóján a szárnyas Viktória áll, öltözetében Isten leheletével, minden

nézőknek hirdetve a halhatatlan, örökké szárnyaló, örökké győzedelmes emberi szellemet s előre jelezve ama lelkeknek örökkévaló dicsőségét, kiket szintén megihletett Isten lehelete s akiknek műveit ama kincsestermek őrzik.

- Ime! - mondta Arisztid.

- Hm! Nincs feje - mondta Ducksmith úr és mellette elmenőben alig vetett rá egy pillantást.

- Nagyon sokba kerülne egy új? - kérdezte félénken Ducksmithné. Három-négy lépéssel férje mögött volt.

- Az emberi nem vérével, könnyével és nevetésével kellene megfizetni érte, - felelte Arisztid.

(- Ördögösen jól megmondtam, ugy-e? - jegyezte meg Arisztid, mikor ezt a történetet elbeszélte nekem. Mindég vigyázott rá, nehogy csak a legkisebb kedvezőtlen véletlen is véka alá rejtse szellemének ragyogását.)

Ducksmithék a maguk közömbös módján Arisztidre néztek és engedték, hogy bevezesse őket a képtárba, ahol csak félfüllel hallgatták meg Arisztid magyarázatait, alig pillantottak a képekre és egyáltalán semmi iránt sem látszott rajtuk az érdeklődés semmilyen jele. A Louvre-tól a Notre Dame-hoz hajtottak, ahol ugyanez ismétlődött. A tiszteletreméltó építmény, mely elpusztíthatatlanul áll a századok viszontagságainak közepette (ez a Pujol Ügynökség igazgatójának mondása), semmi észrevehető megindulást sem keltett keblükben. Ducksmith úr röffentett és nem kívánt belépni, Ducksmithné asszony egy szót sem szólt.

Mint a képekkel és székesegyházakkal, úgy bántak az ételekkel a villásreggelinél. Először ünnepélyes kijelentést tettek oly értelemben, hogy mint gyakorlott utazók, fontosságot tulajdonítanak annak, hogy az illető ország ételeit egyék és borát igyák; de aztán Ducksmith úr nem említette többé az étkezést. Legalább - gondolta Arisztid - nem csapnak lármát féligsült szeletért és teaért. Ennyiben mégis emberiek. És azt a borzalmas hallgatást sem folytatták az étkezés alatt. Ellenkezőleg, Ducksmith úr szeretett beszélgetni - komoran és gögösen - s főleg angol politikáról. Beszédmódja az volt, hogy odaképzelte magát a hatalmonlévők helyzetébe és kijelentette, hogy az adott viszonyok között ő mit tenne. Már most, hacsak a közbeszóló nem teszi magáévá ugyanezt a módszert és nem jelenti ki, hogy ő mit tenne, a társalgás könnyen egyoldalúvá válik. Mivel Arisztidnek fogalma sem volt róla, milyen politikát folytatna, ha az angol pénzügyminiszter hatáskörében találná magát, igyekezett tréfára fordítani a vita alaptételeit.

- Mit csinálna Ducksmith úr, ha Anglia királya lenne?

- Igyekeznék keresztény államférfiúhoz illően kormányozni a birodalmat.

- Én bizony jól befűtenék nekik! Az ördögbe is...

- Mit mond? - szólt Ducksmith úr.

- Hogy én bizony jól... ó, már értem... bocsánat. Én bizony...

Egyik bénító arcról a másikra nézett és széttárta karjait: - Istók úgyse', lefejeztetném az önök Grundynéjét,² és arra kötelezném a püspököket, hogy hetenként egyszer a Trafalgar téren táncoljanak. Igen! Elrendelném, hogy főbenjáró bűn, ha egy angol szakácsné hivatalos engedély nélkül vagdalt ürühúst készít és a királyság minden pékjét Szibériába számúzném - ó! az önök angol kenyere, melyet szárazon kell enni, hogy az ember elkerüljön valami borzalmas halált - és nyittatnék kétszázezer kávéházat - Istenem, milyen szomjas voltam odaát - és

² A korlátolt, pletykás angol közvélemény megszemélyesítője.

intézkednék, hogy minden angol munkáslány csinosan fésülködjen és elrendelném, életfogytiglani elzárás terhe alatt, hogy mindenki naponta háromszor nevéssen.

- Attól tartok, Pujol úr - jegyezte meg komolyan Ducksmith úr, - hogy ön nem alkotmányos uralkodóként viselkednék. Mert van egy úgynevezett Angol Alkotmány, melyet az idegeneknek akkor is bámulniuk kell, ha tán meg sem értik.

- Királynak lenni nagy felelősség lehet - mondta Ducksmithné.

- Asszonyom - mondta Arisztid, - ön mélységes igazságot fejezett ki. - Magában pedig franciául ezt mormogta, elég helytelenül: - Teringettét! Kutya teringettét!

Villásreggeli után Versailles-ba hajtottak, melyet ugyanolyan elragadtatással tekintettek meg; aztán visszatértek a szállodába, hol a nap hátralévő részére a fülledt társalgóban helyezkedtek el; Ducksmith úr angol ujságot olvasott, felesége pedig egy szürke gyapjúharisnyát kötött.

- Öregem - mondta Arisztid Bocardonnak, - olyanok ezek az emberek, mint egy lidércnyomásos álom. Automaták, emésztőképességgel ellátva. Teljesen valószínűtlen népség.

Mint hogy Párizs szemelláthatólag nem szolgáltatott nekik semmi szórakozást, pár nap múlva Pujol Arisztid vezetése és kegyes pártfogása mellett nekiindultak franciaországi körútjuknak. Ez az út Arisztid számára elképzelhetetlenül lehangoló zarándoklás volt. Chartres-ral kezdték, a Loire-menti kastélyokkal folytatták, aztán pedig délnek vették útjukat. Bármit csinált is Arisztid, semmiképpen sem tudta felrázni őket fásultságukból. Bősztíően vezethetők voltak; keveset panaszkodtak, felkeltek, vonatra szálltak, leszálltak a vonatról, táplálkoztak, kirándultak, aludtak, amint éppen tőlük kívánták. De semmit sem néztek meg, semmit sem élveztek (kivéve talán az angol ujságokat és a kötést), semmiféle bírálatot vagy méltánylást sem hallattak, mikor Arisztid kísérletet tett, hogy visszapillantsanak ama csodákra, melyek mellett elmentek. Nem törődtek a meglátogatott helyek történetével, sem a hitelessel, sem a Pujol-félével; rájuk nem hatott a színhely nagyszerűsége, sem valami rejtett zug rendkívüli szépsége. Úgy látszott, szerintük az eszményi utazás: egyre tovább és tovább menni, tompán és érzéketlenül, hacsak megkímélik őket minden előzetes gondtól, minden viszontagságtól és minden utólagos meggondolástól. Arisztid olykor, ha megint egyszer sikertelenül erőlködött, hogy felkeltse érdeklődésüket, a fejét fogta és azon gondolkozott, vajjon ő-e az elmebeteg, vagy a Ducksmith házaspár. Egy szitakötő személyesen vezetett két vakondot egy rózsáligeten át.

Csak egyetlen egyszer, utazásuk elején, hatott át a jókedv sugara Ducksmith úr tompa tekintetén. Egyik állomás könyves-bódéjában egy halom angol ujságot szerzett be, ezeket olvasta a vonaton, míg felesége a végeérhetetlen harisnyát kötötte. Egyszerre csak összehajtotta a *Daily Telegraph*-t és úgy nyújtotta át Arisztidnek, hogy egy féloldalas hirdetésnél egyebet ne láthasson belőle. Arisztidnek szemébe szöktek a hatalmas nagybetűk:

DUCKSMITH FINOM GYÜMÖLCSIZEI

- Ez a Ducksmithné én vagyok - mondta, - én alapítottam és én fejlesztettem ki az üzletet. Mikor láttam, hogy visszavonulhatok, részvénytársasággá változtattam át; és most szabad vagyok, gazdag vagyok és élvezhetem egy külföldi utazás előnyeit.

Ducksmithné felriadt, sóhajtott és leejtett egy szemet.

- Halkonzervet is készített? - kérdezte Arisztid.

- Halkonzerveket is gyártottam, de hírnevemet a gyümölcsizzel alapítottam meg. Majd meglátja, a kereskedelemben becsülete van ennek a névnek.

- Európa minden gyermekszobájában is - mondta udvarias túlzással Arisztid.

- Minden lehetőet elkövettem, hogy kiérdemeljem hírnevemet - mondta Ducksmith úr, ki époly érzéketlen volt a hízelgés, mint a szépség iránt.

- Ajaj - mondta magában Arisztid, - hogyan villanyozhatnám életre ezeket a holttesteket?

Amint e lélektelen napok múltak, e kérdés egyre jobban nyugtalanította Arisztidet. Fulladozott, mint akit fojtogatnak, mint aki lerogy egy elviselhetetlen súly alatt. Mit csináljon, hogy felrázza életerejüket? Pisztolyt süssön el mögöttük, csak éppen hogy ugrani lássa őket? De vajjon ugranának-e? Vajjon Ducksmith úr nem üres tekintettel fordítaná-e rá egy véreb szemgödrében fekvő házinyúl-szemét, abban a hiszemben, hogy e puffanások az utazás programjához tartoznak? Nem tölthetné-e meg veszekedős szeszecskékkel, hogy lássa, használ-e neki az ittasság? De Ducksmith úr visszautasította a lesben álló italokat. Csak étkezéskor ivott s akkor is mértékletesen. Arisztid imádkozott, kerüljön valami Thais útjukba és varázsolja el úgy Ducksmith urat, hogy rápislantson. Ő maga tehetetlen volt. Legszellemesebb történetei közömbös fülekre találtak; egyetlen tréfája sem idézett elő egy mosolyt. Végül, mikor már Touraine-nek majdnem minden történelmi nevezetességű várkastélyába elvezette őket, anélkül, hogy a bámulat egyetlen felkiáltását kicsalta volna belőle, kétségbeesetten lemondott Ducksmith úrról és figyelmét az úrnőnek szentelte.

Ducksmithné asszony középen választotta el síma fekete haját és hátul kemény kis kontyba tűzte fel. Ruhái jók és újak voltak, de valamilyen vígasztalan szabónak sikerült megadni nekik a reménytelen lomposság látszatát. Keblén nagy melltűt viselt, melyben egy régi elhúnyt nagypapa és nagymama fürtei fonódtak össze. Szellemileg époly gyászosan volt felruházva, mint testileg. Homályosan sejtette, hogy Franciaországban utaznak; de ha Arisztid azt mondta volna neki, hogy Japánban van, ezt a felvilágosítást is szelíden elfogadta volna. Nem voltak véleményei. De mégis csak nő volt, Arisztid pedig erősen meg volt győződve, hogy ha udvarlásra kerül a sor, minden nő egyforma és haladéktalanul udvarolni kezdett neki.

- Asszonyom - mondta egy reggel, mikor Ducksmithné ott kötögetett a toursi Fácán Szálloda előcsarnokában, míg férje szokás szerint a társalgóban ujságjával volt elfoglalva, - mennyivel bájosabb lenne ez a nyönyörű szürke ruha, ha egy színfolt lenne rajta.

És merész keze egy sötét bíborszín rózsát tett az asszony ruhájának derekára, aztán karhosszúságnyira hátralépett s fejét féloldalt hajtotta, úgy vizsgálta a hatást.

- Pompás! Ha csak nagyságos asszony megtisztelne vele, hogy viselné.

Ducksmithné habozva vette kezébe a virágot.

- Attól tartok, férjem nem szereti a színes dolgokat.

- Rá kell szoktatni - kiáltott fel Arisztid. - Majd ön megtanítja. Én megtanítom. Kezdjük el mingyárt. Itt egy gombostű.

A gombostűt gyöngéden mutató- és hüvelykujja közt forgatta, pajkos szemével pedig ellenőrizte az asszonyt. Ducksmithné elvette a gombostűt és ruhájára tűzte a rózsát.

- Nem tudom mit mond majd Ducksmith úr.

- Ezt kellene mondania, Asszonyom: „Jóságos Gondviselés, hálát adok neked, hogy ilyen szép feleséget adtál.”

Ducksmithné elpirult s hogy arcát elrejtse, az újra kézbevett kötés fölé hajolt. S a nők hagyományos mondásával válaszolt:

- Azt hiszem, Pujol úr, nem szabadna ilyeket mondania.

- Ó, asszonyom - folytatta Arisztid halkított hangon, - igyekeztem elhallgatni, de... én Istenem!... ez az érzés erősebb nálam. Ha látom, hogy úgy jár, mint egy kis szürke egér - (a

hölgy legalább is hetvenöt kilót nyomott) - ön, akinek el kellene bűvölnie az emberiség szemét, megbotránkozást érzek itt - megkopogtatta mellét - s az én provanszi szívem felizgul. Szinte sírhatnékom támad.

- Nem egészen értem, Pujol úr - mondta és figyelmetlenül több szemet leejtett.

- Ó, asszonyom - suttogta, s a kópé ily alkalmakkor igen csábítóan tudott suttogni, - ezt igazán nem hihetem el.

- Nagyon öreg vagyok ahhoz, hogy szép ruhákban kiöltözködjem.

- Ez csak képzelődés - válaszolta széles taglejtéssel Arisztid, - és eltűnik majd az első kísérletnél.

Ducksmith úr a *Daily Telegraph*-fel kezében előbukkant a társalgóból. Ducksmithné félénk pillantást vetett férjére és a kötőtűk idegesen összezörrentek. De a lomha férfiú üres tekintete époly kevéssé vette szemügyre felesége keblén a rózsát, mintahogy nem vett tudomást egy táj vagy épület valamely szép pontjáról.

Arisztid elfojtott nevetéssel távozott; pompásan mulatott első kísérletének sikerén. Megérintette az érzés valamilyen rejtett rúgóját. Bármi történjék is, az út hátralevő részén legalább nem kell indulatainak erejét arra a hiábavaló kísérletre vesztegetnie, hogy szikrát csiholjon ki egy tengeri meduzából. Akkor este az ebédnél örömmel vette észre, hogy Ducksmithné, ki még mindig viselte a rózsát, megváltoztatta közepén elválasztott hajának szigorúan sima vonalát. Csak éppen, hogy enyhén hullámzó jele volt némi kacérságnak. Arisztid kissé meghajolt és ezt suttogta: - „Elragadó!” - Amire az asszony elpirult és lesütötte szemét. Étkezés alatt pedig, míg Ducksmith úr az állami támogatással fejlesztett cukoriparról tartott előadást, felesége meg Arisztid, mint két összeesküvő, az asztal fölött titkos pillantást váltottak. Ebéd után Arisztid hozzá lépett:

- Asszonyom, részesülhetnék abban a kiváltságban, hogy megmutassam önnek Touraine holdját?

Az asszony letette kötését: - Bertalan, ki akarsz jönni?

Férje szemüvege fölött ránézett és megrázta fejét.

- Mi értelme van a holdfényt nézni? Magát a holdat már láttam.

Tehát Arisztid és Ducksmithné egyedül ültek a szálloda előtt és Arisztid azt fejtegette, hogy milyen szép a holdfény és milyen megrészesítő hatása van szerelmes emberekre.

- Nem szeretné-e - kérdezte, - ha ott feküdhetne azon a fényes fehér felhőn, a szeretett férfi pedig lábait csókcolgatná?

- Milyen furcsa dolgok jutnak eszébe.

- De nem szeretné-e? - bujtogatta Arisztid.

Az asszony keble hullámzott és sóhajtásra emelkedett. Egy ideig elnézte az ezüst sávot, aztán sóvár „igen”-t suttogott.

- Sok különös dologról beszélhetek magának - mondta Arisztid. - Elbeszélhetem, hogyan énekelnek a virágok és milyen színűek a madarak hangjai. Meg egy gabonaföld hogyan mosolyog, s egy szerelmes asszonyi arc ragyogása hogyan homályosítja el a napot. Édes asszonyom - folytatta kis szünet után, s közben megérintette az asszony kis kövér kezét, - maga egész életében éhezett a szépségre és szomjúhozott a rokonszenvre. Ugy-e?

Az asszony bólintott.

- Magát sohasem értették meg.

Egy könny hullott. A mi kópénk különös elégtétellel nézte a csillogó cseppet. Szegény Ducksmithné! Gyerekjáték volt. De végül is, melyik asszony állhatott neki ellen? Hanem valami múltó lelkifurdalást érzett, mert minden hóbortja mellett is, Arisztid jó és becsületes ember volt. Helyes volt-e felkavarni azokat a nyugodt mélységeket? Helyes-e eltölteni ezt az asszonyt olyan regényes vágyakozással, amely sohasem elégülhet ki? Néki magának a legkisebb szándéka sem volt a nőcsábítót játszani és feldúlni a Ducksmith-család békéjét. De annak elgondolása, hogy egy szentnek sem lehet tisztább célja, megnyugtatta. Ha udvarolni akarna egy asszonynak, igazán komolyan, nem Ducksmithnének udvarolna!

- Ugyan! - mondta magában - nemesen és önzetlenül cselekszem. Egy vaknak visszaadom a látását. Életre ébresztek egy tetszhalottat. Mennydörgős mennykő! A lélekmentő szerepét játszom. És, Istók úgyse', akárkifia nem tudná megcselekedni. Egy Pujol Arisztid kell ide!

S miután a maga délies módján meggyőzte magát róla, hogy szinte isteni küldetést teljesít, most már, lelkiismeretének helyeslése következtében, fokozott buzgalommal folytatta Ducksmithné lelkének felélesztését.

A szegény hölgy, ki húsz éven át tűrte Ducksmith úr hervasztó hatását, anélkül, hogy ezt kívülről a melegség egyetlen sugara ellensúlyozta volna, most úgy kinyílt a lélekébresztő eljárás alatt, mint virág a napfényben. Napról-napra valami új félnék kacérság jelentkezett vagy öltözködésében, vagy viselkedésében. Lassanként visszhangra talált nála, ha Arisztid valami természeti jelenség, vagy kitűnő épület szépségéről beszélt. Franciaország legcsinosabb városának, Angoulême-nek bástyáin lenézett a messzeségbe elnyújtózó Charente és Son mosolygó völgyébe és könnyedén megérintve Arisztid karját, a maga jószántából azt mondta: - Milyen szép! - és férjéhez fordult.

- Hm! - mondta ez.

Megint egyszer (ez már szokássá vált) összenézett Arisztiddal. Arisztid kissé távolabb hívta, amaz ürügy alatt, hogy megmutatja neki a Charente álmatag kanyarulatát.

- Ha Ducksmith úr egyáltalán semmit sem méltányol, mi a csudának utazik?

Az asszony szemhéja egy rövid pillanatra felrebbent.

- Ez a szenvedélye - mondta. - Sosem tud nyugton otthon maradni. Egyre tovább és tovább kell mennie.

- Maga hogy bírja ezt elviselni? - kérdezte Arisztid.

Az asszony sóhajtott: - Most könnyebb, mióta megtaníthat, hogyan nézzem a dolgokat.

- Rendben van! - gondolta Arisztid. - Ha búcsút mondok nekik, megtaníthatja férjét, hogyan nézze a dolgokat és felébreztheti a lelkét. Valóban dicsfényt érdemlek.

Minthogy úgy látszott, Ducksmith úr egyáltalán nem veszi észre nejének szellemi kivirulását, Arisztid apostoli munkájában egyre merészebb lett. Ducksmith úr szeme előtt bókolt feleségének. Minden nap virágot hozott neki. Szinte meg sem várta, míg a lomha ember hátat fordít, máris udvarolni kezdett. Ha Ducksmithné nem hitte el, hogy ő a világ legszebb, legeragadóbb, leggyöngédebb lelkű asszonya, nem Arisztid hibáján múlt. Ducksmith úr továbbra is gögös és vak maradt. Minden állomáson angol napilapok halmai várták. Olykor, míg Arisztid valamely város látványosságait mutogatta nekik - pedig, mellékesen mondva, ragaszkodott hozzá, hogy mindenüvé elvezesse - kihúzott zsebéből egy ujságot és kedvetlen, konok bárgyúsággal olvasta. Egyszer Arisztid rajtakapta, hogy a szakácsnékat és szobalányokat kereső hirdetéseket olvassa. Ily körülmények között Ducksmithné szellemi virulása félelmetes

sebességgel fokozódott, Ducksmith úr harisnyájának további fejlődése pedig megfelelőleg csökkent.

Egy délelőtt a villásreggeli idejére érkeztek meg Perigueux-be, a szarvasgomba földjére. Az étkezés végefelé az étterem vezetője nagy adag otthonkészült libamájpástétommal szolgált nekik - e vidék legtöbb szálloda tulajdonosa készít libamájpástétomot, házi fogyasztásra is, kivitelre is - és ott állott várva a dicséretet. És nem csalatkozott. Ducksmith úr előbb habozva pillantott az első harapásra, de miután lenyelte, mohón felfalta az egész adagot és üres tányérjára mutatva ünnepélyesen megszólalt:

- Még.

- Hogyan? - gondolta meglepetve Arisztid, - benne is bontakozik a lélek?

De, sajnos! ennek semmi jele sem mutatkozott, mikor a szokásos rozoga, nyitott kocsiban szomorú körútjukat a városban megtették. A székesegyház, melyet Arisztid felmagasztalt s melyet egy építész helyreállított - ugyanaz a borzalmas fickó, ki Franciaország minden a csúcsívesnél régibb épületének tetejére olyan fedelet rakott, mint egy borshintő feje, - Ducksmith urat nem ragadta meg; sem pedig a Dordogne partjának festői, omladozó, régi épületei, sem a hűvös, keskeny Liliom uccának finom reneszánsz-homlokzatai.

- Most visszamegyünk a szállodába - mondta Ducksmith úr.

- De vajjon mindent láttunk-e? - kérdezte felesége.

- Éppenséggel nem - felelte Arisztid.

- Visszamegyünk a szállodába - ismétlé kifejezéstelen hangon a férj. - Eleget láttam Perigueux-ből.

Ezzel el volt intézve. Visszahajtottak a szállodába. Ducksmith úr egyetlen szó nélkül egyenesen a társalgóba ment s az előcsarnokban állva hagyta feleségét meg Arisztidot.

- És maga, asszonyom - mondta Arisztid, - Isten dicső napsütését gyapjúharisnyák gyártására akarja áldozni?

Az asszony mosolygott - végül megtanult mosolyogni - és boldog alázattal kérdezte: - Mit akarna, hogy tegyek?

Arisztid egyik keze átfogta az asszony karját, a másik fenséges mozdulattal kimutatott a napsütötte külső világra.

- Ūrítsük ki együtt fenéig Perigueux bájait!

Az asszony nagymerészen követte. Pompás csíny volt, életének első kalandja. Csinos arca Arisztidhez fordult s Arisztid mosolyt látott ajka körül és szemében nevetést. Arisztid, a csodátévő, a fulladásig hiúsággal eltelve lépkedett mellette. Iskolakerülő gyermekek vidámságával kószáltak a régi város festői uccáin; bekukucskáltak vasrácsos kapukon régi udvarokba s bedugták fejüket fekete lépcsőházak homályába; megszólították (már tudniillik Arisztid) az anyákat, kik a házajtó lépcsőjén táplálták gügyögő csecsemőjüket; átlépték az idáig tilos templomok küszöbét, hol a színes ablakoknak, az árnyaknak és a tömjén nehéz illatának rejtelve várt rájuk.

Az asszony keze Arisztid karján pihent, mikor egy régi palota kőlapokkal kirakott udvarára léptek; maga a palota nagyszerű egyvelege volt az évszázadoknak, kovácsoltvas erkélyekkel, tornyocskákkal, erkélyablakokkal, finom reneszánsz ékítménnyel a gerendapárkányon és nagy csúcsíves főkapuval, mely fölött nagy ablaknyíláson át a felső emeletekre vezető kőből épített díszlépcső látszott. Egyik sarokban, oldalain különös faragásokkal, egy középkori kút állott. Az udvar egyik oldala napfényben lángolt, a másik hűvösen és szürkén feküdt az árnyékban.

Egyetlen emberi alak vagy hang sem zavarta meg a hely nyugalját. Arisztid és Ducksmithné az árnyékos fal mentén egy kőpadra ültek le pihenni.

- Ime! - mondta Arisztid, - itt az ember beszívhatja az egész multat. Megvolt a szépérzékük azoknak a régi fickóknak.

- Húsz évet elpazaroltam életemből - mondta sóhajtva Ducksmithé. - Miért nem találkoztam fiatal koromban valakivel, aki magára hasonlított volna? Ó, Pujol úr, nem tudja, milyen volt az én életem!

- Miért nem Arisztid, mikor egyedül vagyunk. Miért nem, Henriette?

Arisztidben is megvolt a kaland érzete; szeme a rendesnél kényszerítőbb és hangja csábítóbb volt. Valamilyen oknál fogva, melyet Arisztid nem is sejtett - talán az idegek túlságos izgalma volt, - az asszony sírva fakadt.

- Henriette! Henriette, ne sírjon.

Karja az asszony köré lopódzott - nem is tudta, hogyan; az asszony feje Arisztid vállára hanyatlott - nem is tudta, miért; az a gondolat, hogy urához hűtlen legyen, oly messze esett tőle, akár a gyilkosság vagy gyujtogatás; de egy hosszú élet egyetlen szegény kis pillanatában jó valakinek vállán sírni és valakinek részvevő karját derekunkon érezni.

- Szegény asszonyka! És, úgy-e, szeretet után sóvárog?

Az asszony zokogott; Arisztid szabad kezével felemelte állát és - földi apostol tehet-e kevesebbet? - megcsókolta könnyes arcát.

Egy ordítás, a haragos bika bödüléséhez hasonlatos, szétriesztotta őket. Felnéztek és pár lépésnyire tőlük ott volt Ducksmith úr. Arca lángolt, tengerinyúl szemei dühös tűzben égtek. Közeledett és öklével fenyegetőzött.

- Megfogtalak! Végre, húsz év után, megfogtalak!

- Uram - kiáltott Arisztid felugorva, - engedelmével megmagyarázom.

Úgy félresöpörte Arisztidot, mint valami útjátálló fűzfaágat és a dühös szavak áradatát zúdította feleségére.

- Húsz évig gyűlöltelek. Napról-napra jobban gyűlöltelek. De, te ravasz rongy, mindig túljártál az eszemen, egész mostanáig. Igen, a szállodától kezdve követtelek. A sarkadban voltam. Előre láttam, mi fog történni. Most eljött a vég. Húsz éve gyűlöllek, amióta csak először megcsaltál...

Ducksmithné, ki ott ült arcát kezével elborítva, most kiegyenesedett, felugrott és úgy nézett férjére, mint a villámsujtott.

- Én megcsaltalak! - zihálta megzavarodva. - Én Istenem! Mikor? Hogyan? Mit beszélsz!

Ducksmith úr nevetett, először, mióta Arisztid megismerkedett vele - de ez a nevetés kísérte-ties volt és szája borzalmasan egész füléig szaladt; s a nyugodt, méltóságos udvart ismét elárasztotta dühöngve sértegető szavaival. A jó mód máza lehullott róla. Pórias, alantas szatócs lett, ki gyümölcsíz-gyára munkásainak nyelvével él. Nem, sosem mondta meg neki. Várta az alkalmat. Most itt van. És mindennek elmondta...

Arisztid déli lényé fellobogott az asszonyra halmozott sértésekre és közbelépett.

- Mondja mégegyszer - ordította - és a karomra veszem, mint egy birkát és ledobom abba a kútba.

A két férfi egymásra meresztette szemét; Arisztid meghajolva állott, begörcbült ujjakkal, és neki akart ugrani Ducksmith úr torkának. Az asszony közbevetette magát.

- Az Isten szerelméért - kiáltotta, - hallgass rám! Semmi rosszat sem tettem. Most sem tettem semmi rosszat... sohasem tettem semmi rosszat, Isten engem úgy segítjen!

Ducksmith úr ismét nevetett és nevetése visszhangzott a csöndes falakon körül és fel az óriási díszlépcsőházon.

- Bolond volnál, ha nem ezt mondanád. De most végeztem veled. Jöjjön csak, uram. Vigye magával... tegyen vele, amit akar; én elválok tőle. Adok magának ezer fontot, csakhogy soha többé ne lássam ezt az asszonyt

- Pimasz! Háromszor is pimasz! - kiáltott Arisztid, kit még jobban felbőszített ez a végső sértés.

Ducksmithné halálosan sápadtan megtántorodott, Arisztid karjával felfogta és a kőpadhoz cipelte. A kövér, lomha ember egy másodpercre rájuk nézett, aztán ismét nevetett és kisietett a kapuzínen át. Ducksmithné hamar magához tért ájuló rohamából és gyöngéden eltolta az aggodalmaskodó Arisztidot.

- Jóságos ég! - mormolta az asszony, - mi lesz belőlem?

Mindenki közül Arisztid tudott e kérdésre a legkevésbé válaszolni. Kalandos életében ez egyszer találékonysága cserbenhagyta. Rámeredt az asszonyra, akivel egy fittyet sem törődött és aki - tudta - egy fittyet sem törődik vele, és elborzadt a pusztulástól, amit felidézett. Ha az volt a célja, hogy indulatokat keltsen ebben a két tunya kebelben, túlságosan is jól sikerült. Azt hitte, játékgáyyúval szórakozik és dinamitot robbantott fel.

Szinte ostoba kérdéseket tett, mert aki komikus álarcot visel, nem könnyen hangolja át magát a tragédiára. Az asszony az elveszett lelkek kétségbeesett őszinteségével válaszolt. És ekkor élettelen életüknek egész értelme - vagy inkább értelmetlensége - feltárult előtte. Teljes elhidegülés követte gyermekük születését, közel húsz év előtt. A gyermek pár hét múlva meghalt. És ettől kezdve, Arisztid látta - és szívének nemes vére megdermedt e látványra, - ez a közönséges, féligérező nyúl szemű vérebember egy ki nem mondott, ostoba, engesztelhetetlen haragot táplált az asszony iránt. Hiába volt gyanúja alaptalan. Arisztid szemében az asszony elképedése e dőre vád hallatára elegendő bizonyíték volt; de a férj számára valóság volt. Csaknem húsz éven át tűrte, hogy ez a rákfene ott rágódjék lénye nemesebb részein és egyre figyelte feddhetetlen feleségét, míg most végre e meggondolatlanságon rajtakapta. Nem csoda, hogy nem volt maradása otthon s hogy valami nyugtalanul egyre tovább hajszolta, noha gyűlölte az utazást minden kényelmetlenségével együtt, nem tudta egy idegen nyelv egyetlen szavát sem, nem ismerte a történelem egyetlen részletét sem, nem volt semmi érzéke a szép iránt s mint a költségesen államilag nevelt angol alsóbb osztály minden más tagjának, sejtelve sem volt mindarról, amiért e világon élni érdemes; nem csoda, hogy az idegen országok otthontalanságában oly gyámoltalannak érezte magát, mint a balettáncos a lovassági rohamban és Cook-hoz meg a Pujol Ügynökséghez folyamodott, hogy vezessék ihletlenül zarándokútján. Húsz éven át nem látszott rajta sem öröm, sem bánat, sem harag; sőt szórakozás és unalom is alig. Egy teknősbéka sem lehetett volna érzékletlenebb. A nem sejtett tűzhányó szunnyadt. Ma jött a vészes kitörés. És mi egy Pujol Arisztid-szerű mosolygó, síró gyerekmber egy Ducksmith-tűzhányóval szemben?

- Mi lesz velem? - siránkozott ismét Ducksmithné.

- Ugyan! - mondta vállát vonva Arisztid. - Mi lesz bárkivel is? Ki tudja megjósolni, mi történik a következő pillanatban! Nézze - tette hozzá és kezét jóságosan a zokogó asszony vállára helyezte, - vigasztalódjék, szegény Henriette. Semmi sem olyan jó e világon, mint

reméljük s éppen így semmi sem olyan rossz, mint amilyenek félelmünk mutatja. Lássuk csak! Még nincs minden elveszve. Vissza kell térnünk a szállodába.

Az asszony sírva beleegyezett. Úgy mentek végig a csöndes uccákon, mint iskolakerülő gyerekek, akiket rajtakaptak s akik most visszasompolyognak az iskolába, hol méltó büntetésük várja. Mikor a szállodába értek, Ducksmithné egyenesen felment minden asszonyok menedékhelyére, hálószobájába.

Arisztid irtózatossá zavarban ráncigálta hegyes szakállát. A helyzet sokkal inkább telítve volt tragédiával, semhogy elszökhessen és hagyja, hogy a házaspár úgy intézze el, amint tőlük kitelik. De mit kellene tennie? Leült az előcsarnokban és gondolkozni próbált. Hanem a vendéglős, a locsogás elállíthatatlan gramofónja, belépett az uccájtón, lecsapott Arisztidra és megfutamította. Hát ő is felkereste hálószobáját; hűvös helyiség volt, üvegajtaja előtt erkéllyel. Mélységesen töprenkedve állott egy ideig ezen az erkélyen, mely az összes elsőemeleti hálószobák előtt végighúzódott. Aztán szórakozottan átlépte a maga szobája előtti rész határát. Egy furcsa hang felriasztotta. Megállt, benézett a nyitott ablakon és ott olyan látványt látott, ami egy pillanatra megbénította.

Mihelyt ismét urrá lett izmai fölött, lábujjhegyen visszalopózott. Most jutott eszébe, hogy a három szoba szomszédos. A mellette levő Ducksmith úré, a következő Ducksmithnéé. Ducksmith úr volt hát, akit látott. Sötét arcát hirtelen nevetés ragyogta be, szeme izzott, kalapját a levegőbe dobálta és örömeiben körültáncolta a szobát. Mikor ötletének első mámorát így elpárologtatta, pár ruhadarabját és öltözködőkészletét bedobálta táskájába, a táskát megszijazta, aztán a maga szitakötő-módján kiröpült a folyosóra és halkán kopogtatott Ducksmithné ajtaján. Az asszony kinyitotta. Arisztid ajkára tette ujját.

- Asszonyom - suttozta és szemének minden igéző erejét összeszedte, hogy hasson rá, - ha valamire becsüli boldogságát, pontosan megteszi, amit mondok. Vakon engedelmeskedik nekem. Nem szabad kérdezősködni. Tüstént pakolja be koffereit. Tíz perc múlva a portás értük jön.

Az asszony rémült arccal nézett rá: - De mit fogok csinálni?

- Megbosszulja magát férjén.

- De mikor én nem akarom - felelte szánakozón.

- Én akarom - mondta Arisztid. - Fogjon hozzá, kedves asszonyom. Minden perc drága.

A szegény asszony valami bódult rémületben engedelmeskedett. Mikor Arisztid látta, hogy komolyan nekifog a dolognak, lement és heves taglejtésekkel megbeszélést folytatott a vendéglőssel, meg egy zöldposztókötényes emberrel, kit a szálloda valamely homályos zugából hívtak elő. Aztán cigarettára gyujtott és lázasan füstölve fel-le járkált a járdán. Tíz perc múlva a maga poggyásza és a Ducksmithnéé egy kocsin volt. Ducksmithné megjelent remegve és kisírt arccal az előcsarnokban.

A zöldposztókötényes ember kopogott Ducksmith úr ajtaján és belépett a szobába.

- A poggyásért jöttem, uram - mondta.

- Poggyásért? milyen poggyásért? - kérdezte felülve Ducksmith úr.

- Leszállítottam Pujol úr poggyászát - mondta a portás akadozva angolul, - meg a nagyságos asszonyét is és kocsiba raktam, hát természetesen azt gondoltam, az úr is elutazik.

- Elutazik. - Megdörgölte szemét, a portásra meredt, aztán felesége szobájába rohant. A szoba üres volt. Arisztid szobájába rohant. Az is üres volt. Tagolatlan átkot rikoltozva leszaladt a lépcsőn, a zöldposztókötényes ember meg nyomon követte.

Egy lélek sem volt az előcsarnokban. Semmilyen kocsi sem állott az ajtó előtt.

Ducksmith úr kísérorjéhez fordult, ki bárgyún nézett körül.

- Hol vannak?

- Biztosan már elmentek. Én magam raktam meg a kocsit. Talán Pujol úr és önágyása előrementek, hogy intézkedjenek.

- Hová mentek?

- Perigueux-ben sehová sem lehet poggyással menni, csak a vasúti állomásra.

Egy cifra vászonernyős, kiélemedett jármű tünt fel a látóhatáron. Ducksmith úr úgy üdvözölte, ahogy az özönvíz utolsó áldozatai üdvözölhették a bárkát. Felugrott és az állomásra hajtatott.

Itt a váróteremben megtalálta Arisztidet, ki felesége poggyásza mellett őrt állott. Testének roppant tömegét nekilendítette a csábítónak.

- Te gazfickó! Hol a feleségem?

- Uram - mondta fölényes arcátlansággal és udvariassággal, cigarettáját pöfékelve, Arisztid, - semmilyen kérdésére sem óhajtok válaszolni. Felesége többé nem felesége. Ön ezer fontot kínált nekem, hogy magammal vigyem. Magammal viszem. Nem tartottam érdemesnek olyan csekélységért háborgatni, mint ezer font, de mivel most itt van...

Megnyerően mosolygott és felé nyujtotta begörcbített tenyerét. Ducksmith úr vékony szájának szögletei, melyek belevesztek véreb-orcáiba, tajtékzottak.

- A feleségemet! - ordította. - Hacsak nem akarja, hogy leteperjem és összetapossam.

Vasúti tisztek, parasztok és egyéb, vonatjukra várakozó utasok lézengő csapata gyűlt körük. Mivel a veszekedés angolul folyt és nem értették, abban reménykedtek, hogy a testi ellenségeskedés mingyárt kezdetét veszi.

- Kedves uram - mondta Arisztid, - igazán nem értem önt. Húsz éven át aljas gyanúval illet egy ártatlan és erényes asszonyt. Felesége találkozik egy megértő lélekkel és ön ráakad, mikor éppen elsírja ennek egy élet szerelmét és kétségbeesését. Most ön még erősebben gyanakszik. Azt mondja nekem, ad ezer fontot, hogy vigyem el magammal. Szavánál fogom. Erre össze akar taposni. Becsületesemre! ez nem észszerű.

Ducksmith úr kabátja hajtókájánál megragadta Arisztidet. Lihegő várakozás futott körül a tömegen. De Arisztid felismerte a most vérbenforgó szemek gyötrelmes könyörgését.

- A feleségemet! - mondta rekedten. - A feleségemet akarom. Nem élhetek nélküle. Adja vissza nekem. Hol van?

- Okosabban tenné, ha átkutatná az állomást - mondta Arisztid.

A nehéz ember hatalmas marka öntudatlanul megrázta Arisztidet, mint ahogy egy gyermek a babáját megrázza.

- Adja vissza. Adja vissza, ha mondom! A feleségem nem bánja meg.

- Esküszik rá? - kérdezte villámgyorsan Arisztid.

- Esküszöm, az Istenre. Hol van!

Arisztid kiszabadította magát, kezével könnyedén Perigueux felé intett és nyájasan mosolygott.

- A szálloda társalgójában várja, hogy ön térdre boruljon előtte.

Ducksmith úr karjánál fogva megragadta.

- Jöjjön vissza velem. Ha hazudik, megölöm.

- És a poggyász? - vetette ellene Arisztid.

- Ördög vigye a poggyászt! - mondta Ducksmith úr és magával húzta Arisztidet, ki az állomásról.

Egy kocsit gyorsan a szállodába vitte őket. Ducksmith úr úgy rohant be a társalgóba, mint egy potrohos tengerinyúl. Mikor Arisztid pár másodperc múlva belépett, egymás karjába zárva találta őket.

Az este egyedül indultak el Angliába, Arisztid pedig visszatért a Pujol Ügynökség igazgatóságába. És roppant nagyra volt vele, hogy ilyen csodát művelt.

- Egyet nem értek - mondtam, miután Arisztid befejezte e történetet, - hogy jutott ez az állszöktetés a maga bolondos eszébe? Mit látott, mikor Ducksmith hálósobájába benézett?

- Ó, öregem, ezt persze nem mondtam el. Ha elmondtam volna, nem lepte volna meg, amit tettem. Olyasmit láttam, ami megolvastotta volna egy kő szívét is. Ducksmith-et láttam az ágyán henteregni és úgy zokogni, mintha a szíve megszakadna. Szánalommal töltötte el a lelkemet. Azt mondtam: „Ha az érzéketlenségnek ez a hegysége ily gyötrelmesen tud sírni és zokogni, azért van, mert szerelmes és én, Arisztid, ébresztettem fel újra ezt a szerelmet.”

- Akkor - mondtam én, - az ördögbe is, vitte volna oda Ducksmithnét és hagyta volna őket egyedül.

Arisztid felugrott a székéről és gyorsan felvetette mindkét karját.

- Istenem! - kiáltott fel. - Ti angolok! Bájjos népség vagytok, de nincs bennetek regényesség. Nincs bennetek drámai érzék. Hadd töltsék magamnak még egy pohár whiskyt szódával.

NYOLCADIK FEJEZET AZ ÁLLHATATLAN ISTENNŐ

Jusson eszünkbe, hogy Arisztidnek öreg szülei voltak, megbarnult és barázdásarcú gyermekei az anyaföldnek, kik egész életüket Aigues-Mortes magányában töltötték, e kis megerősített, elhagyott városban Provansz sós mocsarai közepette. Noha avval az értetlen csodálkozással tekintettek Arisztidre, ahogyan egy alligátor-házaspár tekinthet egy pávaszemű pillangóra, mely kétségtelenül az ő sarjadéka, de a sors szeszélye folytán mégis olyan más; s noha Arisztid gondolkozásának és indulatainak minden fokozatában magasan fejük felett lebegett, a kölcsönös érzelmi kötelék erős és tartós maradt. Alig mult el év, hogy Arisztid ne igyekezett volna valamikép délre, meglátogatni „öregeit”, ahogyan becézön nevezte őket; s valahányszor a szerencse néhány mosolyát ráhintette, közülök legalább is egy-kettő biztosan eljutott Aigues-Mortes-ba, teszem fel, egy ezüsfogantyús esernyő képében apja számára, vagy valami megveszekedett párizsi kalap képében az öreg dáma vasárnapi öltözkééhez. Pujol úrnak és Pujolné asszonynak volt egy ereklye-gyűjteményük e használatlan tárgyakból s életük büszkesége ez volt. Arisztid teljességgel érthetetlen volt, de jó fiú. Franciaországban ritkák a rossz fiúk.

Hanem egy alkalommal Arisztid egyszerűen majdnem megölte az ő „öregeit”. Egy boríték érkezett tőle két símogató, kékes, nagy papír-szelettel, melyekről - mikor riadt szemük megvizsgálta - kisült, hogy két ezerfrankos bankjegy. Istenem! Mi történt? Arisztid kirabolta a Francia Bankot? Megbénultan álltak s csak akkor nyerték vissza mozgási képességüket, mikor egy szomszéd azt javasolta, hogy olvassák el a kíséző levelet. Ez sem magyarázta meg nagyon világosan a dolgokat. Aix-Les-Bains-ben van, egy olyan helyen, melynek soha hírért sem hallották és nagyon jól boldogul. Az Európa Szállodában tartózkodik, melyben Viktória királynő is (Viktória királynőről hallottak) szívesen lakott; csillogó tagja a pompás nagyvilági életnek; s ha „öregei” vásárolnának a mellékelt csekélységből egy kis süteményt és néhány palack finom bort, hogy megünnepeljék az ő sikereit, ezt úgy tekintené, mint egy szerető fiú jutalmát. De idősb Pujol bár csodálkozott rajta, fia honnan a pokolból halászhatta ki ezt a sok pénzt, nem vesztegette el feslett tobzódásra. A nyolcvan fontot a bankba vitte s a mulandó papirozt száz darab maradandó aranyra váltotta és hazavitte egy zacskóban, mely furcsán kidúdorodott gyapjúujjasa alól; otthon aztán hosszú életének többi megtakarított pénzével együtt a házastársi ágy matracába rejtette.

- Ha csak nem lopta - sóhajtotta az anya.

- Baj is az, mikor itt teljes biztonságban be van varrva - mondta az öreg ember. - Itt senki sem találhatja meg.

A provanszi paraszt époly értelmes és gyakorlati, mint a skót bányász, és ha a tündérek békében hagynák, egyáltalán semmiképpen sem hatna a maga származékainak képzeletére; de minden más társánál a világon hajlamosabb rá, hogy ivadékaik közt természetellenes „kicsérült gyerekek” akadjanak s ez - noha néprajzilag teljesen új tétel - sok minden furcsa dolgot megmagyaráz, többek között a mi szitakötő barátunkat, Pujol Arisztidet is.

Arisztid azonban, mondjuk meg már az elején, nem lopta a pénzt. Ehhez a két ezreshez (és még sokkal-sokkal többhöz) becsületes úton jutott. Nem hazudott, mikor azt mondta, hogy Aix-les-Bains-ben az Európa Szállodában tartózkodik, melyet megtisztelt a megboldogult Viktória királynő is (a fontoskodó szabatosság azonban megkívánja azt a helyreigazítást, hogy a felséges asszony az árnyékos út túlsó oldalán a Viktória-villát, a szálloda melléképületét bérelte; de hiszen ez nem fontos: egy szálloda és melléképülete egyre megy); s akkor sem hazudott, mikor roppant sikereivel kérkedett. Arisztid pompásan élt. Először életében és a mai

napig, mikor ezt írom, egyszersmind utoljára is, megvalósította fénytelen éveinek ragyogó látomásait. A bámulatosan gazdag emberek életét élte. Pezsgőt ihatott - nem azt a ti nyomorúságos herba-teátokat, literenként öt frankért, - hanem igazi pezsgőt mesés áron, melynek címkéjén rajta a szüret éve és hogy amerikai vagy angol ízlés számára készült-e; pazarul megebédelhetett a gazdagok és szépek között a Casino éttermeiben vagy Nicola-nál, a vendéglősök fejedelménél; elragadó ruhákba öltözködhetett; bérkocsiba szállhatott és hajtathatott, ahova akart és nem kellett törődnie vele, mibe került; és ötfrankosokat osztogathatott a sánta koldusoknak. Gazdag vérmérsékletének megfelelően két kézzel szórta pénzét; miért is ne, mikor feneketlen kútból merítette vagyonát? Az eljárás oly egyszerű, oly biztos volt. Egyebet sem kellett tenni, csak hinni azokban a kártyákban, amelyekre az ember pénzét felteszi. Ha az ember biztos benne, hogy nyer, hát nyer. Mi sem könnyebb.

Aix-les-Bins-be Genuából került, mikor éppen valami szabadalmazott tüzelőszerrel foglalkozó bizományi ügynöksége siralmas véget ért; és zsebében két magányos arany azt csörögte, hogy több vagyona nincs is. Minthogy azokban az időkben még nem kellett az embernek születési-, házassági- és egészségi-bizonyítványát, meg folyószámla-kivonatát bemutatni, hogy a bakkarát-termekbe bebocsássák. Arisztid lefizette a maga két frankját és légvonalban a játékasztalhoz röpiült. Attól tartok, Arisztid hazardjátékos volt. Akkor volt a legboldogabb, ha mindenét kockára tette; egész élete szerencsejáték volt, melyben a Gondviselés adta a bankot. Mielőtt az éj véget ért, két aranyát ötvenre változtatta át. Másnap ötszáz lett belőlük. A hét végére ruhái tele voltak tömve bankjegyekkel, melyeknek értéke olyan szédítő összegre rúgott, hogy nem is volt szükség a megszámlálására. Híres ember lett belőle és az emberek oldalba bökték egymást, ha elment mellettük. Arisztid meg gögösen ment el mellettük, hátravetett fejjel, hegyes szakállának vége pedig vidáman táncolt a levegőben.

Egy augusztus délelőtt, sikere tetőpontjának idején, az Európa Szálloda árnyékos pázsitján egy fonott székben henyélve találjuk. Fehér kecskebőr cipőt viselt - ezzel kezdem, mert ez volt személyiségének első pontja, mely a néző figyelmét magára vonta, - lilaselyem félharisnyát, fehér flanelt öltönyt cikcacos fekete csikkal, zafir- és gyémánttűvel megerősített lila nyakkendőt, meg hetyke panamakalapot. Térdén a *Matin* feküdt, balkezének ujjai illatos szivart tartottak, jobbjára pedig a levegőben volt, mert beszélgetett. Két hölgyel beszélgetett, kik közelében ültek; az egyik szelíd tekintetű, feketébe öltözött ötven éves angol asszony; a másik ennek leánya, egy gyönyörű huszonnégy éves leány. Hogy Arisztid odarepüljön a női bájához, mint éjipille a gyertyához, az lényének törvénye volt; a szemellátható eredmény pedig, hogy ott feküdjön perzselt szárnyal Errington kisasszony lábai előtt. A leány bájai abból a felvidítő fajtából valók voltak, amely iránt Arisztid legfogékonyabb volt. Tojásdad arca volt; kicsi szája összegyűrt rózsaszirmokhoz hasonlított (Arisztid maga írta így le); arcbőre az elefántcsont és barackvirág keveredése (ez ismét Arisztid); egyenes kis orra; esedező mély kék szemét hosszú szempilla fátyolozta be; tiszta homloka körül pedig sötét haja igézően röpködött. Bájos alakja volt s fehér piké szoknyája alatt karcsú lábát egész Aix-les-Bains irigyelte és bámulta egyszersmind.

Arisztid beszélt. A hölgyek hallgatták és nyilván mulattak. A mesterkéletlen szállodai élet folytán keveredett velük ismeretsége. Mint gazdag ember és könnyelmű játékos, ki ötszáz aranyat adott a bankért annál az asztalnál, hol öt arany a legkisebb tét és kifosztotta a pointeuröket, szükségesnek érezte, hogy kimagyarazza magát. Attól félek, letért az igazság keskeny ösvényéről.

- Milyen kitűnően beszél angolul - jegyezte meg Errington kisasszony, mikor Arisztid befejezte szónoklatát és szivarját szájába vette. A lánynak lágy mélyalt hangja volt.

- Sokat forogtam angol társaságban gyermekkorom óta - felelte a legelőkelőbbben Arisztid. - Sok angol családhoz és az angol parlament sok tagjához volt szerencsém.

Errington kisasszony nevetett: - A mi képviselőink, kissé vegyes társaság, Pujol úr.

- Az én szememben az angol parlament tagja annyi mint: előkelő konzervatív férfiú. A többieket nem ismerem el - mondta Arisztid.

- Nekünk, sajnós, el kell őket ismernünk - mondta mosolyogva az idősebb hölgy.

- De nem társadalmilag, asszonyom. Léteznek, mint szolgálai tényezői a törvényhozás gépezetének; de ez az egész. - Úgy felfuvalkodott, mintha a Montmorency- és Coligny-családok vére pezsegne ereiben. - Nem hívjuk meg őket szalónjainkba. Nem engedjük meg, hogy elvegyék leányainkat. Csak éppen, hogy udvarias hidegséggel üdvözljük őket, ha az uccán elme gyünk mellettük.

- Meglepő - mondta Errington kisasszony, - milyen erősen megvan az arisztokratikus elv a köztársasági Franciaországban. Itt van például a mi barátunk, Lussigny gróf...

Pujol Arisztid felhőtlen homloka egy pillanatra elborult. Nem szerette Lussigny gróft.

- Lussigny úrnál - vágta közbe - ez előítélet kérdése és nem elv.

- És önnél?

- Egy élet észszerűen megalapozott bölcselete, kisasszonyom - felelte Arisztid. Aztán Erringtonnéhez fordult.

- Mióta ismerik Lussigny urat, asszonyom?

Az asszony leányára nézett: - Monte Carlo-ban volt, tavaly előtt télen, ugy-e, Betty? Azóta gyakran találkoztunk vele Angliában és Párizsban. Ép mostanában Trouville-ban akadtunk vele össze. Elragadó ember, nem gondolja?

- Nagy játékos - mondta Arisztid.

Errington Betty ismét nevetett: - De hiszen ön is. Mama is. Én is, a magam szerény módján.

- Mi szórakozásból játszunk - mondta fenhéjazón Arisztid.

- Én biztosan nem! - kiáltott fel vidáman csillogó szemmel Betty kisasszony. Imádnivaló volt.

- Mikor én az én megvetett ötfrankosomat leteszem az asztalra, kétségbeesetten nyerni akarok s ha az a borzalmas croupier begereblyézi, szeretnék rávágni... Igen, szeretnék jól vágni rá.

- És ha nyer?

- Attól tartok, akkor teljesen elfelejtem a croupier-t - mondta Betty kisasszony.

Anyja elnézően mosolygott és összenézett Arisztiddal. Ez tetszett Arisztidnek; megvolt benne a bizalmasság valami kellemes, parányi adaga. Megerősítette barátságos viszonyát az anyával. Hogy mi szándéka volt a lányt illetőleg, nem tudta. De bizonyára nem volt rossz szándéka. Mert déli vére, a latin hagyományok és „bánja az ördög” nevelése ellenére, noha talán nem ütötte meg az erkölcsnek istenadta s ezért páratlan angol mértékét, Arisztid becsületes lélek volt; továbbá, részben köztük való tanügyi tartózkodása következtében, részben abból a gyermekkori imádatból, mellyel a marseillei kávéház agyonhajsolt kis vadásza azokat a nyílt, fehérarcú északi istennőket nézte, kik gyors, tiszta nyelvükön beszélve mentek el mellette, valami különös rajongó tisztelet fejlődött ki benne az angol leányok iránt. Sőt ez a tisztelet kiterjedt általában az angol hölgyekre. Furcsa életkörülményei folytán ezek voltak az egyetlen nála magasabb társadalmi osztályhoz tartozó nők, akikkel mint hasonszőrűekkel érintkezett. Tehát nem volt semmi aljas szándéka Errington Betty kisasszonyt illetőleg. Másfelől, a házasság gondolata idáig nem is jutott eszébe. Amint látják, a francia és angol vagy amerikai férfi teljesen különböző szemszögből nézik a házasságot. A becsületes hajlamú angolszász, ha egy csinos lány vonzza, tüstént a házasság lehetőségére gondol; s ha e lehetőség végtelenül távol

esik, regényes szerelemmel ábrándozik róla külföldi magányos sétáin vagy álmatlan éjszakaín, de jelenlétében oly ostoba és komor, mint egy imént horogra került pisztráng. Az époly becsületes gall semmi effélét sem csinál. A vonzalom maga már kalandra ösztökéli. Udvarol, csak éppen mert Ádám egészséges fiának természete, hogy udvaroljon Éva csinos lányának. A jelenben él. A többi nem fontos. A véletlenre bízza. Értsük meg, nem a mély szenvedélyről beszélek - mert az egészen más lapra tartozik, - hanem a felületesebb nemi vonzalmakról, melyeket az angol faj, sokszor legnagyobb szerencsétlenségére, oly komolyan és szigorúan ítél meg, míg a latin könnyű szívvel az emberi élet lényegéhez tartozó, de múló jelenségnek tekinti. Arisztid a világon a legnagyobb tisztelettel udvarolt Errington Bettynek, mert nem állhatta meg, hogy ne tegye. - Mennydörgős mennykő! - kiáltott fel, mikor brit szempontból beszéltem vele e dologról - ti, angolok, akiket mindig igyekszem megérteni és sohasem tudok megérteni, olyan mulatságosak vagytok! Nézze, sértő lett volna Errington Betty kisasszonyra, a tavasz e bíboros jácintjára, mert az volt, ha az ember nem udvarol neki. A szerelem olyan a szép nőnek, mint a záporosó a jácintoknak. Jön és megy. Másik jön. Nem baj! De a zápor szükséges... Ó, szent együgyűség, mikor fogja végre megérteni?

Mindezt azért mondtam el, hogy olyan világosan megmagyarázzam, amennyire csak sikerülhet egy angol embernek, aki provansz e kicserélt gyermekének bizalmasa, Pujol Arisztid magatartását az édes és ártatlan Errington Bettyvel szemben, kinek szája a gyűrött rózsaszíromhoz hasonló, arcbőre elefántcsont és barackvirág keverék, hangja lágy mélyalt, stb., stb., stb., a fenti dísztelen leírás szerint és aszerint, ahogyan a dús képzelet maga elé festheti ama pujoli túlzásokból, melyek engem, e történetek jelentéktelen elbeszélőjét, elkápráztattak és lenyűgöztek.

- Attól tartok, teljesen elfelejttem a croupier-t, - mondta Betty.

- Nem jut eszébe valaki, aki önnek szerencsét hoz? - kérdezte Arisztid. Ledobta a *Matin*-t a pázsitra és székében kétrét hajolva komolyan nézett a lányra. - Mult éjjel öt aranyat tett az én bankomba...

- És negyvenet nyertem. Meg tudtam volna ölelni.

- Mért nem tette? Ó! - Karját magasan széttárta. - Mit vesztettem!

- Betty! - kiáltott fel Erringtonné.

- Sajnos, asszonyom - mondta Arisztid, - ez a mi mesterkélts civilizációnk átka. Annyiszor megakadályozza az indulat őszinte kifejezését!

- Megbocsát, Pujol ur - mondta szárazon Erringtonné, - de azt hiszem, a mi mesterkélts civilizációnknak megvannak a maga előnyei.

- Ha viszont ön is megbocsát nekem - mondta Arisztid. - Egy kétes egyént látok közeledni.

Egy férfi lépett a társasághoz, széles mozdulattal levette szalmakalapját és jobb hóna alá csapta; most láthatóvá vált meglepően lapos feje, melyen a rövidre nyírt haj kefeszerűen felállott. Jelentéktelen sápadt arcának valami egyéni jelleget adott bajúsza, melynek vége szeme irányában fel volt pederve, és monoklija, melynek teknőcháj foglalata volt. Ruhája (inasa tévedése folytán, mert hiába, az inasok is csak emberek) tegnap még meglehetősen fehér flanel lehetett.

- Asszonyom! Kisasszony! - Elragadó bájjal fogott kezét. - Uram! - Mereven meghajolt. Arisztid kellő szertartásossággal megemelte panama-kalapját. - Szabad önökhöz csatlakoznom?

- Örömmel látjuk, Lussigny úr - mondta Erringtonné.

Lussigny széket hozott és leült.

- Hány órákor feküdt le tegnap éjjel? - kérdezte Errington Betty. Tökéletesen és tisztán beszélt franciául; anyja szintúgy.

- Nemsokára, hogy elváltunk; nekem meglehetősen korán, de önöknek későn. És mégis olyan színben van most, mintha naplementekor feküdt volna le és hajnalkor kelt volna fel.

Az a pillantás, mellyel Betty kisasszony e bókra válaszolt, dühvel töltötte el Arisztidet. Mi jogon kapott Lussigny gróf, aki brazil Rastaquouere-ekkel és párfümmös keleti bizonytalan alakokkal érintkezik, ily pillantást Errington Bettytől?

- Ha a kisasszony ily üdének látszhat Aix mesterkéltségében - mondta Arisztid, - van-e a világon valami imádni való, amire nem hasonlít somersetshirei otthonának mesterkéletlenségében?

- Ön el sem képzelheti, uram - mondta a gróf, - de én abban a kiváltságban részesültem, hogy láthattam.

- Remélem, Pujol úr is meglátogat minket falusi otthonunkban, ha majd visszatérünk - mondta békítő szándékkal Erringtonné. - Szerény, de a régi világból való és családjuk száz meg száz év óta.

- Ó, azok a régi angol otthonok! - mondta Arisztid.

- Szeretne hallani róla?

- Nagyon.

Székét udvariasan vagy egy lábbal közelebb húzta a szelíd hölgyhöz; Lussigny úr tüstént visszaélt e mozdulattal és közelebb húzódott Betty kisasszonyhoz. Arisztid egyik fülével udvariasan Erringtonné hallgatta, másikkal pedig dühösen és tehetetlenül az elkülönült pár suttagó beszélgetését.

Most egy regény esett le a hölgy öléből. Arisztid talpra ugrott és visszaadta. És állva maradt. Erringtonné megnézte óráját. A villásreggeli ideje közeledett. Ő is felkelt. Arisztid egy-két lépésnyire félrevonta.

- Kedves Erringtonné asszony - kezdte angolul, - nem akarnék tolakodó lenni, de ön csöndes somerseti otthonukból jön, gyönyörű lánya meg fiatal és tapasztalatlan, én pedig nagyvilági férfi vagyok, ki Európa minden társaságában megfordultam: szabad arra intennem, hogy ne engedjék nagyon is közelükbe Lussigny grófot?

Az asszony aggódalmas arccal fordult hozzá: - Pujol úr, van valami kifogása a gróf ellen?

Arisztid a déliek széles és kifejező vállvonításával válaszolt:

- Én nagyban játszom a magam multságára... Ismerem a főbb játékosokat, az előkelőket. Az ő szemükben Lussigny úr hírneve nem szeplőtlen.

- Ön nagyon megijeszt - mondta nyugtalanul Erringtonné.

- Én csak azt akarom, hogy résen legyen - mondta Arisztid.

A másik kettő is felállt, utánuk jött és utólérte őket. A szálloda bejáratánál a hölgyek elváltak a körülményesen köszönő uraktól. Mikor ezek egyedül maradtak, egymásra néztek.

- Uram!

- Uram.

Mindegyik megemelte kalapját, sarkonfordult és ment a maga dolgára. Arisztid a Carnot téri kávéházba vonult, mely a fehér Fürdőházzal szemben fekszik s el volt telve avval a komoly érzéssel, hogy megtette kötelességét. Szörnyű lenne, ha ez az angol damaszkuszi rózsa oly

undok egyén prédájává válnék, mint amilyen Lussigny gróf. Arisztid gyalázatos dolgokkal gyanúsította meg a grófot. Ha csak bizonyítékai volnának? De a szerencse, mely mindég kedvezett neki, hozzá szegődött. Egyenest egy asztalhoz vezette a terras első sorában, hol egy fekete hajú, csinos, bár durvaarcú ifjú ült, mélyen elgondolkozva egy pohár érintetlen sör előtt. Arisztid közeledtére felemelte fejét, mosolygott, intett neki és így szólt: - Jónapot. Nem csatlakoznék hozzám?

Arisztid barátságosan elfogadta a meghívást és leült. A fiatal ember szintén szállodai ismerős volt, egy bizonyos Miller Jenő Atlanta-ból, az Amerikai Egyesült Államok Georgia nevű tartományának fővárosából. Arisztid megkedvelte az ifjút, ki különös keveréke volt az agyafúrtságnak és a naívságnak. Huszonnyolc éves volt; óriási cipőgyárat vezetett társával, egy másik ifjúval együtt, és emésztő szenvedéllyel szerette a festett üvegablakokat. Könyvek-ből ismerte Európa régi színes üvegablakainak minden négyzetdeciméterét. De csak hat hét előtt jött át először az Atlanti-óceánon és miután mértéktelenül átengedte magát vágyakozásának, egy kis ideig Aix-les-Bains-ben megpihent, hogy kiheverje esztétikai emésztési zavarait. E kellemes helyzetet a maga nemes korához illőnek találta. Legutóbb ő is összeakadt Lussigny gróffal. Innen ama gondolatokba merülés, melyben Arisztid felfedezte. Nos, az a tény, hogy az észak észak, a dél pedig dél és hogy e kettő sosem fog találkozni, olyan tétel, melyet nagyon is kevésbé vesznek tekintetbe. Ha majd valamikor visszavonulhatok unalmas, de egész embert követelő foglalkozásomtól, tea-ügynökségemtől a City-ben, azt hiszem, írok egy újságcikket erről a tárgyról. Bármint lesz is, azt az elméletet vallom, hogy minden nemzet északi embereinek közös jellemző vonásai vannak és minden nemzet déli embereinek is közös jellemző vonásai vannak; és hogy minden egyes esetben ezek a közös jellemző vonások okozzák, hogy észak keresi és megéri északot, dél pedig délt keresi és érti meg. Nem akarok jobban belemélyedni ebbe az általános tételbe, de mint egyes példát megállapítom, hogy a délvidéki amerikai és délvidéki francia erős vonzalmat éreztek egymás iránt. Miller Jenőben megvolt Pujol Arisztid bátor nyíltsága.

- Én hozzá voltam szokva, hogy kissé lenéztek Európára, mint olyan helyre, hol az emberek semmit sem tudnak - mondta. - Minket arra szoktatnak, hogy azt gondoljuk, kialudt tűzhányó, pedig nem igaz. Életben van. Istenemre! Nagyon is él. Maga a pokol, egy limburgi sajt alakjában. Szeretném, ha egész Atlanta és Georgia lakossága átjönne, csak hogy lássa. Sok mindent lehet itt tanulni. Azt hittem én tudok vigyázni magamra, de az a teknőchéjszemű gróf tegnap éjjel megtanított, hogy nem tudok. Kivett a zsebemből kétezeröttszáz dollárt...

- Hogyan? - kérdezte hevesen Arisztid.

- Écarté-val.

Arisztid rácsapott az asztalra és francia meg provanszi szitkokat hallatott, melyeket Miller Jenő egyáltalán nem értett; de az ifjú ösztönszerűen érezte, hogy ezek hasznos, lélekmentő káromkodások és maga is megkönnyebbült.

- Écarté! Écarté-t játszott Lessigny-vel? de kedves ifjú barátom, konyít maga az écarté-hoz?

- Természetesen. Gyerekkoromban sokat játsztam nővéreimmel.

- Ismeri a játékszabályokat?

- A micsodát?

- A játék alaki törvényeit... a kártyák félretevésének szabályait...

- Sohasem hallottam róluk - mondta Miller Jenő.

- Pedig azok olyan változtathatatlanok, akár Napoleon törvénykönyve! - kiáltott fel Arisztid. - Az ember nem játszhat, ha nem ismeri őket. Akárcsak sakkozna, anélkül, hogy a húzásokat ismerné.

- Nem tehetek róla - mondta az ifjú.

- Hát akkor ne játsszon többé écarté-t.

- Kell játszanom - mondta Miller.

- Hogyan?

- Kell. Megállapodtam, hogy revanst kapok ma délután, a nappali szobámban, a szállodában.

- Hiszen ez ostobaság!

Arisztid karjának kanyarulata prizmatikus összevisszaságot teremtett egy italokkal megrakott tálcán, melyet a pincér éppen a szomszéd asztal mellett ülő családnak hozott. - Ostobaság! - kiáltotta ismét, mihelyt a rend bocsánatkéréssel és pénzügyileg helyreállítattott. - Maga az a bárány, amely önként megy, hogy lenyírják a gyapját.

- Megállapodtam - mondta Miller. - És még sosem szívtam vissza egy megállapodást odahaza, hát itt sem kezdem el.

Arisztid érvelt. Folyton érvelt, miközben gépiesen felhajtott négy pohár vermuth-cassis-t s e roppant mennyiségű fekete-ribizkeszirup után felkelt és magával vitte az ifjút Nicola-hoz, ahol a villásreggeli alatt folytatta az érvelést. De Miller Jenő csak egyetlen engedményt tett: hogy Arisztid jelen legyen a találkozáson, az ő kártyájára tegyen s így (a francia játék szabályai folytán) jogában álljon irányítani játékát. Arisztid beleegyezett és megtömte barátját játékszabályokkal meg libamáj-pástétommal.

A gróf meglehetősen elkomorult, mikor Pujol Arisztidet Miller nappali szobájában találta. Hanem nem utasíthatta vissza, hogy részt vegyen a játékban. Leültek hárman, Arisztid Miller mellé, úgyhogy áttekinthette kártyáit és rámutatva megjelölhette azt, amelyiket tanácsos volt kijátszani. A szerencse Miller Jenőnek kedvezett. A gróf homloka még jobban elkomorult.

- Ön a maga szerencsését átadja a barátjának, Pujol úr - mondta, miközben osztott.

- Szüksége van rá - mondta Arisztid.

- A király - mondta a gróf és felvetette a királyt.

A gróf megnyerte az összes ütéseket és maga felé septe a betétet. Ekkor a szerencse gyorsan és határozottan elhagyta Miller urat. Amellett, hogy a gróf bámulatosan finom játékos volt, bámulatosan jó kártyái is voltak. Az összehajtott bankjegyek halma előtte egyre emelkedett. Arisztid izgalmában szakállát cibálta. Egyszerre, mikor a gróf ütőkártyának királyt adott ki, Arisztid úgy talpra ugrott, hogy feldöntötte maga mögött a széket.

- Ön csal, uram. Csal!

- Uram! - kiáltott a megsértett játékos.

- Eldugott királyokat és ezáltal hatálytalanította az emelést. Megfigyeltem. Most megfogom - kiáltotta nagy izgalommal Arisztid. - Pizkos csaló! Most a kezemben van! - tette hozzá franciául.

- Uram - mondta méltóságosan Lussigny gróf, miközben kabátja zsebébe tömkölte nyereségét. - Ön megsért engem. Ez gyalázat. Két barátom majd felkeresi.

- És Miller úr meg én majd átrúgjuk őket a Revard-hegyen.

- Úriemberekkel nem lehet így bánni. - Millerhez fordult és tökéletlen angol tudásával gögösen kérdezte: - Ön is látta a csalást, ön maga?

- Azt nem mondhatom - felelte az ifjú. - Másfelől azonban a királyoknak ez a fáklyásmenete nem látszik egészen természetesnek.

- De ön nem látott semmit! Rendben van!

- De én láttam. Nem elég az, mi? - ordította Arisztid és ujjával a gróf arca előtt hadonászott. - Idejön és azt hiszi, mi sem könnyebb, mint idegen ifjakat megcsalni, akik nem ismerik az ecarté szabályait. Idejön és azt hiszi, megkaparinthat fiatal, gazdag, angol kisasszonyokat. Ó, piszkos tolvaj! Nem gondolta, hogy Pujol Arisztiddal gyűlik meg a baja. Lussigny grófnak hívta magát. Ugyan! Jól tudom - nem tudta ugyan, dehát az mindegy, - hogy iratai a rendőrkapitány kezében vannak. Majd megszerzem azokat az iratokat. Lepine úr jóbarátom. Minden ősszel együtt vadászunk. Ahá! Csak küldje el nékem azt a két akasztófa-virágot, majd meglátja, mit csinálok velük.

Lussigny gróf bajúszának végét csaknem homlokáig pederte és felkapta kalapját.

- Barátaim katonatisztek lesznek a francia hadsereg egyenruhájában - mondta az ajtónál.

- Enyimek pedig csendőrök - vágta vissza Arisztid. - Szent Isten! - kiáltott fel, miután a gróf elhagyta a szobát - engedték, hogy elvigye a pénzt!

- Nem tesz semmit. Úgy sem sokat vitt - mondta az ifjú Miller. - De sokat vitt volna, ha ön nincs itt. Ha valaha viszontszolgálatjára lehetek, csak szóljon.

Arisztid kiment, hogy Errington-ék után nézzen. De nem tudta megtalálni őket. Csak késő délután találkozott Erringtonnéval a szálloda csarnokában. Félrevonta egy sarokba és a maga heves, meggondolatlan módján mindent elmondott. Erringtonné elhalványodva, nagy aggodalomban hallgatta.

- A lányom eljegyezte magát vele. Éppen most tudtam meg - dadogta.

- Eljegyezte? Ó, az a gazember! - E pillanatban kétségbeesetten, veszetten, féltékenyen szerelmes volt Errington Bettybe. - Ó, a piszkos fráter! Lássuk csak! Ezt az eljegyzést fel kell bontani. Most rögtön! Ön az anyja.

- Betty semmi rosszat sem fog elhinni róla.

- Elmondja neki ezt. Csapás lesz, de...

Erringtonné egy zsebkendőt morzsolt gyámoltalanul ujjai között. - Betty el van vakulva. Nem fogja elhinni. - Esdeklőn nézett Arisztidre: - Ó, Pujol úr mit csináljak? Lássá, Bettynek megvan a maga vagyona és elmúlt huszonegy éves. Én tehetetlen vagyok.

- Találkozni akarok az ő két barátjával - kiáltotta fel Arisztid fenségesen, - és megölöm őt. Meglátja!

- Ó, párbaj! Nem! Mily borzasztó! - kiáltott fel elrémülve a szelíd hölgy.

Arisztid sétatálcájával drámai módon átdöfött egy ív ujságpapírt, melyet egy asztalról kapott fel. - Így fogom átszűrni - Arisztid kezében soha életében nem volt vitór, - és mikor meg lesz halva, az ön szépséges leánya majd megköszöni nekem, hogy megmentettem egy ilyen undok fickótól.

- De nem szabad párbajoznia. Nagyon is borzasztó lenne. Nincs más mód?

- Először a lányával kell tanácskoznia - mondta Arisztid.

Miller Jenővel együtt ebédelt a szállodában. Sem Erringtonék, sem Lussigny gróf nem voltak láthatók. Hanem ebéd után megtalálta Erringtonnét, ki a csarnokban várt rá. Kisétáltak a kert csöndjébe. Túlságosan izgatott volt ahhoz, hogy ebédelhessen, magyarázta, minthogy borzasztó jelenete volt Bettyvel. Semmi sem fogja meggyőzni szerelmese bűnösségéről, csak a feltétlen bizonyítékok. A világ tele van rágalmozó nyelvekkel; a legnemesebb és legtisztább sem menekül meg előlük. Ami őt illeti, sosem érezte magát jól Lussigny gróf társaságában. Azt is megfigyelte, hogy a gróf mindég elkerülte a legelőkelőbb franciákat a szállodában. Bármit adna érte, hogy leányát megmentse. Sírt.

- És az a szerencsétlen leány kompromittáló leveleket írt neki - panaszkolta.

- Azokat vissza kell szerezni.

- De hogyan? Ó, Pujol úr, gondolja, hogy elfogadna értük pénzt?

- Egy ilyen gazember elfogadna pénzt halott anyja lepléért is - mondta Arisztid.

- Ezer fontot?

Nagyon zavartnak és tehetetlennek látszott az ívlámpák kékes fényében. Arisztid szíve megesejt rajta. Ismerte ezt a típust: a vidéki Anglia kedves úriasszonyát, ki a kontinensre jön, hogy bájos leánya lássson valamit az életből; és szentül meg van győződve, hogy a külföldi fürdőhelyek époly ártatlanok, mint a maga félreeső faluja.

- Az sok pénz, kedves asszonyom - mondta Arisztid.

- Meglehetősen jól bírom magamat - mondta Erringtonné.

Arisztid elgondolkozott. Ha kisebb összeget kínálnak, a gróf valószínűleg ridegen visszautasítja. De egy olyan iparlovagnak, amilyennek a grófot ismeri, a biztos ezer font nagy kísértés lesz. És végül is, mit jelent ezer font egy gazdag angol asszonynak?

- Asszonyom, ha ezer fontot kínál neki a levelekért, meg egy írott vallomásért, hogy ő nem Lussigny gróf, hanem valami közönséges kalandor, a jóhírembe fogadok, hogy elfogadja.

Pár percig hallgatagon mentek tovább; a szomszédos Villa des Fleur-ben elkezdődött az opera és hangok lebegtek át a csöndes augusztusi levegőn. Kisidő múlva az asszony megállt és Arisztid ruhaujjára tette kezét.

- Pujol úr, én eddig még sosem kerültem szembe ilyen ügyekkel. Vállalná helyettem ezt a kényes és nehéz dolgot?

- Asszonyom, az én életem az ön rendelkezésére áll, meg bájos leánya rendelkezésére.

Az asszony megszorította kezét. - Hála Istennek, hogy egy barátot találtam ezen a szörnyű helyen, - mondta szaggatottan, - Hadd menjek be. - S mikor a télikertbe értek, azt mondta: - Várjon meg itt.

Belépett a liftbe. Arisztid várt. Nemsokára leszállt a lift és Erringtonné egy papírszelettel kezében tűnt elő.

- Pujol úr, itt egy átadóra szóló csekk ezer fontról. Szerezze meg a leveleket meg a vallomást, ha tudja és egy anya áldása fogja kísérni.

Ott hagyta Arisztidet és ismét felment a liften. Arisztid szerelemre és élő drámára szomjúhozva, Lussigny gróf iránti szentségtelen gyűlöletében, vállalkozón fejébe gyűrte puha fekete kalapját és gögösen belépett a Villa des Fleur-be. Mikor elment a lovacsás asztalok körül ülő csöcselék mellett - mert ez még a lovacsák ideje volt, nem pedig az ezeknek megfelelő mai ruletté, - egy aranyat dobott az ötös mezőre, megvárta, hogy a crupier odataszítsa nyereségét,

hét aranyat, meg azt az egyet, melyet e fehér lovacskára tett, s aztán besétált a bakkaraterembe. Az asztal végén egy bankot kiáltottak ki harminc aranyért.

- Negyven - mondta Arisztid.

- Tehát negyven arany - kiáltotta a croupier, miután senki sem kínált többet.

Arisztid elfoglalta a bankár helyét és letette negyven aranyát. Amint végignézett a hosszú asztalon, látta, hogy Lussigny gróf ott ül a pointörök között. A két férfi kihívóan nézett egymásra. Valaki mindenét elvesztette. Arisztid nyert. Az a körülmény, hogy ő adta a bankot, nagy tömeget vonzott az asztal köré. A rendes játék elkezdődött. Arisztid nyert, veszített, ismét nyert. Most pedig meg kell magyaráznunk, anélkül, hogy a játék részleteibe elmélyednénk, hogy a bank ellen sorban egymásután a pointörök játszanak.

Egyszerre, osztás előtt, Arisztid megkérdezte: - Ki ad ki?

- Ezen az úron van a sor - mondta a croupier, Lussigny-re mutatva.

- Vége a játszmának - mondta Arisztid, jelezve, hogy, mint jogában áll - nyereségével vissza akar vonulni a banktól. - Annak az úriembernek az arca nem tetszik nekem.

Csend támadt a zümmögő asztalnál. A gróf halálosan elsápadt és körmét nézte. Arisztid fenségesen összeszedte papír- és aranypénzét, pár aranyat odadobott a croupier-nek és távozott az asztaltól. Minden szem követte. Egyike volt Arisztid élete nagy pillanatainak. Elfoglalta a színpadot és ura volt a helyzetnek. A leggyilkosabb sértést vágta oda nyilvánosan Lussigny grófhhoz és Lussigny gróf olyan megadással fogadta, mint egy bárány. Gögös lassúsággal, bajúszát pederve sétált át a zsúfolt termen, ki a túloldali holdsütötte magányos kert hűvösségébe, ahol vidáman várakozott. Volt valami pajzán emberismerete. Illő időköz után, mialatt az újonnan megalapított bank lekötött minden érdeklődést, Lussigny gróf észrevétlenül ellopódzott az asztaltól és Arisztid keresésére indult. Egy nagy szivarral szájában találta; egy fonott széken hevert, lába egy másikon, mellette pedig egy nagy pohár szódás whisky.

- Ah, ön az - mondta és meg sem moccan.

- Én vagyok - mondta dühösen a gróf.

- Még nem volt szerencsém barátait átrúghatni a Revard-hegyen.

- Nézze csak, kicsikém, ennek véget kell vetni - kiáltotta a gróf.

- Teljességgel. Semmit sem szeretnék jobban, mint végét vetni. De hadd vessük végét jól-nevelt emberek gyanánt - mondta nyájasan Arisztid. - Nem kívánjuk tanúnak az egész kaszinót. Odaát talál egy széket. Hozza ide.

Arisztid szerfölött mulatott. A gróf rámeredt, elfordult és zajosan odataszított egy széket az asztal túlsó oldalához.

- Miért sérteget így engem?

- Mert - felelte Arisztid - ma este beszéltem jó barátommal, Lepine úrral, a párizsi rendőrfőnökkel.

- Hazugság - mondta a gróf.

- Majd meglátja. Közben talán beszélgethetnénk egy kicsit. Akar egy szódás whiskyt? Angol szokásaim egyike.

- Nem akarok - mondta nyomatékosan a gróf.

- Akkor megengedi! - Arisztid jót húzott. - Nincs igaza. Segít lehűteni az ember kedélyét. Nos, beszéljünk.

Arisztid beszélt. A gróf elé tárta a szépséges Errington kisasszony helyzetét. Úgy vezette a jelenetet, mint a családoknak ama barátai, kiknek agyafurtságát megbámulta gyerekkorában azokban a melodramákban, melyek eljutottak Marseilles-ba.

- Nézze - mondta végül, miután százon kezdve hiába ajánlott fel nyolcszáz fontot szegény Errington Betty kompromittáló leveleiért. - Nézze... - Levéltárcájából kihúzta a csekket. - Ez huszonötezer frank. Maga a kedves Erringtonné asszony írta alá. Csak a leveleket és pár szót. Pár szót csupán: „Kisasszony én szédelgő vagyok. Feleségem van, meg öt gyermekem. Nem vagyok méltó önre. Feloldom ígérete alól”. Csupán ennyit és huszonötezer frank, barátom!

- Soha ez életben! - jelentette ki felállva a gróf. - Ön egyre tovább sérteget.

Arisztid most levetkőzte hanyag, kihívó magatartását és talpra ugrott.

- Maga gazember, fogom is tovább sértegetni, végig azon a termen - kiáltott fel, gyors mozdulattal a fényes bejárat felé mutatva. - Pujol Arisztiddal van dolga. Nem akarja megérteni? A leveleket és a beismerést huszonötezer frankért!

- Soha ez életben - mondta a gróf és gyorsan elindult.

Arisztid gallérjánál megragadta, amint a fedett terrazon állott, egy-két lépésnyire a játékterem ajtajától.

- Esküszöm, olyan botrányt csapok, hogy nem éli túl.

A gróf megállt és félretaszította Arisztid kezét.

- Semmit sem ismerek el - mondta. - De maga is játékos, én is az vagyok. Felteszem azokat az írásokat huszonötezer frank ellenében.

- Mi? - mondta Arisztid s egy pillanatra meghökkent.

Lussigny gróf megismételte ajánlatát.

- Jó - mondta Arisztid. - Nagyon jó. Helyes. Áll!

Ha Belzebub feltámadt volna és azt ajánlja, hogy durákozzanak Arisztid lelki üdvéért, abba is beleegyezett volna; különösen a nagy adag szódás whisky, meg a Mumm Cordon Rouge-pepszgó, meg Napoleon-brandy után, melyeket ebédnél Miller Jenő erősködésére meg kellett innia.

- Nekem nagy szobám van a szállodában - mondta.

- Felkeresem - mondta a gróf. - Uram - kalapját nagyon udvariasan megemelte, - menjen előre. Három perc múlva ott leszek.

Arisztid a levegőben lebegett kétperces útján az Európa szállodáig. Az irodában pár pakli kártyát rendelt, meg italokat és bement hatalmas földszinti szobájába, Lussigny gróf pár perc múlva megjelent. Arisztid drága szivarral kínálta meg; szertartásosan elfogadta. Aztán Arisztid felszakította egyik kártyapakli borítékát és kevert.

- Uram - mondta még mindig keverve, - szeretnék két játszma écarté-t játszani. Ezek nem számítanak. Csak kísérletképpen. Emel?

- Szívesen - mondta a gróf.

Arisztid felemelte a csomót, három kártyát osztott a grófnak, hármat magának, kettőt a grófnak, kettőt magának és tizenegyediknek a piros királyt vetette fel.

- Uram - mondta, - mutassa ki a kártyáit, én is kimutatom az enyémeiket.

Mindketten színnel felfelé az asztalra dobták kártyáikat. Arisztidé csupa adut volt, a grófé csupa értéktelen kártya.

Arisztid pajkos, diadalmas mosollyal nézett ellenfelére. A gróf sötéten nézett rá.

- Közönséges kártyás nem tudja, hogy kell így osztani - mondta fenyegető célzással.

- De én semmiben sem vagyok közönséges - mondta hetyke kérdéssel Arisztid. - Ha az volnék, azt hiszi, elfogadtam volna a maga lehetetlen ajánlatát? Látta, csak azt akartam megmutatni, hogy én is tudok kártyát osztani. Most pedig a leveleket...

A gróf egy kis csomagot dobott az asztalra.

- Megengedi? Nem akarom elolvasni, csak megnézni, hitelesek-e. Rendben van. És a nyilatkozat?

- Tetszése szerint - mondta hidegen a gróf. Arisztid néhány olyan sort firkantott, melyek egy hirkániai tigris becsületét is megölték volna, s a papirost egy töltőtollal együtt a grófnak nyújtotta.

- Lesz szíves aláírni?

A gróf egy pillantást vetett a szövegre és aláírta.

- Így! - mondta Arisztid és Erringtonné csekkjét az iratok mellé tette. - Most pedig játszszunk. Három játszma döntsön?

- Jó - mondta a gróf, - de megbocsát, uram, ha azt kívánom, hogy készpénzbe játszszunk. Öt napba kerül, míg a csekket beválthatom, már pedig ha vesztek, holnap reggel nyilván el kell hagynom Aix-t.

- Ez észszerű - mondta Arisztid.

Kihúzta kövér tárcáját és huszonöt darab ezerfrankos bankót számolt ki az asztalra. Aztán elkezdődött a legizgalmasabb kártyajáték, amit csak valaha játszott. Először is, másvalaki pénzével játszott egy fantasztikus tétért: egy leány becsületéért és boldogságáért. Másodszor, aki ellen fel volt böszülve, mestere volt az écarté-nak. Harmadszor meg tudta, hogy ellenfele csalni fog, ha lehet s hogy őt is csalási szándékkal gyanúsítja. Tehát játék közben mindketten előrenyújtották nyakukat és megfeszített figyelemmel néztek egymás kezére.

Arisztid elvesztette az első játszmát. Letörölte homlokáról az izzadtságot. A második játszmában egy kártyával elnyerte az összes ütéseket. A harmadik és döntő játszma elkezdődött. Gyors, éles szemmel lassan, óvatosan játszottak. Nehezen lélegzettek. A gróf ajkai szétnyíltak a kipödrött bajusz alatt és fogai úgy kilátszottak, mint a macskáé. Arisztid az ütközet hevében mindenről a világon megfeledkezett. Csak a játék folytatásához szükséges szokásos szavakat mormolták. Végül Arisztidnak négy pontja volt, ellenfelének három. Arisztid osztott. Mielőtt a tizenegyedik kártyát felvetette, egy szempillantásig habozott. Ha a király lesz, nyert. Ügyesen színére pattantotta. Nem a király volt.

- Osztok még.

- Ne. A király.

A gróf adott ki és felírta magának a királyt. Arisztidnak nem volt adutja. A játszmát elvesztette.

Elfehérülve dült hátra, míg a gróf mosolyogva szedte össze a bankjegyeket.

- Most pedig, Pujol úr - mondta szemtelenül, - hajlandó vagyok eladni ezeket a vacakokat a csekkért.

Arisztid talpra ugrott. - Soha! - kiáltotta. Őrület lepte meg. Nem törődött vele, hogy nincs másik ezer fontja, amit visszafizethetne Erringtonnének, ha veszít s ezt ordította: - Megint játszani akarok érte. Nem écarté-t. Egyet emelünk.

- Rendben van - mondta a gróf.

- Maga kezdje.

Arisztid hiúszszemmel nézett a gróf kezére, amint emelt. Nyolcast emelt. Arisztid örömeben kicsit sóhajtott és gyorsan emelt. Egy alsót tartott fel és hangosan nevetett. Aztán hirtelen elhallgatott, mert meglátta, hogy a gróf neki akar ugrani az írásoknak és a csekknek. Gyors mozdulattal megragadta az írásokat, a gróf keze pedig az ő kezét.

- Gazember!

Szabad kezével a kalandor arcába csapott. A gróf hátratántorodott. Arisztid zsebrevágta a becses iratokat. A gróf egy pillanatig határozatlanul állt és fenyegetően nézett rá, aztán kiment a szobából.

- Pfúj! - mondta Arisztid. Egy székre hanyatlott és megtörölte arcát. - Igazán egy hajszálon mult!

Megnézte óráját. Csak tíz óra. Úgy tűnt neki, mintha órák hosszáig játszott volna Lussignyvel. Nem tudott aludni menni. A nagy izgalom után valami nagy bágyadtság fogta el. Kissé később elment, hogy felkeresse Miller Jenőt, kit a villa homályosan megvilágított kertjében talált, hol magánosan ábrándozott színes alakokról. Arisztid mellé ült és az est hátralevő részében a figyelő atalantai ifjú elé tárta a maga sajátos Európa-ismeretét.

Másnap reggel, mielőtt felöltözött, megtudta a portástól, hogy Lussigny gróf a korai vonattal Párizsba utazott.

- Jó - mondta Arisztid.

Kissé később Erringtonnéval találkozott a télikertben, aki elkísérte ki a pázsitra, hol a megelőző napon üldögéltek.

- Nem találok szavakat, hogy köszönetet mondjak önnek, Pujol úr - mondta könnyes szemmel. - Hallottam, hogyan szégyenítette meg a játékasztalnál. Ehhez bátorság kellett.

- Semmiség. - Arisztid vállat vont, mintha hozzá volna szokva, hogy életének minden napján ilyen dolgokat vigyen véghez. - És szépséges leánya, asszonyom?

- Szegény Betty! Egészen oda van. Azt mondja, soha többé nem fogja összeszedni magát. A szíve megtört.

- Fialat még, majd meggyógyul - mondta Arisztid.

Az asszony szomorúan mosolygott. - Majd meglátjuk, mit hoz az idő. De önnek hálás, Pujol úr. Ő felfogja, milyen borzasztó sorstól mentette meg. - Sóhajtott. Kis szünet következett.

- Ezek után - folytatta - a további tartózkodás Aix-ben nagyon is kínos lenne. Elhatároztuk, hogy ma este a gyorsal visszaindulunk a mi csendes otthonunkba, Somerset-be.

- Ó, asszonyom - mondta elkomolyodva Arisztid, - s nékem nem lesz szerencsém viszontlátni a bájos Betty kisasszonyt?

- Majd eljön és a mi vendégünk lesz szeptemberben. Lássuk csak. Tizenötödikén. Miért ne állapodjunk meg a pontos dátumban? Megvan a címem? Nem? Lesz szíves leírni? - És lediktálta: - Wrotesly-kastély, Burnholme, Somerset. Itt majd megpróbálom megmutatni, milyen hálás vagyok önnek.

Kezet nyujtott. Arisztid fölője hajolt, franciásan megcsókolta és nagyon boldogan vált el.

Erringtonék akkor este elutaztak. Mikor beszálltak a szálloda omnibuszába, Arisztid egy képtelen virágcsokorral útjukat állta; Bettynek nyujtotta át, kinek csinos arcát autófátyol takarta. Meghajolt és kezét szívére téve mondta: - Isten önnel, kisasszonyom.

- Nem - mondta Betty nagyon halkán, de nagyon kedvesen, - a viszontlátásra, Pujol úr.

A következő pár napon Aix ízetlennek és színtelennek látszott. S valami megmagyarázhatatlan módon egyszerre nem is volt többé jövedelmező. Arisztid többé nem tudta, hogy nyerni fog és nem is nyert. Jelentékenyen vesztett. Annyira, hogy azon a délelőttön, mikor a Crédit Lyonnais-n l be akarta váltani a csekket, már csak ötven fontja és némi ezüstje volt. Arisztid kissé bánatosan nézte ezt a maradékot és nagy elhatározásra jutott. Többé nem játszik. Máris gazdagabb, mint életében valaha volt. Elhagyja Aix-t. Igaz, miért is ne menne jó barátaihoz, Bocardon khoz Nimes-be; Bocardonnak visz egy aranyláncot, az imádnivaló Zette-nek meg egy pár fülbevalót. Ott aztán körülnéz. Ez az ezer font legyen alapja további rendes úton szerzett vagyonának. Aztán meglátogatja Errington kat Angliában s ha a gyönyörű Betty kisasszony rámosolyog... ej, végül is, teringette!   becsületes ember, egy pehely sem nyomja lelkiismeretét...

Igy h t, vidáman l b lva sétapálcáját, besétált a Crédit Lyonnais épületébe; bement a belső terembe és előadta  gy t.

-  , uram, az  n csekkje, amit nekünk kellett volna behajtani! Nagyon sajnálom. Visszajött a londoni bankártól.

- Hogy-hogy visszajött?

- Nem fizett k ki. Nézze, uram: „Ismeretlen. Nincs számlája.” - A pénztáros rámutatott a csekken  t rt kegyetlen szavakra.

- Nem értem - hebegte Arisztid.

- Azt jelenti, hogy annak az egyénnek, aki  nnek ezt a csekket adta, nincs számlája ebben a bankban.

Arisztid fogta a csekket és szédülve nézte.

- Akkor  n nem kapom meg a huszonötezer frankomat?

- Nyilván nem - mondta a pénztáros.

Arisztid egy ideig bódultan állott. Mit jelent ez? Az   ezer fontja nem veszhet el. Lehetetlen. Itt valami tévedés van. Ez egy rossz  lom. Valami nehéz súllyal a feje tetején kiment a Crédit Lyonnais-b l és gépiesen áthaladt a kis téren, mely a bankot a Carnot t ri k v h zt l elválasztja. Itt  lt kábultan és csudálkozott. A pincér ide-oda mozgott előtte: - Parancsol uram?
- Arisztid szórakozottan f ltreintette. Igen, ez tévedés. Errington  izgalmában bizonyára nem a helyes csekkf zetet használta. De m g gazdag angolok sem visznek magukkal k lcs nk nyvt ri választékot csekkf zetekb l. A dolog érthetetlen... időközben pedig az   ezer fontja...

A kis t r előtte lángolt az augusztusi napfényben. Odaát villogott a f rd h z fehér tömege. Amott áll szürkén, tiszteletparancsol n Titus  si római diadalíve. Emitt a park fáinak buja zöldje. Jobbról meg a Nemzeti Pénztár  r j nak fekete lapja tizenegyet mutat. Ez Aix, a megszokott Aix és nem valami  lomország. S ami ott j n  t sietve a Nemzeti Pénztártól, az az atalantai ifjú jól megtermett alakja.

- Szent Isten - mormolta Arisztid, - Szentséges szent Isten!

Miller Jenő finoman dühöngve vetette le magát Arisztid mellé egy székre.

- Ide nézzen. Meg tudja ezt érteni?

Egy rózsaszín papírszeletet nyomott kezébe. Egy száz fontra szóló csekk volt, fizetendő Miller Jenő úrnak, Errington Mary aláírásával és e megjegyzéssel: „Ismeretlen. Nincs számlája.”

- Mennydörgős mennykő! - kiáltott fel Arisztid, - hogy jutott ehhez?

- Hogy jutottam hozzá? Készpénzt adtam érte, aznap, mikor elutazott. Azt mondta, sürgős ügyek hívják el Aix-ből, nincs ideje pénzért sürgönyözni, ki kell fizetni számláját a szállodában, megadta régi angol otthona címét Somerset-ben és meghívott, menjek oda szeptemberben. Szeptember tizenötödikén. Azt mondta, maga is ott lesz. És most itt állok egy hamis csekkel. Ugy látom, nem járkálhatok egyedül ebben az országban. Ide szemellenző kell, lószerszám, meg egy ember, akinek ostora van.

És méltatlankodva tovább beszélt. Arisztid atyai érdeklődést erőszakolt arcára, de belől didegve és émelyedve kavargott benne. Most értett mindent, ezt az egész csúfos színjátékot...

Ő, Pujol Arisztid, a leggyönyörűsebben, a legtökéletesebben becsapott ember egész Franciaországban.

Lussygni gróf, a szelíd Erringtonné és a szépséges Betty szövetségeseik és pompásan kifőzték a dolgot. Együtt működtek attól kezdve, hogy a grófit csalással vádolta. Az a hitvány bizonyára egyenesen hozzájuk ment Miller szobájából. Nem csoda, hogy Lussygni, miután a játékasztalnál megsértette, úgy ült ott, mint egy szelíd tengerinyúl s aztán felkereste a kertben. Nem csoda, hogy túrta, hogy kalandornak hívja. Nem csoda, hogy nem akart játszani a csekkért, amelyről tudta, hogy értéktelen. De - töprengett Arisztid - miért nem egyezett bele mingyárt, hogy eladja az iratokat azzal a kikötéssel, hogy készpénzt kapjon? Erre Arisztid nem talált választ. Mindent meg akart kapni ingyen; félt, hogy Arisztid felhasználhatja azt a kárhozatos beismerést és bízott benne, hogy sikeresen fog mesterkedni a kártyával. Végül meg akarta kaparintani a veszélyes csekket. Ebben ugyan túljárt az eszén. De a trió ellépett az ő csodálatos ezer fontjával... Elgondolta - közben figyelő szemmel nézett az ifjú Miller Jenőre s olykor egy-egy közbevetett szóval jelezte rokonérzését, - ha kifizeti hotelszámláját, époly szegényen hagyja el Aix-les-Bains-t, ahogyan ide megérkezett. Így múlik el a világi dicsőség... Amilyen élete volt kezdetben, olyan lesz most és mindörökké...

- De megvannak a ruháim, és ilyen ruháim még soha életemben nem voltak - gondolta Arisztid. - Van egy gyémántos és zafiros nyakkendőm, meg arany óráim, meg mindenféle egyéb holmim. Istenemre, még mindig gazdag ember vagyok.

- Ki gondolta volna arról az asszonyról? - mondta Arisztid. - És hozzá száz font. Nagy pénz!

Semmiért a világon be nem vallotta volna, hogy ő is *bajtárs*.

- Egy fittyet sem törődöm a száz fonttal - kiáltott fel az ifjú. - A gyárunk évente hétszázhatvanhét millió pár cipőt hoz forgalomba. (A számadatért Arisztid felelős, nem én.) De az az érzésem, hogy ebben a megőszült országban én csak tipegő gyermek vagyok. Gyűlölöm ezt az érzést. Igen. Valami dajkára volna szükségem, aki vezessen.

Arisztid egy felvillámló ötlettel lecsapott a georgiai Atalantából való fiatalemberre.

- Bizony, kedves ifjú barátom. Én leszek a dajkája, heti fizetésért - mondjuk száz frankért, - nem fontos. Nem veszünk össze rajta. - Miller Jenő megdöbbsen. - Igen - folytatta Arisztid meggyőző szóadattal, - én majd eltisztítom utjából a rablókat, sziréneket és hárpiaikat. Olyan dolgokat mutatok majd Európában, a norvég Tromsö-től a szárd Spartivento-fokig, amilyenekről sosem álmodott. Elvezetem minden egyes festett üveglakhoz a világon. Mind ismerem.

- Különösen a nürnbergi Szent Sebald-temploméit szeretném látni.

- Úgy ismerem, mint a zsebemet - mondta Arisztid. - Oda viszem. Még ma elindulunk.

- De Pujol úr - mondta némi zavarban a georgiai, - azt gondoltam, maga vagyonos ember, igazi szerencsefia.

- Több vagyok annál. A lovagja. A szerencse lovagja. Az állhatatlan istennő most elfordult tőlem. De én hűséges vagyok. Minden világi vagyonom kétszázötven dollár, mellyel becsülettel megfizetem szállodai számlámat. Azt mondom, szerencselovag vagyok. De - s itt a mellét verte - én vagyok az egyetlen becsületes szerencselovag az európai szárazföldön.

Az ifjú rászögezte éles kék szemét, nem a színes ablakok rajongójának szemét, hanem az atalantai cipőgyár társtulajdonosáét.

- Elhiszem - mondta. - Áll az alku. Kezet rá.

- Most pedig - mondta Arisztid, miután kezet ráztak - jöjjön velem villásreggelizni Nikola-hoz, utoljára.

Felkelt, széles mozdulattal mindkét karját széttárta és ellenállhatatlanul lenyűgöző szeme rámosolygott az ifjúra.

- Most villásreggelizünk. Ambróziát eszünk. Aztán együtt távozunk, hogy megnézzük ezt a csodálatos világot szentek, vértanúk, apostolok, jó Ábrahám apánk és XIV. Lajos testének üvegén át. Jöjjön, kedves barátom. Ez az én életem álma.

Jóformán fillértelenül és tökéletesen kiábrándultan, ez a bámulatos ember ragyogóan boldog volt.

KILENCEDIK FEJEZET VÉNASSZONYOK NYARA

Mikor egyszer az én kedves Blessington barátom, aki tekintélyes férfiú a borkereskedelemben, történetesen azt a pótolhatatlan veszteséget panaszolta, amely egyik alkalmazottjának elhúnytával érte, ki ezernyi ezer különféle tehetségével meg nyelvi készségével valóságos csodalény volt, s kinek működési köre nyilván az volt, hogy London, Bordeaux, Marseilles és Alger között utazgasson, tüstént eszembe jutott ismerőseim közül az elhúnytának élő és hihetőleg foglalkozás nélküli vetélytársa.

- Pont azt az embert ismerem, akit keres - mondtam.

- Ki az?

- Egy tűzijátékszerő ember; Pujol Arisztidnak hívják.

Nagy vonásokkal lerajzoltam s abbeli igyekezetemben, hogy jó szolgálatot tegyek Arisztidnak, talán túlzott színekkel.

- Hadd nézem meg magamnak - mondta Blessington.

- Most valahol az európai kontinensen lehet - mondtam. - Mennyi időt adhat, hogy előkerítsem?

- Egy hetet. Többet nem.

- Minden tőlem telhető meg fogok tenni.

Szerencsére sürgönyöm, melyet délután négykor küldtem el, a Saint-Honoré ucca 213/b alatt találta. Éppen valami örült szerencsevadászatról tért vissza Párizsba, (később elbeszélte nekem valami vad, szerencsétlen históriát egy orosz nagyhercegről, meg egy táncosnőről, meg egy aranybányáról a Dolomitokban) és megint egyszer újra elfoglalta „A Naphoz és Skóciához” címzett szállodában a Pujol ügynökség komor igazgatóságát. Mivel én parancsoló módon hívtam, úgy ott hagyta a Pujol Ügynökséget, mint ahogy egy macska leugrik egy falról; vezető nélkül hagyta a szálloda vendégeit, Bocardon úr megbotránkozására, kivel ezt már azelőtt is többször megcselekedte; jó háziasszonyának, Bidouxnének megfizette minden tartozását; váltott egy harmadosztályú jegyet Londonba; vásárolt - amilyen bolond - egy érett Brie-sajtot, egy láb átmérőjűt, ajándékba nekem, (melyet aztán csaknem az egész úton kezében hozott) és másnap reggel nyolckor megjelent nálam, teljesen üres zsebbel, de a legboldogabb, legbűvölőbb mosollyal, ami csak valaha emberarcot beragyogott. Igazság szerint úgy történt, hogy megbotránkozott inasomon át utat tört magának hálószobámba és felköltött.

- Itt vagyok, édes barátom és itt hozok valami francia dolgot, amit szeret - és orrom alá tartotta a Brie-sajtot.

- - mondtam.

Ha téged felköltenének egy Brie-sajttal, egy órával megszokott idő előtt, te is ugyanezt mondanád. Arisztid az ágy lábánál ült és addig nevetett, mígnem a könnyek végigfolytak szakállán.

Mihelyt az illő óra eljött, beküldtem a belvárosba, hogy Blessigtont felkeresse. Három óra múlva visszatért, még ragyogóbban, mint valaha. Karjaim közé vetette magát s mielőtt kibontakozhattam volna, mindkét orcámat megcsókolta; aztán körültáncolta a szobát.

- Hát itt vagyok - mondta, - meghitelezett képviselője a nagy Dulau és Társai cégnek. Több száz fontom lesz évente. Szerne utazom. Megfigyelek. Ellenőrzök. Vigyázok rá, hogy a nagy

angol közönség a szőlő tiszta levével csillapíthassa szomját, nem pedig laboratóriumi seprővel. Megkóstolom a termést. Megszámolom a hordókat. Feljegyzem könyvekbe. Rámosolygok az algériai szőlőgazdára és azt mondom: - Ha! ha! nekem nem kell a maga kis hamisított karcosa, valódi jó bort ide! - Ez diplomácia. Oly egyszerű, akár egy kézcsók. És állandó jövedelmem van. Eddig kóbor kutya voltam, most jó polgár lehetek. És mindezt önnek köszönhetem, édes barátom. Én hálás vagyok - meglátja, ha valaha valaki azt mondja, hogy Pujol Arisztid hálátlan, hát hazudik. Úgy-e, hisz nekem? Mondja, hogy igen!

Komolyan nézett rám.

- Hiszek, öregem.

Évek óta ismerem Arisztidot, ki ezalatt az idő alatt mindenféle apróságokban folytonosan kimutatta hálóját ama csekély szolgálatért, melyet első találkozásunkkor tettem neki, mikor kiszabadítottam a borzalmas Gougasse-né asszony karmaiból. Az a tétel, hogy az ember jövődöbeli szívességek reményében hálás, Arisztid esetében cinikus és alkalmazhatatlan. És itt, minthogy most (amennyire előre láthatom) Arisztid kalandjai közül az utolsót mondom el, hadd jelentssem ki becsületesen és megfontoltan:

Érdekes és meglehetősen szerencsés életem folyamán sok könnyelmű, mulatságos bohémmel ismerkedtem meg, de mindannyia között Arisztid az egyetlen ragyogó csillag, aki sosem kért tőlem pénzt kölcsön. Számtalanszor felajánlottam neki, de mindig visszautasította. Azt hiszem, nem él a világon ember, akinek Arisztid tartoznék. Változó, gyöngye lelkének mélyén van egy elv, mely sok vad kalandján szeplőtlenül vitte át. Ha valaha pénzt fogadott el - a pénz a provanszi paraszt szemében az érzékfeletti megtestesülése, Arisztid pedig (a cserélt-gyermek elmélettől eltekintve) testestől-lelkestől provanszi paraszt, - mindig becsületesen azt gondolta, hogy megszolgált érte. Ha találkozott volna valakivel, aki öszvéren be akarja lovagolni a hold hegyvidékét, Arisztid tüstént ajánlkozott volna vezetőül. Az ember fizetett volna neki, de Arisztid valami furcsa szellemi szemfényvesztéssel elhitette volna vele, hogy a Kankalin-hegy megmászása felér bármilyen holdbéli teljesítménnyel, hiszen ő, Pujol Arisztid, őre a napnak, holdnak és hét csillagnak; s amit Arisztid a maga benső ereje által abban az emberben megmozgatott volna, felérne mindazzal, amit találhatott volna a holdban, mely - mint tudjuk - kialudt tűzhányó.

- Az egyetlen, amit tanácsolnék, ha megengedné - mondtam, - ne akarja a Dulau és Társai cég szerencséjét valami kápráztató és pusztító egyéni akcióval megalapozni.

Ragyogó, furfangos mosollyal nézett rám: - Azt gondolja, ideje megfékezni képzelőerőmet?

- Azt gondolom.

- A *Times*-t fogom olvasni és vásárolok egy családi bibliát - mondta Arisztid.

Egy hétre rá, hogy megkezdte működését a belvárosban Blessington barátomnál, viszontláttam a vidám és megelégedett embert. Szombat volt s hozzám jött villásreggelire.

- Lássuk csak - mondta, miután felsorolta hivatalos sikereit, - úgy-e, négy éve nem voltam Angliában?

- Igen - mondtam némi emlékezetbeli zökkenő után. - Hogy múlik az idő.

- Három éve, hogy a kis Jankót elvesztettem.

- Milyen kis Jankót?

- Nem mondtam el, mikor legutoljára Párizsban találkoztunk?

- Nem.

- Furcsa. Egész időn át gondoltam rá és a szívem egész időn át fájta érte. Meg kell hallgatnia. Nagyon fontos. - Szivarra gyújtott és elkezdte.

Ekkor mondta el nekem azt a történetet, melyet én már fentebb elbeszéltem: hogyan járta be Franciaországot egy rozszant automobilban egy szabadalmazott tyúkszemirtó kóbor árusaként s hogyan talált egy kilenc hónapos csecsemőt a Salon és Arles közti pusztaságon át vezető csendes út kellős közepére kitéve; s ahelyett, hogy átadta volna a hatóságnak, hogyan fogadta örökbe és vitte magával városról-városra, mint valamikor olykor gátoló, de mindig elragadóan kedves gépkocsi-kelléket; hogyan szakadt rá egy gonosz nap Aix-en-Provence-ban, hol hörgő gépkocsija utolsó párját kilehelte s ő egyszerre foglalkozás nélkül maradt; s nem lévén többé képes a kis Jankóról gondoskodni, hogyan hagyta egy levéllel meg vagyona felével két angol hajadon úrhölgy ajtaja előtt, kik ugyanabban a szállodában tartózkodtak és nagyon érdeklődtek a gyermek iránt és ő iránta; és éjnek évadján hogyan bandukolt el Aix-en-Provenceból esőben, könnyű zsebbel, de olyan nehéz szívvel, mint a kő.

- És azóta soha többé nem hallottam az én kis Jankómról - mondta Arisztid.

- Miért nem írt nekik? - kérdeztem.

- A nevük, tudom, Honeywood; Janka kisasszony volt az idősebb, Anna a fiatalabb. De nem bírtam visszaemlékezni a hely nevére, ahol laknak. Londonhoz közel fekszik... fel szoktak jönni vasúton délelőtti és délutáni hangversenyekre. De hogy hívhatják, Istenem, annyit törtem a fejemet. Mennydörgős mennykő! - Szokása szerint váratlan gyorsasággal talpra ugrott és lecsapott a menetrendre, mely dolgozószobám asztalán feküdt. - Hülye, marha, szamarak számára, aki vagyok! Mért nem jutott előbb eszembe? London közelében van. Ha átnézem minden vonalon mind az állomásokat London közelében, megtalálom.

- Helyes - mondtam neki, - csak rajta!

Rágyújtottam egy cigarettára és felvettem egy regényt. Még nem nagyon sokat olvastam, mikor egy váratlan zajra vissza kellett fordulnom az asztalhoz. Arisztid táncolt és a menetrendet feje fölött lebegtette.

- Chislehurst! Chislehurst! Ó, barátom, olyan boldog vagyok! Megtaláltam az én kis Jankómat. Megbocsát, de most mennem kell, hogy megöleljem.

Kezet nyújtott.

- Hova megy? - kérdeztem.

- Chislehurst-be; hová mennék?

- Kedves barátom - mondtam neki felállva, - komolyan azt képzeli, az a két angol hölgy magára vette a felelősséget, hogy felnevelje azt az idegen kölyköt?

- Istenem! - hökkent meg egy pillanatra, mikor az én feltevésemet megértette. Aztán egy széles mozdulattal elvetette magától ezt a képtelen gondolatot. - Természetesen. Ezeknek az angol nőknek van szívük. Van anyai ösztönük. Van pénzük. - Ismét megnézte a menetrendet, aztán az óráját. - Éppen elérem még a vonatot. Viszontlátásra, öregem!

- De - hozakodtam elő, - miért nem ír? Az volna a természetes.

- Irni? Ugyan! Hallott valaha provanszi emberről, aki írt, mikor beszélhetett volna? - Megérintette ajkát és a következő pillanatban forgószerűként eltűnt szemem elől.

Mikor Arisztid megérkezett Chislehurst-be, körülnézett e kellemes, lombos helyen - ragyogó októberi délután volt s az erdős hegyoldal rőt és arany színben lángolt - és úgy döntött, hogy ez a környezet tökéletesen illik Janka meg Anna kisasszonyhoz, a kis Jankóról nem is beszélve. Egy takaros vöröstégla ház, elől gondozott kerttel, éppen olyanfajta háznak látszott,

amilyenben Janka kisasszony és Anna kisasszony lakhatnak. Meghúzta a csengőt. Egy szobaleány, kifogástalan fekete és fehérben, a villanegyed őrző nimfája, éppen az a fajta szobaleány, aki Janka kisasszonyt és Anna kisasszonyt kiszolgálhatja, ajtót nyitott.

- Honeywood kisasszony? - kérdezte Arisztid.

- Nem lakik itt - felelte a szobaleány.

- Hol lakik. Vagyis hol laknak?

- Ilyen nevű senki sem lakik itt - mondta a szobaleány.

- Ki lakik itt?

- Brabazon ezredes.

- És hol lakik a két Honeywood kisasszony? - kérdezte megnyerő mosolyával.

De az angol villanegyedek szobaleányai óvakodnak a mosolyoktól, bármily megnyerőek is azok. Be akarta tenni az ajtót:

- Nem tudom.

- Hogyan találhatnék rájuk?

- Kérdezősködhetsz üzletekben.

- Köszönöm, kisasszony, ön nagyon intelligens fiatal...

Az ajtó bezárult orra előtt. Arisztid összeráncolta homlokát. Szép szobaleány volt és Arisztid nem szerette, ha szép nők gőgösen bántak vele. De mivel most Jankót kereste, nem pedig az örök asszonyt, megfogadta a leány tanácsát s a csinos, tekintélyes üzletekben kérdezősködött.

- Ó, igen - mondta egy kellemes fiatal nő egy pék- és cukrász-üzletben, - a hölgyek ketten voltak, úgy-e? A Remény-lakban laktak. Mi szállítottunk nekik. Két év előtt elköltöztek Chislehurst-ből.

- Kutya-kutyánszki! - mondta franciául Arisztid.

- Bocsánat nem értem - mondta a fiatal asszony.

- Felsültem, - mondta Arisztid. - És hová költöztek?

- Én igazán nem tudom.

- Nem emlékszik, volt-e egy kis babájuk?

- A hölgyek hajadonok voltak - mondta rendreutasítóan a fiatal asszony.

- De bárki magánál tarthat egy csecsemőt, anélkül, hogy apja vagy anyja volna. Azt szeretném tudni, mi történt a gyermekkel.

A fiatalasszony kinézett az ablakon.

- Jobb lenne, ha megkérdezné a rendőrtől.

- Ez jó ötlet - mondta Arisztid; otthagyta az asszonyt és elcsípte az arrajáró rendőrt.

A rendőr semmit sem tudott a hölgyekről és a csecsemőről, de útba igazította a Remény-lakhoz. Csinos, félig fából épült házat talált, mely az úttól kissé beljebb feküdt; takaros félkör alakú kavicsos ösvény vezetett a vadszőlővel sűrűn befuttatott verandához. Valami kedves, otthonos levegő fogta körül és még Brabazon ezredes vöröstégla rezidenciájánál is megfelelőbb lakóhelynek látszott Janka kisasszony meg Anna kisasszony számára. Csengetett és egy második takaros szobaleánynál kérdezősködött. Ez fogékonyabb volt mosolyok iránt az

előbbinél és előhívta gazdáját, egy jóságos középkorú férfiút, aki kijött a bejárathoz. Igen, az előbbeni bérlők neve Honeywood volt. Két hölgy volt, azt hiszi. Sosem látta őket és semmit sem tud a gyerekekről. De Tompkin és Briggs urak, ingatlanügynökök a főuccán, kétségtelenül adhatnak felvilágosítást. Arisztid megköszönte és elment Tompkin és Briggs urakhoz. Egy komor, szemüveges ifjú, ki bosszúsan őrizte az irodát, míg főnökei - szombat lévén - elgölgözték a boldog órákat, kijelentette, hogy semmiről semmit sem tud. Arisztid rászögezte csillogó szemét, ujjai ide-oda táncoltak és szaporán beszélt. Az ifjú valami delejes révületben levett egy elnyúzott, számfűles könyvet és lapozni kezdett.

- Honeywood... kisasszony... Beverly Stoke... St. Albans mellett... Hertfordshire-ben. Ez az, - mondta.

Arisztid feljegyezte a címet. - Egyebet nem tud róluk?

- Nem - felelte az ifjú.

- Nagyon köszönöm, fiatal barátom - mondta kalapját megemelve Arisztid, - ezért a csekélységért pedig vegyen egy mosolyt. - Egy félshillingest hagyott az asztalon, hogy csillogjon az ifjú meredt szeme előtt és kísértelt az ajtón.

- Sokkal okosabb lett volna, ha ír - mondtam, mikor - visszajött és elbeszélte tapasztalatait. - A postahivatal mindezt elintézte volna maga helyett.

- Édes barátom, sejtelve sincs üzleti ügyekről, - (nekem, aki huszonöt álló éve sikeresen vezetem teaügynökségem!... a szemtelen fickó!). - Ha ma írtam volna, a levél hétfő reggel jutott volna el Chislehurst-be. Visszairányították volna és kedden lett volna Hertfordshire-ben. Szerda előtt nem kaptam volna semmi hírt. Így pedig holnap lemegyek Beverly Stoke-ba és egyszeriben megtalálom Janka kisasszonyt, Anna kisasszonyt meg az én kis Jankómat! Az üzletemberek titka - márpedig én, ne felejtse el, üzletember vagyok, a Dulau és Társai cég meghitelezett képviselője - az üzlet titka: semmit ne halassz!

Átrohant a szobán a menetrendhez.

- Az Isten szerelméért - mondtam, - vágja zsebre az örök mozgásnak ezt a lidércét és saját szobájának magányában örüljön bele.

- Nagyon jó - mondta és hóna alá csapta az agyrázkódtató kötetet. - A *Times* meg a családi biblia tetejébe teszem és azt fogom mondani: „Hah, most már igazán angol vagyok. Nagyon tiszteletreméltó vagyok!” Mit tehetnék még?

- Béreljen padszéket egy baptista kápolnában - mondtam neki.

St. Albanstól vagy három mérföldnyi bandukolás után, az útbaigazításokat követve, Arisztid egy országúton találta magát, mely középen szelt át egy buja legelőt. A legelőt itt-ott őszi pompában ékeskedő nagy szilfák borították és főleg ludak népesítették be. Mikor Arisztid némi zavarban megállott - mert túl a zöldön, mindkét oldalon mutatkoztak jelei az emberi településeknek - a ludak döcögő rajokban közeledtek felé és kimutatták, hogy nem tetszik nekik Arisztid jelenléte. Egy szivárványszínű nyakkendő vasárnapi ifjú kerékpározott el mellette. Arisztid megemelte kalapját. Az ifjú majdnem leesett a kerékpárról, de az angol kitartás megmentette a balesettől.

- Beverley Stoke? Lenne olyan szíves...

- Ott - rikoltotta az ifjú hátrarándított fejjel s abbéli igyekezetében, hogy elmeneküljön e bolond elől, veszettül elkarikázott.

Arisztid megnézte jobbra és balra a kis házakat a zöld mezőn túl; némelyik fehér volt, zsúpfedeles és omladozó, a másik borzalmasan új és cifra, de mindannyia szegényes és jelentéktelen. Mikor szeme hozzászokott a színhelyhez, emberi alakok szétszórt pontjait vette észre a mezőn. Átvágott és közeledett egyikhez, egy imakönyves idősebb nőhöz.

- Itt lakik Honeywood kisasszony? Egy hölgy Londonból?

- Az a ház odaát, a harmadik nyárfán túl.

- És a kis Jankó? Egy szép négyéves fiúcska?

- Azt nem tudom, uram. Én Wilmer's End-ben lakom, jó félmérföldre innen.

Arisztid a nyárfán túli harmadik ház felé vette útját. Először deszkapalló következett egy fűvel benőtt árok fölött; aztán parányi darabka kert; aztán szerény fehérremeszelt házikó, egy-egy kis szárnyas ablakkal a bejárat mindkét oldalán. Remény-laktól eltérően egyáltalán nem annak a helynek látszott, ahol Janka kisasszony meg Anna kisasszony lakhat. Kivülről valóban szomorú látvány volt. Arisztid mégis odament az ajtóhoz; mivel sem kopogtató, sem csengő nem volt, keze bütykével kopogtatott. Az ajtó kinyílt és ott állt előtte, szegényes blúz- és szoknyába öltözve, Anna kisasszony.

Egy pillanatig zavarban nézte Arisztidet, aztán felismerte és éles kiáltással visszalépett a kövezett tornácra.

- Maga az? Maga... Pujol úr?

- Igen, kisasszonyom, én vagyok. Én vagyok, Pujol Arisztid.

Anna kisasszony keblére tette kezét. - Kicsit megdöbbsentett, hogy olyan váratlanul meglátam. Jöjjön, kérem, beljebb!

Bevezette egy parányi nappalishozabába és hellyel kínálta meg. A szoba nagyon tiszta volt és nagyon egyszerű, rézveretes régi tölgyfabútorokkal. Anna kisasszony kissé idősebbnek látszott, mint mikor Aix-en-Provence-ban megismerkedtek. Csinos arcát megrontotta néhány barázdá, vöröses haja itt-ott őszbe játszott s bár még mindég pirosposzsgás volt, kissé megfogyatkozott. A gond rányomta bélyegét.

- Honeywood kisasszony - kezdte Arisztid, - a kis Jankó miatt jöttem...

Anna kisasszony gyorsan felé fordult: - Csak nem, hogy elvigye!

- Hát itt van! - Talpra ugrott s Anna kisasszony mindkét kezét megszorogatta és összecsókolta, amitől az nagy zavarba jött. - Ó, kisasszonyom, tudtam. Éreztem. Ha az embert ilyen sugallat lepi meg, azt maga a jó Isten küldi. Hát itt van, igazán itt, ebben a házban?

- Igen - mondta Anna kisasszony.

Arisztid széttárta karjait: - Hadd lássam. Ó, a kis drága! Úgy vágyódtam utána három éven át. Akkor éjjel a szívemet szakítottam ki és helyeztem küszöbük elé.

- Csend! - mondta Anna kisasszony félbeszakító mozdulattal. - Nem szabad olyan hangosan beszélnie. A szomszéd szobában alszik. Nem szabad fölkelnie. Nagyon beteg.

- Beteg? Súlyosan beteg?

- Attól félek.

- Én Istenem! - mondta Arisztid és újra leült a tölgyfaszékre. A pillanat érzelmei elborították és lesujtották. Magatartása a legmélyebb csüggedtségre és boldogtalanságra vallott.

- Én meg azt reméltem, hogy csupa jókedvben és egészségben láthatom.

- Nem az én hibám, Pujol úr - mondta Anna kisasszony.

Arisztid megrezzent: - Persze, hogy nem. Hogy is lehetne? Hiszen ahogy megpillantotta Aix-en-Provence-ban, mindjárt megszerette.

Anna kisasszony elkezdett sírni: - Isten tudja, mit csinálnék nélküle. A drága kicsikén kívül senkim sem maradt.

- Senkije! De hiszen itt a nővére, a kedves Janka kisasszony.

Anna kisasszony a zsebkendőjével eltakarta szemét: - Szegény nővérem tavaly meghalt, Pujol úr.

- Nagyon sajnálom. Nem tudtam, - mondta gyöngéden Arisztid.

Kis szünet állott be. - Ez nagy szomorúság lehetett - mondta Arisztid.

- Isten akarata volt - mondta Anna. Aztán, másik kis szünet után, mely alatt megszártotta szemét, mosolyogni igyekezett: - Beszéljen valamit önmagáról. Hogy került ide?

Arisztid akadozva válaszolt. Bánat, betegség és gond volt körülötte; a provanszi kérdés lehullt róla s az az egyszerű, gyermeteg teremtés lett, ki alapjában volt. Nagyon őszintén, nagyon meggyőzően számolt be furcsa életéről; a kis Jankó elhagyásáról, hallgatásáról, hirtelen és váratlan megjelenéséről. Mialatt Arisztid ily nyíltszívű védőbeszédet mondott önnön életéről, Anna kisasszony becsületes őszinteséggel szemügyre vette.

- Janka meg én megértettük. Jankában megvolt az isteni megértés és könnyörület képessége. A vendéglősné, emlékszem, pár kegyetlen dolgot mondott magáról; de mi nem hittük el. Mi éreztük, hogy jó ember... csak jó ember írhatta azt a levelet... sírtunk rajta... és mikor a vendéglősné meg akarta mételyezni a mi gondolkodásunkat, azt mondtuk egymásnak: - Baj is az! Isten irgalmassága adott nekünk egy gyermeket. De, Pujol úr, miért nem volt hozzánk bizalmas?

- Édes Anna kisasszony - mondta Arisztid, - mi, déliek, pillanatnyi indulatunkban cselekszünk, villámgyorsasággal. Hirtelen támad egy eszménk. Huss! két másodperc alatt végre is hajtjuk. Azért nem vagyunk kevésbé emberiek az északiaknál, akik két hónapig töprengenek.

- Csaknem ugyanezt mondta nekem az én édes, bölcs Jankám.

- Akkor szívében tudja - mondta kis hallgatás után Arisztid, - hogy ha nem lettem volna futball-labda a sors lába előtt, sosem hagytam volna el Jankót?

- Tudom, Pujol úr. Nővérem meg én is futball-labdák voltunk. - Megváltozott hangon folytatta: - Mint mondja, látta a mi kedves otthonunkat Chislehurst-ben.

- Igen! - mondta Arisztid.

- És most látja ezt. Egy kis különbség.

- Mi történt? - kérdezte Arisztid.

Anna kisasszony elmondta mindennapi, megható történetüket. Atyjuk annak a társaságnak részvényeit hagyta rájuk, melynek ügyvezető igazgatója volt. Sok éven át szép jövedelmet élveztek. Aztán a társaság tönkrement és csak nyomorúságos évi kilencven fontot mentettek meg az összeomlásból. Minthogy a házikó Beverly Stoke-ban övük - anyjuké volt, - ide költöztek leapadt vagyonukkal és a kis Jankóval. És aztán meghalt Janka. Gyöngé volt, nem volt szokva a nélkülözéshez és kényelmetlenséghez, a házikónak pedig megvannak a hátrányai. Ő maga olyan erős, mint egy medve és soha életében nem volt beteg, de hát nem mindenki edzett. - Mindamellet - mosolygott Anna - az embernek be kell érni a dolgokkal, ahogyan vannak.

- Teringettét! - mondta Arisztid.

Anna kisasszony aztán Jankóról beszélt; csodálatos gyerek, végtelenül bájos és tehetséges. Egészen mostanáig igen izmos, vidám legényke volt.

- Már kilenchnapos korában megértette, milyen nagyszerű multság az élet - mondta Arisztid. - Hogy tudott nevetni!

- Most nem nagyon tud, szegény kedveském - sóhajtotta Anna kisasszony. S aztán elmondta, hogy meghűlt, tüdőgyulladást kapott és tegnapelőtt éjjel már azt hitte, hogy elveszti.

Kiegyenesedett és hallgatózott: - Úgy-e, megbocsát egy percre?

Kiment, de mingyárt visszajött és megállott az ajtóban: - Még mindig alszik. Szeretné meg-nézni? Csak - ujját ajkára tette - nagyon-nagyon csendesnek kell lennie.

Arisztid követte a szomszéd szobába; félénken körülnézett és felismerte, hogy Anna kisasszony tulajdon hálószobája; és itt a nagy ágy mellett egy kis ágyban fekvő meglátta az alvó gyermek láztól kipirult barna arcocskáját. Arc archoz símulva, egy régi gyapjas bárány osztozkodott párnáján. Arisztid játékmedvét húzta ki zsebéből, szemével engedélyt kért Anna kisasszonytól és a takaróra fektette.

Szeme könnyes volt, mikor visszatért a nappaliba. Anna kisasszonyé is. A játékmedve bizonyította, milyen őszintén hitt benne Arisztid.

Kis idő múlva Arisztid ráeszmélt, hogy éhes és felkelt, hogy elbúcsúzzék. Vissza kell térnie St. Albans-ba. De megengedné-e, hogy délután később visszajöjjön? Anna kisasszony elpi-rult. Vendégszeretetét sértette, hogy egy vendégét három mérföldnyi sétára küldje az étkezés végett dehát...

- Pujol úr - mondta bátran, - kérném, hogy maradjon itt villásreggelire, ha volna valamim, amivel megkínálhatnám. De egyedül vagyok és Jankó betegsége óta nem sokat törődtem a háztartással. Az asszony, aki a durvább munkát végzi, hat előtt nem jön vissza. Nagyon nem szívesen engedem annyi mérföldet menni... úgy bánt...

- De kisasszony - mondta Arisztid, - van némi kenyere; van vize. Nem egyszer lakoma volt ez nekem és most mindennél pompásabb lakoma lenne.

- Annál valamivel különbet is adhatok - hebegte Anna kisasszony. - Tojásom van bőven és van szalonna is.

- Tojás... - szalonna! - kiáltott fel Arisztid; fényes szeme hunyorított s kezét szokásos mozdulatával felvetette. - Pompás. Lássuk csak! nem ön fog főzni. Ön pihen. És olyan szalonnás tojáslepényt sütök önnek, hogy no! - megcsókolta ujjá hegyét, - olyan tojáslepényt, amelyet nem evett, mióta Franciaországban járt... s még ott is, kétlem, hogy evett volna olyan jót, mint az enyém. - Lelkében már ott sistergett a tojáslepény. Az ajtó felé repült: - A konyha... erre van?

- De, Pujol úr! - Anna kisasszony tiltakozón nevetett. Ki haragudhatott volna erre az élénk, ösztönös teremtésre?

- Az a helyiség, szembe a Jankóéval, úgy-e?

Anna kisasszony félig mulatva, félig zavarban követte a tiszta kis konyhába. Arisztid már le is szedte a takaréktűzhely karikáját. - Ó, jó tűz van. Hol a serpenyő? - S azzal eltűnt a mosogatóhelyiségben.

- Kérem, ne siessen olyan nagyon - kérlelte Anna. - Kész lesz a tojáslepénnyel, mielőtt időm lenne megteríteni s aztán kihűl. Azonkívül meg szeretném megtanulni, hogy csinálja.

- Nagyon helyes - mondta Arisztid és letette a serpenyőt. - Hadd lássa, hogy csinálom a világ legjobb tojáslepényét.

Igy hát Arisztid segített Anna kisasszonynak megteríteni a tölgyfaasztalt a nappali szobában s felékesíteni kenyérrel meg vajjal, meg egy nyelv-konzerv maradványaival, meg egy pár palack barnasörrel. Ezután visszamentek a kis konyhába, ahol Anna kisasszony valami kuncogó tisztelettel nézte, hogy Arisztid vékony, ügyes ujjával mint vágja fel a szalonnát és töri fel a tojásokat; s mint bűvészkedik a serpenyővel s fordítja ki nagy, aranyos alkotását a tálba.

- De most - mondta Arisztid és lelkesedésében magával húzta Anna kisasszonyt - asztalhoz, amíg forró!

Anna kisasszony nevetett. Egy picikét elvesztette a fejét. Mostanában oly szürkék és reménytelenek voltak a napok, pedig ő még fiatal; ha kissé felizgatta az életnek és színességnek ez a nemremélt berohanása, ki hibáztatja érte? Szeme ismét csillogott és természettől virágzó arcszíne orcáin rózsállott, mikor asztalhoz ültek.

- Én szolgálok ki - mondta Arisztid. - Kóstolja meg. - Átnyújtotta a tányért és a művész várakozásával várta Anna elismerését.

- Finom!

Igazán, a tökéletes tojáslepény volt, aranyfüst vékonyságú hólyagocskái tele ízes nedüvel.

- Igen, jó. - Arisztid gyermekként élvezte sütetének sikerét. Vidámsága az étkezés alatt mindúntalan megnevetette a vidámságtól elszokott, gondoktól elcsigázott nőt. Anna kisasszony teljesen megfélekedett róla, hogy Arisztid idegen férfiú, ki váratlanul pottyant bele vénleányos életének kellős közepébe; s még hozzá olyan idegen férfiú, aki valamikor a leggyalázatosabban viselkedett. De Arisztidnél ez mindig így történt. Amely percben engedélvonzó erejének, úgy éreztette veled, mintha évek óta ismernéd. Bűvölete megszállta az embert.

- Anna kisasszony - kezdte, mikor Anna unszoló kínálására cigarettára gyujtott, - van valahol Beverly Stoke-ban egy szegény asszony, akinél lakhatnék?

Anna szája szinte tátva maradt: - Hogy Beverly Stoke-ban lakjék?

- Igen, persze - mondta Arisztid, mintha ez lenne a legtermészetesebb a világon. - Mindennap tíztől ötig a Cityben vagyok elfoglalva. Nem jöhetek le és mehetek vissza minden este Londonba és nem maradhatok egész héten az én kis Jankóm nélkül. És kötelességeim is vannak Jankó iránt. Olyan viszonyban vagyok vele, mintha apja volnék. Segítenem kell önnek, ápolni őt és meggyógyítani. Adnom kell neki levest, almát, fagyaltot meg...

- Öt perc alatt megölné a kis drágát - szakította félbe Anna.

Arisztid mutatóujját meglóbálta a levegőben. - Nem, dehogy is, én is ápoltam annak idején beteget. Kedves barátnőm - folytatta megváltozott hangon, - mikor feküdt le utoljára?

- Nem tudom - válaszolta kissé zavartan Anna. - A kerületi ápolónő segítségemre volt és az orvos is nagyon jó volt. Jankó túl van a krízisen. Kérem ne aggódjék. Az pedig, hogy ide lejjön lakni, képtelenség.

- Természetesen, ha kifejezetten megtiltja nekem és ha nem óhajt engem látni...

- Hogy mondhatja ezt? Nem megmutattam ma, hogy szívesen látom?

- Édes Anna kisasszony, bocsásson meg. De mi az a nagy, kietlen London nekem, aki senkit sem ismerek ott. Itt ezen a parányi helyen összpontosul minden, ami érdekel e világon. Hát miért ne lakhatnék itt?

- Olyan borzasztóan kényelmetlenül lagnék - mondta erőtlenül Anna.

- Ugyan! - kiáltott fel Arisztid. - Kényelmetlenségről beszél „A szép csillaghoz” szálloda régi vendégének?

- „A szép csillaghoz” szálloda? Hát az hol van? - kérdezte az ártatlan hölgy.

- Ahol csak tetszik - mondta Arisztid. - Száraz levelekből van benne az ágy; az ágyfüggöny meg, ha megkívánjuk ezt a fényűzést, egy sövény; a mennyezet meg, ha szerencséje van az embernek, csillagokkal van díszítve.

Anna tágult szemmel, nagy aggodalommal nézett rá.

- Úgy érte, hogy volt valaha fedél nélkül?

Arisztid nevetett. - Azt hiszem minden elképzelhető helyzetben voltam, a házasságot kivéve.

- Pszt! - mondta Anna. - Figyeljen! - Éles füle meghallotta a gyermek kiáltását. - Ez Jankó. Mennem kell.

Kisietett. Arisztid készülődött, hogy rágyújtson egy második cigarettára. De egy pillanattal, mielőtt a lobogó gyufát hozzáérintette volna, valami eszébe ötlött. Elfújta a gyufát, a cigarettát visszatette tárcájába és hajdani hivatását eláruló ügyességgel kezdte leszedni az asztalt. Nesztelenül a konyhába vitte az edényt, aztán bezárta az ajtót s mint a konyha és mosogatókonyha mestere, elmosogatott. Aztán végiglopózkodott a kövel kirakott tornácon - a világ leg gondtalanabb teremébe, - ki, Beverley Stoke vadonába.

Egy óra múlva kopogott az elülső ajtón. Honeywood Anna beeresztette.

- Megállapodtam a jó Buttershawnéval. Száz lépésre lakik innen, az úton lejjebb. Holnap este lehozom a poggyászsom.

Anna tréfás tehetetlenséggel nézett rá: - Nem akadályozhatom meg - mondta, - de egy jó tanácsot adhatok.

- Mi az?

- Ne mosogasson el Buttershawné helyett.

Igy történt, hogy Pujol Arisztid Beverly Stokeban ütötte fel tanyáját és minden reggel három mérföldet bandukolt, hogy elérje St. Albans-ban üzleti vonatát és minden este három mérföldet bandukolt vissza Beverly Stoke-ba. Minden reggel egy pillanatra beszaladt a kis villába, hogy megnézze Jankót és minden este, Buttershawné által készített emésztéskínzó estebédje után, átment játékokkal, meg szokatlan, meg gondolatlan ennivalókkal Jankó számára és beszámolót kért a drága gyermek egész napjáról. Jankó lassanként felépült és izmos lurkó lévén, Arisztid örömeire ismét a gyermekkor szokásos életét élte.

- *Moi, je suis papa* - mondta Arisztid. - Meg kell tanulnia franciául és legjobb, ha mingyárt elkezd. Képtelenség, hogy aki Salon és Arles között született, ne beszéljen franciául meg provanszi nyelven; de a provanszit későbbre hagyjuk. *Moi, je suis papa*, Jankó. Mondd: *papa*.

- Nem egészen értem, miért nevezze így, Pujol úr - mondta alig látható pirulással Anna.

- Miért ne? Van szegénykének más papája ezen a széles világon? S hogy valakinek négyéves korában ne legyen apja, az szívtepő. Azt akarja, hogy mint árvát neveljük fel? Nem. Ne légy árva, kis legénykém - folytatta s a gyermek fölé hajolt és kicsi kezét szakállas arcára tette, - ezt a csapást nem tudnád elviselni, úgy-e? hát akkor *papá*-nak fogsz hívni.

- *Papa* - mondta vigyorogva Jankó.

- Jankó eldöntötte a kérdést - mondta Arisztid. - *Moi, je suis papa*. És ön, kisasszony?

- Én Anna néni vagyok - válaszolta szemérmesen Anna.

A szombat délutánok és vasárnapok voltak Arisztid örömnapijai. Ekkor teljesen a kis Jankónak szentelhette magát. Ama heteknek izgalma, mikor Franciaország piacain parádézott a gyermekkel, miközben tyúkszemirtószerét árusította, ismét ott keringett ereiben. A házikóknak a mező által elválasztott két sora, amelyből Beverly Stoke állott, nagyon is kis színház lett atyai büszkesége számára. Sajnálkozott rajta, hogy elvesztette gépkocsiját, mely aggkori gyöngeségben Aix-en-Provence-ban mult ki. Bárcsak meglenne még, akkor közszemlére állíthatná Jankót St. Albans, Watford, sőt akár magának Londonnak bámuló szemei elé is!

- Bárcsak bevihetnem Dulau és Társaihoz - mondta.

- Jóságos ég! - kiáltott fel ijedten Anna kisasszony, mert Arisztid mindenre képes volt. - Mi a csodát csinálna vele ott?

- Mit csinálnék vele? - válaszolta Arisztid és karjára kapta a gyereket (ott barangoltak a mezőn mindhárman) - teringgettét! Bemutatnám, hogy Dulau és Társai összes alkalmazottjait megegye a sárga irígység. Azt hiszi, mindannyiuk egyesült igyekezete, kezdve a jó Blessington úrtól le az irodainasig, teremthetne egy ilyen kis hőst? Mert hős vagy, úgy-e, Jankó?

- Igen, papa - mondta Jankó.

- Tudja a kis betyár - ordította Arisztid örvendező mozdulattal, mely Jankót csaknem a körötük sétáló ludaknak vetette. - Anna kisasszony, miénk a legcsodálatosabb gyerek a világon.

Ez olyan tétel volt, melyet Anna, amennyiben őt illette, az elmúlt három éven át kétségbevonhatatlannak tekintett. Anna rámosolygott Arisztidra, aki visszamosolygott rá és Jankó, látva mily boldogok, szélesen rámosolygott mindkettőjükre.

Arisztid, ki kis papírdarabokból bűvésziiesen tudott csónakot, kakast, disznót és zsiráfot gyártani s ki úgy tudott ugatni, akár egy kutya és úgy gágogni, akár egy lúd, ki egy pillanat alatt lóvá vagy medvévé tudott változni s kinek zsebei örökös bányái voltak a gyermeki elragadtatásnak, Jankó szemében nagyon rövid idő múlva valami megszelídített, szükséges és szeretett dzsin lett. Jankó hűséges kis lélek volt és továbbra is szerette Anna nénit, de csodatévő apja teljesen levette kis lábáról. Eljött az idő, amikor ha nem lett volna parányi gyapjúujjasába és térdnadrágocskájába felöltözve és nem tapasztotta volna orrocskáját a nappaliszoba ablakához készenlétben, hogy az elülső ajtóhoz totyogjon Arisztid reggeli csókjáért, azt gondolta volna, újra itt a chaos. És Anna, a gyermeknek kedveskedve, sietett idejére megmosdatni és felöltöztetni; míg végül őt magát is annyira meghatotta Arisztid rajongása, hogy bolondos szokásává vált figyelni az órát és azt mondani magában: „Egy perc múlva itt lesz”, vagy: „Egy percet késik. Mi történhetett vele?”

Igy hát Arisztid a maga gyermeteg módján nagyon boldog volt Beverly Stoke-ban. Az esős nyarat száraz, enyhe ősz követte. Arisztid áradozva beszélt az angol éghajlatról és élvezte a langy falusi levegőt. Boldognak érezte magát Blessington barátom alatt is, ki lángoló kifejezésekkel beszélt róla. Arisztid minden szertelenkedése mögött ott volt mégis a provanzi paraszt agyafurtsága. Megértette, hogy életében most először, egészséges és komoly foglalkozásba kezdett. Azután meg most már felelősség is háramlott rá. Megtalálta Jankót. Jankó jövője az ő kezében volt. Jankóból építész legyen - Isten tudja, miért, de Arisztid így döntött véglegesen, hirtelenében. Tehát jó nevelésben kell részesülnie. „Már pedig, kedves barátom - mondta, mikor Jankóról beszéltünk (és hónapokon át csak azt hallottam: Jankó, Jankó, Jankó, úgyhogy gyűlöltem a kis kölyköt, amíg össze nem kerültem a barnabőrű, feketeszemű, vidám kis lurkóval és mint mindenki, én is bele nem bolondultam) - kedves barátom - mondta, - egy építésznek, hogy az az építész legyen, akinek én akarom, általános műveltségre van szüksége. Ismernie kell a klasszikusok első szavát és a modernnek utolsó szavát. Át kell itatva lennie

költészettel, agyában ott kell remegnie minden tudománynak. Annak kell lennie, amit Angliában gentleman-ek hívnak. Valamelyik régi híres iskolában kell tanulnia - Eton, Winchester, Rugby vagy Harrow-ban, - amint látja, mind ismerem... aztán Cambridge vagy Oxford következik. Ó, meglássa, nagy ember lesz belőle. Én, Pujol Arisztid, nem hiába szedtem fel őt azon az elhagyott úton, Provansz Köves-Arábiájában, Salon és Arles között. Be volt bugyolálva, mint mondtam, egy régi takaróba - amely, becsületesre! bűzlött - s én a magam pizsamájába öltöttem és egyik harisnyámból csináltam neki jambósapkát. A jó Isten küldte és én teljesítem a jó Isten szándékát. Szegény Honeywood Anna kisasszony az ő évi kilencven fontjával ugyan mit tehet? Nekem kell Jankó jövőjéről gondoskodnom.”

Ily előadások segítségével meggyőzte Anna kisasszonyt, hogy Jankó nagyra van hivatva s a Gondviselés őt, Arisztidot, küldte előre, hogy a gyermek ügyvivője legyen. Anna kisasszonyt nagyon megzavarta Arisztid zajos szíváradata és nagyon idegenkedett tőle, hogy feláldozza női büszkeségét, mégis beleegyezett, hogy Arisztid hozzájáruljon Jankó neveltetéséhez.

- Édes Anna kisasszony - mondta, - jogom van hozzá. Jankónak joga van hozzá. Úgy-e, szeretné a hírnév tornyának tetejébe juttatni?

- Természetesen - mondta Anna kisasszony.

- Nos hát, össze akarunk fogni. Ön megadja neki, amit egy szép és finom nő adhat, én pedig mindent meg akarok tenni, amit csak Dulau és Társai bornagykereskedők meghitelezett ügynöke tehet.

Igy hát, ismétlem, Arisztid teljesen boldog volt. Ábrándjai a négyéves gyermek körül szövődtek. London keleti részében, a Nagytorony uccában, munkanapját betöltötte az a boldog előérzet, hogy estére szívesen várja egy egyszerű, de finomlelkű úrinő; és hogy otthonra és meghittsége talál a kis nappali szobában, mely nem nagyobb szüleinek soha nem használt, idegölő szalonjánál Aigues-Mortes-ban, de régi tölgyfabútorok és fakult ripsz bájától mosolygós. Aigues-Mortes-ban a szalón kényelmetlen, ízléstelen szokás volt, keresztelők, házasságok és halálózások ünneplésére fenntartva, a ház lakóinak büszkesége és rémülete. Itt pedig mintha minden oly elevenen hozzátartozott volna Honeywood Annához, mint a teknőcfésű hajában és az a brüsszeli csipkenégyyszög, mely régi estélyi ruhája mellén hullámozott. Mert, látjátok, amióta vendéget várt estére, Anna ismét rászokott, hogy felöltözködjék vázlatos ebédjéhez. Mert a szegénységgel folytatott minden küzdelme ellenére megőrizte azt a bájta, mely négy év előtt a fogékony Arisztidra úgy hatott, mintha Anna érintése megszentelte volna Jankót. S most, hogy mélyebben bepillantott Anna életébe és gondolataiba, illatos helyeket talált itt, melyek nagyon szokatlanok voltak neki. Némi meglepetésére azt is felfedezte, hogy egy ember, aki tíztől negyvenig egész életében vadul birkózott a Szerencsével, lelkében kissé fáradt és szívesen megpihen. Honeywood Anna jelenlétének nyugodalmasságában pedig különösképpen békességben volt a lelke. Azon is gondolkozott, miért tűnik úgy, mintha Anna napról-napra fiatalodnék és - a maga gyöngéd módján - egyre jobban szeretné a kacagást.

A vénasszonyok nyara december elejéig tartott; ekkor hirtelen véget ért s vele együtt Arisztid és Honeywood Anna idillje is.

Egy szombat délután, mikor az eső vigasztalanul esett, Anna alig tudta rejteni a zavart, amellyel fogadta. Szokásos kipirult arcszíne most nem kölcsönzött fiataltságot arcának; tiszta homloka aggodalmasan összeráncolódott; és szemében nem volt nevetés. Arisztid kérdően nézett rá. Valami történt Jankóval? De maga Jankó volt a válasz kérdésére; a gyermek végigszaladt a folyosón s mint egy kölyökkutya, Arisztid karjára ugrott. Anna elfordult, mintha e látvány kínozná; avval hozakodott elő, hogy a feje fáj és le akar pihenni; és egyedül hagyta őket. Mikor egy-két óra múlva a teástálcával visszatért, a földön találta őket, lélegzetfojtva elmerülten kártyavárac építésében. Ajkába harapott és elnyelte zokogását. Arisztid felugrott

és elvette a tálcát. Nem javult-e a fejfájása? Úgy sajnálja! Jankónak nagyon csöndesnek kell lennie s úgy innia meg tejét, mint egy hős, mert Anna néni rosszul érzi magát. A tea nagyon mérsékelt mulatság volt. Anna aztán lefeküdni vitte Jankót és visszautasította Arisztid készséges szolgálatait. Arisztid szombati és vasárnapi öröme az volt, hogy megfüröszttette Jankót egy csomó csúszó-mászó bádoggal, melyet ő szerzett be a gyermek fürdőbeli szórákosára s ez volt Jankó boldog napjának tetőpontja. De ez este Anna kettészakította őket. Arisztid szomorúan nézte a kis ablaktáblákon át az esőverte mezőt és az „asszony” rejtélyén törte fejét. Mikor egy férfi rosszul érzi magát, nagyon is örülne, ha másvalaki elvégezné a dolgát; egy nő pedig, éppen mert rosszul van, visszautasítja a segítséget. A női nemet igazán nem lehet ésszel felérni!

Miután Jankót lefektette, Anna visszajött.

- Édes barátom - kottyantotta ki nagybátran, - valami nagyon kellemetlen mondanivalóm van, de meg kell mondanom. Távoznia kell Beverly Stoke-ból.

- Ó - kiáltott fel Arisztid, - tehát ez az, ami önnek fejfájást okozott?

- Nem tehet róla - mondta gyöngéden Anna. - Úgy viselkedett, ahogy csak igazi úriember viselkedhet... de éppen, mert igazi úriember, el kell mennie.

- Nem értem - mondta nyugtalanul Arisztid, - el kell mennem, mert fejfájást okozok önnek, bár nem tehetek róla.

- Nem függ össze a fejfájásokkal - magyarázta Anna. - Nem érti? Az emberek körülöttünk fecsegnek.

- Önről meg rólam?

- Igen - mondta erőtlenül Anna.

- Teringettét! - káromkodott finoman Arisztid. - Hát fecsegjenek!

- Jankóról meg rólam?

Ettől a szemrehányástól Arisztid talpra ugrott. - Nem, inkább megyek és egyenként megfojtom őket, mielőtt fecseghetnének. Aljasság! Mit mondanak?

- Hogy mondjam el? Mit mondanának a maga hazájában?

- Franciaország Franciaország, Anglia pedig Anglia.

- De egy kis gágogó falu az egész világon egyforma. Nem, kedves barátom... mert igazán kedves barátom... vissza kell mennie Londonba, az én jó nevemért és a Jankóért.

- Hagyjuk itt mind ezt a gágogó falut.

- Minden legelőn akadnak ludak - mondta Anna.

- Szent Isten - mormogta Arisztid, fel-le sétálva a parányi szobában. - Szentséges szent Isten!

- Megállt Anna előtt és karjai szélesen szétlendültek: - De Jankó nélkül és ön nélkül az életnek nincs semmi értelme számomra. Meghalok. Elhervadok. Elpusztulok. Mondja, édes Anna kisasszony, mit beszélnek ezek a piszkoslelkű nyomorult parasztok?

De Anna nem tudott neki semmi többet mondani. Ennyit mondani is gyűlöletes és lealázó volt. Szűzies tisztaságában remegett. Egy terméketlen vita után odanyújtotta Arisztidnak kezét, mely nagy és nemes volt, mint ő maga.

- Isten vele - egy szempillantásig habozott, - Isten vele, Arisztid. Igérem, hogy gondoskodhat Jankó jövőjéről. Olykor-olykor majd felviszem Londonba, hogy láthassa. Majd találunk valami kivezető utat e nehézségből. De belátja, úgy-e, hogy el kell hagynia Beverly Stoke-ot?

Arisztid lángoló zavarban, felháborodásában és kétségbeesésben tért vissza kényelmetlen lakásába. Nekiesett a lompos, savanyúarcú Buttershawnénak és rázúdította a kérdések forgószelét. Az asszony boszorkányos vigyorgással válaszolt és Arisztid megtudta azt a megdöbbentő tényt, hogy a puszta szívtelenséget, kegyetlenséget és romlott gondolkozást illetőleg Beverly Stoke a maga háromszáz főnyi lakosságával méltán magára vonhatja Sodoma, Gomorrha, Babylon, Párizs és London jogos felháborodását. Vagy két hét óta Honeywood Anna élete a faluban olyan volt, mint valami pária kutyáé.

- És most, hogy maga kezdett beszélni róla - mondta Buttershawné csípőre tett kézzel, - nagyon örülök. Én tisztességes asszony vagyok, igen, rendszeren járok templomba és nem akarok ilyen dolgokba keveredni. Különben is, sosem tartottam idegenekkel. És mennél hamarabb keres magának más lakást, annál jobb.

Ez volt Pujol Arisztid életében az első és egyetlen alkalom, mikor nem talált szavakat. Ott állt az erényes vén banya előtt, ajkai mozogtak, ujjai görcsösen markolták a levegőt.

- Maga... maga... maga... gonosz asszony! - zihálta és skatulyanagyságú nappali szobája ajtajából félresepere felrohant még kisebb hálószobájába és dühös gyorsasággal bepakolta uti táskáját.

- Inkább meghalnék, semhogy még egy éjet töltsék a maga gyalázkodó házában - kiáltotta a lépcső alján. - Ez itt több, mint amennyivel tartozom. - Pár aranyat dobott a padlóra és kirohant a sötétbe és esőbe.

Dörömbölt Honeywood Anna kapuján. Anna, kissé ijedten, kinyitotta.

- Maga?... de... - hebegte.

- Eljöttem - kezdte, táskáját a tornácon lecsapva, - hogy Jankóval együtt elvigyem erről a borzalmas helyről. Azoknak való, akik még a pokol számára sem elég jók. A pokolban van valami méltóság, az ördögbe is! Itt semmi sincs. Most tudom, mit szenvedett. Most tudom, hogyan sértegetik. Tudom, mit mondanak. Többé egy éjet sem tölthet itt. Csomagolja össze a holmiját. Csomagolja össze a Jankó holmiját. Az én táskám itt van. Elmegyek St. Albans-ba és visszajövök magukért egy automobillal. Be fogja zárni a kaput. Megmondom a rendőrnek, hogy majd vigyázzon a házra. Velem jönnek, Londonba utazunk. Jankóval együtt szállodába megy. Én ahhoz a barátomhoz megyek, aki megszabadított Gougasse-nétől. Azután majd gondolkozunk.

- Ez hasonlít magához - nevetett minden gondjai ellenére Anna, - először cselekszik és aztán gondolkozik. Szerencsétlenségre én az ellenkezőhöz vagyok szokva.

- De hiszen én gondolkozom ön helyett. Addig gondolkoztam, hogy szinte forr az agyam. - A maga szokásos módján harsányan és izgatottan nevetett, aztán megragadta Anna mindkét kezét és egyiket a másik után megcsókolta: - Így! legyen készen, mire visszajövök. Ne habozzon. Ne nézzen vissza. Gondoljon Lót asszonyára! - Meglengette kalapját és villámként eltűnt a decemberi este nehéz esőjében és sötétjében. Anna utána kiáltott, de Lót feleségére gondolva Arisztid sem akart visszafordulni. Ruganyosan lépkedett; nem törődött sem vízzel, sem a láthatatlan pocsolyával felfreccsenő sárral. Kedvére való kaland volt. Lovagi feladat, teringettét! Nem egy szép hölgyet szabadít-e meg a rágalom sárkányától? S még hozzá automobillal! Képzetele játszott evvel az ötlettel.

St. Albans-ban egy garázsban gyorsan talált bérelhető kocsit. Arisztid mindenáron maga akarta vezetni - mert így festette ki magának a megmentést - de a tulajdonos (ostoba, képzeletnélküli üzletember) szilárdan elutasította. Így hát egy bérenc vezette a kocsit Beverly Stoke-ba. Anna, kalap és kabát nélkül, bebocsátotta.

- Nincs készen?
- Kedves barátom, hogy lehetnék...
- Nem jön? - Arisztid keze lehullt, arca pedig a csalódás megtestesülése volt.
- Beszéljük meg a dolgot józanul - unszolta Anna és kinyitotta a nappali szoba ajtaját.
- De én elhoztam az automobilt.
- Várhat öt percig, ugy-e?
- Akár az ítéletnapig is - mondta Arisztid.
- Vegye le ezt a csepegő kabátot. Biztosan egészen át van ázva. Ó, milyen meggondolatlan maga!

Arisztid csüggedten tette le a kabátját és követte Annát a nappaliba, hol Anna igyekezett kimutatni Arisztid tervének képtelenségét. Hogyan hagyhatná el otthonát ily pillanatnyi elhatározással? Mikor nem sikerült meggyőznie Arisztidet, kissé zavarban, de nemes méltósággal mondta: - Gondolja el, ha így együtt megszöknénk a maga regényes módján, nem igazolná-e ez a botrányt e nyomorult falu szemében?

- Igaza van - mondta Arisztid, - erre nem gondoltam.

Arisztid most tudta magáról, hogy bolond. Nem így szoktak hölgyeket a rágalomtól megmenteni. De itthagyni Annát bizonytalan időre, hogy egyedül szálljon szembe a rágalommal, elgondolhatatlan volt. És közben mi lesz vele, Annától és a kis Jankótól távol? Sóhajtott és körülnézett a kis szobában, hol oly boldog volt; ránézett a nő édes arcára, kinek társasága oly drága volt neki. És ekkor mind azoknak a becses dolgoknak igazi értelme, melyek az elmúlt két hónapon át az életet jelentették neki, úgy tűnt elé, mint valami eddig rejtett mosolygó völgy, mely most kibontakozik a szertefoszló ködből. Nagy boldogság gyűlt szíve köré. Áthajolt az asztalon, amely mellett ült, Annára nézett és csak most vette észre, hogy szeme vörös.

- Maga sírt, édes Anna - mondta, merészen nevéen szólítva. - Miért?

Férfinék nem szabadna ilyen kérdést intézni nőhöz és azt kívánni, hogy megállja és válaszoljon rá. Mit is válaszolhatna? Anna magán érezte Arisztid ragyogó szemét és a pirulás egyre jobban előtötte orcáit meg homlokát.

- Nem szeretem a változásokat - mondta halkán.

Arisztid nesztelenül odalopódzott Anna székéhez, térdre ereszkedett és megfogta Anna kezét.

- Anna... imádtam Annám! - mondta.

Anna pedig sem nem moccant, sem nem tiltakozott, hanem Arisztidtől félre belebámult a tűzbe.

És ez minden, amit nekem Arisztid elbeszél. Vannak szent és szép dolgok az életben, melyeket egyik ember nem mond el a másiknak. Azt azonban említette, hogy teljesen megfeledtek a szerencsétlen sofőrrel, aki kint ült az esőben, míg vagy három órával később Arisztid vidám egyedülségben egy szállodába nem sietett St. Albans-ba.

Már másnap berontott hozzám, az örülettel határos boldog állapotban.

- De van a dolognak egy tragikus oldala is - mondta, mikor történetét befejezte. - Mert az év felét számüzetésben fogom tölteni Bordeaux-ban, Marseilles-ben és Alger-ban, mint Dulau és Társai képviselője.
- Ez a legeslegjobb, ami csak családi boldogsága érdekében történhetnék - mondtam.

- Hogyan? Az én szívemmel? - megkopogtatta szívét - az én szívemmel, mely egész idő alatt pokolian fog fájni?

- Amíg a szíve fáj - mondtam, - legalább tudja, hogy még van szíve.

Kevéssel utóbb megesküdték Londonban. Én voltam a násznagy; Jankó, makulátlanul felöltözve, az uszályhordó apród és Anna chislehursti templomának plébánosa végezte a szertartást. A legrövidlátóbb teremtés is láthatta volna, hogy Anna bolondul szerelmes abba a kópé férjébe. Hogy is ne lett volna?

Mihelyt az újdonsült házaspár végighallgatta a buzdító beszédet, Arisztid az oltár rácsához rohant és a minisztráló papságnak, a templomi szolgának meg Anna illemszokásokhoz ragaszkodó barátainak megdöbbenésére karjára kapta Jankót és ujjongva felkiáltott:

- Ó, kicsikém! Szerencsés nap volt mindkettőnkre, mikor felszedtelek az országúton Salon és Arles között. Tedd össze kezecskéid, mint amikor imádkozol, kis fiam, és mondd: „Isten áldja meg apámat és anyámat.”

Jankó szófogadón felvette azt a testtartást, ahogyan a gyermek Sámuel ábrázolják.

- Isten áldja meg apámat és anyámat - mondta és a gyermeki szoprán oly különösen csendült el a nagy, szinte üres templomban.

Arasznyi csend támadt, aztán az asszonynépség nekiesett a kis Jankónak és ez lett a vége ennek az esküvőnek.

Vége.